

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA DOĞAL
VE SOSYO- KÜLTÜREL VARLIKLARIN
DEĞERLENDİRİLMESİ VE KORUNMASI: ALAÇATI
ÖRNEĞİ

Ceylan ALKAN ERDOĞAN

Danışman
Prof. Dr. Alp TİMUR

İZMİR-2015

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “**Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Doğal Ve Kültürel Varlıkların Değerlendirilmesi Ve Korunması: Alaçatı Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Ceylan ALKAN ERDOĞAN

İmza

ÖZET

Doktora Tezi

Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Doğal ve Sosyo-Kültürel Varlıkların Değerlendirilmesi ve Korunması: Alaçatı Örneği

Ceylan ALKAN ERDOĞAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Turizm İşletmeciliği Programı

Destinasyonların sahip olduğu doğal ve sosyo-kültürel varlıklar turistik talebi destinasyona çeken güçlerin en önemlileri arasında yer almaktadır. Doğal ve sosyo-kültürel varlıklarda oluşacak yıpranma destinasyonun değer kaybetmesine ve turistik talebin başka destinasyonlara kaymasına neden olacaktır.

Son yıllarda sürdürülebilirlik kavramının öneminin anlaşılması ile birlikte, turist çeken destinasyonlar doğal ve kültürel varlıklarının devamlılığı ve turizm değerlerinin korunup gelecek kuşaklara aktarılması için çeşitli önlemler almaya başlamışlardır. Alınan önlemlerin amacı, turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve destinasyon kaynaklarının değer kaybına uğramadan sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasıdır. Bu çalışmada Türkiye'nin en önemli turistik destinasyonlarından biri olan Alaçatı'nın doğal ve kültürel varlıklara dayanan turistik ürünlerinin sürdürülebilirliği incelenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir turizm anlayışı irdelenmiştir. İkinci bölümde turistik ürün ve birleşik bir ürün olarak destinasyon kavramı ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Alaçatı destinasyonunun doğal ve kültürel varlıklarının belirlenip, sürdürülebilirliği için alınması gereken önlemler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada Alaçatı'da turizm konusunda uzman kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları yöneticilerinden oluşan 15 kişiyle görüşme yapılarak

uzman görüşleri elde edilmiştir ve elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular Alaçatı'nın yüksek bir turizm potansiyeli olduğunu, turistleri destinasyona çeken doğal ve sosyo-kültürel varlıkların sürdürülebilirliği için özel sektör, kamu sektörü ve sivil toplum örgütlerinin ortak payda da bir araya gelerek çalışması gerektiğini işaret etmektedir. Ayrıca çalışmada Alaçatı destinasyonunun sürdürülebilirliğine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Turizm, Turistik Ürün, Destinasyon, Alaçatı.

ABSTRACT
Doctoral Thesis
Doctor of Philosophy (PhD)
Sustainable Tourism Within The Scope of The Evaluation and Protection of
Natural and Socio-Cultural Assets: Case of Alaçatı

Ceylan ALKAN ERDOĞAN

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Tourism Management
Tourism Management Program

Natural and cultural resources of tourist destinations are among the most important factors of driving forces that attracts tourist demand to these destinations. Depreciation of these resources will cause decrease in value of the destination and will cause a change of tourist demand to other destinations.

Along with the recognizing importance of the concept of sustainability in recent years, tourist destinations have begun to make various protection plans to sustain natural and cultural assets and also to preserve touristic values which will be passed on to the future generations. The aim of the protection plans is to develop tourism activities in the destination and to provide sustainable development without harming value of the destination sources. In this study, tourism products which are based on natural and cultural heritage in Alaçatı - as being one of Turkey's most important destinations - were investigated.

The study consists of three parts. In the first part, sustainability and sustainable tourism concepts were discussed. In the second part of the study, concepts of tourism products and destinations as a combined tourist product were discussed. In the third part of the study, natural and cultural assets of Alaçatı were determined and protection plans necessary to provide their sustainability were identified. Expert opinions were obtained by making interviews with 15

managers, who are experts in tourism in public sector, private sector and civil community organizations. Data were analyzed by the content analysis.

The findings of the research point out that, Alaçatı has high tourism potential and to enable sustainability of natural and socio-economic assets that attract tourists to the destination, private sector, local authorities and civil society organizations should work and unify in a common denominator. In addition, suggestions for sustainability of Alaçatı destination have been made in the study.

Keywords: Sustainable Tourism, Tourism Product, Destination, Alaçatı.

**SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA DOĞAL VE SOSYO-
KÜLTÜREL VARLIKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE KORUNMASI:
ALAÇATI ÖRNEĞİ
İÇİNDEKİLER**

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii

GİRİŞ	1
-------	---

**BİRİNCİ BÖLÜM
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAVRAMINA
GENEL YAKLAŞIM**

1.1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK YAKLAŞIMLARI	3
1.1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı	4
1.1.2. Sürdürülebilir Kalkınma	4
1.1.3. Sürdürülebilirlik Yaklaşımları	8
1.1.3.1. Çevresel Sürdürülebilirlik	9
1.1.3.2. Sosyo-kültürel Sürdürülebilirlik	11
1.1.3.3. Ekonomik Sürdürülebilirlik	11
1.2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM	12
1.2.1. Sürdürülebilir Turizm Tanımı	15
1.2.2. Sürdürülebilir Turizm İlkeleri	19
1.2.3. Sürdürülebilir Turizm Amaçları	25
1.2.4. Sürdürülebilir Turizm ve Taşıma Kapasitesi	32

1.2.4.1. Ekolojik Taşıma Kapasitesi	39
1.2.4.2. Sosyal Taşıma Kapasitesi	40
1.2.4.3. Fiziksel Taşıma Kapasitesi	42
1.2.4.4. Ekonomik Taşıma Kapasitesi	42
1.2.5. Sürdürülebilirlik Yaklaşımlarının Turizm ile İlişkisi	43
1.2.5.1. Çevresel Sürdürülebilirlik ve Turizm	48
1.2.5.2. Sosyo-kültürel Sürdürülebilirlik ve Turizm	51
1.2.5.3. Ekonomik Sürdürülebilirlik ve Turizm	55

İKİNCİ BÖLÜM

DOĞAL VE SOSYO-KÜLTÜREL VARLIKLARA DAYALI SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİSTİK ÜRÜN OLUŞTURULMASI

2.1. TURİSTİK ÜRÜN	61
2.1.1. Turistik Ürünün Tanımı	61
2.1.2. Turistik Ürünün Özellikleri	64
2.1.3. Destinasyonlarda Turistik Ürünü Oluşturan Faktörler	66
2.1.3.1. Destinasyonda Bulunan Çekicilikler	67
2.1.3.2. Destinasyondaki Olanaklar	72
2.1.3.3. Destinasyonun Ulaşılabilirliği	73
2.1.3.4. Destinasyonun İmajı	74
2.2. BİRLEŞİK BİR TURİSTİK ÜRÜN OLARAK DESTİNASYON	76
2.2.1. Destinasyon Kavramı	77
2.2.2. Destinasyon Özellikleri	79
2.2.3. Destinasyon Çekim Unsurları ve Rekabet Gücü	81
2.2.4. Turistik Ürün Olarak Destinasyonların Yaşam Dönemi	83
2.2.5. Destinasyon Ölçeğinde Turizm Arzı	87
2.2.5.1. Doğal Ekonomik Varlıklar	90
2.2.5.2. Sosyo-Kültürel Varlık, Değer ve Olaylar	95
2.2.6. Destinasyon Ölçeğinde Turizm Talebi	99
2.2.7. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi	101

2.3. DOĞAL VE SOSYO-KÜLTÜREL VARLIKLARA DAYALI TURİSTİK ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRMESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ	104
2.3.1. Seçili Turistik Ürüne Dayalı Turistik Ürün Oluşturulması	106

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA ALAÇATI TURİZMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. ALAÇATI HAKKINDA GENEL BİLGİ	112
3.2. ARAŞTIRMA	114
3.2.1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Kapsamı	114
3.2.2. Araştırmanın Yöntemi	115
3.2.3. Araştırmanın Örneklemi	117
3.2.4. Veri Toplama Süreci	119
3.2.5. Verilerin Analizi	120
3.2.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenilirliği	121
3.3. DEĞERLENDİRME VE YORUMLAR	123
 SONUÇ	 155
KAYNAKÇA	164
EKLER	

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Turistik Çekiciliklerin Sınıflandırılması	s. 68
Tablo 2: Rekreasyon Kaynaklarının Sınıflandırması	s. 71
Tablo 3: Destinasyon Çeşitleri ve Faaliyetler	s. 78
Tablo 4: Turistik arzı oluşturan çekicilikler	s. 89
Tablo 5: Gelişim Süreci Değerlendirmesi	s. 123
Tablo 6: Turistik Ürün ve Çekicilikler	s. 126
Tablo 7: Talep Yapısı	s. 128
Tablo 8: Arz Kapasitesi	s. 130
Tablo 9: Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı	s. 134
Tablo 10: Yerel Halkın Turizm Gelişimdeki Payı	s. 137
Tablo 11: Sürdürülebilir Kalkınma	s. 140
Tablo 12: Yerel Doku	s. 143
Tablo 13: Yerel Dokuda Meydana Gelen Değişiklikler	s. 144
Tablo 14: Yerel Yönetim	s. 146
Tablo 15: Ekonomik Sürdürülebilirlik	s. 149
Tablo 16: Alaçatı Turizmin Sürdürülebilirliği	s. 152

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sürdürülebilir Turizm Gelişiminin Kronolojik Gelişimi	s. 13
Şekil 2: Turizm Gelişmesindeki Sihirli Beşgen	s 15
Şekil 3: Sürdürülebilir turizm ile diğer turizm çeşitleri arasındaki ilişki	s. 17
Şekil 4: Turizmin Kavramsal Çerçevesi	s. 38
Şekil 5: Ortakların Turizm ve Diğer Aktivitelerle Olan İlişkisi	s.44
Şekil 6: Sürdürülebilir Turizme Bağlı Destinasyon Yönetimi ile ilgili Faktörler	s. 46
Şekil 7: Turistik Ürün Modeli	s. 64
Şekil 8: Çekiciliklerin Sınıflandırılması	s. 69
Şekil 9: Turistik Destinasyon Yaşam Dönemi	s. 84

EKLER LİSTESİ

Ek 1: GÖRÜŞME FORMU	ek s. 1
Ek 2: GÖRÜŞME YAPILAN UZMANLAR	ek s. 2
Ek 3: TEMA VE KOD LİSTESİ	ek s. 3

GİRİŞ

Turizm gelişmekte olan ÷lkelerin en önemli gelir kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir. Gelişmekte olan ÷lkeler sahip oldukları doğal ve kültürel varlıkları çekim gücüne dönüştürerek turizm pazarından pay elde etmek ve gelişme sürecinde karşılaştıkları darboğazları aşmak için turizmi bir iktisat politikası aracı olarak kabul etmektedirler.

Turizmin olumlu ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin yanında plansız gelişme sonucu ortaya çıkan bir takım etkileri de bulunmaktadır. Özellikle destinasyonları ziyaret eden turistler ve onların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan turistik işletmeler doğal ve sosyo-kültürel çevrede bir takım bozulmalara sebep olmaktadır. Tahrip olunan kaynakların ise tekrar kurtarılması bazen imkânsız hale gelmekte bazen ise uzun süreçler gerektirmektedir.

Turizmin bozulmamış doğal ve kültürel kaynaklara dayanarak gelişmesinin önemini kavrayan ÷lkeler bir yönden sahip oldukları değerlerin gelecek kuşaklara da aktarılabilmesi diğeryandan da ekonomik kazanç sağlanmaya devam edilebilmesi için sürdürülebilir turizm politikalarını benimsemektedirler. Sürdürülebilir gelişme ile doğal kaynakların bilinçli kullanımının yaygınlaştırılması sayesinde turizm sektörünün yapısından kaynaklanan olumsuz etkilerin azaltılması mümkün olmaktadır. Böylece turizmden sağlanacak ekonomik, sosyal ve çevresel fayda düzeyi artırılabilir. Bu nedenle son yıllarda dünyada sürdürülebilirlik kavramı giderek önem kazanmaktadır.

Ekonomik gelişme, çevresel kaynakların korunması, yerel halkın sosyal fayda elde etmesi bakımından sürdürülebilir turizm bir denge unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu doğrultuda sürdürülebilir turizm politikaları ve planları ile birlikte günümüzde elde edilen faydanın gelecekte de devam etmesi amaçlanmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ÷lkeler sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için bir takım ilkeler belirleyerek kaynaklarını korumakta, benimsedikleri bu ilkeleri ulusal politikalara ve planlara dahil etmektedirler.

Destinasyonlar ekonomik kalkınma aracı olarak turizmden yarar sağlamayı rasyonel bir davranış olarak görmekte ve sürdürülebilirlik yaklaşımı ile desteklemeye çalışmaktadır. Sürdürülebilir turizm sayesinde destinasyonlar çevresel kaynaklarını

korumakta, sosyal fayda elde etmekte ve ekonomik kalkınma sağlamaktadırlar. Bu faydaların artırılabilmesi için turistik destinasyonda özellikli ürünlerin oluşturulması öncelikli hedef olarak belirlenmektedir. Birleşik bir turistik ürün olarak destinasyonu oluşturan faktörlerin turizm pazarında rekabet gücü oluşturabilmesi için sahip olunan kaynakların koruma-kullanma dengesi gözetilerek ekonomik girdi haline dönüştürülmesi gerekmektedir. Destinasyonun sahip olduğu kaynaklar ne kadar fazla ise, turistik ürün çeşitlendirmesi yapma imkanı o kadar fazla olacak bu şekilde ortaya çıkan turistik ürün sayısı da artacaktır. Özellikle destinasyonların sahip olduğu doğal kaynaklar, iklim, yerel doku, mimari yapısı önemli çekicilikler olarak kabul edilmektedir. Turizm çeşitlendirmesinde bu unsurların göz önünde bulundurulması ve değerlendirilmesi destinasyonun yaşam döneminin uzamasına neden olacaktır.

Bu araştırmanın amacı son yıllarda Türkiye'nin en popüler destinasyonlarından biri haline gelen Alaçatı'nın sahip olduğu doğal ve sosyo-kültürel varlıklarının gelecek kuşaklara aktarılması amacı ile yapılması gereken planlara ve politikalara rehberlik etmektir.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. birinci bölümde sürdürülebilirlik kavramı ve sürdürülebilirlik yaklaşımları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Özellikle sürdürülebilir turizm anlayışı açıklanarak çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik kavramları irdelenmiştir. Ayrıca taşıma kapasitesinin aşılması durumunda ortaya çıkabilecek olumsuzluklardan bahsedilerek sürdürülebilir turizm anlayışının önemi vurgulanmıştır. İkinci bölümde ise, turistik ürün kavramına genel yaklaşımla birlikte birleşik bir turistik ürün olan destinasyonun özellikleri vurgulanmıştır. Destinasyonun turistik arzını oluşturan doğal kaynaklar, sosyo-kültürel varlıklar, değer ve olaylar üzerinde durulmuştur. Özellikle kültürel varlıklara dayalı turistik ürün çeşitlendirmesi kapsamında destinasyonun yaşam sürecinin uzatılması ile ilgili kavramsal açıklamalara yer verilmiştir. Üçüncü bölüm ise, araştırmanın uygulama kısmını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Alaçatı'da faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, işletmeler ve yerel yönetim ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, uzman görüşleri alınarak elde edilen verilere içerik analizi uygulanmıştır. Oluşturulan tema ve kodların analizi ile Alaçatı'da gelişen turizm ile ilgili genel bir değerlendirme yapılarak Alaçatı'nın sahip olduğu değerlerin sürdürülebilirliği konusunda önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAVRAMINA GENEL YAKLAŞIM

1.1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK YAKLAŞIMLARI

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından hızlanan sanayileşmeyle birlikte üretim de artmış, üretimdeki artış da beraberinde hammadde gereksinimini getirmiştir. Sanayileşmede yaşanan bu gelişim ve dönüşüm sürecinde kaynakların aşırı kullanımı, çevrenin daha önce hiç olmadığı ölçüde tahrip edilmesine yol açmıştır¹. Ekonomik gelişme ve büyümeye paralel olarak ekolojik tahribat da devam etmiştir. Çevre kirliliği problemi, kirliliğin kaynakları ve kirliliğin önlenmesi ile ilgili konular 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı'nda dile getirilmiştir. Bu konferans ile sürdürülebilir kalkınma kavramı küresel düzeyde benimsenmiş ve 1984 yılında Tokyo Konferansı düzenlenmiştir. Tokyo Konferansı sonucunda yayınlanan bildiride ise “gelişme kavramının yeniden gözden geçirilmesi, her ülkenin ekonomik gelişmesi sağlanırken, kaynakların korunması ve arttırılması vurgulanmıştır”.

Çevre biliminde sürdürülebilirlik kavramı gelecek nesillere gönderme yapan bir kavram olarak bilinmekte ve uzun dönemde nesiller arası etkileşimi vurgulamaktadır. Sürdürülebilirlik, doğal sermaye stokunda herhangi bir azalma olmadan gelecek nesillerin de bugünkü nesiller gibi aynı refah düzeyine sahip olmalarını ifade etmektedir². Özellikle sürdürülebilirlik kavramını gelecek nesillerin faydasının azalmaması durumu olarak tanımlamak analitik olarak kabul edilmektedir. Ancak gelecek nesillerin tercihlerinin ne yönde olacağı ve sahip olacakları teknoloji seviyesi sürdürülebilirlik yaklaşımları yapılırken en önemli belirsizlik olgusu olarak görülmektedir³.

¹ Esra Banu Sipahi, “Küresel Çevre Sorunları Kolektif Çözüm Arayışları ve Yönetişim”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:24, 2010, s.1.

² Murat Çetin, “Teori ve Uygulamada Bölgesel Sürdürülebilir Kalkınma”, **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 7, Sayı:1, 2006, s.2.

³ Özgür Uysal, “Sürdürülebilir Büyüme Kavramının Çevre ve Ekonomik Boyutlarının Ayrıştırılması”, **Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt.5, Sayı.2, 2013, ss.113-114.

1.1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik olgusu ile ilgili çalışmalar Birleşmiş Milletler tarafından 1972 yılında Stockholm’de düzenlenen “İnsanın Çevresi” (UNCHE: United Nations Conference on the Human Environment) konulu konferansa kadar çok başarılı olamamıştır. Bu konferans, konuyla ilgili ilk uluslararası girişim olmasının yanı sıra, korumacılığı ekoloji (çevre) eylemciliğine dönüştürmeyi de başarmıştır. Konferansın en önemli başarısı insanların bir yanda kendi yerel dünyalarında yaşarken aynı zamanda küresel boyutta düşünmeye başlamasını da sağlamış olmasıdır. “Ortak Geleceğimiz” başlıklı Birleşmiş Milletler raporunda, sürdürülebilir kalkınma (sustainable development) kavramı “günümüzün ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetlerine zarar vermeden karşılanması” olarak değiştirilerek, ilk kez ortaya atılmış, Brundtland Raporu olarak da adlandırılan 1987 tarihli bu rapor, modern sürdürülebilirlik kavramının başlangıcı olarak sayılmaya başlanmıştır. Brundtland Raporu daha sonra düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio de Janeiro-1992), Avrupa Birliği 5. Çevre Eylem Programı (1995), Birleşmiş Milletler İnsan Habitatı Konferansı (İstanbul-1996), Rio+5 Forumu (Rio de Janeiro-2002) ve Dünya Sürdürülebilir Gelişme Konferansı (Johannesburg-2002) gibi uluslararası girişimlere öncülük etmiştir⁴.

1.1.2. Sürdürülebilir Kalkınma

Kalkınma, genel olarak bir ülkenin milli gelir düzeyinde meydana gelen artışa bağlı olarak ekonomik, sosyal ve siyasal yapısında meydana gelen olumlu değişimleri içeren bir süreç olarak tanımlanmaktadır⁵. Bir taraftan üretim ve kişi başına düşen gelir arttırılırken diğer taraftan ekonomik ve sosyo-kültürel yapının değiştirilmesi, yenileştirilmesi ve iyileştirilmesidir. Böylece toplum ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan belli bir hayat seviyesine ulaşacaktır⁶. Sürdürülebilir kalkınma ise en basit ve

⁴ Volkan Ş. Ediger ve Seda Çiftçi, “Sürdürülebilir Kalkınmanın İki Temel Unsuru: Enerji ve Çevre”, <http://www.eniva.org.tr>, Erişim: 16.07.2012.

⁵ John Clark, **Kalkınmanın Demokratikleşmesi: Gönüllü Kuruluşların Rolü**, çev.Serpil Ural, Türkiye Çevre Vakfı, 1996, s.34.

⁶ Hüseyin Çeken, “Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, **İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, 2008, s.295.

yalın ifadeyle, insan ile doğa arasında denge kurarak doğal kaynakları tüketmeden, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına ve kalkınmasına imkân verecek şekilde bugünün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlama anlamını taşımaktadır⁷.

Sürdürülebilir kalkınmada amaç doğal sermaye stokunda bir azalma olmaksızın gelecek nesillerin de bugünkü nesiller gibi aynı refah düzeyinde yaşamalarını sağlamaktır. Sürdürülebilir kalkınma ile bir taraftan ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirlik sağlanırken, diğer taraftan da doğal kaynakların, sermayenin aşırı tüketiminin önüne geçilmesi, kaynakların optimum kullanımının sağlanmasını amaçlayan uzun dönemli tek kalkınma modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik kalkınma ancak tüm üretim faktörleri stokunun zaman içinde azalmaması durumunda sürdürülebilir bir nitelik kazanır⁸.

Ülke içi bölgesel kalkınmayı başarmak, çevrenin korunması için atılması gereken en önemli adımlardan biri olarak kabul edilmektedir. Toplumların refah seviyesinin yükselmesi çevrenin korunmasında ne kadar olumsuz riskler barındırıyor, aynı şekilde bu durumun tam tersi de mümkündür. Toplumların gelir seviyesi düşük kaldığında ve yoksulluk sorunları devam ettiği sürece çevrenin, ekolojik dengenin korunması daha da zorlaşacak, ilerleme sağlanamayacaktır⁹.

Sürdürülebilir kalkınma; koruma ve kalkınma kavramlarını, bünyesinde barındırmakta ve eş zamanlı ele almaktadır. Sürdürülebilir kalkınmada; bir taraftan kalkınma sağlanırken diğer taraftan korumanın sağlanmasına odaklanılmakta, bu nedenle hem doğal kaynakların hem de insan kaynaklarının kalitesini iyileştirmeye ve bunlardan uzun süreli yararlanılmasını sağlamaya çalışan bir yaklaşım olarak benimsenmektedir¹⁰. Teknolojinin ve sosyal organizasyonların çevresel kaynaklar ve biyosfer üzerinde olan etkilerinin minimuma indirilmesini hedefleyen sürdürülebilir kalkınma bir anti-büyüme teorisi olmayıp, büyümenin de sınırları olduğunu kabul eden

⁷ Murat Yüksek, **Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye’de Çevre Politikaları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, 2010, s.25.

⁸ Murat Çetin, “Teori ve Uygulamada Bölgesel Sürdürülebilir Kalkınma”, **Celal Bayar Üniversitesi İktisat ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 1, 2006, s.2.

⁹ Selim Kılıç, Fatih Yücel, “Sürdürülebilir Bölgesel Kalkınma Üzerine Ekolojik Bir Yaklaşım”, **Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:10, Sayı: 1, Haziran, 2013, s. 44.

¹⁰ İsmet Kaya, **Sürdürülebilir Turizm Kalkınması ve Ülkemiz Açısından Bir Değerlendirme**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, 1997, s.3.

bir yaklaşımdır¹¹. Bu sınırlar bölgesel farklılıklardan dolayı her bölgeye göre ayrı ayrı belirlenmelidir.

Sürdürülebilirlik açısından kalkınma kavramı denildiğinde üç alanda ilerleme gündeme gelmektedir. Buna göre¹²:

- Ekonomik büyüme; ekonomik ilerlemeyi içermektedir. Ekonomik boyuta göre yeryüzündeki her kaynak sınırlıdır. Dolayısı ile elimizdeki kaynak ne olursa olsun, bu kaynağın insan yaşamının kalitesini arttırabilecek biçimde nasıl en adil dağıtabileceği araştırılmalıdır.
- Sosyal ilerleme; herkes için fırsat eşitliğini içerirken, sosyal dışlanmanın olmaması ve herkesin sosyal haklara eşit olarak erişebilmesini ifade etmektedir. Sosyal boyutta sürekli eğitim ile kişilere “hayat kalitesinin arttırılmasının” kendilerine ve sonraki nesillere sağlayacağı faydalar anlatılmalıdır.
- Çevresel koruma, kaynakların gelecek nesiller için de sağlıklı bir biçimde geri dönüşümünü sağlamaktır. Çevresel boyuta göre geri dönüşümlü olsun ya da olmasın, her doğal kaynağın, devamlılığını sağlayacak şekilde kullanımı hedeflenmelidir¹³.

Yukarıda da belirtildiği gibi sürdürülebilir kalkınmanın üç ayrı boyutu olan sosyal ilerleme, çevresel koruma ve ekonomik büyüme ilkelerinin birlikte yürütülmesi gerekmektedir. Bir yandan çevre koruması sağlanırken bir yandan da ekonomik kalkınmanın yürütülmesi için çevre ile uyumlu kalkınma stratejilerinin belirlenmesi ve bunların kalkınma politikaları ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu uyumun sağlanabilmesi için uygulanması gereken politikaların şu konuları içermesi beklenmektedir¹⁴:

- Büyümenin canlandırılması,
- Çevresel politikalar ile ekonomik ve sosyal politikalar arasında uyum sağlanması,

¹¹ United Nations, **Report Of The World Commission On Environment And Development**, Our Common Future, 1987, s. 15.

¹² Nolbert Munier, **Introduction to Sustainability: Road to a Better Future**, Dordrecht: Springer, 2005, s.1.

¹³ Arzu Özyol, Sürdürülebilir Kalkınma, <http://hydra.com.tr/uploads/kutup9.pdf>, Erişim:02.07.2012.

¹⁴ Mahir Fisunoğlu, “Tarımsal Üretim, Nüfus ve Çevre”, **Nüfus, Çevre ve Kalkınma Konferansı**, T.Ç.V., Kasım, 1997, ss.18-19.

- Sürdürülebilirlikte uygulanan politikaların performans ölçümünün yapılması, uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesi konusunda uygun gösterge seçiminin yapılması,
- Siyasal otorite ile kamuoyunun çevre-koruma eylemlerine yönelik bilincinin artırılarak birlikteliğin sağlanması,
- Ekonomik kısıtlar göz önüne alınarak yapılacak gerçekçi politikalar ile finansal sürdürülebilirliğin sağlanması,
- Toplumların eğitilerek bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramının gelişmesi ile birlikte çevreciler ve kaynak ekonomisi ile ilgilenen akademisyenler çevre kalitesi, bireylerin ekonomik davranışları, insan grupları ve şirketler arasındaki sorunları incelemeye başlamışlardır. Araştırmaların sonucunda sürdürülebilirlik sorunlarının üretim ve tüketim, yerleşim ve yönetim süreçleri arasında yanlış modellemelerden kaynaklandığı vurgulanmıştır¹⁵. Belirlenen politikalar ışığında sürdürülebilir kalkınmanın ve ekonomik aktivitelerin bir arada yürütülmesi için bir takım şartların oluşturulması gerektiği anlaşılmıştır¹⁶.

- Çevre bilincinin, ilköğretimden itibaren bireylere verileceği yeni bir eğitim sisteminin oluşturulması sağlanmalıdır.
- Özellikle atıkların geri kazanılmasını sağlayan, tüketim sonrası teknolojilerle, çevresel kaynaklara en az zarar verilebilecek yeni üretim ve tüketim sonrası teknolojiler geliştirilmeli ve kullanımları yaygınlaştırılmalıdır.
- Devletin karar mekanizması içinde yer alması ve uygulama birimleri arasında güçlü koordinasyon sağlama rolü oluşturulmalıdır. Devlet hem destekçi hem de yönlendirici olarak denetim görevini üstlenmelidir.
- Uluslararası platformda ortaya konan kararlar, tavsiye edici nitelikte olmamalı, yaptırım gücü yüksek ve evrensel hale dönüşecek özellikler taşımalıdır. Uluslararası alanda ülkelerin ortak hareket etmeleri sağlanmalıdır.

¹⁵ Vladislav Todorov ve Dora Marinova, "Modelling Sustainability", **Mathematics and Computers in Simulation**, Cilt:81, 2011, s.1398.

¹⁶ Fatih Yücel, "Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Çevre Korumanın ve Ekonomik Kalkınmanın Karşıtlığı ve Birlikteliği", **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, sayı: 11, 2004, s.115.

- Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir kalkınmalarını desteklemek için hem mali hem de politik destekler sanayileşmiş ülkeler tarafından sağlanmalıdır. Böylece sanayileşmiş ülkelere sağlanan destek ile çevresel sorunlarda küresel dengenin oluşması gerçekleştirilmelidir.

1.1.3. Sürdürülebilirlik Yaklaşımları

Sürdürülebilirlik kavramı, bugünün ihtiyaç ve beklentilerinin, gelecek nesillerin ihtiyaç ve beklentilerinden ödün vermeksizin karşılanması olarak ifade edilmektedir. Bu yönelim, doğa ile planlamayı, çevresel bakımdan gelişmeyi, kaynakların etkin yönetilmesini kapsamaktadır. Vurgulanmak istenen temel görüş doğal, kültürel, çevresel ve ekonomik sistemlerin zaman içinde sürekliliğini sağlamak, zarar görmesini ve ortadan kalkmasını engellemektir. Yanlış ve eksik yapılan planlamalar ve yanlış kaynak kullanımı sonucunda insanoğlu elindeki değerleri tüketmekte, bu da bir süre sonra zaten kıt olan kaynakların gelecek nesillere ulaşmasını zorlaştırmakta, hatta imkânsız hale getirmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkması ile birlikte çevrecilik anlayışında farklı görüşlere sahip taraflar ortaya çıkmaya başlamıştır. Taraflarca tartışılan sorunların ortak noktası sosyal, doğal ve ekonomik çevre için fayda-maliyet analizi yaparken kaynak kullanımından ortaya çıkacak sorunların önceden belirlenmesidir. Sürdürülebilir gelişmenin başlıca konuları şu şekilde sıralanabilmektedir¹⁷.

- Ekonomik büyümenin bireylerin refah seviyesi üzerindeki etkisi,
- İnsan nüfusundaki artışın önemi ve etkisi,
- Çevresel sınırların büyümedeki etkili varlığı,
- Ekonomik gelişme ve teknik yenilikler ile elde edilmiş sermayenin doğal kaynakların (doğal sermayenin) sürdürülebilirliğini sağlanması,
- Doğal kaynakların kritik özelliklerine göre gruplanarak potansiyel ikamelerinin belirlenmesi,
- Teknolojinin, ekonomik büyümeyi sağlaması ve çevre üzerinde istenmeyen etkilerin azaltılması için kullanılması gereği,

¹⁷ Colin Hunter, "Sustainable Tourism as an Adaptive Paradigm", **Annals of Tourism Research**, Cilt:24, Sayı:4, 1997, s.852.

- Ekosistem için bir perspektif belirlenmesi ve ekosistemin işlevsel bütünlüğünün öneminin vurgulanmasıdır.

Sürdürülebilirlik yaklaşımları çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik olarak irdelenmektedir. Dünya Koruma Birliğine göre bu bileşenler sürdürülebilirlik olgusunun üç ana sütununu oluşturmakta ve ancak bu bileşenlerin olması halinde disiplinler arası bir model oluşturulabilmektedir¹⁸. Küresel sistem içerisinde “insanlık-küresel ekonomi-doğa” üçlemesine dayanan bir model kurgulanması gerekmektedir. Burada bahsedilen nokta sadece bir bileşenin örneğin ekonominin diğer bileşenlerin önüne geçmesi ya da diğerlerinden daha az önemli olması değildir. Sürdürülebilir gelişme sadece makro ekonomik bir kavram olmayıp, aynı zamanda doğanın da korunması ile ilgilidir. Sürdürülebilirlik sosyal bir gelişme olarak gerçekleşirken doğa ve ekonomi birbirlerinden soyutlanmamalıdır. Sürdürülebilir gelişme ekonomik, sosyal ve ekolojik yani çevresel süreçleri birbirine uyumlaştırmaktadır¹⁹.

1.1.3.1. Çevresel Sürdürülebilirlik

XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkan korumacılık kavramı daha sonra yerini sürdürülebilirliğe bırakmıştır. Lewis Cecil Gray’ın 1913 yılında yayımlanan makalesinde korumacılık hareketinin doğa bilimlerinde olduğu gibi ekonomik teoriler açısından da irdelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Gray yaptığı çalışmalarda ilk olarak kaynakların kullanımı ve bunların tükenme ihtimali arasındaki ilişkinin belirlenmesinin önemini vurgulamış, kaynakların günümüzde ve gelecekte kullanım durumunu incelemiştir²⁰. Burada vurgulanan nokta doğal kaynakların etik ve akılcı olarak kullanılması, sadece şimdiki nesillerin değil doğmamış gelecek nesillerin de doğal kaynakları kullanabilecekleri bir yeryüzünü bırakılması gerektiğidir.

¹⁸ World Conservation Union (IUCN), **The Future of Sustainability: Re-Thinking Environment and Development in the Twenty-Firts Century**.

http://cmsdata.iucn.org/downloads/iucn_future_of_sustanability.pdf, 2006 (Erişim: 21.06.2013)

¹⁹ Todorov ve Marinova, s.1404.

²⁰ L.C. Gray, “The Economic Possibility of Conservation”, **The Quarterly Journal of Economics**, Cilt: 27, Sayı: 3 1913, s.499.

Çevresel sürdürülebilirliğin oluşması için ilk önce çevre sorunlarının belirlenmesi gerekmektedir. Gelecek bin yıl kalkınma hedeflerinde çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması için belirlenen koşullar şu şekilde sıralanabilir²¹:

- Sürdürülebilir kalkınma için belirlenen ilkeler doğal kaynakların korunması için ulusal politikalara ve programlara entegre edilmelidir.
- İçme suyuna güvenli erişimi olmayan insanların oranı azaltılmalıdır.
- 2020 yılına kadar tüm dünyada gecekondü bölgelerinde yaşayan insanların yaşamlarında iyileştirmeye gidilmesi gerekmektedir.

Amaç gelecek kuşakların sürdürülebilir gelişmeden faydalanmalarıdır. Çevre, insanların yaşam kalitesini belirleyen önemli etmenlerden biri olarak kabul edilmekle birlikte politika düzenleyiciler ve planlamacılar sürdürülebilir gelişmeyi sağlamaya çalışırken çevre faktörünü çok fazla göz önünde tutmamışlardır. Oysa kaybedilmiş ya da yok olmaya yüz tutmuş doğal kaynaklar gelecek kuşakların refahını ve yaşam şartlarını etkilemektedir²².

Sürdürülebilir bir çevre anlayışının oluşturulabilmesi için atılması gereken ilk adım; çevreyi ekonominin bir alt kümesi kabul eden ve sınırsız üretim-sınırsız tüketim-kar maksimizasyonu üçgenindeki kalkınma kavramı anlayışının tümü ile reddedilmesidir. Günümüzde insanlığının karşı karşıya olduğu çevre sorunlarının çözülebilmesi için eşitlik, adalet, toplumsallık, demokrasi, insani gereksinim ve çevresel değer kavramlarının bütünüyle birlikte ele alınması gerekmektedir.

- Sadece ekonomik yaklaşımlarda tanımlanan ve sürdürülebilirliği ancak ve ancak sınırsız tüketim, yani var olan kaynakların sınırsız kullanımı şeklindeki anlayış eşitlik, adalet ve demokrasi kavramlarını içeren toplumsal bir kalkınma kavramına dönüştürülmediği,
- Modern toplum yaşamında tüketim kültürünün sorgulanmadığı ve insani gereksinimlerin toplumsal irade tarafından belirlendiği yeni bir sosyal yapılanma oluşturulmadığı,
- Küreselleşmenin insanlığa dayattığı yeni sömürü biçiminin kaçınılmaz bir sonucu olan ve artan eşitsizlik ortadan kaldırılmadığı takdirde

²¹ Jeffrey D. Sachs, "From Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals", **Lancet**, Cilt: 379, June 9, 2012, s.2208-2209.

²² Ruşen Keleş, "The Quality of Life and The Environment", **Social and Behavioral Sciences**, Cilt: 35, 2012, s.27.

Gerçek anlamda küresel bir sürdürülebilir çevre politikası oluşturulamayacak, günümüzde yaşanan ekolojik ve çevresel sorunların boyutları artarak çoğalacaktır²³.

1.1.3.2. Sosyo-kültürel Sürdürülebilirlik

Sosyal olarak sürdürülebilir bir sistem sağlık, eğitim, cinsiyet eşitliği, politik sorumluluk ile katılımı içeren sosyal hizmetlerin yeterli düzeyde gerçekleştirilmesini amaçlamakta, sürdürülebilirliğin sosyal boyutu olan insan ilişkilerinin geliştirilmesi, bireysel ve grup hedeflerine ulaşılması konularını kapsamaktadır. Nesiller arası eşitliğin, nesilden nesile geçmesi gerektiği için gelir ve tüketim modellerinin sosyal sürdürülebilirlik stratejileri bakımından irdelenmesi gerekmektedir²⁴. Brundtland Raporunda belirtilen insani gelişme yaklaşımında ekonomi kuramının tarihinde sağlam temelleri olan bireylerin ihtiyaçları ve eşitlikler vurgulanmıştır. Dolayısı ile sürdürülebilir kalkınma kavramı ekonomik olarak temel anlamını korurken, sosyal eşitsizliklere ve çevresel bozulmalara çözüm getirmek için kullanılmalıdır.

Büyümenin üretilen mal ve hizmetlerin artması ile ölçüldüğü bir dünyada, mal ve hizmet üretimi için gerekli girdileri oluşturan kaynakları koruma gerekliliği bir çelişki yaratmaktadır. Sürdürülebilirlik koşulları incelendiğinde ekonomi ve ekolojinin entegrasyonuna ihtiyaç duyulduğu açıkça görülmektedir. Bu sistemin etkin olarak uygulamaya geçirilebilmesi için sosyal boyutunun devreye sokulması ve sürdürülebilirliğin eşitlikçi bir sosyal amaç olarak algılanması gerekmektedir.

1.1.3.3. Ekonomik Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir gelişme ancak çevresel ve ekonomik hedeflerin birlikte uygulanması ile başarılabilmektedir. Sürdürülebilir tarımsal üretim yöntemleri, enerji kullanımı, doğal kaynakların yönetimi ve sürdürülebilir üretim sistemleri çok büyük potansiyele sahip olmasına rağmen etkin olarak kullanılmamaktadır. Sürdürülebilir küresel ekonomi dolaylı yollardan nüfus artışının ve tüketimin kısıtlanması gerektiğini

²³ Ethem Torunoğlu, “Sürdürülebilir Kalkınma Paradigması Üzerine Ön Notlar”, <http://www.tubitak.gov.tr>, 2004, Erişim: 18.07.2012.

²⁴ Jonathan M.Harris, **Basic Principles of Sustainable Development**, çev. Emine Özmete, Global Development and Environment Institute Working Paper:00-04, Tufts University, USA, 2000, s. 4.

vurgulamaktadır. Ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği ve bunların uygulanması sürdürülebilir gelişme aşamasında temel rehber haline gelmiş ve önümüzdeki yıllarda daha da önemli hale geleceği düşünülmektedir. İktisat bilimi günümüzde toplumların karşı karşıya olduğu çevresel sorunların anlaşılmasında ve çözümlenmesinde önemli katkılar sağlamaktadır. Artık insanlar çevrenin ekonomik değeri ve ekonomik faaliyetlerin çevre üzerine etkilerini daha fazla dikkate almaya başlamışlardır. Ekonominin amacı gelecek kuşakları tehlikeye atmadan günümüz toplumunun mutluluk ve refahını sağlamaktır. Bazı sorumsuz davranışlar gelecek kuşakların refahını ve mutluluğunu çevreye zarar vererek, etnik, sosyal, kültürel değerlerinin kalitesini bozarak tehlikeye atmaktadırlar²⁵.

Doğal kaynaklar mevcut ekonomik yapıda kullanılan sermayenin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Ancak doğal kaynakların maliyet hesaplamalarına gerektiği gibi dâhil edilmemesi, üretim sorunlarının çözülmüş olduğu inancı, ihtiyaçların sonsuz olduğu varsayımı, sınırsız ekonomik büyüme düşüncesi, gerek bireysel ve gerekse toplumsal açgözlülük insanlığın ilerideki dönemlerde kaynak sıkıntısı çekmesine yol açacaktır²⁶.

1.2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

Sürdürülebilir turizm olgusu sürdürülebilir kalkınmaya dayanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde ekonomik kalkınma teorisi ve çevrecilik yatmaktadır²⁷.

Ekonomik kalkınmada koşul haline gelmiş olan sürdürülebilirlik kavramı, turizm alanında da merkezde yer almaktadır. Çevre bilinci ve çevre konusundaki değerlendirmeler, tüm sektörlerden daha fazla turizm sektöründe de satın alma kararlarını ve pazarı etkilemektedir.

²⁵ Maris Klavins, Walter Leal Filho ve Janis Zaloksnis, **Environment and Sustainable Development**, Academic Press of University Latvia, 2010, s. 130.

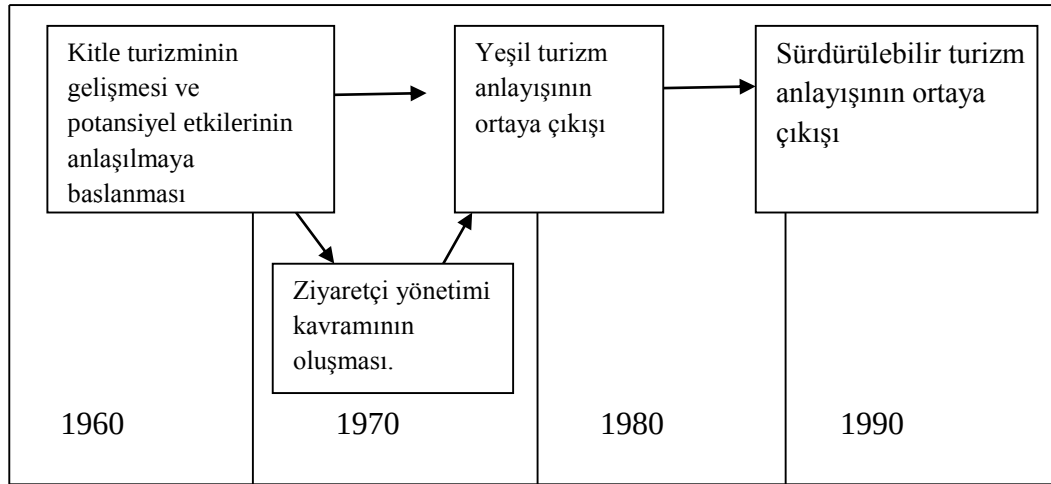
²⁶ Recep Bozdoğan, “Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı: 50, 2005, s. 1016.

²⁷ A.L. Hardy ve R.J.S. Beeton, “Sustainable Tourism or Maintainable Tourism: Managing Resources For More Than Average Outcomes”, **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt: 9, Sayı: 3, 2009, s.169.

Sürdürülebilir turizm kavramı ile geleneksel kitle turizminden uzaklaşıldığı düşünülse de, sürdürülebilir turizm yaklaşımı birçok turizm çeşidine farklı destinasyonlarda uygulanabilmektedir. Bunların içinde kitle turizmi ve çok çeşitli niş turizmdeki niş pazar bölümleri de²⁸ girmektedir²⁹.

1972 yılında Stockholm’de Birleşmiş Milletler Konferansında hem gelişmekte olan ülkeler hem de uluslararası koruma örgütleri uzun dönemli sosyo-ekonomik gelişim için çevre korumasının önemine dikkat çekmişlerdir³⁰. Birleşmiş Milletler, 1987 Brundtland Raporu’nda; sürdürülebilir kalkınma “gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın bugünün kuşaklarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma” olarak tanımlanmıştır. Raporu hazırlayan komisyon küresel sorunları çözmek için küresel ölçekte çalışmanın önemini vurgulamıştır³¹.

Şekil 1: Sürdürülebilir Turizm Gelişiminin Kronolojik Gelişimi

Kaynak: J. Swarbrooke, **Sustainable Tourism Management**, Cabi Publishing, New York, 1999, s. 8.

²⁸ Niş Pazarlama göreceli olarak benzer niteliklerde mal veya hizmetlere gereksinim duyan, bir ya da daha çok benzer özelliği paylaşan, küçük bir tüketici kitlesinin isteklerini daha iyi karşılamak amacıyla geliştirilen pazarlama faaliyetlerine denilmektedir. Niş pazarlamada işletme, ilgilendiği pazarı giderek daha küçük pazar bölümlerine ayırarak, boşlukların olduğu bölümleri belirlemekte ve bu boşlukları yeni ürün ve hizmetlerle doldurmaktadırlar.

²⁹ Paul Larsing ve Paul Devries, “Sustainable Tourism: Ethical Alternative or Marketing Ploy?”, **Journal of Business Ethics**, 2007, s. 78

³⁰ Don R.Hoy ve Francois Belisle, “Environmental Protection and Economic Development in Guatemala’s Western Highland”, **Journal of Developing Areas**, Cilt: 18, 1984, s.161.

³¹ Graham Miller, **Monitoring for A Sustainable Tourism Tradition: The Challenge of Developing and Using Indicators**, Cabi Publishing, Wallingford, 2005, s.72.

Sürdürülebilir turizm doğayı tüketmeden yerel halkın tarihini, kültürünü, mirasını koruyarak gelişmeyi sağlayan anlayış olarak bilinmektedir. Bu görüş eşliğinde kaynakların sürdürülebilir şekilde yönetilmesi kabul edilir bir koruma sağlamakta ve yüksek kalitede turistik ürün gelişimine destek olmaktadır. İnsanoğlu çevreyi olumlu ve olumsuz şekilde kullanıp değiştirmektedir. Sürdürülebilir turizm yönetimi doğayı zenginleştirip geliştirmek için kullanılması gereken bir anlayış olarak uygulanmalıdır.

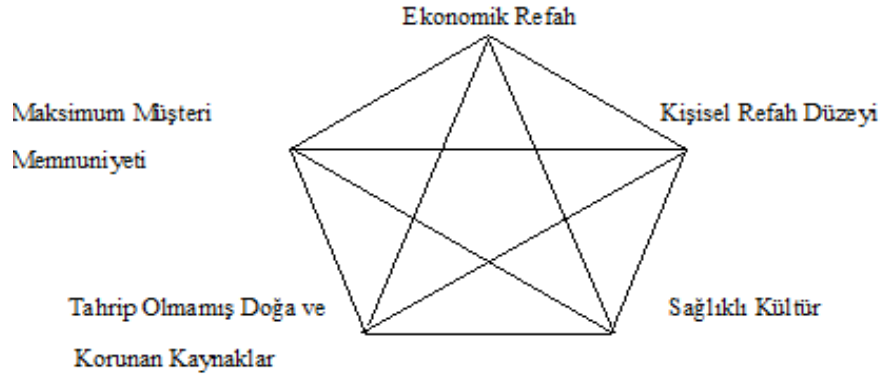
Sürdürülebilir turizm ekonomik gelişme, çevresel kaynakların korunması, yerel halkın ve turistlerin tatmini konusunda bir denge unsuru kabul edilmektedir³².

Müller 1994 yılında sürdürülebilir turizmi bir beşgen ile açıklamıştır. Müller'e göre sürdürülebilir turizm beş tane bileşenden oluşmaktadır. Bunlar; tahrip olmamış bir doğa, sağlıklı bir kültür, yüksek kişisel refah düzeyi, maksimum müşteri memnuniyeti ve ekonomik refaktır. Sürdürülebilirlikte hedefin dengeli bir gelişim olması gerektiği vurgulanmıştır. Beş bileşenin arasında yüksek düzeyde uyum olması gerekmektedir. Ekonomik ve finansal faktörlerin önemi aşağı çekilirken doğal ve kültürel varlıkların öneminin yükseltilmesi gerekmektedir. Müller'e göre dengeli bir gelişim ancak bu şekilde başarılabilir³³.

³² Colin Hunter, "Sustainable Tourism and The Touristic Ecological Footprint", **Environment and Sustainable Development**, Cilt:4, Sayı: 1, 2002, s. 9.

³³ Hansruedi Müller, "The Thorny Path to Sustainable Tourism Development", **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt:2, Sayı:3, 1994, s.133-134.

Şekil 2: Turizm Gelişmesindeki Sihirli Beşgen

Kaynak: Hansruedi Müller, “The Thorny Path to Sustainable Tourism Development”, **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt:2, Sayı:3, 1994, s.133.

Sürdürülebilir turizmin en belirgin özelliği hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin ihtiyaçlarının karşılanması ve birer ekonomik kaynak olarak kullanılan turistik çekiciliklerin zenginleştirilip korunmasıdır. Turist, yerel halk, işletmeler, bölgesel çekicilikler ve doğal çevre arasında karmaşık, birbirini etkileyen, ortak yaşamla oluşan bir ilişki bulunmaktadır³⁴. Kalkınma ya da bölgesel gelişmede önemli bir alt sektör olarak bilinen turizmin, çevre ve doğal kaynaklarla olan sıkı ilişkisi nedeni ile çevre ile uyumlu şekilde gelişmesi gerekmektedir. Bu yüzden çevre, ekonomi ve turizm gittikçe artan bir önemle birbirlerinin parçası olarak gelişmekte, çevre kalitesinin sürdürülmesi, kalkınmanın eşitlenmesi için sürdürülebilir turizm kavramı ortaya çıkmıştır³⁵.

1.2.1. Sürdürülebilir Turizm Tanımı

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişmenin birçok farklı tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlar politik, etik ve yönetsel olarak farklı yorumları yansıtmaktadır. Turner sürdürülebilirlik durumlarını çok güçlü, güçlü, zayıf ve çok

³⁴ David L. Edgell Sr. **Managing Sustainable Tourism a Legacy for the Future**, Haworth Press, NewYork, 2006, s. 15-17

³⁵ Ş.Gülin Beyhan ve S. Mete Ünügör, “Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli”, **İTÜ Dergisi, Mimarlık, Planlama, Tasarım**, Cilt:4, Sayı:2, Eylül 2005, s. 80.

zayıf olarak dört biçimde açıklamıştır³⁶. Çok güçlü sürdürülebilirlik; destinasyonun konumu itibarıyla doğal kaynaklar bakımından zengin olması, bu kaynakların özellikle topluma fayda sağlaması, insan yapımı kaynaklarla ikame ihtiyacının olmaması, kaynakların koruma altındaki durumlarını ifade etmektedir. Bunun aksine zayıf sürdürülebilirlik durumu ise; kaynakların pazar talebine göre kullanılması ile ekonomik büyüme odaklıdır. Sürdürülebilirlik değerlendirmeleri yapılırken sadece belirli bir zaman zarfı için kişilerin yaşam standartları ve çevrenin kalitesinin artırılması hedefleniyorsa bu, zayıf sürdürülebilirliğe örnek olarak verilebilir. Çok güçlü sürdürülebilirlik yaklaşımında ise amaç sürekli olarak kaynakların korunmasını hedef almaktır³⁷. Güçlü sürdürülebilirlik, çevresel sermayenin tamamıyla desteklenmesi gerektiğini, bu konuda mükemmel bir bilginin olduğunu kabul eder ve çevre oldukça değerli bir varlıktır. Sadece sermayenin tüm düzeylerinin korunması yeterli olmayıp ikamesi olmayan çevresel sermayenin yani doğal kaynakların da korunması gerekir³⁸.

Turistik destinasyonlar ile ilgili dört nitelik özellikle sürdürülebilir turizme yerel yaklaşımları etkilemektedir. Bunlardan ilki turistik destinasyonun varlıklarının doğal, insan yapımı ya da sosyo-kültürel açıdan yüksek kalitede çevreye bağlı olup olmaması ile ilgilidir. Örneğin; eko turizmin teşvik edildiği bölgelerde turizm sektörünün başarısının bölgesel çekiciliğin ötesinde eko sistemin dikkatli yönetilmesine bağlı olduğu bütün paydaşlarca kabul edilmesi gerekmektedir. İkinci olarak dikkat edilmesi gereken nokta, planlamacılar tarafından uygun görülen ölçek ve turizm çeşitlerinin gelişme aşamasında turistik destinasyonu hangi oranda etkileyeceğidir. Üçüncü olarak, turistik destinasyonlar ve turizmden etkilenen paydaşlar arasındaki farklılık ve farklı görüşlerin ortaya çıkması sürdürülebilir turizm için uygun mekanizmaların geliştirilmesini zorlaştırmaktadır. Paydaşların çeşitliliği, sürdürülebilir bir strateji seçimini desteklerken, etik tercihleri ve politik süreçleri de etkileyebilmektedir. Dördüncü olarak, turistik destinasyonları etkileyen siyasal ve kurumsal kültür planlama sürecinde bir takım paydaşların lehine olup onları teşvik

³⁶ R. K. Turner, **Sustainability: Principles and Practice**, (Ed. R.K Turner), Sustainable Environmental Economics and Management, Wiley, Chichester, 1993, s. 3.

³⁷ Tae Gyou Ko, "Development of a Tourism Sustainability Assessment Procedure: A Conceptual Approach", **Tourism Management**, Sayı:26, 2005, s. 435.

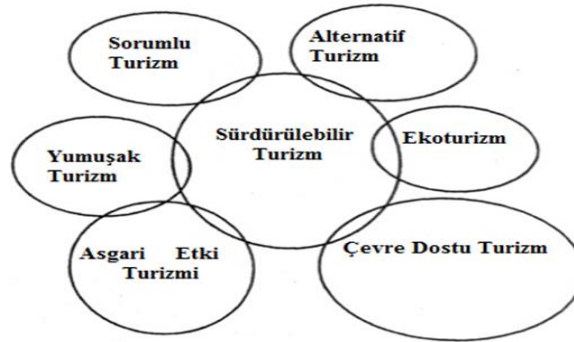
³⁸ Murat Çetin, "Teori ve Uygulamada Bölgesel Sürdürülebilir Kalkınma", **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:7, 2006, s.4.

ederken diğerlerine engel olabilmektedir. Destinasyona hangi sürdürülebilirlik stratejisi uygulanırsa uygulansın bölgenin teknik, finansal ve kurumsal gerçekleri ile uyumlu olması gerekmektedir³⁹.

Sürdürülebilir turizm gelişmesini başka bir ifade ile tanımlayacak olursak, yerel halkın vazgeçilmez katılımı ile mevcut doğal kaynakların korunması ve kalkınmanın sağlanması için kurumsal ve yasal çerçeve ile uyumlu bir şekilde planlama yapılması koşulu ile turizmin geliştirilerek ekonomik canlılık sağlanmasıdır. Burada amaç biryandan doğal ve kültürel varlıkların korunması sağlanırken diğer yandan ise yöreye ekonomik ve sosyal eşitliğin de aynı zamanda kazandırılmasıdır⁴⁰.

Sürdürülebilir turizmin genellikle alternatif turizm biçimleri ile özellikle de en çok tercih edilen ve turizmin yeni akımı olarak görülen ekoturizm ile denk olduğu düşünülmektedir. Sürdürülebilir turizm ekoturizm, yumuşak turizm, çevre dostu turizm, asgari etki turizmi, alternatif turizm gibi terimlerle ilgili olsa da bunlardan farklı anlamlara sahiptir.

Şekil 3: Sürdürülebilir turizm ile diğer turizm çeşitleri arasındaki ilişki

Kaynak: J. Swarbrooke, **Sustainable Tourism Management**, Cabi Publishing, New York, 1999, s.14.

Sorumlu turizm tanımı sürdürülebilir turizme yakın olmakla birlikte aslında müşterilerin destinasyon tercihlerine, ulaşım araçları tercihlerine etik, politik açıdan

³⁹ Colin Hunter, "Sustainable Tourism as an Adaptive Paradigm" **Analns of Toursim Research**, Cilt:24, Sayı: 4, 1997, ss. 850-67.

⁴⁰ J. Fernando Vera Rebollo ve Josep A. Ivars Baidal, "Measuring Sustainability in a Mass Tourist Destination: Pressures, Perceptions and Policy Responses in Torrevieja, Spain", **Journal of Sustainable Tourism**, <http://rua.ua.es>, 2003, s.8.

radikal anlamda duyarlılık gösterdikleri, çevre ve yerel kültürü önemsedikleri bir turizm çeşididir. Başka bir deyişle sürdürülebilir turizmin uluslararası anlamda başarılması pek mümkün değildir. Bu yüzden sorumlu turizmin içeriği sürdürülebilir gelişme stratejilerinden oluşmaktadır⁴¹. Çevre dostu turizmde ise, öncelikli olan destinasyonun çevresel kaynakları ve bu kaynakların korunmasıdır. Ekonomik ve kültürel unsurlar ikinci planda tutulmaktadır⁴².

Ekoturizm ise, sürdürülebilir turizmin alt başlıklarından biri ve bir alternatif turizm şekli olarak nitelenmekte çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını gözeten, doğal alanlara karşı duyarlı bir seyahat olarak sürdürülebilirlik kavramını içinde barındırmaktadır. Ekoturizm doğaya dayalı bir turizm olup doğal çevrenin, yerel kültürün sürdürülebilirliği ilkesine dayanmaktadır⁴³.

Alternatif turizmin ve ekoturizmin pek çok çeşidi özellikle çevre bakımından hassas ve kolay bozulabilen mahallerde ortaya çıkmakta⁴⁴ ve bu mahaller aşırı kullanım düzeyinden olumsuz etkilenmektedir. Sürdürülebilirlik ile ilgili farklı koşullar dikkate alındığında turistik destinasyonların sahip oldukları şartlara göre değişik sürdürülebilirlik yaklaşımları uygulamak mümkündür. Hunter, sürdürülebilir turizmin gelişmesine katkıda bulunan dört çeşit planlama yaklaşımından bahsetmektedir. Bunlar, zorunlu turizm odaklı, ürün odaklı, çevre odaklı ve bakir bölgelere odaklı planlamalardır. Zorunlu turizm odaklı yaklaşım sürdürülebilirliğin zayıf olduğu alanlarda uygulanmaktadır. Öncelikli amaç planlı gelişmeden çok turistlerin ve tur operatörlerinin ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu yaklaşım yerel halkın değerlerini korumayı belli derecede başarabilmek için turizmin olumsuz etkilerini çevre eğitimi ile ve doğal kaynakların kullanımını azaltarak önlemeyi hedeflemektedir.

Ürün odaklı yaklaşım ise pek çok yönden zayıf sürdürülebilirlik yaklaşımı ile örtüşmektedir. Destinasyonda çevresel ve sosyal endişelerin olduğu ve bu endişelerden kurtulmak için turistik ürünlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması

⁴¹ Mark Driscoll , “WWF-UK Policy Position Statement on Travel for Tourism”, **Northern Forest Center**, November 2007, Updated January 2010, s. 10.

⁴² Office for National Statistics, “Sustainable Tourism: A Review of Indicators”, <http://www.ons.gov.uk/ons/dcp/dcp/pdf>, 2011, s. 3

⁴³ Şafak Kaypak, “Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt:14, Sayı:22, 2012, s.12.

⁴⁴ Richard W. Butler, “Sustainable Tourism: State of the Art Review”, **Tourism Geographies**, Cilt:1, Sayı:1, 1999, s.13.

gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşım nispeten uzun geçmişi olan gelişmiş turizm bölgelerinde, özellikle turizmin yerel ekonomiye hâkim olduğu yerlerde uygulanmaktadır. Çevre odaklı yaklaşımda kararlar alınırken turizm ve ekolojik sistemin durumu detaylı olarak incelenmektedir. Turizmin henüz gelişmemiş ve var olmaya başlamamış olduğu yerlerde, yeni turizm çeşitlerini teşvik etmek için uygulanmaktadır. Burada amaç çevresel kalite ve turistik başarı arasında bir bağ kurmaktır. Tüm taraflara turizmin riskleri hakkında bilgi verilir. Taşıma kapasitesi ve çevresel kaynakların sürdürülebilirliği planlama esnasında dikkate alınır. Bakir bölgelere odaklı planlama çok güçlü sürdürülebilirlik yaklaşımı ile bağdaşmaktadır. Bu güçlü sürdürülebilirlik yaklaşımı bir takım bölgelerde turizmin teşvik edilmek yerine geliştirilmemesini önermektedir. Bazı destinasyonlarda ulusal ve uluslararası öneme sahip doğa rezervleri bulunmaktadır. Bu doğa rezervleri o kadar önemlidir ki bunun için turistik gelişmenin feda edilmesi gerekmektedir. Turizm olumlu ya da olumsuz çevresel etkileri olmadan gelişemeyen bir sektördür. Bu noktada çevrenin korunması için ihtiyatlı davranılması gerekmektedir⁴⁵.

1.2.2. Sürdürülebilir Turizm İlkeleri

1992 yılı sürdürülebilirlik açısından çok önemli bir yıl olarak kabul edilmektedir. Konaklama Endüstrisi Uluslararası Otel Çevre Girişimi (IHEI-International Hotel Environment Initiative)'ni başlatarak turistik destinasyonda kalan ziyaretçilerin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik çalışmalar başlatmıştır. Ayrıca aynı yıl İngiltere merkezli bir baskı grubu turizmde sürdürülebilir planlama için lobi hareketleri başlatmıştır. Sürdürülebilir turizm gelişimi için hazırlanan yönergeler ve yönetim uygulamaları, kitle turizmi ve çeşitli niş pazar bölümleri de dahil olmak üzere bütün destinasyonlarda, her türlü turizm çeşidi için uygulanabilir olmalıdır. Bu yüzden sürdürülebilir turizm ilkelerinin uygulanabilmesi için⁴⁶;

⁴⁵ Hunter, ss. 260-263.

⁴⁶ United Nations Environment Programme: Sustainable Tourism, [http://www.unes.fr/shared/publications/pdf/Sustainable CoastalTourism-Planning.pdf](http://www.unes.fr/shared/publications/pdf/Sustainable%20CoastalTourism-Planning.pdf), Erişim:11.12.2012.

- Turizmin gelişmesinde önemli bir unsur oluşturan çevresel kaynaklar optimum kullanılmalıdır. Zorunlu ekolojik süreçlerin değerlendirilmesi, doğal mirasın ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına yardımcı olacaktır.
- Ev sahibi toplulukların sosyo-kültürel özgünlüklerine saygı; yaşam tarzlarını, kültürel miraslarını ve geleneksel değerlerini korumaya, kültürler arası anlayışa ve hoşgörüye katkıda bulunacaktır.
- Ev sahibi topluluklar için istikrarlı bir istihdam, sosyal hizmetler ve gelir olanakları dâhil olmak üzere uzun vadeli ekonomik operasyonların sağlanması tüm paydaşların adil bir şekilde bundan faydalanması sağlanmalıdır.

Sürdürülebilir turizm anlayışını daha iyi kavrayabilmek ve doğa ile uyum içinde bir turizm gelişimini başarmak için dikkat edilmesi gereken bir takım ilkeler vardır. Bunlar⁴⁷;

- Harekete geçmek için öncelikli olarak ihtiyaçların belirlenmesi,
- Zayıf destinasyonları, toplulukları desteklemesi,
- Kurallı bir şekilde gelişmenin ve sürdürülebilirliğin amaçlarının oluşturulması,
- Doğayı koruma konusunun hassasiyetle dikkate alınması,
- Tarım ve ormanlık alanların kullanımının güçleştirilmesi,
- Ekonomik aktivitelerin geliştirilmesi,
- Yerel mimari, gelenekler ile kültür ve folklor mirasının korunması,
- Turizm pazarlaması, promosyonlar etkin bir şekilde ortaya konmasıdır.

ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Siteler Konseyi) tarafından hazırlanan yedi sürdürülebilirlik ilkesi ise şu şekildedir⁴⁸;

1. Çevre turistik bir varlık olarak önemli bir değere sahiptir. O yüzden kısa dönemli değerlendirmeler ve planlar ile gelecek nesillere bırakacağımız varlıkları tahrip etmemeliyiz,
2. Turizm, destinasyon ve ziyaretçilerin yanı sıra topluma yararlı olabilecek olumlu bir faaliyet alanı olarak kabul edilmelidir,

⁴⁷ Beyhan ve Ünügör, s. 81.

⁴⁸ Bob Mckercher, "Sustainable Tourism Development- Guiding Principles for Planning and Management", **Presentation to the National Seminar on Sustainable Tourism Development**, Bishkek, November, Cilt: 5, Sayı:9, 2003, s.5.

3. Turizm ve çevre arasındaki ilişkinin uzun vadede sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi gerekir. Turizmin kaynaklara zarar vermesinin ya da geri döndürülemez etkilerinin önüne geçilmesi gerekmektedir,
4. Turizm faaliyetleri gelişmekte olduğu bölgenin ölçek, doğa ve karakterine saygı göstermelidir,
5. Her destinasyonda ziyaretçilerin ve yerel halkın ihtiyaçları arasında uyum sağlanmalıdır,
6. Dinamik olan bir dünyada sürekli değişim kaçınılmazdır. Değişikliğe uyum sağlayabilmek için sürdürülebilirliğin ilkelerinden ödün verilmemelidir,
7. Turizm sektöründeki bütün yerel yönetimler, özel işletmeler ve diğer kurumlar yukarıdaki ilkelere saygı göstermeli ve ilkelerin gerçekleşmesini sağlamak için birlikte çalışmalıdır,

Ancak bu ilkeler dikkate alındığında sürdürülebilir turizm sayesinde turist çeken bölgede bir kalkınma yaşanacaktır. Sürdürülebilirlik ilkelerinin farklı durumlara adapte edilebilmesi, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörleri dikkate alması birden çok bilim dalı ile iç içe olmasına bağlıdır. Sürdürülebilir turizm uluslararası bir turizm sistemi olarak düşünülmektedir⁴⁹. Doğru uygulandığı takdirde kitle turizminin olumsuz etkileri en aza indirgenebilmektedir.

İngiltere’de 1992 yılında özel sektör ve kamu sektörü birlikte çalışıp sürdürülebilir turizm için dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde sıralamıştır⁵⁰;

- Kaynakların sürdürülebilir kullanılması,
- Aşırı tüketim ve atıkların azaltılması,
- Turistik çeşitliliğin korunması,
- Turizmin planlama kapsamına alınması,
- Yerel ekonomilerin desteklenmesi,
- Yerel ekonomilerin dahil edilmesi,
- Paydaşlara ve yerel halka danışılması,
- Personelin eğitilmesi,
- Turizmin güvenilir bir şekilde pazarlanması,

⁴⁹ Cevat Tosun, “Challenges of Sustainable Tourism Development in The Developing World: The Case of Turkey”, **Tourism Management**, Sayı:22, 2001, s.291.

⁵⁰ J. Christopher Holloway, **The Business of Tourism**, Pearson Education Limited, England, 2009, s. 117.

- Sürekli gelişim ve araştırma yapılması

gerekmektedir.

Sürdürülebilir gelişme sağlanırken çevre ile uyumlu bir yaşam için ekolojik ve ekonomik kararların da bir arada ele alınması gerekmektedir. Bölgede biryandan kültürel bütünlük sağlanırken, ekolojik süreç dikkate alınıp, biyolojik çeşitlilik ve yaşam destek sistemleri güçlendirilmelidir. Kaynakların ekonomik, sosyal ve estetik gerekler karşılanacak şekilde yönetilmesi esas alınmalıdır. Bir destinasyonun sürdürülebilir gelişmesi uzun ve zorlu bir süreçtir. Kısa süreli plan ve hedefler ile sürdürülebilir gelişim başarılamaz. Ekonomik, sosyal ve çevresel bakış açısı uzun dönemli planlamayı da beraberinde getirmek zorundadır⁵¹.

Sürdürülebilirlik sınırları hesaplanırken araştırmacılar üç ayrı perspektifi göz önünde bulundurmaktadır. Bunlardan ilki kaynaklara dayalı taşıma kapasitesine dayanmaktadır. Burada asıl amaç kaynakların korunması olup, bu yapılırken turizmin doğal ve kültürel kaynaklar üzerine olan etkilerinin sınırlandırılması yanında sürdürülebilirlik olgusuna ekolojik bir yaklaşım yapılmalıdır. İkinci yaklaşım ise turizmi geliştiren oluşumları ele almaktadır, Dünya Turizm Örgütü gibi farklı örgütler incelenmiş ve Butler'ın ürün yaşam döngüsü modelinin turistik alanlar için en uygun model olduğu idda edilmiştir. Burada gelişimin sınırları turizm sektörüne, destinasyonlar arasındaki farklı pazar bölümlerine ve destinasyonun kaynaklarına bağlıdır. Ancak Butler'ın modelinde gelişim süreci devam etmediğinde turistler destinasyonu tercih etmeyeceklerinden gelişim için yeni ürünlere ihtiyaç duyulacaktır. Üçüncü yaklaşım ise toplum tabanlı sürdürülebilirliktir. Yerli ve yabancı paydaşların sermaye katılımı ile gerçekleşmektedir⁵². Toplum tabanlı yaklaşım da tıpkı taşıma kapasitesi yaklaşımı gibi yerel halkın ve turistlerin memnuniyet seviyelerini arttırma hedeflenmektedir. Yerel yöneticilerin amacı rekabetçi bir destinasyon yaratmaktır. Küresel bağlamda ise bir destinasyonun rekabet edebilmesi onun sürdürülebilirliğine bağlıdır. Bu çerçeve dikkate alındığında sürdürülebilir turizmin kalkınma ilkeleri aşağıdaki şekilde detaylandırılabilir;

⁵¹ Tanja Angelkova, Cane Koteski, Zlatko Jakovlev ve Elizabeta Mitrevska, "Sustainability and Competitiveness of Tourism", **Social and Behavioral Sciences**, Cilt:44, 2012, s.223.

⁵² Navarro Jurado ve diğerleri, "Carrying Capacity Assesment for Tourist Destination. Methodology for The Creation of Synthetic Indicators Applied in a Coastal Area", **Tourism Management**, Cilt:33, 2012, s.1338.

- Kültürel, doğal, tarihi ve diğer kaynaklardan günümüz yerel toplumları için yararlanılırken gelecekte kullanım için de korunması sağlanmalıdır. Sürdürülebilir gelişim yaklaşımı turizm sektörü için oldukça önemli bir konudur. Bunun en büyük nedeni turizm sektörünün doğal çevreye, tarihi ve kültürel mirasa dayanmasıdır. Turizm sektörünün ana hammaddesini, tabiatın ve iklimin yarattığı tarih, folklor, uygarlık ve kültürün işlediği bir değerler bütünü teşkil etmektedir⁵³.
- Turistik destinasyondaki kaynaklar zarar gördüğü ya da bozulduğu takdirde bölgede turizm faaliyetlerinin devamı sağlanamayacaktır. Bölgedeki kaynaklar muhafaza edildiği sürece yerel halk kendi değerlerinin farkına varacak ve bu kaynakların korunması için gerekli çalışmalara katılacaktır. Turistik arz potansiyeline sahip çekim bölgelerinde yaşayanların sahip oldukları sosyo-kültürel değerler, yörenin sahip olduğu gelenekler ve görenekler bölge için birer çekim unsurudur. Bu çekim unsurlarının zenginliği aynı zamanda bölgenin de gelişim sürecini hızlandırmaktadır⁵⁴.
- Bölgede turizmin gelişmesi daha önceden planlanıp yönetilirse gerek ekonomik gerek sosyo-kültürel sorunların önüne geçilebilmektedir: Çevresel planlama yaklaşımları ve taşıma kapasitesi analizleri ekonomik ve sosyo-kültürel problemlerin önlenmesi için önemli teknikler olarak kabul edilmektedir. Çevre ile uyumlu teknolojinin geliştirilmesi ve uygulanması sonucunda turizmin negatif etkileri de azaltılmış olacaktır. Yörede sürdürülebilir bir çevre modeli geliştirmek, bölgesel olarak kalkınma sürecinin gelişmesine neden olacaktır⁵⁵.
- Genel çevre kalitesinin korunması ve gerekli yerlerde artırılması: Günümüzde çoğu turist gittikleri destinasyonların temiz, çekici, fonksiyonel ve kirlenmemiş olmasına önem vermektedirler. Fakat destinasyonlar geliştikçe artan sanayi üretimi ve kentleşme nedeniyle, başta hava kirliliği olmak üzere pek çok çevre sorunu ortaya çıkmaktadır⁵⁶. Yerel

⁵³ Hüseyin Çekin, “Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt:10, Sayı:2, 2008, s. 299.

⁵⁴ Çeken, s. 300.

⁵⁵ Çeken, s.301.

⁵⁶ Kılıç ve Yücel, s.47.

halkın turizmin gelişmesinden memnun kalması için de çevresel kalitenin korunması ve artması önem taşımaktadır. Turizm sayesinde bölgede yaşayan insanlar içinde bulundukları çevrenin değerini daha fazla anlayıp, kirliliğin önlenmesi için çaba harcayacaklardır.

- Turistlerin memnuniyeti ne kadar artar ise turist çeken yöreler pazarlanabilirliklerini ve popülerliklerini koruyacaklardır. Eğer turistler seyahatleri boyunca memnun olmazlar ise turist çeken destinasyonun pazar payı bundan olumsuz etkilenecektir.
- Turizmin olumlu etkileri toplumun her kesiminde hissedilecektir: Turizm planlı ve doğru geliştirildiği takdirde elde edilecek olan sosyo-ekonomik fayda yerel topluma ve turistik destinasyona yayılacaktır. Yerel halk turizmden fayda elde ettiğinde turizmin gelişmesine daha fazla destek olacaktır⁵⁷.

Sürdürülebilirlik ilkeleri çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel turizm gelişmesine dayandırılmalıdır. Uzun dönem sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için ise bu üç boyut arasında bir denge kurulması gerekmektedir. Eğer ki çağdaş bir turizm yaklaşımı eksikliği var ise, kamu yönetiminin yapısı sürdürülebilirlik ilkelerini uygulamak için yetersiz kalıyorsa, çevresel sorunlara az değiniliyor ve turizm de yüksek ticarileşme var ise bu hem turizm sisteminde yapısal bir sorun olduğunu hem de sürdürülebilirliğin uygulanamadığını gösterir. Eğer bir destinasyonda turizm gelişime açılırken, sürdürülebilirlik ilkeleri ışığında planlar yapılmıyor ve gerekli kontrol mekanizmaları düzenlenmiyorsa, geçen zaman ile birlikte yoğunlaşan turizm hareketlerine paralel olarak yöre halkında turizme ve turistlere karşı olumsuz davranışlar oluşmaya başlayacaktır⁵⁸.

⁵⁷ World Tourism Organization, “Guide for Local Authorities on Developing Sustainable Tourism.”, **Tourism and The Environment Publication**, Madrid- Spain, 1998, ss, 21-22.

⁵⁸ Osman Cenk Demiroğlu ve Mehmet Tefik İzgi, “Sürdürülebilirlik Kavramı Açısından Yerel Halkın Turizme Yaklaşımının Analizi: Taraklı, Göynük ve Mudurnu’da Bir Anket Çalışması”, <http://www.tourismology.org/>, erişim: 10.Aralık.2013.

1.2.3. Sürdürülebilir Turizm Amaçları

Turizm olgusu büyük ölçüde çevre kalitesine bağlıdır. Fakat çevreyi olumsuz etkileyen etmenlerin başında da turizm gelmektedir. Bir destinasyonda sürdürülebilir turizm stratejilerini geliştirmenin amacı, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine dayanarak destinasyondaki turist sayısının artırılmasıdır. Turizm etkinlikleri sonucu ekonomik kalkınma ve çevresel değerlerin korunması, hatta bu değerlerin artırılması sürdürülebilir turizmin ana amacını oluşturmaktadır. Bunların dışında diğer amaçları sıralayacak olursak⁵⁹;

- Sürdürülebilir turizmin ana amacı çevreye, topluma, tarihsel, doğal ve kültürel varlıklara zarar vermeden, bölge ekonomisine ve toplumsal yaşantıya sürekli katkıda bulunulacak biçimde turizmi geliştirmek,
- Bölgede turizm ile ilgilenen bütün tarafların koordinasyonunu sağlamak,
- Yerel toplulukların ve çevrenin çıkarlarını dikkate almak,
- Potansiyel alıcıların ürünü nasıl algıladığını değerlendirmek⁶⁰,
- Bölgeye ait ortak bir marka geliştirmek,
- Tarihsel, doğal ve kültürel varlıklar ile çevreyi ve toplumu korumak,
- Turizmi çeşitlendirmek ve mevsimlere yaymak,
- Tarihsel, doğal ve kültürel varlıkları turizme kazandırmak,
- Turizm gelirlerini arttırmak,
- Ulaşım olanaklarını kolaylaştırmak,
- Altyapı ve hizmet sorunlarını çözmek,
- Turizm sektöründeki işgücü niteliğini ve niceliğini arttırmak,
- Turizm sektöründeki yatırım olanaklarını geliştirmek,
- Turistler için yüksek kalitede standartlar oluşturmak,
- Turizmi diğer ekonomik sektörlerle entegre etmek⁶¹,
- Kalkınmada eşitliği sağlamak,

⁵⁹ Ali Rıza Karacan, **Çevre Ekonomisi ve Politikası**, Ege Üniversitesi Yayınları İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayın Sayı:6, İzmir, 2007, ss.676-677.

⁶⁰ Iwona Niedziolka, "Sustainable Tourism Developmen", **Regional Formation and Development Studies**, Cilt:8, Sayı:3, 2012, s.4.

⁶¹ Murat Akten ve Sibel Akten, "Sürdürülebilir Turizm Kavramı: Sarıgöl Örneği", **I. Ulusal Sarıgöl İlçesi ve Değerlendirme Sempozyumu**, 2011, s.4.

- Turizm amaçlı tanıtım ve pazarlama etkinliklerini arttırmak ve
- Stratejilerin uygulanmasında kaydedilen ilerlemeleri değerlendirmek için araçlar geliştirmek gelmektedir.

Dünya Turizm Örgütü (WTO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) sürdürülebilir turizmin amaçlarını on iki ayrı başlık altında toplamıştır⁶². Bunlar;

- Ekonomik Büyüme: Turizm işletmelerinin canlılığı ve rekabet gücü sağlanarak uzun dönemde fayda sağlamaya devam edilmesi,
- Yerel Refah: Turizmin bölgeye olan katkısını en üst seviyeye çıkartmak, bunu sağlarken de ziyaretçilerin harcamalarının arttırılmasına çalışılması,
- İstihdam Kalitesi: Bölgede turizmden sağlanan işlerin sayısı ve niteliğinin arttırılması, cinsiyet ayrımı yapmaksızın yerel halkın eşit koşullarda çalışmalarının sağlanması,
- Sosyal Eşitlik: Turizmden elde edilen ekonomik ve sosyal kazançlardan bütün halkın yararlanmasının sağlanması,
- Ziyaretçi Tatmini: Cinsiyet, ırk, din ya da engelli ayrımı gözetmeksizin tüm ziyaretçilerin güvenli ve tatmin edici bir turistik deneyim yaşamalarının sağlanması,
- Yerel Kontrol: yerel toplulukların ve paydaşların turizm planlaması yapılırken gerek karar alma aşamasında gerek ise yönetim aşamasında yer almaları sağlanmalıdır.
- Toplumsal Huzur: Yerel halkın turizm kaynaklarına erişimi ve turistik aktivitelere katılımı sağlanarak yaşam kalitesinin artırılmasının sağlanması,
- Kültürel Zenginlik: Tarihi miras, kültürel değerler ve geleneklere saygı gösterilip korunmasının sağlanması,
- Fiziksel Bütünlük: Gerek kırsal gerek ise kentsel alanlarda peyzaj kalitesini korumak ve geliştirmek için çevrenin fiziksel ve görsel bütünlüğünün bozulmasının önlenmesi,
- Biyolojik Çeşitlilik: Doğal alanların ve yaban hayatın korunması, bu alanlara zarar verilmemesi,

⁶² Sustainable Coastal Tourism, **An Integrated Planning and Management Approach**, UNEP Manuals On Sustainable Tourism, 2006, s.73.

- Çevresel Temizlik: Turistler tarafından yapılan ziyaretlerde havanın, suyun ve toprağın kirlenmesinin en düşük seviyede tutulmasının sağlanması,
- Kaynakların Etkinliği: Turizm faaliyetlerinde, hizmetlerinde kıt ve yenilenemeyen kaynakların kullanımı en aza indirgenmesi.

Bütün bu amaçlar sağlandığı zaman bölgede turizmin sürdürülebilir gelişmesi sağlanacaktır.

Sürdürülebilir turizm yönetim uygulamalarına bakıldığında ise ülkelerin ve destinasyonların asıl amaçlarının çeşitli mevzuat düzenlemeleri ile bölgelerin ve mahallerin planlamasını yaparak sürdürülebilirliğin etkin şekilde sağlama amacına sahip oldukları görülmektedir. Bir destinasyonda sürdürülebilirlik göstergeleri aşağıdaki alt başlıklar altında toplanabilir⁶³.

A. Bölge (Alan, Mahal) Koruması

Korunan alanların durumlarına göre olan farklı kategoriler bulunmaktadır. Bunlar:

- Ulusal parklar,
- Yaban hayatı koruma bölgeleri,
- Biyosfer rezervleri,
- Ülkede bulunan parklar,
- Biyolojik rezervler,
- Doğal güzelliklerin bulunduğu alanlar,
- Bilimsel özel ilgi alanları.

Milli parklar ve bazı arazilerin korunma altına alınması, sürdürülebilir turizm için bir araç olarak görülmektedir. Ülkelerin çeşitli mevzuatlar ile arazileri koruma altına alması pratik olarak onların sürdürülebilir turizme daha fazla yoğunlaştığını ve önem verdiklerini bize düşündürmektedir. Bazı ülkeler ise doğal yaşam parkları, vahşi yaşam rezervlerine sahip oldukları halde bu kaynakları koruyamamaktadırlar. Kaynakların etkin şekilde korunması için finansal kaynakların arazi ve alanların korunması için ayrılmasına ve mevzuat düzenlemelerine ihtiyaç duyulmaktadır.

⁶³ Martin Mowforth ve Ian Munt, **Tourism and Sustainability New Tourism in The Third World**, Rotledge, London, 1998, ss.116-117.

B. Sektörde Yapılan Mevzuat Düzenlemeleri

- Devlet mevzuatları,
- Meslek birliği düzenlemeleri,
- Uluslararası düzenlemeler ve denetimler,
- Gönüllü olarak yapılan yeniden düzenlemeler (voluntary self-regulations).

Turizm sektöründe yapılan düzenlemeler yerel yönetimler, ulusal hükümetler ve profesyonel birlikler tarafından yapılmaktadır. Yerel yönetimler planlama kısıtlamaları yaparak, ulusal hükümetler turizm endüstrisi ile ilgili yasalar düzenleyerek ve profesyonel birlikler ise çeşitli uluslararası anlaşmalara dâhil olarak bu düzenlemelerin içinde bulunmaktadır.

Uluslararası anlaşmalar Dünya Turizm Örgütü (WTO) gibi tek bir yapıdan kaynaklanıyorsa açık ve net bir şekilde siyasi olarak kabul edilmektedir. Bu gibi anlaşmaların en büyük amacı seyahatleri ve turizmi teşvik edip ekonomik gelişme sağlamaktır.

C. Ziyaretçi Yönetim Teknikleri

- Bölgelere ayırma,
- Ziyaretçi dağılımı,
- Yönlendirilen ziyaretçilerin akışları,
- Kısıtlanmış ziyaretçi girişleri,
- Araç kısıtlamaları,
- Farklılaştırılmış fiyat yapıları.

Ziyaretçi yönetim tekniklerinin asıl amacı turistlerin bölgedeki hareketlerinin denetlenip, çevreye verilebilecek zararların en aza indirilmesini sağlamaktır. Buna örnek olarak doğal yaşam alanlarının içinde motorize araç kullanımının kısıtlanması, vahşi yaşam alanlarına yapılan safarilerin denetlenmesi gösterilmektedir.

D. Çevresel Etki Değerlendirmesi

- Matematiksel modeller,
- Fayda-maliyet analizleri,
- Kırsal değerlendirmeler,
- Coğrafi bilgi sistemleri,
- Çevre denetimi.

Son yıllarda nispeten en çok tercih edilen tekniklerden bir tanesi de çevresel etki değerlendirmesi olup belirli bir proje veya gelişmenin, çevre üzerindeki önemli etkilerinin belirlendiği bir süreçtir.

Bu süreç, kendi başına bir karar verme süreci değildir; karar verme süreci ile birlikte gelişen ve onu destekleyen bir süreçtir. Yeni proje ve gelişmelerin çevreye olabilecek sürekli veya geçici potansiyel etkilerinin sosyal sonuçlarını ve alternatif çözümlerini de içine alacak şekilde analizi ve değerlendirilmesidir. Çevresel Etki Değerlendirmesinin amacı; ekonomik ve sosyal gelişmeye engel olmaksızın, çevre değerlerini ekonomik politikalar karşısında korumak, planlanan bir faaliyetin yol açabileceği bütün olumsuz çevresel etkilerin önceden tespit edilip, gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamaktır. Çevresel Etki Değerlendirmesinin temel görevi, projelerle ve gelişmelerle ilgili karar vericilerin daha bütünsel, yani karara etkiyecek birden fazla faktörü göz önüne alır bir şekilde daha sağlıklı karar vermelerini sağlamak için, onlara projelerden kaynaklanabilecek çevresel etkileri net bir şekilde göstermektir⁶⁴.

İdeal bir çevresel etki değerlendirme raporunun çevresel denetim prosedürünü, doğal kaynakların kullanım sınırlarını, çevreyi etkileyecek kırıma noktalarını, o bölgede yaşayan insanlara, flora ve faunaya, toprak yapısına, sulara, kültürel alanlara olabilecek negatif etkileri önceden araştırmak zorundadır⁶⁵. Rapor sayesinde çevresel sorunların çıkış noktaları önceden belirlenmektedir. Çevresel etki değerlendirme süreci sadece potansiyel etkilerin belirlenmesi değil aynı zamanda çevre ve kalkınma entegrasyonu sağlamak için bir araç olarak görülmektedir. Turizm sektörünün sorumlu ve sürdürülebilir bir biçimde geliştirilmesi ve varlığının devam ettirilmesi için ileriye dönük bir yaklaşım uygulanması esas alınmalıdır. Çevresel etki değerlendirmesinin sonuçları çevreye karşı sorumlu, birincil turizm kaynaklarının planlanan şekilde sürdürülebilir olarak kullanıldığının gösterilmesidir. Üretim ve tüketim süreçlerinde çevre bilincinin oluşması ise uzun vadede ekonomik ve sosyal yarar sağlamaktadır.

E. Taşıma Kapasitesi Hesaplamaları

- Fiziksel taşıma kapasitesi,
- Ekolojik taşıma kapasitesi,

⁶⁴ http://www.cevreonline.com/CED/ced_nedir.htm, Erişim: 10.01.2012

⁶⁵ M.R. Biju, **Sustainable Dimensions of Tourism Management**, Mittal Publications, India, 2006, s.182.

- Sosyal taşıma kapasitesi,
- Çevresel taşıma kapasitesi,
- Gerçek taşıma kapasitesi,
- Efektif taşıma kapasitesi,
- Kabul edilebilir değişim sınırları.

Turizm sektöründe bugün geline nokta, turizm anlayışının çevre ve ekolojiye duyarlı hareket edilmesi kapsamında değiştiği için yeni arayışlar ortaya çıkmıştır. Yeni turizm alanları oluşmuş veya mevcut turizm alanlarında yeni fonksiyonlar verilmiştir. Ancak bu noktada turizm bölgesinin kimliğinin korunması ve sürdürülmesi ile ilişkilendirilmiş bölgesel taşıma kapasitesi kavramı ortaya çıkmıştır⁶⁶.

Bir bölgede sürdürülebilir turizmi gerçekleştirmek için turistik bölgenin taşıma kapasitelerinin belirlenmesi gerekmektedir. Teknik bir ifade ile taşıma kapasitesi bölgeden aldıkları hizmetin kalitesinde bir düşüş olmadan ve aynı zamanda doğal ve tarihi çevreye zarar vermeden, bir bölgeyi kullanabilecek maksimum turist sayısı olarak tanımlanmaktadır⁶⁷. Turizmde taşıma kapasitesi ise bir bölgedeki doğal, tarihi ve sosyo-kültürel kaynaklara zarar vermeden, gerçekleşen turizm çeşidinin gelecek kuşaklara kalması ile ilgilidir. Burada amaç kaynaklara zarar vermeden maksimum kullanımı sağlamaktır.

Turizm Taşıma Kapasitesi, bir alanın turistleri, yeni turistik tesis ve etkinlikleri belli bir düzeye kadar karşılama yeteneği olarak da tanımlanabilir. Turizm endüstrisi için temel çekiciliği oluşturan çevresel kaynakların, kendini yenileyebilmesi, koruma-kullanma dengesi içinde uzun dönemli kullanılarak, gelecek nesillere aktarılması büyük önem taşımaktadır. Bu amacın gerçekleştirilmesinde taşıma kapasitesi kavramı önemli bir rol oynamaktadır⁶⁸. Taşıma kapasitesi aşıldığı takdirde bir takım olumsuz ve hatta geri dönülemez etkiler ortaya çıkmaya başlayacaktır. Bu etkilerin kendilerini göstermesi bazı alanlarda zaman alsa da (örneğin: çevresel kalite üzerindeki değişiklikler) bazı alanlarda olumsuz etkiler kendilerini daha çabuk göstermektedirler (örneğin: yerel halkın davranışlarında olan değişiklik). Bir kere taşıma kapasitesi

⁶⁶ Beyhan ve Ünügör, ss. 81-82.

⁶⁷ Sevgin Akış, “Sürdürülebilir Turizm ve Türkiye”, **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, Yıl:10, Mart-Haziran., 1999, ss.36-46.

⁶⁸ Nilgün Avcı , “Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi”, **Ege Akademik bakış**, Cil:7, Sayı:2, 2007, s 491.

aşıldığı zaman istenmeyen değişimler meydana gelecektir. Bu değişimlerin arasında, destinasyonun doğal yapısında olan değişim, destinasyonun çekiciliği ve finansal değişim sayılmaktadır. Taşıma kapasitesi eşiği aşıldığı zaman ise turizm artık sürdürülebilir olmayacaktır⁶⁹.

F. Danışma ve Katılım Teknikleri

- Toplantılar,
- Toplumsal tutum anketleri,
- Rastgele değerlendirme yöntemleri.

Sürdürülebilir turizme karar verme ve geliştirme süreci planlama ve politika yapımının her kademesinde çoklu paydaş katılımını gerektirmektedir. Bu süreçte hükümetler, sivil toplum örgütleri, yerel halk bir araya gelip ne tür bir gelişim ve o bölgede ne tür bir turizm çeşidi istendiği hakkında ortak bir karara varmaları gerekmektedir⁷⁰.

Sürdürülebilir kalkınma yerel toplulukların katılımı ile yapıldığı zaman başarıya ulaşması tartışılmaz bir gerçektir. Sürdürülebilir kalkınmanın koşulları sadece yerel yönetim tarafından empoze edilerek gerçekleşmemektedir. Bir yandan sürdürülebilir turizmi geliştirirken bir yandan da sosyal uyum sağlanmak isteniyorsa öncelikli olarak yerel toplulukların aktif olarak katılımının sağlanması gerekmektedir. Turizm alanında sürdürülebilir gelişmeden tam anlamıyla bahsetmek için en önemli anahtarlardan biri olarak kabul edilen yerel halkın katılımının sağlanması ilk koşul olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle halk katılımının sağlanacağı, gelişmenin içinde aktif olarak yer alacakları projeler teşvik edilmelidir. Yerel halkın algılarını, tutum ve değerlerini ölçen teknikler kullanılarak sürdürülebilirliğe bakış açıları ölçülebilmektedir. Kültürel çatışmaları ortadan kaldırmak ya da minimize etmek amaçların arasında yer almalıdır. Turizmin teşvik edilmesi için olumlu diyaloglara başvurulması gerekmektedir⁷¹. Sosyal fayda ve maliyet analizleri kamu algıları, beklentileri, sosyal sorunlar, alışveriş olanakları, dinlenme tesisleri erişimi, gürültü seviyeleri, yaşam standartları, yıkıcılık (Vandalizm) gibi bir dizi araştırmayı

⁶⁹ Butler, 1999, s.16.

⁷⁰ HwanSuk Chris Choi ve Ercan Sirakaya, “Sustainability Indicators For Managing Community Tourism”, **Tourism Management**, Cilt: 27, 2006, s.1275.

⁷¹ Müller, s. 135.

içermektedir. Algılar, davranışlar, beklentiler ve değerler kişiden kişiye olduğu kadar toplumdan topluma da farklılık göstermektedir.

G. Sürdürülebilirlik Göstergeleri

- Kaynakların kullanımı,
- Atık yönetimi,
- Kirlilik,
- Temel insani ihtiyaçlara ulaşım,
- Olanaklara erişim,
- Karar verme sürecine erişim,
- Kültürel ve doğal hayatta çeşitlilik.

Refah düzeyinin ana göstergelerinden bir takım belirleyicilerin (örneğin; Gayri Safi Milli Hâsıla- GSMH) sınırlı, kısmi ve tek yönlü bir görünüm verdiği kabul edilmektedir. Yapılan araştırmalarda ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlar arasındaki ilişkiler araştırılırken sürdürülebilirlik unsurlarına, göstergelerine etkileri de değerlendirilmektedir. Sürdürülebilirlik göstergeleri basit ve toplu göstergeler diye ikiye ayrılabilir. Basit göstergelerin içine karbondioksit emisyonu, atık yönetimi, iş gücü oranı girer iken, toplu göstergelerin arasına sürdürülebilir ekonomik refah oranı ve ekolojik ayak izi girmektedir⁷². Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta ise destinasyonda bir takım araştırmalar yapılırken halkın bu araştırmalara başından itibaren dâhil edilmesidir. Yerel halkın araştırmalara katılımları desteklenerek sürdürülebilirliğin gelişmesi sağlanmalıdır. Yapılan çalışmalara ticari dünyanın içinde ki sosyal, kültürel, çevresel ve estetik etmenler de alınmalıdır.

1.2.4. Sürdürülebilir Turizm ve Taşıma Kapasitesi

Taşıma kapasitesi analizleri gelişmeyi ve ziyaretçi kullanım limitlerini belirlemekte kullanılan temel tekniklerden biri olarak kabul edilmektedir. Turizmin turistik destinasyonlarda olumsuz etkileri arttıkça taşıma kapasitesi kavramı önem kazanmaya başlamış mahallerin planlaması yapılırken başvuru alan önemli yöntemlerin arasında yerini almıştır. Turizmde taşıma kapasitesi turistik bölgede gerçekleşen

⁷² UNEP, “Good Practice In Tourism Carrying Capacity Assessment”, **Priority Actions Programme Regional Activity Centre**, 2003, s. 30.

turizm aktivitelerinin yerleşik toplum üzerinde olumsuz etki yaratmadan, düzenlenecek turizm faaliyetlerinin düzeyini belirlemede kullanılan önemli bir yöntem olarak kabul edilmektedir.

Bir sistemin çevre özellikleri bozulmadan nüfusta meydana gelen artışı kaldırma konusundaki azami yeteneğine “taşıma kapasitesi” denilmektedir. Dünya Turizm Örgütü taşıma kapasitesini, “aynı anda bir turist konaklama sahasını fiziksel, ekonomik, sosyo-kültürel ve ziyaretçilerin memnuniyet kalitesinde kabul edilemez bir azalmaya neden olmaksızın ziyaret eden insanların azami sayısı” olarak tanımlamaktadır⁷³.

Başka bir tanıma göre, destinasyonlarda düzenlenen turistik faaliyet eşiği aşılmadan (fiziksel taşıma kapasitesi), çevre tahrip edilmeden (çevresel taşıma kapasitesi) ve ziyaretçilerin destinasyondan aldığı doyuma herhangi bir azalma (sosyal taşıma kapasitesi) olmadan yerel nüfusun sosyal ve ekonomik memnuniyetinin sağlanarak bölgenin kaldırabileceği turizm faaliyetleri taşıma kapasitesini ifade etmekte ve bu faaliyetlerin yerel, ekonomik, sosyal ve çevresel limitler çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerektiği kabul edilmektedir⁷⁴.

Turistik taşıma kapasitesi kavramı ise, turizmin bir destinasyonda yerel sisteme geri dönüşümsüz zarar vermeden sonsuza kadar büyüemeyeceği algısına dayanmaktadır⁷⁵. Turistik alanların taşıma kapasitesinde tüm tanımlar iki ayrı bileşen üzerine kurulmuştur. Bunlardan birincisi bio-fiziksel bileşendir. Ekosistemde bulunan doğal kaynakların kullanım düzeylerinin eşiğini ve tolerans seviyesini ifade etmektedir. Bir ikinci bileşen ise davranışsal bileşendir. Davranışsal bileşen turistik alanda edindiğimiz deneyimlerin kalitesi ile doğrudan ilişkilidir⁷⁶.

Taşıma kapasitesi kavramının vurguladığı en önemli nokta; kaynakların ve kaynakların kullanımında sınırlar olduğunu ifade etmesidir. Bu sınırlı ve kıt

⁷³ Guide to Practice in Tourism Carrying Capacity Assessment , **Priority Actions Programme**, 2003, s.5.

⁷⁴ Bonnie S. Martin ve Muzaffer Uysal, “An Examination of the Relationship Between Carrying Capacity and the Tourism Lifecycle: Management and Policy Implications”, **Journal of Environmental Management**, Cilt:31, 1990, s.329.

⁷⁵ Alexandra Mexa ve Harry Coccossis, “Tourism Carrying Capacity: A Theoretical Overview”, **The Challenge of Tourism Carrying Capacity Assessment: Theory and Practice**, Asgate, Aldershot, 2004, s. 38.

⁷⁶ Alexis Savariades, “Establishing the Socail Tourism Carrying Capacity fort he Tourist Resorts of the East Coast of the Republic of Cyprus” **Tourism Managament**, Cilt:21, 2000, s. 148.

kaynaklardan dolayı taşıma kapasitesi önemli bir ölçüm aracı haline gelmiştir. Taşıma kapasitesi⁷⁷;

- Kalkınma ve koruma arasındaki dengeyi sağlayan önemli bir araç olarak kabul edilmektedir,
- Taşıma kapasitesi bir eşik olarak düşünülmeli ve ileriye yönelik planlama yapmadan bu eşik kesinlikle aşılmamalıdır,
- Değişimin ölçülmesini ve değişimin nedenlerini anlamamızı sağlayan bir kıyaslama noktası olarak karşımıza çıkmaktadır,
- İleride karşılaşılabilecek sorunlar için erken uyarı sistemi olarak kullanılmaktadır.

Destinasyonda taşıma kapasitesinin etkilendiği etmenler ve turizmin etkileri beş başlık altında incelenebilir⁷⁸.

1. Doğal Çevre Özellikleri ve Süreçler: Doğal çevre özellikleri arasında topografik özelliklerinden bahsedilmektedir. Bunların arasında dağlar, göller, nehirler ve deniz; toprak yapısı, bitki örtüsü, flora ve fauna; güneşli gün sayısı, sıcaklık, yağış, ışığın etkisi, erozyon ve diğer çevresel süreçler yer almaktadır,
2. Ekonomik Yapı ve Ekonomik Gelişme: Ekonomik yapı ekonomik gelişmişlik düzeyini göstermektedir. Ekonomik tabandaki farklılıklar, ekonomik gelişmenin özellikleri, yatırım hacmi modelleri, destinasyon gelirlerinin ithalat-ihracat özellikleri ekonomik gelişmişlik düzeyi hakkında fikir vermektedir,
3. Sosyal Yapı ve Organizasyonlar: Bu kategori yerli halkın demografik profilini; yerel kültürün gücü, sosyal aktivitelerin varlığını ve kalitesini, sosyal organizasyon modellerini, çalışma yaşamında kadının yerini, dini bağları, bölgedeki sağlık ve güvenlik düzeyini, turistlere karşı gösterilen algılar, tutumlar ve değerler, dil, gelenekler ve görenekleri içermektedir,
4. Siyasal Örgütlenme: Turist kabul eden ülke ve bölgenin siyasal yapısı çok önemli olarak kabul edilmektedir. Kapitalist ve sosyalist ilkeler, yasaların

⁷⁷ Miguel Fortes, "Environmental Carrying Capacity: Concept and Practice", **Tourism Master Plan for Region III.**, 1997, S. 6.

⁷⁸ Alister Mathieson ve Geoffrey Wall, **Tourism Economic, Physical and Social Impacts**, Longman, New York, 1982, s.22.

ve mevzuatların planlanması, teşvikler ve kısıtlamalar; ulusal, bölgesel ve yerel turist organizasyonlarının turizme etkileri gibi faktörler siyasal yapıyı etkilemektedir,

5. Turistik Gelişmenin Düzeyi: Bu durum turizm sektöründe yerel katılımın derecesini kapsamaktadır. Gelişmişlik düzeyi, çekiciliklerin yapısı ve çeşitliliği, konaklama işletmelerinin kalitesi ve çeşitliliği, yiyecek-içecek işletmeleri, eğlence işletmeleri ve seyahat araçlarının rolü gibi konular incelenmektedir.

Turistik destinasyonun olası talebi karşılayıp karşılayamaması yukarıda belirtilen faktörler arası ilişkiye bağlıdır. Doğal kaynakların sürdürülemez yönetimi günümüzde artık bölgesel bir sorun olarak değil, küresel bir sorun olarak düşünölmeye başlanmıştır. Turizm taşıma kapasitesi kaynakların sürdürülebilir olarak kullanılmasına dayanmaktadır oysa turistik alan kapasitenin üstünde kullanılmaya başlandığında doğal kaynakların kalitesi düşmekte ve tahrip olmaya başlamaktadır. Bölgeye gelecek olan yerli ve yabancı turist sayısındaki artış, lüks otellerin, alışveriş merkezlerinin, eğlence merkezlerinin sayısının artmasına neden olacak⁷⁹ bu şekilde bölgenin ekosisteminde geri dönülemez bir bozulma meydana gelecektir. Turizmin bölgede neden olacağı bu olumsuz koşulların önlenmesinin ilk şartı taşıma kapasitesi koşullarının ve sınırlarının belirlenmesidir. Yönetim ve planlama eksikliği olan özellikle hassas bir ekosisteme sahip destinasyonlarda taşıma kapasitesi aşımı çevrede yıkımlara sebep olmaktadır. Çevrede meydana gelen tahribat ise yerel halkın kültürünü olumsuz olarak etkileyeceğinden maksimum sürdürülebilirlik kapasitesinin sağlanması için destinasyonun coğrafi açıdan erişim noktalarının ayrı ayrı belirlenmesi ve turizm tesislerinin yerleşim noktalarının seçilmesi ve aynı zaman zarfında farklı kitlelerin destinasyonu ziyareti engellenmelidir⁸⁰.

Turizm, ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan güçlü bir toplum yaratmak için oldukça etkili araçların başında gelmektedir. Bunun sağlanabilmesi için, turizmin doğal ve kültürel temelleri sürdürmeyi amaçlayan ve bölgenin kaynaklarını tüketmeden kullanan bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Herkes tarafından

⁷⁹ Kreg Lindberg ve Stephen McCool, George Stankey, "Rethinking Carrying Capacity", **Annals of Tourism Research**, Cilt:24, Sayı:2, 1997, s. 462.

⁸⁰ Brilliant Rajan, Vincy Mary Varghese ve Pradeepkumar Anakkathil Purushothaman, "Beach Carrying Capacity Analysis for Sustainable Tourism Development in the South West Coast of India", **Environmental Research Engineering and Management**, Cilt:63, Sayı: 1, 2013, s.68.

anlaşılması gereken olan nokta ise dünyadaki kaynakların sınırlı olduğu ve bu sınırlı kaynakların tüketilmeden ve kirletilmeden kullanılmasının sağlanmasıdır. Turizm açısından düşündüğümüzde bu düşünceyi sağlamanın yolu iyi bir turizm planlamasından geçmektedir. Günümüzde turizm planlaması, yalnızca turist sayısını ve turizm donanımını arttırmaya yönelik yapılmamalıdır. Planlama yapılırken turizm kaynaklarının da sınırlı olduğu kabul edilerek, bu sınırlı kaynakların en iyi şekilde kullanımını sağlamaya yönelik adımlar atılması gerekmektedir⁸¹.

Sürdürülebilir ve uzun dönemli turizm gelişmesi bir çekim yerinin doğal kaynakları ile değişik turist gruplarının bu kaynaklara olan talepleri arasındaki uygunluk derecesine bağlıdır. Turizm taşıma kapasitesi bu uygunluğun belirlenmesinde aracı olarak kullanılmaktadır.

UNEP'in yaptığı araştırmaya göre bir destinasyonda taşıma kapasitesi belirlenirken bir takım sürdürülebilirlik göstergelerine de dikkat edilmesi gerekmektedir. Ölçülmesi gereken göstergeler şu şekilde sıralanabilir⁸²:

- Alan ve Mahal Korunması: Turistik alan ve mahalleri korurken hangi deniz rezervlerine ve doğal alanların korunmasına öncelik verileceği saptanmalıdır.
- Çevresel Stres: Atık yönetimi (katı atık üretimi, atık geri dönüşüm oranı), su yönetimi (kullanıcı başına kentsel su tüketimi, atık su arıtımı), enerji yönetimi (enerji tüketimi, temiz enerji kullanımı), toprak ve biyolojik çeşitlilik (toprak kullanım alanları, biyolojik göstergeler), taşıtlar (var olan taşıtlar, ulaşım ağları, trenle ulaşımında taşıma kapasiteleri) gibi özellikler turistik çekim merkezlerinde turist aktivitelerini etkilemektedir. Çevreyi baskı altına sokan bütün bu değerler ölçülmelidir.
- İnsan Yoğunluğu: Taşıma kapasitesini belirlerken metre kareye düşen insan sayısı hesaplanmalıdır.
- Turizm Talebi ve Turizm Arzı Hesaplamaları: Bölgeye olan turistik talebin sezonluk özellikleri belirlenir bölgedeki konaklama işletmelerinin

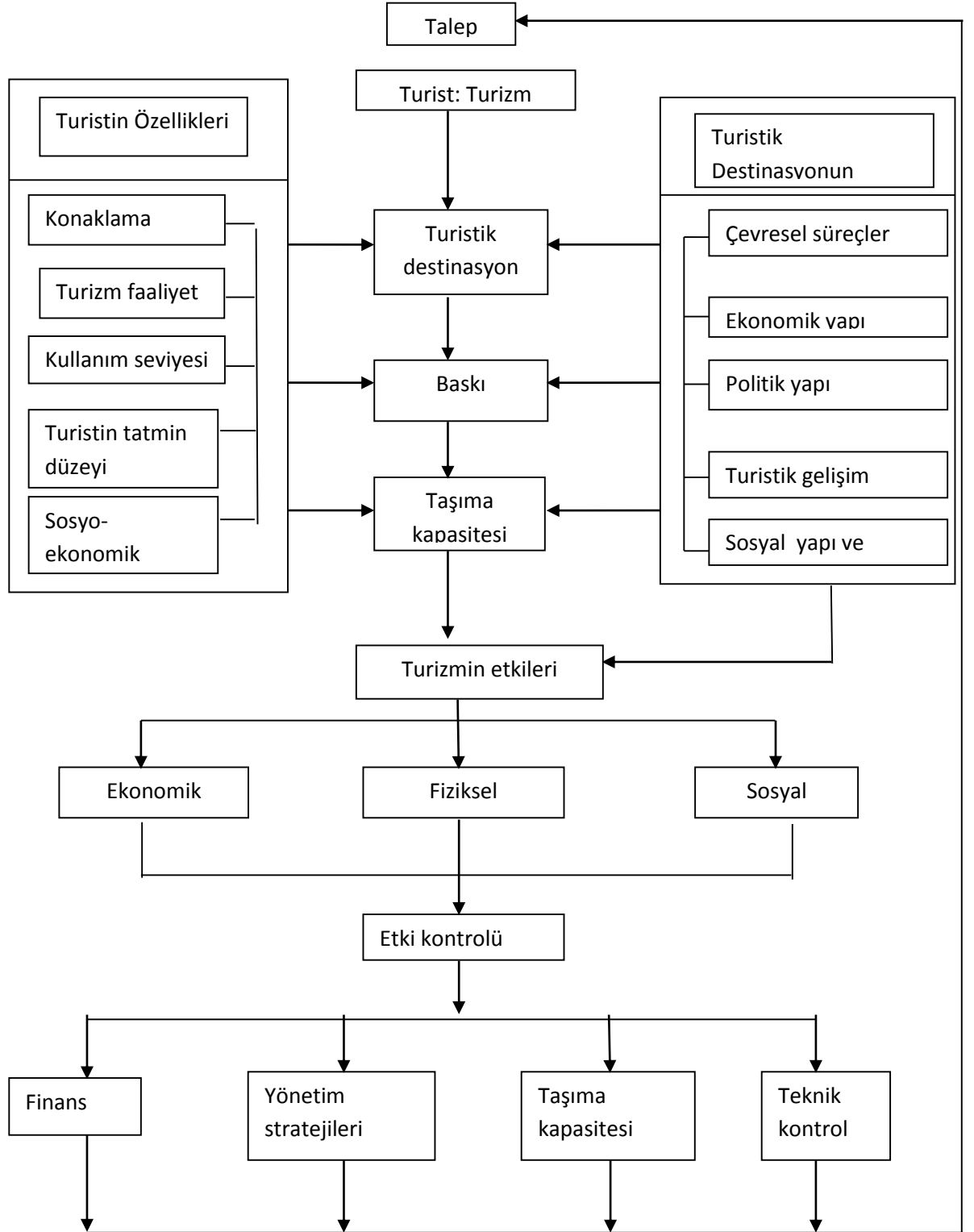
⁸¹ Nilgün Avcı, "Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi", **Ege Akademik Bakış**, Cilt: 7, Sayı:2, 2007, s. 490.

⁸² Guide to Practice in Tourism Carrying Capacity Assessment Priority, **Actions Programme**, 2003, s.32.

kapasitesi, bölgeye gelen turistlerin hangi ulaşım aracını kullanarak geldikleri dikkate alınmalıdır.

- Sosyal Etki: İşsizlik oranları, sezonluk işçilerin oranları, maaşlar hesaplanmalıdır.
- Ekonomik Etki: Bölgede turizmden sağlanan gelir ve turizmin katma değer etkisi hesaplanmalıdır.
- Kültürel Miras: Kültürel ve tarihi değerlerin envanterinin çıkartılması gerekmektedir.
- Turistlerin ve Yerel Halkın Tatmini: Gerek bölgeyi ziyaret eden turistlerin tatmini gerek ise bölgede yaşayan halkın tatmini ölçülmelidir. Özellikle yerel halkın turizmden nasıl etkilendikleri araştırılmalıdır.

Şekil 4: Turizmin Kavramsal Çerçevesi

Kaynak: Alister Mathieson ve Geoffrey Wall, **Tourism Economic, Physical and Social Impacts**, Longman, England, 1982, s.15.

Yukarıdaki şekilde turizmin dinamik faktörleri arasındaki ilişki özetlenmektedir. Şekil 4, turistik kullanım, taşıma kapasitesi ve turizmin etkileri arasındaki bağı göstermektedir. Kapasite, turistik alana ve bölgeye ait hedefleri göstermekte ve çevre üzerindeki kabul edilemez değişiklikleri ve turistlere sağlanacak deneyimleri yansıtmaktadır. Turist kabul eden bölgenin taşıma kapasitesi sahip olduğu çekicilikler, fiziksel olanaklar, turistik kullanım düzeyi ve bölgedeki turizm çeşitleri ile doğrudan ilgilidir.

Taşıma kapasitesi kavramı turizm alanında genellikle turist taşıma kapasitesi, ziyaretçi taşıma kapasitesi şeklinde kullanılmaktadır. Destinasyonlarda ziyaretçi yönetimini sağlayan ve turizmin yarattığı olumsuz baskıları en aza indirmeye yardımcı olan taşıma kapasitesi çeşitli boyutlardan oluşmaktadır⁸³. Bu boyutlar aşağıdaki şekilde gruplandırılabilir ve bütün bu taşıma kapasiteleri turistik taşıma kapasitesi olarak tek bir çatı altında toplanabilir⁸⁴;

- Ekolojik Taşıma Kapasitesi,
- Sosyal Taşıma Kapasitesi,
- Fiziksel Taşıma Kapasitesi,
- Ekonomik Taşıma Kapasitesi.

Yukarıda belirtilen taşıma kapasitesi çeşitleri arasında birbirlerini etkileyen bütüncül bir yaklaşım söz konusudur ve her bir kapasite çeşidi destinasyonun özelliğine göre farklı tolerans sınırına sahiptir.

1.2.4.1. Ekolojik Taşıma Kapasitesi

Ekolojik taşıma kapasitesi, turizmin fiziksel çevreye etkisinin derecesiyle ilgilidir. Ekolojik taşıma kapasitesinin çevre üzerinde istenmeyen değişimlere neden olacak insan faaliyetlerinin sınırını ifade ettiği belirtilmektedir. Ekolojik taşıma kapasitesinin tanımlayacak olursak ziyaretçi sayısında ya da aktivitelerinde herhangi bir değişiklik olmadan ekosistemin dayanabileceği stres olarak bilinmektedir. Başka

⁸³ Kurban Ünlüöner, Cüneyt Tokmak, “Topkapı Sarayı’nda Çalışanlar ve Ziyaretçilerin Sosyal Taşıma Kapasitesine Yönelik Değerlendirmeleri”, **İşletme Araştırma Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 2009, s.18.

⁸⁴ Avcı, s. 491.

bir ifade ile bölgede turizmin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan biyolojik çeşitlilik kaybının ölçüsü olarak da tanımlanabilir⁸⁵.

Turizmin doğa üzerindeki etkisinin kabul edilebilir düzeyde olması için sınırların belirlenmesi gereklidir. Bu sınırların aşılması geri dönülemez sonuçlar doğurmaktadır. Çevre ile turizm, birbirlerine bağımlılıklarından dolayı turizm de olumsuz olarak etkilenmektedir⁸⁶. Kontrolsüz ve plansız gerçekleşen turizm gelişimi yeryüzündeki ekolojik dengeyi bozmakta, doğal yaşam üzerinde tahribata sebep olmaktadır.

Ekolojik kapasite:

- Doğal korunma alanlarının yüzdesi,
- Doğal ve suni kıyı şeritlerinin yüzdesi,
- Tehlike altındaki türlerin yüzdesi,
- Çevre kalitesi (deniz suyu kalitesi, göllerin ve nehirlerin kalitesi, toprak kalitesi)

bakımından da ifade edilmektedir.

Ekolojik taşıma kapasitesi için yapılacak olan politik düzenlemelerin ilk önce yerel bazda daha küçük alanlar için yapılması gerekmektedir. Çevredeki kaynaklar hakkında bilgilerin güvenilir bir şekilde toplanması ancak bölgesel ya da daha küçük seviyelerde mümkün olabilecektir.

1.2.4.2. Sosyal Taşıma Kapasitesi

Sosyal taşıma kapasitesi ziyaretçi deneyiminin kalitesinde kabul edilemez bir düşüş ve toplum üzerinde olumsuz bir etki olmadan bölge halkı tarafından kabul edilebilir maksimum kullanım düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Sosyal taşıma kapasitesi ayrıca algısal, psikolojik, davranışsal ve toplumsal taşıma kapasitesi olarak da adlandırılmaktadır.

Sosyal taşıma kapasitesi turistik gelişme gerçekleşirken yerel halkın tutum ve tahammül seviyesi ile ilgilenmektedir. Turistik alanda yerel halk ve turistlerin

⁸⁵ Sustainable Coastal Tourism , **An Integrated Planning and Management Approach**, UNEP Manuals On Sustainable Tourism, United Nations Environment Programme 2006, s. 81.

⁸⁶ Avcı, s.492.

karşılıklı ilişkileri bölgede turizmin yoğunluğuna bağlı olarak farklı tutumların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Turistik gelişme devam ettikçe ve turistik yoğunluk arttıkça yerel halkın turistlere olan tepkisi ilk olarak hoşnutluk olarak karşımıza çıkmakta, zaman ilerledikçe hoşnutluk duygusu yerini ilgisizliğe, öfkeye ve en son olarak da düşmanlığa bırakabilmektedir⁸⁷.

Sosyal taşıma kapasitesi iki bileşenden oluşmaktadır. Bunlar; ziyaretçilerin alternatif destinasyonlara ihtiyaç duymadan kabul edeceği deneyim kalitesi (turistlerin psikolojik taşıma kapasitesi) ile yerel halkın turistlerin varlığına olan tolerans derecesi (yerli halkın psikolojik taşıma kapasitesi)dir. Sosyal taşıma kapasitesini ekonomik, kültürel ve çevresel taşıma kapasitesinin aksine belirlemek ve değerlendirmek daha zordur⁸⁸.

Sosyal mekanizmalar, inançlar, kimlikler kurumlar ile yerel çevre ve toplumla arasında güçlü bağlarının uzun zaman zarfı içerisinde oluştuğu, kabul edilmektedir. Sürdürülebilir turizme ekolojik perspektiften bakıldığı zaman önemli bir sosyo-kültürel sermayeye dayandığı görülmektedir. Sosyo-kültürel değerlere dil, din, yerel halkın gelenek ve görenekleri, sanat eserleri, dünya görüşü, tarihi eserlerini örnek olarak verebiliriz.

Turizm taşıma kapasitesi sürdürülebilir turizme doğru yapılan planlama ve yönetimde kullanılan güçlü bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal taşıma kapasitesi ölçümleri turistin memnuniyet seviyesine ve yerel halkın turizme karşı hoşgörülülük sınırlarına dayanmaktadır. Turistlerin memnuniyet düzeyleri sürdürülebilir turizm ve taşıma kapasitesi ölçümünün başlıca göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir⁸⁹. Burada dikkat edilmesi gereken nokta seyahatlerini memnun olarak tamamlayan turistlerin seyahatlerini memnun olmadan tamamlayan turistlere oranıdır. Bu oran bölgenin sosyal taşıma kapasitesi hesaplanırken dikkate alınmaktadır. Turistler gidecekleri destinasyonları seçerken kendilerine daha otantik gelen alanları seçmektedirler. Turistler daha önce gittikleri destinasyonda aşırı yoğunluk ile karşılaştıkları zaman başka destinasyon aramaya başlamaktadırlar. Burada destinasyonlarda yapılması gereken şey sosyal yoğunluğun o destinasyona

⁸⁷ Savardines, s.149.

⁸⁸ Jesus Manuel Lopez-Bonilla ve Luis Miguel Lopez-Bonilla, "Measuring Social Carrying Capacity: An Exploring Study", **An International Multidisciplinary Journal of Tourism**, Cilt:3, Sayı:1, Spring, 2008, s.118.

⁸⁹ Lopez ve Lopez, s.118.

maliyetini hesaplamaktır. Ancak bu şekilde farklı turistlerin beklentileri karşılanması ve deneyimlerin kalitesinin artırılması mümkün olabilir⁹⁰. Turistlerin seyahatleri boyunca karşılaştıkları kültürel çekicilikler, ilginç deneyimler daha memnun olarak seyahatlerini tamamlamalarına sebep olmaktadır.

1.2.4.3. Fiziksel Taşıma Kapasitesi

Fiziksel taşıma kapasitesi mekânsal taşıma kapasitesi olarak da adlandırılmaktadır. Fiziksel taşıma kapasitesi kavramı belirli mekânları kullanan kişi sayısı, her rekreasyonel aktivite alanına düşen grup / kişi sayısı ya da mevcut mekânların büyüme / gelişme potansiyeli gibi mekân odaklı etkilerle ilgili bir kavram olarak bilinmektedir. Basit anlamıyla belirli bir alanda fiziksel olarak gerçekleştirilebilen rekreasyonel kullanımların miktarı olarak tanımlanmaktadır⁹¹.

Bir diğer tanıma göre fiziksel ortamda kabul edilemez bir değişiklik olmadan ve ziyaretçilerce kazanılan rekreasyonel deneyimin niteliğinde kabul edilmez bir azalma olmadan bir çekim yerini kullanan insanların maksimum sayısıdır. Turizmde fiziksel taşıma kapasitesi bir çekim yerinde kabul edilmez bir aşınma ve yıpranmanın meydana gelmeye başladığı ve fiziksel sorunların çoğalmaya başladığının sınırı olarak düşünülmektedir⁹². Turizmde fiziksel taşıma kapasitesinin aşılması destinasyon çevresine zarar vermekte ve kaynaklarda tahribata sebep olmaktadır.

1.2.4.4. Ekonomik Taşıma Kapasitesi

Geliştirilmesi arzu edilen yerel etkinlikleri kısımaksızın turizmin turist ihtiyaçlarını karşılama yeteneğine ekonomik taşıma kapasitesi denilmektedir. Kapasite ülkesel, bölgesel ve yöresel turizm etkinliklerinin turistik işlevleri yerine getirebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır⁹³.

⁹⁰ Juan L. Eugenio-Martin, "Assessing Social Carrying Capacity of Tourism Destination with Random Utility Models", *Estudios De Economia Aplicada*, Cilt:29, Sayı:3, 2011, s.882.

⁹¹ Hatice Sönmez Türel ve Erhan Vecdi Küçükerbaş, "Kapasite Kavramına Peyzaj Mimarlığı Bağlamında Genel Bir Bakış", *ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt:8, Sayı:2, 2011, s.50.

⁹² Bahattin Rızaoğlu ve Abdullah Tanrısevdi, "Yerel Toplumsal Duyarlılığın Bir Ölçüsü Olarak Turizmin Toplumsal Taşıma Kapasitesi", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Yıl:8, Sayı:1-2, 1997, s.53.

⁹³ Rızaoğlu ve Tanrısevdi, s.53.

Ekonomik taşıma kapasitesi hedef bölgelerdeki yerel faaliyetlerden ödün vermeden turistlerin geliş amaçlarını gerçekleştirmelerini sağlamaya yöneliktir. Ekonomik taşıma kapasitesi turistik faaliyetler için kullanılacak tüm kaynakların değerlendirilmesini ve bir bölgede turistlere sunulan faaliyetlerin devamlılığı için gerekli olan ekonomik sınırları ifade etmektedir. Destinasyonda kurulan işletmelerin verimliliği fayda ve maliyet analizleri ile belirlenebilir. İşletmelerin sağlayacağı faydalar ise yeni teknolojiler kullanarak arttırılabilir. Maliyet düzeyleri ise kaynakların (doğal, kültürel, genel altyapı, personel) nitelik ve nicelik değerleri ile orantılıdır⁹⁴.

1.2.5. Sürdürülebilirlik Yaklaşımlarının Turizm ile İlişkisi

Turizmde sürdürülebilirliği sağlamak için kentlerde yönetici ve planlamacıların, turizmin sadece sayısal talep boyutunu değil, doğal ve kültürel çevreye duyarlı, yerel halk ve turistlerin davranış ve beklentilerini de anlamaya çalışan bir anlayış ortaya koyması gerekmektedir. Bu amaçla destinasyondaki yöneticiler ve planlamacılar öncelikle ortaya çıkan sürdürülebilirliğe dayalı bu yeni anlayışı değerlendirmelidirler. Bu değerlendirme yapılırken doğal ve kültürel çevrenin potansiyeli belirlenmeli, turistik aktiviteler ortaya koyulmalı, yerel halkın ve turistlerin kentsel çevredeki çeşitli olanakları nasıl kullandıklarını anlayarak koruma ve kullanma dengesinin sağladığı sürdürülebilir bir turizm anlayışı uygulanmalıdır⁹⁵. Güçlü bir sürdürülebilir turizm stratejisi tüm aktörlerin bu süreç içerisinde yönetilmesi ile mümkün olabilmektedir. Ayrıca yönetim fonksiyonlarından planlama, örgütleme, koordinasyon, yöneltme ve denetim işlevlerinin tümünü kapsayacak şekilde olmalıdır⁹⁶.

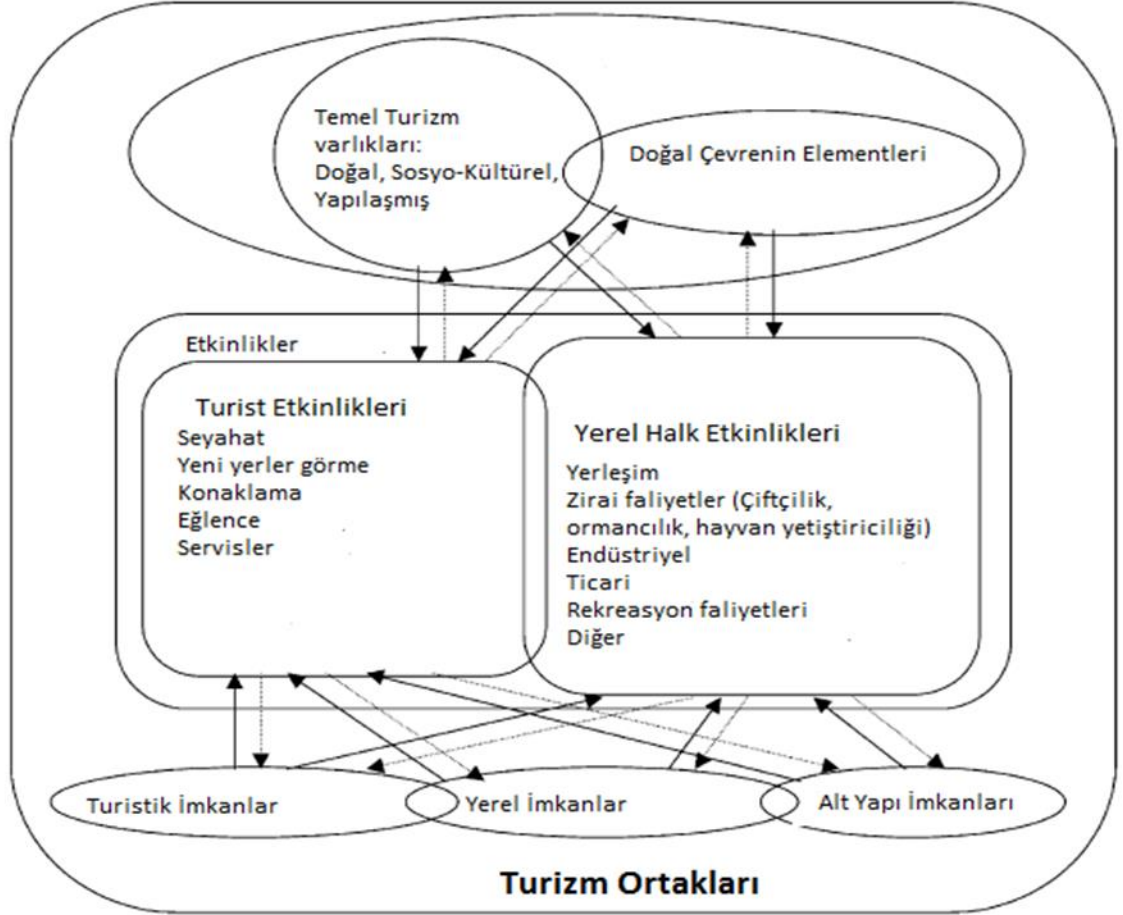
⁹⁴ Mirela Mazilu (2012). Sustainable Tourism of Destination, Imperative Triangle Among: Competitiveness, Effective Management and Proper Financing, Sustainable Development - Policy and Urban Development - Tourism, Life Science, Management and Environment, Prof. Chaouki Ghenai (Ed.), from: <http://www.intechopen.com/books/sustainable-development-policy-and-urban-development-tourism-life-science-management-and-environment/sustainable-tourism-of-destination-imperative-triangle-among-competitiveness-effective-management-an> , Erişim:10.03.2012

⁹⁶ Aslı Altanlar ve Güniz Akıncı Kesim, “Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Yöre Halkı ve Yerli Turistlerin Davranış ve Beklentilerini Anlamaya Yönelik Bir Araştırma: Akçakoca Örneği”, **Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi**, Cilt:3, Sayı:2, Aralık 2011, s. 2

⁹⁶ Mete Sezgin ve Abdullah Kalaman, “Turistik Destinasyon Çerçevesinde Sürdürülebilir Turizm Yönetimi ve Pazarlaması”, www.sosyalbil.selcuk.edu.tr, Erişim:07.06.2012.

Şekil 5, turistik etkinlikler ve yerel halkın etkinliklerinin iç içe geçtiği, bu imkânların hem turistler hem de yerel halk tarafından birlikte kullanıldığı görülmektedir⁹⁷.

Şekil 5: Ortakların Turizm ve Diğer Aktivitelerle Olan İlişkisi

Kaynak: Helen Briassoulis, “Sustainable Tourism and The Question of The Commons”, **Annals of Tourism Research**, Cilt: 29, Sayı: 4, 2002, s. 1070.

Temel turizm varlıkları arasında sayılan kültürel değerler, doğal parklar, dağlar, kıyı şeritleri, iklim turizmin en önemli girdilerinden bazıları olarak sayılmaktadır. Saydığımız temel turizm varlıklarının orijinalliği ve kalitesi azaldığı takdirde bölge turistler ve diğer kullanıcılar için çekiciliğini kaybetmeye başlamaktadır. Bölgesel sürdürülebilirlik için turizmin temel taşlarını oluşturan doğal

⁹⁷ Helen Briassoulis, “Sustainable Tourism and The Question of The Commons”, **Annals of Tourism Research**, Cilt:29, Sayı:4, 2002, s.1070

evre elemanları ve temel turizm varlıklarının gelecek kuşaklara tahrip olmadan aktarılması gerekmektedir. Doğal evre varlıkları korunurken kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin de sağlanması gerekmektedir.

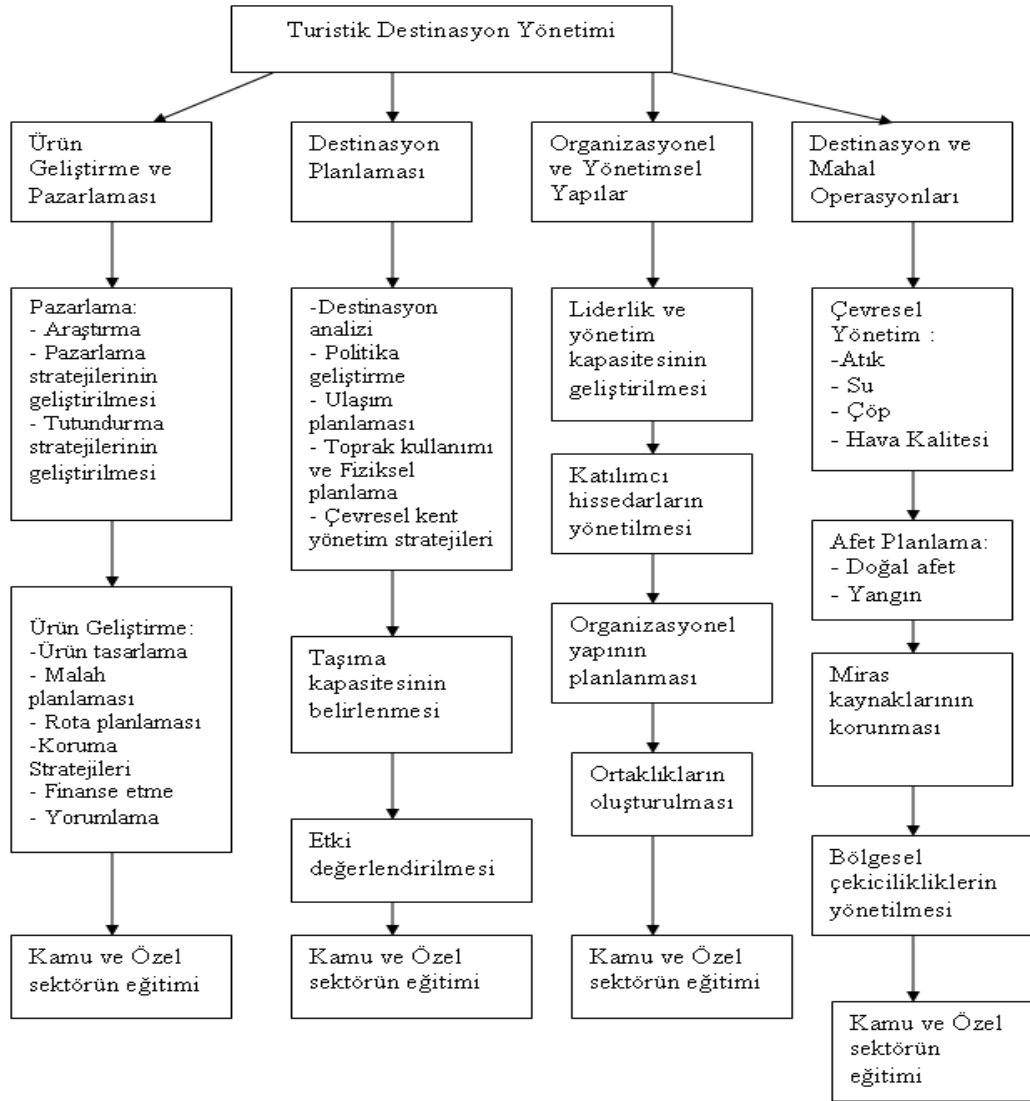
Sürdürülebilir turizm doğa, insan ve turistik destinasyon üçlüsü şeklinde düşünüldüğünde yönetsel süreç daha da önem kazanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ve turizm arasındaki ilişkiler çevresel değerler üzerine odaklanırken yönetsel süreçte ilk olarak turizm değerleri korunup gelecek nesillere taşımakla ilgili ilkeler belirlenmelidir. Sürdürülebilirlik açısından yönetsel süreç içerisinde turistik destinasyonların pazarlanması, sürdürülebilir bir evre için kaynakların tanıtımının yapılması, kaynak kullanımı, potansiyel müşteriler ve yerel halk arasındaki ilişkiler değerlendirilmektedir⁹⁸.

Turistlerin beklentileri ve ihtiyaçları, doğal ve kültürel çevrenin ihtiyaçları, destinasyonun ve destinasyonda bulunan işletmelerin gelişimi ve rekabeti için küresel ve bütünlük bir politika izlenmelidir. Saydığımız bütün bu ortakların aynı amaçları paylaşması gerekmektedir. Bu amaçlar arasında ekonomik gelişim, sosyal eşitlik ve uyum, doğal ve kültürel çevrenin korunması gelmektedir. Özellikle arazi kullanımı, alt yapısal gelişim ve hizmet gelişimi gibi konularda destinasyonların sürdürülebilir yönetilmesi turizm gelişimi için önemli bir olgu haline gelmiştir. Ancak bu şekilde turizm gelişmesi sahip olduğu bu yeni anlayışın yerel halkın ve doğal çevrenin ihtiyaçlarını karşılayacağı, uzun dönemde ekonomik performans sağlanacağı ve rekabet ortamında destinasyonun konumlanacağı garanti edilebilir⁹⁹.

⁹⁸ Mete Sezgin ve Abdullah Kalaman, “Turistik Destinasyon Çerçevesinde Sürdürülebilir Turizm Yönetimi ve Pazarlaması”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı.19, 2008, s.436.

⁹⁹ Carmen ve diğerleri, s. 219.

Şekil 6: Sürdürülebilir Turizme Bağlı Destinasyon Yönetimi ile ilgili Faktörler

Kaynak: Walter Jamieson ve Kaye Sung Chong, **Community Destination Manegement in Developing Economies**,The Howarth Hospitality Press, New York, 2006, s. 5.

Turistik destinasyon yönetimi küresel olarak uygulanan sürdürülebilirlik ilkelerine dayalı bir anlayışa sahip olmalıdır. Destinasyon yönetiminde alınan her kararda ve atılan her adımda sürdürülebilir yönetimin değerleri dikkate alınmalıdır. Rekabetçi ve sürdürülebilir turizm anlayışı için atılacak her adımın aşağıdaki ilkelere saygı göstermesi gerekmektedir¹⁰⁰;

¹⁰⁰ Carmen ve diğerleri, s. 220.

- Küresel ve Bütünleşik Yaklaşım İlkesi: Turizm planlaması ve gelişimi sürecinde turizmin bütün etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Turizmin toplum ve çevreye olan etkileri dikkate alınarak dengeli şekilde gelişmesi sağlanmalıdır,
- Uzun Dönemli Planlama İlkesi: Sürdürülebilir turizm gerek şimdiki nesillerin gerek ise gelecek nesillerin ihtiyaçlarını koruma eğiliminde olmalıdır,
- Gelişim İçin En Uygun Ritmi Yakalama İlkesi: Gelişimin yapısı, düzeyi ve ritmi ile toplumun istek ve ihtiyaçlarının özellikleri birbirini tutması gerekmektedir,
- Mevcut Olan En İyi Bilgiyi Kullanma İlkesi: Yapılacak faaliyetler ve uygulanacak politikalar sahip olduğumuz en iyi bilgilere dayandırılmalıdır. Turizmdeki yeni eğilimler, turizmin etkilendiği olaylar takip edilmelidir,
- Tüm Paydaşların Katılımını Sağlama İlkesi: Sürdürülebilirlik yaklaşımı karar alma sürecinde ciddi katılımı gerektirmektedir. Bu kararların uygulanmasında ilgili bütün paydaşların katılımının sağlanması gerekmektedir,
- Riskleri Azaltma ve Yönetme İlkesi: (önleyici ilkeler) Sonuçlara ilişkin herhangi bir şüphe varsa genel bir değerlendirme yapılmalı, çevre ve toplum üzerindeki etkileri engellemek ve azaltmak için birtakım önlemler alınmalıdır,
- Limitlerin Oluşturulması ve Uyulmasının Sağlanması İlkesi: belli alanların ve bölgelerin limitleri belirlenmeli, gerekli olduğu takdirde turistik gelişim ve gelecek olan ziyaretçi sayısı sınırlandırılmalıdır.

Sürdürülebilirlik vizyonunu geliştirmek ve teşvik etmek için yerel yönetimin ve özel sektörün atması gerek bir takım adımlar, almaları gerek bir takım önlemler bulunmaktadır¹⁰¹. Bunların arasında;

- Taşıma kapasitesi sınırları içinde, kaynaklar dikkatli kullanılmalıdır.

¹⁰¹ Walter Jamieson, "Definition Urban Tourism Destination Management", **Community Destination Management in Developing Economies**, The Haworth Hospitality Press, New York, 2006, ss. 5-6

- Destinasyondaki paydaşların sorumlulukları belirlenip yetki devri bu sorumluluklara göre yapılmalıdır.
- Yoksulluk ve cinsiyet eşitsizliği azaltılmalı, temel insan haklarına saygı gösterilmelidir.
- Gelişmiş sağlık, barınma, beslenme, eğitim ve gelir getirici becerilerin arttırılması yoluyla yerel halkın yaşam kalitesi yükseltilmelidir.
- Tüm doğal alanlardaki biyolojik çeşitlilik korunmalı ve yaşam destek sistemi sağlanmalıdır.
- Farklı halkların manevi ve kültürel değerlerine, geleneklerine, yaşam tarzına saygı gösterilip korunması sağlanmalıdır.

Bütün bu şartların yerine getirilmesi için hükümetlerin ve sivil toplum kuruluşlarının ortak bir noktada buluşup ihtiyaç ve değer sistemi oluşturmaları gerekmektedir. Durum her ne olursa olsun sürdürülebilir gelişme 3 temel hedefle buluşmalıdır. Ekonomik gelişme, çevrenin korunması ve sosyal gelişme temellerine oturtulmalıdır. Son yıllarda “sosyal gelişme” “sosyo-kültürel” gelişme olarak değişime uğramıştır¹⁰².

1.2.5.1. Çevresel Sürdürülebilirlik ve Turizm

Son yıllarda çevre ve çevresel sorunlar ile çok fazla ilgilenildiği halde sürdürülebilirlik kavramının genel olarak kabul edilmesi uzun zaman almıştır. Bu geç kalınmış kabullenme 1940’lardan 1970’lere Avrupa’ da birçok devlet ve firma tarafından benimsenerek büyüme odaklı düşünceleri yansıtmaya başlamıştır.

1970’ler ile birlikte çevreye olan endişeler artmış fakat 1970’lerin sonlarında ve 1980’lerin başlarındaki ekonomik durgunlukla birlikte sürdürülebilirliğin ayrıntılı olarak düşünülüp uygulanması duraksamış hatta kesilme noktasına gelmiştir. 1980’lerin ortalarında kontrolsüz çevre sömürsünün sonuçları ile ekonomik ferahlama aynı zamanlara denk gelerek çakışmaktadır. Bu süre zarfında ekonomik

¹⁰² Iwona Niedziolka, “Sustainable Tourism Developmen”, **Regional Formation and Development Studies**, Cilt:8, Sayı:3, 2012, s.5.

büyüme süreci devam ederken sürdürülebilirliği geliştirmenin en doğru ve üzerinde çalışılabilecek en rahat zaman olduğu anlaşılmıştır¹⁰³.

Ekolojik ya da doğal çevre bir destinasyonun en önemli çekiciliklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu kaynaklarda meydana gelecek yıpranma, taşıma kapasitesi aşımı, değer kaybı destinasyonu olumsuz şekilde etkileyecektir. Bu sebeple turistik destinasyonlarda yaşanan yerel halk ve destinasyondaki turistik işletmeler doğal kaynakları, doğal çevreyi korumak ve gelecek kuşaklara aktarımını sağlamak için özen göstermek zorundadırlar. Bazı doğal kaynaklar aşırı kullanıldıkları takdirde tükenme ve yıpranma, hızla değerini yitirme eğilimindedirler. Bu kaynakların yıprandıktan sonra tekrar yerine konulması ve onarılması oldukça zor bazen de imkansız olmaktadır. Destinasyonların birbirinden farklı olma özelliği bütün destinasyonlar için ortak çözümün olamayacağını göstergesidir. Bu sebepten destinasyonlar kendi çevresel özelliklerine uygun olan planlama ve gelişme stratejileri geliştirmek durumundadırlar. Ancak bu şekilde sürdürülebilir turizm gelişimi sağlanabilir.

Çevresel sürdürülebilirliğin planlı bir şekilde gelişmesi alınacak kararların uygulanabilirliğine bağlıdır. Planlı şekilde uygulanacak kararların zorla dayatılmasından çok herkes tarafından benimsenmesi gerekmektedir. Çevresel sürdürülebilirlik için planlama yapılırken toplumdaki bütün gruplar için ödül ve yaptırımların da olduğu çevresel yönetim stratejileri geliştirilmelidir. Çevresel planlama ve yönetimi kamu ve özel sektör ile işbirliği içinde yürütülmelidir. Ancak bu şekilde devlet tüketiciler ve işletmelerin kaygılarını giderilip gelecek için fırsatlar yaratabilir. Çevresel sürdürülebilirliğin başarı ile yürütülmesi için sürdürülebilirlik kavramının gerek devlet gerekse yerel yönetim tarafından kamuoyuna aktarılması ve benimsetilmesi gerekmektedir.

Destinasyonda turizmin gelişmesi ile birlikte bir takım yapısal değişiklikler meydana gelmektedir. Turist - yerel halk- çevre ilişkisi en fazla irdelenen konular arasında yer almaktadır. Aile bağlarının zayıflaması, yerel halkın işlettiği otel, restoran ve diğer turistik tesis sayısında ki azalma bölgedeki hissedilir olumsuz etkiler arasında yer almaktadır. Bunun dışında turizmin olumlu etkileri arasında doğal çevrenin korunup, rehabilite edilmesi, yeni iş imkânları, doğal kaynakların dikkatli kullanımı

¹⁰³ Peter Roberts, **The Town Planning Review**, Liverpool University Press, England, 2010, s. 464.

gelmektedir. Aşağıda turizmin gelişmesi ile birlikte bölgede ortaya çıkacak çeşitli potansiyel etkiler irdelenmiştir¹⁰⁴.

Turizmin Çevre Üzerinde Potansiyel Etkileri

Doğal Çevre:

A. Flora ve Fauna Çeşitlerinde Yaşanan Değişiklikler

1. Üreme alışkanlıklarındaki değişiklikler.
2. Avcılık yüzünden bölgedeki hayvanların zarar görmesi.
3. Hayvan göçlerinin artması.
4. Bitki örtüsünün tahrip olması.

B. Kirlilik

1. Kanalizasyon ve petrol atıklarından kaynaklanana su kirliliği.
2. Motorlu taşıtlardan kaynaklanan hava kirliliği.
3. Turistik ulaşım araçlarından ve aktivitelerinden kaynaklanan gürültü kirliliği.

C. Erozyon

1. Toprak kayması riski.
2. Çığ oluşma riski.
3. Jeolojik özelliklere zarar verilmesi (mağaralar gibi).
4. Nehir yataklarına zarar verilmesi.

D. Doğal Kaynaklar

1. Toprak ve su kaynaklarının tükenmesi.
2. Turizm faaliyetleri yüzünden enerji üretmek için fosil yakıtlarının tükenmesi.
3. Yangın oluşma riskinin artması.

Yapılı Çevre:

A. Kentsel Çevre

1. Birincil üretim dışına çıkarılan araziler.
2. Hidrolojik durum değişikliği.

¹⁰⁴ Pat Uche Okpoko, "Encouraging Public Participation in Environmental Assessment of Tourism Development in Nigeria", **Environmental Management and Pathways to Sustainable Tourism Reflection on International Tourism**, (Ed. Mike Robinson, John Swarbrooke, Nigel Evans, Philip Long, Richard Sharpley), Great Britain, Oxford, 2006, s. 187.

B. Görsel Etki

1. İnşaat alanlarının büyümesi.
2. Yeni mimari sitelerin ortaya çıkması.
3. İnsanlardaki aidiyet duygusunda değişiklik.

C. Altyapı

1. Altyapıya aşırı yüklenilmesi.
2. Yeni alt yapı çalışmaları için yapılan hazırlık.
3. Turistik kullanım alanları için uyumlaştırılan çevre yönetimi (örneğin deniz setleri, arazi ıslahı gibi.)

D. Kentsel Şekil

1. Konut ve endüstriyel arazi kullanımında değişiklik.
2. Kentsel doku değişikliği (örneğin yollar ve kaldırımlar.)
3. Turist sayısı ve yerleşik nüfus için geliştirilen kentsel alanlar arasındaki zıtlıkların ortaya çıkması.

E. Restorasyon

1. Kullanılmayan binaların yeniden kullanılabilir hale getirilmesi.
2. Tarihi binaların restorasyonu ve korunması.
3. İkincil konut olarak metruk binaların restorasyonu.

F. Rekabet

1. Yeni turistik destinasyonların ortaya çıkması.
2. Turistik alışkanlıkların ve tercihlerin değişmesi durumunda bölgeye olan talebin düşmesi.

1.2.5.2. Sosyo-kültürel Sürdürülebilirlik ve Turizm

Turizm seyahate çıkan insanlara farklı kültürleri tanıma ve deneyimleme imkânı sunmaktadır. Meydana gelen sosyal ilişkiler sonucunda turist gönderen ve turist kabul eden destinasyonlardaki insanlar farklı kültürler ve değerler hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bu karşılaşma sonucu turistler ve yerel halk değişik kültürlerle saygı duymaya başlamaktadır¹⁰⁵.

¹⁰⁵ Rob Harris, Tony Griffin ve Peter Williams, “An Optimistic Perspective on Tourism’s Sustainability” , **Sustainable Tourism A Global Perspective**, (Ed.Tony Griffin), Elsevier Butterworth, Oxford, 2002, s.32.

Sürdürülebilir turizm ekolojik çevreyi koruma fikrine dayansa da bir yandan sosyal ve kültürel çevrenin sürdürülebilirliğini de dikkate almaktadır¹⁰⁶. Turist çeken ülkelerin sosyal ve kültürel değerleri doğal kaynakların çekiciliği kadar turistlerin gidecekleri destinasyonu seçerken tercihlerini de etkilemektedir. Ancak, turizm gelişirken aynı zamanda bazı tahribatlara da neden olmaktadır.

Yapılan birçok araştırma ve tartışmada turizmin gelişmesinin ve etkilerin olumlu ya da olumsuz bazı etkiler yarattığı hatta gelişimi destekleyen veya engelleyen bir takım nedenlerin olumsuz etkilerinin irdelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu gibi eleştiriler turizmin algılanırken geliştirici özelliğinin yerel halk tarafından reddedilmesine sebep olduğunu göstermektedir. Eleştiriler değişimin halen var olan sosyal yapıyı bozacağını iddia etmektedir. Sosyo-kültürel değişimin objektif olarak algılanması ve yorumlanması zordur. Kültürel bozulma, kültürel yozlaşma, gelenek ve göreneklerin kaybolması rasyonel olarak ölçülememektedir. Kültürün, dinamikleri olmayan statik bir varlık olarak düşünüldüğünde, yerel toplumun eylemleri, motivasyonları ve değerleri göz ardı edilmektedir. Turizmi etik bir yaklaşım olarak düşündüğümüzde ise kültürden ayrılmayan (izole edilmeyen) bir gerçek olarak irdelenmesi gerekmektedir¹⁰⁷.

Sosyo-kültürel sürdürülebilirlik toplum kültürü ve varlıkları için, sosyal kimlik ve sosyal sermayeye saygı anlamına gelmektedir. Sosyo-kültürel sürdürülebilirlik sağlandığında o toplumda yaşayan yerel halk kendi hayatlarını kontrol edecek, sosyal kaynaşma ve kendi kültürlerinden gurur duymaları sağlanacaktır.¹⁰⁸

Turistlerin bir destinasyona seyahat etme nedenleri arasında o bölgenin sosyo-kültürel özelliklerini öğrenmek ve görmek de gelmektedir. Turistlerin bölgede bulundukları süre içerisinde de toplumu ve kültürel yapılarını etkiledikleri saptanmıştır. Bu etkiler geçici olabileceği gibi kimi zaman kalıcı da olabilmektedir. Yine aynı şekilde olumlu ve olumsuz, küçük ya da daha büyük ölçekli etkiler olarak da sınıflandırılabilir. Turist gönderen ve turist kabul eden ülkeler arasında kültürel fark arttıkça kültürel değişimin etkileri de daha fazla görülecektir¹⁰⁹.

¹⁰⁶ S.P. Singh, "Tourism in Destination Communities", **Sustainable Tourism**, (Ed.Shailini Sigh, Dallen Timothy, Ross K. Dawling), Cabi Publishing, London, 2006, s.176.

¹⁰⁷ Trevor H.B. Sofield, **Empowerment for Sustainable Tourism**, Elsevier Science, Australia, 2003, s. 334.

¹⁰⁸ Choi ve Sirakaya, s.1276.

¹⁰⁹ Swarbrooke, s.47.

Bir ülkenin mirasını kültürel ve doğal diye ikiye ayırmak tam anlamıyla suni bir yaklaşımdır. Bunun en büyük sebebi doğa ve manzara ile ilgili bütün değerler aynı zamanda kültürel olarak da düşünölmeli ve kültürel ve doğal miras birbirinden ayılamaz kabul edilmelidir. İnsanların ve ölkelerin geçmişı gelecekları ile bağlantılıdır ve miras yaşanan bir deneyim olarak kabul edilmektedir¹¹⁰.

Költürel mirası bir devletin geçmiş tarihi, halkın fikirleri, değerleri ve inançları, binaları ve anıtları, geçmiş olaylardaki önemli mahalleri, sanat eserleri (müzık, resim, heykel, edebiyat), geleneksel olayları, festivalleri ve geleneksel yaşam tarzını kapsayacak şekilde tanımlanabilmektedir. Ulusal miras ise bozulmamış yaban hayatın (zarar görmemiş nehirler, ormanlar ve dağlar) egemen olduğı durumdur. İnsanlar tarafından değıştirilen doğa ve manzaralar da kültürel varlığın bir parçası olarak kabul edilmektedir¹¹¹.

Turizmin ekonomik ve fiziksel çevreye etkisi açık ve net bir şekilde göröldüğü gibi yerel toplumlarda da sosyo-költürel değışikliğe neden olmaktadır. Bu sebeptendir ki turizmin sosyo-költürel etkileri son yıllarda büyük ilgi odağı olmuştur, ancak bu etkilerin gözlenmesi çevresel ve ekonomik etkilerden daha zordur. Turistik gelişmeler destinasyonlarda bir takım sosyal sonuçlara sebep olmaktadır. Turizmin sosyal yapı üzerindeki etkileri turizmin destinasyondaki gelişme oranına, destinasyonda olan turizm çeşitlerine, ziyaretçi ve yerel halk nüfusunun oranına, mevsimsel trenlere (modaya), yerel halkın sosyo-költürel esnekliğine bağlıdır¹¹².

- Turist ve yerel halkın karşılaşması üç yerde ortaya çıkmaktadır¹¹³. Bunlar: •
- Turistlerin yerel halktan servis aldığı ya da alışveriş yaptıkları yerler,
 - Turistler ile yerel halkın aynı yerde bulunduğı zamanlar,
 - Turistler ile yerel halkın fikirlerini, bilgilerini paylaştıkları zamanlar.

Turist ve yerel halkın karşılaşması sonucu ortaya çıkan ilişkiler ise bir takım özellikler ile karakterize edilebilmektedir¹¹⁴.

¹¹⁰ Sofield, s. 336

¹¹¹ Sofield, s. 336.

¹¹² Cevdet Avcıkurt, **Turizm Sosyolojisi Turist-Yerel Halk Etkileşimi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007, s.61

¹¹³ Sofield, s. 337

¹¹⁴ Tamara Ratz, "Residents' perceptions of the Socio-Cultural Impacts of tourism at Lake Balaton Hungary", **Tourism and Sustainability**, (Ed. Martin Mowfort an Ian Munt), Routledge, NewYork, 2008, s. 36

- Turist ile yerel halk ilişkisi geçicidir. Belli bir dengeye oturtulmamıştır ve eşit değildir. Zamansal ve mekânsal kısıtlamalar ile sınırlıdır.
- Turist, turistik destinasyonda kısa bir süre kaldığı için ilişkiler oldukça yüzeyseldir.
- Geleneksel misafirperverlik (ağırlama) ticari bir faaliyete dönüşür.
- Turistlere yerel halk tarafından hizmet sunulur bu da farklı tutum ve davranış sonuçlarına sebep olur.
- Destinasyonu ziyaret eden turistlerin refah seviyesi kimi zaman yerel halk tarafından sömürücü davranışlara yol açabilir.

Turistler, gittikleri turistik destinasyonlarda kaldıkları süre boyunca yerel halk ile iletişime geçmekte ve birbirlerini etkilemektedirler. Farklı sosyal ve kültürel yapılara sahip toplumlar birbirleri ile ilişki kurmaktadır. Bu ilişkilerin sonucunda hızlı bir toplumsal değişim ortaya çıkmaktadır¹¹⁵. Turist ve yerel halk ilişkisinin en büyük etkisi yerel halkın turistleri taklit etmesi ile ortaya çıkan davranış değişiklikleridir. Bu değişiklikler olumlu ya da olumsuz olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerel halkın kullandığı dillerindeki değişiklikler, suç oranının, alkol kullanımının artması, yerel kültürün maddi bir biçim alması da ortaya çıkan olumsuz değişiklikler arasında görülmektedir.

Turizmin turistik destinasyonda hızlı bir şekilde gelişmesi yerel halkın yaşam kalitesinde, sosyal yapısında bir takım değişikliklere neden olmaktadır. Bölgede turizmin hızlı ve yoğun şekilde gelişmesi farklı sonuçlar doğururken, hızlı ve kontrolsüz gelişmesinin etkileri küçük ölçekli ve kontrolsüz gelişimden daha olumsuz olacaktır. Gözle görülür değişimlerin yanı sıra tamamen kültürel anlamda bir değişim yaşanmasa bile toplumsal alışkanlıklarda, değer ve inanç yapısında, giyim ve yaşam biçiminde¹¹⁶, iş bölümlerinde, aile ilişkilerinde, bireysel davranışlarda ya da genel olarak toplumun yapısında, ve yaşam kalitesinde değişiklikler meydana gelmektedir.

Yerel halk kültürel miraslarını korumakta zorluk çektiğinde ve kültürel mirasın yozlaştığını gördüğünde turizmin bölgedeki gelişimine karşı çıkacak, turizm endüstrisinde meydana gelen gelişmeleri desteklemeyecektir.

¹¹⁵ Avcıkurt, s.63.

¹¹⁶ Hasan Zafer Doğan, **Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004, s.131.

Yerel toplum ile turistler arasında kültürel ve ekonomik fark ne kadar büyük ise bütün bu değişimlerin gözlemlenmesi daha açık ve net olacaktır. Ayrıca turizmin küçük ve geleneklerine bağlı topluluklarda olumsuz sosyo-kültürel etkilerinin daha fazla olduğu da düşünülmektedir. Turizmin yanı sıra toplumların yaşam tarzında yenilik yaratacak medya, gazete, magazin, radyo ve televizyon gibi iletişim araçlarının da topluma olumsuz etkileri olacaktır.

Sosyo-kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması için turistik gelişme stratejilerinde yerel halkın değerlerinden, sosyo-kültürel yapısından bahsedilip, turizm planlaması yapılırken bu değerler göz önünde bulundurulmalıdır. Turizmin yerel halk üzerinde olumsuz etkilerini azaltmak için yerel halkın kültürünü tanımlamak, olumlu etkilerin teşvik edilmesini sağlamak gerekmektedir. Olumsuz sosyal ve kültürel etkileri en aza indirecek çözümler için sürdürülebilir turizmin günlük yaşam içerisinde uygularken ölçülebilir politikaların geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Kültürel çeşitliliği korumak, yerel kültüre saygı göstermek, yerli halkın kendi geleneklerini kullanmalarını ve geleneklerin devamlılığını sağlamak, turistleri destinasyonda kabul gören ve yerel halk tarafından beklenen davranışlar konusunda eğitmek, aynı şekilde turizm endüstrisinde var olan işletmeleri davranışlar konusunda eğitmek sosyo-kültürel sürdürülebilirliğin destinasyonda sağlanmasına imkân verecektir¹¹⁷.

1.2.5.3. Ekonomik Sürdürülebilirlik ve Turizm

Ekonomik sürdürülebilirlik, toplumsal refahı artırmak ve tüm ekonomik faaliyetlerde maliyet etkinliğini hedef alan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada vurgulanan nokta işletmelerin ve faaliyetlerinin uzun dönemde devamlılığını sağlamaktır¹¹⁸. Ekonomik sürdürülebilirlikte amaç çevre sınırları tam dikkate alınarak yönetilebilir bir seviyede kalkınma oranını optimize etmektir¹¹⁹.

Ekonomik sürdürülebilirlik, toplumların mevcut kaynaklarına dayanarak kendilerini geçindirmeleri için önemli bir olgu olarak kabul edilmektedir. Ekonomik

¹¹⁷ Bob Mckercher, "Sustainable Tourism Development-Guiding Principles for Planning and Management", **National Seminar on Sustainable Tourism Development**, Bishkek, November, 2003, s.5.

¹¹⁸ <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DITx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf>, UNEP:Making Tourism More Sustainable, Erişim: 10. 09. 2012.

¹¹⁹ Choi ve Sirakaya, s.1276.

zorunluluk genellikle turizmin bölgede büyümesinin arkasındaki itici güçlerden birisi olarak bilinmektedir¹²⁰ Fakat gözden kaçırılmaması gereken en önemli nokta yerel toplumların ekonomik sistemin ve doğal çevrenin devamlılığını sağlamak olmalıdır.

Turistik destinasyonun elemanı olarak turizm tutarlı ve geçerli bir tabana oturtulmalıdır. Tutarlı ve sağlıklı bir ekonomiye sahip olan ülkeler, bölgeler ya da şehirler yerel halkın yaşam kalitesinin yükselmesine neden olmaktadır. Turizm stratejilerinin uzun dönemde yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayacak kapasiteye sahip olması gerekmektedir. Bu durumu dikkate aldığımızda ekonomik sürdürülebilirliği etkileyecek bir takım değişkenlerden söz edilebilir¹²¹.

- Turizm toplumun sadece bir bölümünün yararına olmamalıdır. Turizmden elde edilen faydalar topluma eşit şekilde yayılmalıdır.
- Bölgede turizm geliştirilirken yerel işgücünden yararlanılmalıdır. Yeni kurulan işletmelerin, yerel halk için geçim kaynağı haline gelmesi sağlanmalıdır.
- Turizm talebinin sezonluk olması yerel halkta iş kaybına neden olmaktadır. İş güvenliğini arttırıcı her hareket ekonomik sürdürülebilirliği olumlu yönden etkileyecektir.

Ekonomik faaliyetlerin doğal kaynaklara dayanması, yaşamın sürdürülebilirliği için kalkınma faaliyetlerinin, ekosistemin taşıma kapasitesi ve sürdürülebilirliğine göre sınırlandırılmasını gerektirmektedir. Ancak bu şekilde, ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir duruma getirilmesi mümkün olacaktır. Bu amaçla, alınması gereken önlemlerden bazıları arasında: yenilenebilir kaynakların kullanımının yaygınlaştırılması, yenilenemez kaynakların kullanımının ise azaltılması önemli bir yere sahiptir¹²².

Turizmin en önemli ekonomik sorunları arasında ev sahibi ülke ya da toplumun kontrolü dışında bir takım faktörlere aşırı bağıllığı ve hassasiyeti gelmektedir.

Turizmin yerel toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısına çeşitli etkilerinin olmasının yanı sıra destinasyonun çevresinde olan değişiklikler de turizmin

¹²⁰ Yiorgos Apostolopoulos, Stella Leivadi ve Andrew Yiannakis, “The Sociology of Tourism”, **Tourism and Sustainable Community Development**, Routledge, New York, 2000, s.5.

¹²¹ J.R. Brent Ritchi ve Geoffrey I. Crouch, **The Competitive Destination A Sustainable Tourism Perspective**, CABI Publishing, Wallingford, 2003, s.46.

¹²² Oğuz Demir, “Yeni Bir Çevre Eğitimi Perspektifi: Sürdürülebilir Gelişme Amaçlı Eğitim”, **Eğitim ve Bilim**, Cilt:32, Sayı:145, 2007, s. 29.

olumlu ya da olumsuz etkilerini şekillendirmektedir. Turist çeken bölgelerin kendi kendilerini finanse edebilme güçlüğü sürdürülebilir turizm açısından bir takım problemleri de beraberinde getirmektedir. Bu yüzden son zamanlarda kamu ve özel işletmeler bu problemlere çare bulacak yenilikçi stratejiler geliştirmektedirler.

Turizmin olumlu sosyo-ekonomik etkileri şu şekilde sıralanabilir¹²³:

- Toplumun yaşam standartlarının artmasına neden olur.
- Artan turizm işletmeleri sayesinde doğrudan istihdam imkanları çoğalır.
- Yerel turizm işletmeleri açılır ve yerel girişimci sayısı artar.
- Ulusal düzeyde döviz kazancının artmasına ve diğer bölgelerden turistik destinasyona gelir akışının artmasına neden olur.
- Turizmden elde edilen vergilerle devlet gelirlerinin artmasına neden olur. Alınan bu vergiler sosyal tesislerin yapılmasında, yerel alt yapının güçlendirilmesinde kullanılır¹²⁴.
- Artan istihdam olanakları sayesinde bölgede yaşayan gençler iş aramak için göç etmek zorunda kalmazlar.
- Bölgenin kültürel mirasının korunması sağlanır. Bir bölgenin kültürel mirası arasında o bölgeye ait müzik, dans, drama, güzel sanatlar, gelenekler, görenekler kıyafetler ve törenler yer almaktadır. Bölgedeki gelişimin bir sonucu olarak modernleşmeler karşısında kültürel mirasın yok olması ile karşı karşıya kalındığında turistik çekicilik olarak bu kültürel mirasın değerinin anlaşılması ile bu değerlerin korunmasının gerekliliği toplum tarafından anlaşılacak ve desteklenecektir.
- Turist gönderen ve turist kabul eden ülkeler arasında kültürlerarası değişim meydana gelmektedir. Kültürler arası değişim (etkileşim) iki ülke halkı arasındaki barışçıl ilişkilerin artmasını sağlarken, farklı kültürden bireylerin birbirlerini anlamalarına da neden olur.

Turizmin olumsuz sosyo-ekonomik etkileri arasında ise; turizm için kullanılan mal ve hizmetlerin başka ülkelerden ya da bölgelerden temin edilmesi ekonomik sızıntı ön plana çıkmakta ve sermaye kayıplarına neden olmaktadır. Sermaye kayıplarının düzeyi yerel işletmelerin ve yerel hükümetin ellerindeki ekonomik güç ile

¹²³ Edward Inskeep, **Tourism Planning An Integrated and Sustainable Development Approach**, Van Nostrand Reinhold, New York, 1993, ss. 371-374.

¹²⁴ World Tourism Organization, s. 127.

ters orantılıdır. Yine aynı şekilde kaynak sahipliğindeki oransızlıklar da sermaye kayıplarına neden olmaktadır¹²⁵. Bölge ekonomisinin turizme fazla bağımlı hale gelmesi diğer ekonomik faaliyetlerin gerilemesine ve dengesiz bir ekonomik gelişime sebep olabilir.

Bölgede yaşayan gençlerin gelen turistlerin giyim tarzını, davranış özelliklerini taklit etmesi sonucu sosyal problemler ortaya çıkararak kültürel kimliğin kaybolmasına neden olmaktadır. Farklı dilden, dinden, geleneklerden ve davranış şekillerinden insanların bir araya gelmesi sonucu yanlış anlaşılmalara ve karışıklıkların çıkması olasıdır. Fuhuşun, alkol ve uyuşturucu madde kullanımının artması da turizmin olumsuz etkileri arasında yer almaktadır. Turizmin bu olumsuz etkilerinin önüne geçilmesi ya da azaltılması için yerel halkın bölgedeki turizm faaliyetine katılmasının sağlanması ve planlama aşamasında fikirleri alınması gerekmektedir.

Sürdürülebilir turizmin bölgede desteklenmesi ile birlikte kaynak kayıplarının önüne geçilebilecektir¹²⁶. Bunun için turizmin bölgeye olan ekonomik katkılarının artırılması, diğer ekonomik sektörler ile ilişkilerinin güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Yerel toplumun katılımı ve kontrolü ne kadar fazla sağlanırsa sürdürülebilirlik anlayışı ve sürdürülebilirliğin katkılarının topluma dağılımı da o kadar fazla olacaktır. Yerel mamüllerin, hizmetlerin kullanılması ve bunların turistler tarafından deneyimlenmesi ayrı bir çekicilik olarak da görülmektedir.

Turizmin olumlu sosyo-ekonomik etkilerini arttırmak olumsuz etkileri ise azaltmak için birtakım yaklaşımların benimsenip desteklenmesi gerekmektedir. Bu yaklaşımları şu şekilde sıralanabilir¹²⁷:

- Yöredeki yerel dokunun (danslar, müzik, drama, el sanatları ve hediyelik eşyalar) korunup, kalite kontrolünün sağlanması,
- Yerel halkın turistik çekiciliklere çeşitli düzenlemeler, farklı ücretlendirmeler ile daha kolay ve rahat erişiminin sağlanması,
- Turistik destinasyonda fazla turist akımının önüne geçilmesi için kontrol önlemlerinin alınması,

¹²⁵ Martin Mowfoth ve Ian Munt, **Tourism and Sustainability. Development and New Tourism in the Third World**, Rotledge, New York, 2003, s. 364.

¹²⁶ Lansing ve DeVries, s. 78.

¹²⁷ World Tourism Organization, s. 132.

- Düşük gelirli yerli turistler için, ucuz konaklama ve rekreasyon imkanları sağlanması,
- Yerel halkı kamu bilinçlendirme programları ile turizm konusunda eğitilmesi,
- Yerel mimariye ve yerel dokuya uyacak şekilde konaklama işletmeleri ve turistik tesislerin inşa edilmesi,
- Seçici pazarlama teknikleri ile doğal çevreye ve kültürel değerlere saygılı turistleri destinasyona çekilmesi,
- Doğal ve tarihi çekim merkezlerinin kendi kendilerini finanse etmeleri ve gelişmelerini sağlayabilmek için giriş ücretlerinin arttırılması¹²⁸,

Turistik destinasyonlarda ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması için Dünya Turizm Örgütünün de belirlediği bir takım ilkeler vardır¹²⁹;

- Hem mikro ölçekli küçük işletmelerin hem de çok uluslu kuruluşların bütün tedarik zinciri boyunca ortaklıklar oluşturması,
- Eğitimler ve bu eğitimlerin sertifikasyonu için uluslararası olarak onaylanmış yönergelerin kullanılması,
- Turistlere etik ve çevreye duyarlı davranış biçimlerinin tanıtımının yapılması,
- Turistik faaliyetler geniş bir yelpazede geliştirilerek ürünlerin çeşitlendirilmesi,
- Gelirlerin bir kısmının eğitim, etik pazarlama ve ürün geliştirme amaçlı ayrılması,
- İşletmelerin sürdürülebilirlik ilkelerini benimsemeleri için mali teşviklerin sağlanmasıdır.

Turizmin negatif etkilerinin azaltılması için özellikle devlet ve özel sektörün birlikte işbirliği içinde çalışması gerekmektedir. Devlet öncelikli olarak turizmin genel ekonomik, sosyal ve çevresel hedefler ile uyum içerisinde geliştirilmesini sağlamak amacı ile diğer sektörlerin politikaları ile turizm politikalarının entegrasyonunu sağlamalıdır. Alt yapı yatırımları sadece turizm sektörüne hizmet edecek şekilde değil toplumun ihtiyaçlarını da karşılayacak şekilde yapılmalıdır. Ekonomik

¹²⁸ Edgell, s. 17.

¹²⁹ World Tourism Organization, s. 132.

sürdürülebilirliğin sağlanması için özel sektörün de (hem yerli hem yabancı turizm işletmelerinin) destinasyonun gelişiminde önemli role sahip olduğu unutulmamalıdır. İşletmeler özellikle bulundukları bölgenin çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğini hesaba katmak durumdadırlar¹³⁰.

¹³⁰ Bob McKercher, “Sustainable Tourism Development-Guiding Principles for Planning and Management”, **National Seminar on Sustainable Tourism Development**, Bishkek, November, 2003, s.4.

İKİNCİ BÖLÜM

DOĞAL VE SOSYO-KÜLTÜREL VARLIKLARA DAYALI SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİSTİK ÜRÜN OLUŞTURULMASI

2.1. TURİSTİK ÜRÜN

Turistik ürün insanların gereksinimlerini karşılamaya yönelik bir araya gelmiş ve yeniden düzenlenmiş doğal, toplumsal, siyasal ve psikolojik verilerden oluşan karmaşık bir mal ve hizmetlerin bütünü olarak kabul edilmektedir¹³¹. Bu karmaşık yapıya sahip turistik ürünlerin temelinde turistlerin beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamak yatmaktadır. Turistik ürünün somut ve soyut bileşenleri onu diğer ticari mallardan farklılaştırmaktadır.

Turistik ürün kavramı turizm arzını oluşturan kaynaklar ve turistler açısından iki ayrı açıdan incelenebilmektedir. Turizm arzını oluşturan kaynaklar açısından turistik ürün bir ülke veya destinasyonun sahip olduğu turistik kaynakların tümü olarak ifade edilmektedir. Turistler açısından ise turistik ürün, turistlerin evlerinden ayrılıp tekrar dönene kadar geçen süre içerisinde satın aldığı mal ve hizmetler bütünüdür¹³².

2.1.1. Turistik Ürünün Tanımı

Turistik ürün, çağdaş insanın çok boyutlu gereksinimlerini karşılamak üzere turizm işletmesi tarafından bir araya getirilmiş ve yeniden düzenlenmiş doğal, toplumsal, siyasal ve psikolojik verilerden oluşan karmaşık bir mal ve hizmet bütünüdür. Bu nedenle “turistik ürün” turistin sürekli konutundan ayrılışından itibaren yeniden evine dönene kadar geçen süre içinde satın aldığı mal ve hizmetlerin oluşturduğu bir paket ya da edindiği deneyimlerin bir toplamıdır.¹³³ Bir anlamda turistik ürün, turistin seyahati boyunca yararlandığı konaklama, yeme-içme, ulaştırma,

¹³¹ Nazmi Kozak, **Turizm Pazarlaması**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2010, s.125.

¹³² Osman Çolakoğlu, “Turistik Ürün Kavramına Genel Yaklaşım”, **Turistik Ürün Politikası**, (Ed.Alp Timur), Detay Yayıncılık, Ankara, 2014, s.51.

¹³³ Alparslan Usal ve Saime Oral, **Turizm Pazarlaması**, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2001, s.33

eğlence ve diğer birçok servisin birleşimidir¹³⁴. Kotler turistik ürünü kavramsallaştırmış ve bireyin ihtiyaçlarının ya da isteklerinin tatminini sağlayan, kullanım ya da tüketim için pazara sunulan herhangi bir şey olarak tanımlamıştır. Kotler'e göre ürün, fiziksel nesneleri, hizmetleri, kişileri, destinasyonları, organizasyonları ve fikirleri içermektedir¹³⁵. Kotler'in tanımı aynı zamanda turizmin tanımı da oluşturmaktadır. Ürünün sadece fiziksel nesnelerden oluşmadığını turizmi teşkil eden organizasyonların, servislerin, fikirlerin ve destinasyonların da bu bağlamda önemli olduğunu belirtmektedir¹³⁶.

Medlik ve Burkart turistik ürünü, turizm deneyimini destekleyen etkinlikler, hizmetler ve ürünlerin paketi olarak kavramsallaştırmıştır. Bu paket beş tane bileşenden oluşmaktadır; destinasyonda ki çekicilikler, destinasyondaki olanaklar, tesisler, erişilebilirlik ve fiyat ürünü oluşturan unsurlar arasında yer almaktadır. Dar anlamda bakıldığında zaman turistik ürün turistin satın aldığı her şeyi içermektedir. Daha geniş açıdan bakıldığında ise, turistik destinasyonda aldığı hizmet paketi olarak nitelendirmiştir. Bu yüzden her destinasyonun ayrı ayrı bir ürünü ve insanlara sunduğu teklifi olarak düşünülmektedir.

Birleşik turistik ürün doğal yapısı açısından iki kısımdan oluşmaktadır. Hem pazarlama, hem de turistik gelişim düzeyleri incelendiğinde ürün olarak karşımıza turistik işletmeler ve turistik destinasyonlar olarak çıkmaktadır¹³⁷.

Middleton turistik ürünü iki farklı düzeyde irdelemiştir. Bunlardan bir tanesi spesifik düzey olarak karşımıza çıkmaktadır, turistik işletme tarafından sunulan gezi turu ya da uçak bileti spesifik düzeydeki ürünlere örnek olarak verilmektedir. Diğeri ise, turistin oturduğu şehirden ayrılıp tekrar dönene kadar edindiği bütün deneyimleri kapsayan toplam düzeydir. Toplam düzey turistik ürün bileşeni modeli ile eş tutulabilir. Turistik ürün bileşeninin içinde ulaşım, konaklama, turistik çekicilikler, eğlence, yiyecek-içecek imkânları ve diğer imkânlar gelmektedir. Turistik ürün bileşen modeli açısından bakıldığında birçok ürün kişilerin istek ve ihtiyaçlarını

¹³⁴ Saime Oral, **Türk Turizm Pazarlamasında Dağıtım-Fiyat Politikaları ve Turist Profili Analizi**, İstiklal Matbaası, İzmir, 1988, s.96

¹³⁵ Philip Kotler, **Marketing Management: Analysis, Planing and Control**, Prentice Hall, NewYork, s.463.

¹³⁶ Stephen L. J. Smith, "The Tourism Product", **Annals of Tourism Research**, Cilt:21, Sayı: 3, s.584.

¹³⁷ A.J.Burkart ve S. Medlik, **Tourism: Past, Present, and Future**, Heinemann, London, 1974, s.47.

karşlamak için bir araya gelmiştir. En büyük özelliği ise kişilerin talepleri doğrultusunda değiştirilip yeniden tasarlanabilir olmasıdır¹³⁸.

Turistik ürün özel ya da genel ürün olarak iki şekilde ortaya çıkmaktadır¹³⁹. Birincisi, bir ülke veya yörenin sahip olduğu tüm doğal, tarihi ve turistik kaynaklarının oluşturduğu üründür. İkincisi ise, turistin yer değiştirmelerine ve tatil yapmalarına imkân veren tüm hizmetler yani paket turu oluşturan turistik hizmetlerin tümüdür¹⁴⁰. Bir destinasyonda bulunan oteller, çekicilikler ya da daha genel olarak ülkenin doğal kaynakları örneğin Brezilyanın flora ve faunası ülkenin turistik ürününü oluşturmaktadır.

Hizmet ve faaliyetler tek başına, doğal ve kültürel çekicilik olmadıkça önemini yitirmektedir. Ayrıca işlenmemiş doğal güzelliğin ve değerlendirilmemiş kültürel zenginliğin de anlamı yoktur. Tüm bu faktörlerin bir arada bulunması ve uyum sağlaması sonucu turistik ürün oluşmaktadır.¹⁴¹

Turistik ürün turistler açısından irdelendiğinde, turistlerin ihtiyaçlarını karşılayan toplam bir deneyim ve yarar olarak karşımıza çıkmaktadır. Pazarlama bakış açısından bakıldığında ise turistik ürün geliştiricileri ve bu ürünü pazarlayanlar soyut ve somut olmak üzere iki ögeden oluştuğunun farkındadırlar¹⁴². Smith'in beş bileşenli turistik ürün teorisine göre; fiziksel alan, seçim özgürlüğü turistik ürünün somut öğelerini, servis, ağırlama ve katılım ise turistik ürünün soyut öğelerini ifade etmektedir¹⁴³.

¹³⁸ Victor T.C.Middleton ve Jackie Clarke, **Marketing in Travel and Tourism** (3rd Edition), Heinemann, London, 2001, s. 123.

¹³⁹ Gemma McGrath, "Managing The Service Encounter: Consistent High-Quality Delivery Through Internal Marketing", **The International Marketing of Travel and Tourism**, (Ed. François Vellas, Lionel Becherel), Macmillan Press Ltd., London, 1999, s.160.

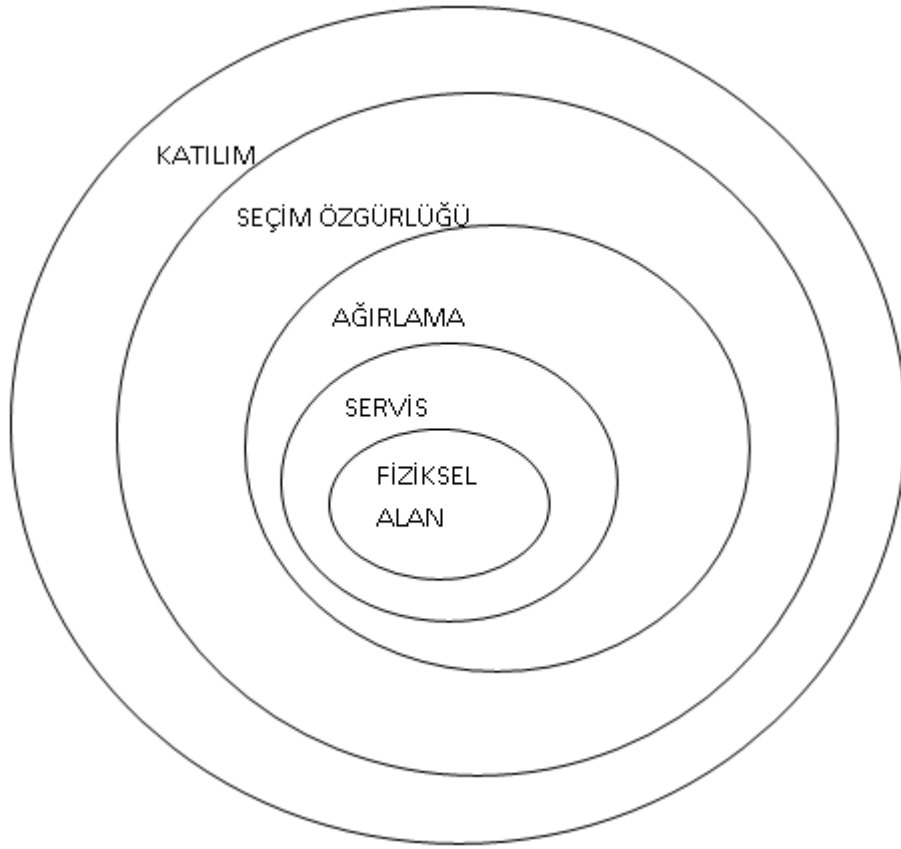
¹⁴⁰ Necdet Hacıoğlu, **Turizm Pazarlaması**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1991, s. 39

¹⁴¹ Öcal Usta, **Genel Turizm**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 2002, s. 98

¹⁴² Jing Bill Xu, "Perception of Tourism Products", **Tourism Management**, Cilt:31, Sayı:15, 2010, s. 608.

¹⁴³ Smith, s. 589.

Şekil 7: Turistik Ürün Modeli

Kaynak: Stephen L.J. Smith, “Tourism Product”, **Annals of Tourism Research**, Cilt:21, Sayı:3, 1994, s.587.

Turistik ürün bu beş ögenin basit bir birleşimi değildir, bütün bileşenler arasında birbirine bağlı karşılıklı etkileşim vardır. Bir turistik ürünün başarısı bütün bu öğelerin birbirleri ile ne kadar bütünleşmiş olmaları ve planlanmaları ile doğru orantılıdır. Ancak bu şekilde turistlerin ihtiyaçları ve beklentileri karşılanabilir.

2.1.2. Turistik Ürünün Özellikleri

Turistik ürün diğer ürünlerden farklı özelliklere sahiptir. Bu farklılık turizmin sektör olarak hizmet ağırlıklı, emek yoğun bir yapıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Birçok durumda turistik ürün soyut ve somut parçalardan oluşan turistik deneyim olarak bilinmektedir. Başka bir deyişle turistik ürün çok çeşitli bileşenlerin kombinasyonu ve toplam turistik deneyim ve turistik tatminden

oluşmaktadır¹⁴⁴. Bu sebepten turistik ürünlerin pazarlaması yapılırken turizm sektörünün diğer sektörlerden farkı olarak ele alınıp ona göre bir strateji uygulanması gerekmektedir.

Turistik ürün veya ürün gruplarının özelliklerini şu şekilde sıralanabilir;¹⁴⁵

- Turistik üründe marka bağımlılığı çok azdır.
- Turistik ürün, bir ülke veya bir yöre olabilir.
- Turistik üründe imaj kavramı önemlidir.
- Turistik ürünün tüketimi, genellikle hizmet tüketimi olduğundan geriye maddi değil, manevi bir fayda kalır.
- Turistik ürün üretildiği anda ve yerde tüketilir.
- Turistik ürün bir bütündür. Diğer bir deyişle, turistik mal ve hizmetler çevre verilerinden soyutlanmış biçimde satışa sunulamazlar.
- Turistik ürünler stok edilemez, taşınamaz ve teslim süresi verilerek dağıtılamazlar.¹⁴⁶
- Tüketiciler, satın almak istedikleri ürünü önceden göremezler. Turistik ürünün bir örneğini seçmek ya da incelemek mümkün değildir.
- Turistik ürün, hizmet yönüyle, soyut bir tüketim malıdır. Hemen anlaşılamaz, görülemez ve maddi olmayan özelliği vardır.
- Turistik ürün, birbirini tamamlayan nitelikte seyahat, konaklama, yiyecek-içecek, eğlence ve diğer olanaklardan oluşur.
- Turistik ürün stoklanamaz. Hizmet veya ürünün zamanında satılması gereklidir. Otel yatağı, uçak koltuğu depolanamaz.
- Turistik ürün üretimi bir hizmet üretimi olduğundan, otomasyona gidilmesi ve standart bir kaliteye ulaştırılması güçtür.
- Turistik ürün, diğer ürünlerle rekabet halinde olduğu kadar ulusal ve uluslararası düzeyde başka turistik ürünlerle de sert bir rekabet içindedir.
- Diğer sektörlerde üretilen mal ve hizmetler önce üretilmekte ve sonra satılmaktadır. Turistik ürün ise, önce satılır sonra üretilmeye başlanır.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Micheal M. Coltman, **Tourism Marketing**, Van Nostrand Reinbold, New York, 1989, s. 2.

¹⁴⁵ Gökdeniz, s.11

¹⁴⁶ Usta, s. 99

¹⁴⁷ Dündar Denizler, **Turizm Pazarlaması**, Ankara Yıldız Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1992, s.33

- Turistik ürünler genel olarak objektif değil, sübjektif nitelikte hizmetlerdir. Bu sebeple herkese uygun bir turistik ürün meydana getirmek güçtür.¹⁴⁸
- Turistik üründe, çekicilik, yararlılık, kolay elde edilebilirlik özelliklerinin olması gerekmektedir.¹⁴⁹
- Turistik ürünlerin satın alınması birbirlerinden çok farklı nesnel ve öznel yararlarla dayanır. Tatile çıkan insanlar farklı türde, farklı nitelikte ve içerikte olan turistik ürünlerden kendilerine özgü yarar beklerler¹⁵⁰.

2.1.3. Destinasyonlarda Turistik Ürünü Oluşturan Faktörler

Turistik ürün çekiciliklerin, konaklama faaliyetlerinin, eğlencenin ve ulaşımın bir birleşimi olarak düşünülmektedir. Bütün bu birleşenler otel işletmeleri, havayolu işletmeleri, tur operatörleri, seyahat acenteleri ve diğer tedarikçiler tarafından turistlere sunulmaktadır. Turistlerin değişik seyahat anlayışlarına ve tercihlerine göre bir turistik ürünü oluşturmak için çok farklı kombinasyonlar yapılabilmekte, böylece turistlerin alternatifler arasından seçim yapmasını sağlamaya çalışılmaktadır. Gerçek turistik ürün bir paket halinde satılan, turistin kendisi ya da seyahat acentesi tarafından bir araya getirilen birleşik bir üründür.

Seyahat anlayışındaki değişime paralel olarak, daha fazla turist çekme çabası içerisindeki turizm merkezleri, kaynaklarını daha ayrıntılı değerlendirme yoluna gitmektedir. Turizm kaynaklarını turist isteklerine göre şekillendirme çabası içerisindeki turizm çekim merkezleri, pazarda değeri yüksek ve farklılaştırılmış ürün sunan çekim merkezleri olma hedefine ulaşmak amacıyla stratejiler geliştirmektedir.¹⁵¹

Bir turistik ürünün en büyük özelliği; içerdiği ürünlerin birbirlerini tamamlamasıdır. Son yıllarda bunun en güzel örneğini paket turlar ve her şey dahil seyahatler oluşturmaktadır. Paket turlar genel olarak ulaştırma, konaklama, yiyecek-içecek, geziler ve transferler gibi turistin her türlü ihtiyacına cevap veren önceden

¹⁴⁸ Baytok, s. 6

¹⁴⁹ Hacıoğlu, s.42

¹⁵⁰ Bahattin Rızaoğlu, **Turizm Pazarlaması**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007, s.273.

¹⁵¹ Teoman Duman ve diğerleri, "Turizmde Ürün Çeşitliliği Yoluyla Ürün Değeri Oluşturma: Türkiye'deki Arz Kaynakları Üzerine Bir İnceleme", **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 2, 2007, s.207.

planlanmış seyahat paketleridir. Standart bir turistik üründen bahsetmek olanaksızdır. Çünkü seyahat paketlerini hazırlarken çok fazla değişkenle karşılaşmaktadır. Turistik ürünler ister paket tur olarak, ister bireysel olarak tek tek satın alınsın, bileşik ürün olma özelliğini sürekli olarak korurlar. Çünkü turistler, turistik ürünü bir bütün olarak değerlendirirler.

Turistik bir yörenin incelenmesi; seyahat edilen yörenin çekiciliği, çevre düzeninin temizliği ve güzelliği, alt-üst yapı yatırımlarının yeterliliği, yörede bulunan konaklama, yiyecek-içecek ve eğlence işletmelerinin yeterliliği ve o yöreye en hızlı, en düşük maliyetle ulaşılabilme açısından yapılabilir.¹⁵²

Turistik ürünün tanımında olduğu gibi turistik ürünü oluşturan faktörlerin de tam olarak neler olduğu konusunda kesin bir uzlaşma bulunmamaktadır¹⁵³. Bir turistik ürünü oluşturan faktörleri dört ana başlık altında incelemek mümkündür.¹⁵⁴

- Gidilecek yörenin çekiciliği,
- Gidilecek yöredeki turistik işletmelerin varlığı,
- Yörenin ulaşılabilirliği, erişilebilirliği,
- Gidilecek yörenin imajı.

2.1.3.1. Destinasyonda Bulunan Çekicilikler

Çekicilikler turistik ürünün en önemli bileşenlerinden bir tanesi olarak kabul edilmektedir. Turisti belli bir ülke, bölge veya yöreye gitmeye yönlendiren faktörlerin başında turistik çekicilikler gelmektedir¹⁵⁵. İnsanların seyahat etme isteği ve onları turistik destinasyona çeken özellikler arasında karmaşık bir yapı bulunmaktadır. Bir destinasyonun sahip olduğu çekicilikler o bölgenin en önemli pazarlama cazibesi olarak kabul edilmektedir¹⁵⁶. Aşağıdaki tabloda turist çekiciliklerinden bazıları sınıflandırılmıştır.

¹⁵² Ayhan Gökdeniz, “**Turistik Ürün Analizi**”, Balıkesir Üniversitesi Yayınları, Balıkesir, 2004, s.7

¹⁵³ Övünç Bardakoğlu, **Turistik Ürün Bakımından Destinasyon Planlaması Ve Pazarlaması Kapsamında İzmir Turizminin Değerlendirilmesi Ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Model Çalışması**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2011, s.52

¹⁵⁴ Yazıcı M. Sharaiha ve Patrick Q. Collins, “Marketing Jordan as a Tourist Destination”, **Tourism Management**, Cilt:13,Sayı:1, 1992, s. 66

¹⁵⁵ Philip Kotler ve diğerleri, **Marketing Places**, The Free Press, New York, 1993, s.121

¹⁵⁶ Micheal M. Coltman, **Tourism Marketing**, Van Nostrand Reinhold, New York, 1989, s.80.

Tablo 1: Turistik Çekiciliklerin Sınıflandırılması

Doğal Kaynaklar	Ulaşım	Eğlence
Kumsallar, denizler Parklar, bahçeler, Ormanlar, göller, Nehirler, dağlar,	Sıcak Hava balonları, Buharlı demir yolları, Gondollar ve kanallar	Sinemalar, Gece kulüpleri, Hayvanat bahçeleri, Temalı parklar, Fuar alanları
Spor Aktiviteleri	Alışveriş İmkânları	Kültürel ve Sanatsal Miras
Eğlence merkezleri , Golf sahaları, Tenis kortları, Yüzme havuzları, Kayak pistleri Buz pateni sahaları	Alışveriş merkezleri, Otantik pazarlar, Hipermarketler, Özel ilgi alanlarına yönelik mağazalar,	Tarihi binalar Arkeolojik alanlar Festivaller Kostüm ve el sanatları Müzeler

Kaynak: Rob Davidson, **Tourism**, Pearson Education, England, 1993, s.91.

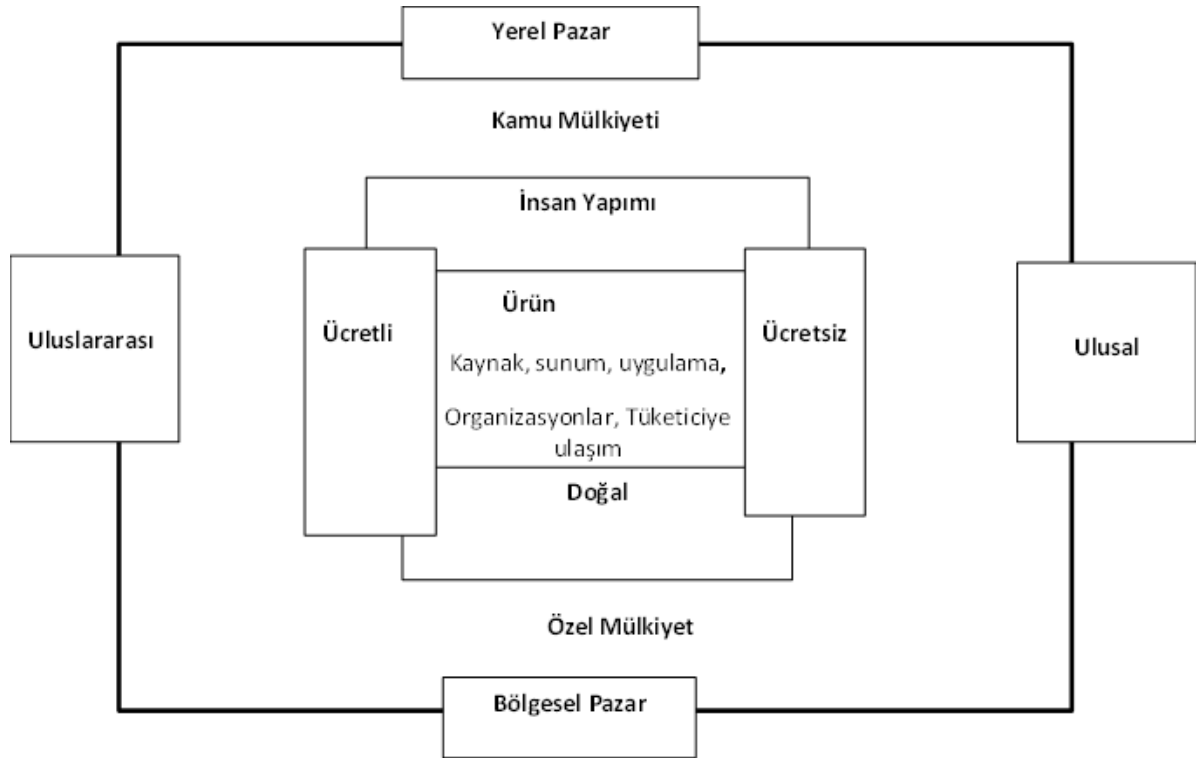
Turizm ürününün çekiciliğini belirleyen unsurlar dört gruba ayrılabilir. Bunlar doğal unsurlar, sosyo-kültürel unsurlar, ekonomik unsurlar ve psikolojik unsurlardır¹⁵⁷.

- Doğal unsurlar: coğrafi durum, iklim, doğal güzellikler, temiz hava, temiz su kaynakları, deniz suyu sıcaklığı, deniz suyundaki tuz oranı, ortalama güneşli gün sayısı, yağmurlu gün sayısı, kış turizminde karın kalınlığı ve kar mevsiminin uzunluğu, temiz deniz, hayvan türleri, bitki örtüsü, kaplıca ve şifalı sular doğal unsurlar arasında yer almaktadır.

¹⁵⁷ Nazmi Kozak ve diğerleri, **Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2011, s.42-43.

- Sosyo-kültürel unsurlar: sosyo-kültürel unsurlar arasında gelenek ve görenekler, kültürel varlıklar (müzeler, anıtlar, ibadet yerleri, tarihi kentler vb.), siyasal yapı, eğitim durumu, kentleşme düzeyi sosyo-kültürel değerler bulunmaktadır.
- Ekonomik unsurlar: turizm ürününün fiyatı, genel ekonomik durum, paranın satın alma değeri, alt yapı olanakları ve turizm sektörünün durumu ekonomik unsurlar olarak ürünün çekiciliğini etkilemektedir.
- Psikolojik unsurlar: ülkeler arasındaki tarihsel, kültürel ve dinsel ilişkiler, toplumların gelenek ve görenekleri, davranış biçimleri, yöneticilerin gelenek ve davranış biçimleri, moda, alışkanlık, özentî, sempati ya da iticilik duygusu psikolojik unsurlar arasında sayılabilir.

Şekil 8: Çekiciliklerin Sınıflandırılması

Kaynak: Chris Cooper ve diğerleri, **Tourism Principles and Practice**, Third Edition, Pearson Education, England, 2003, s.350.

Şekil 8’de dünyada cazibe kaynağı olan turistik ürün çekiciliklerinin nelerden kaynaklandığını ve bu ürünlerin temel özellikleri belirtilmiştir. Bu çeşitlendirmenin

merkezinde yer alan “ürün” destinasyon tarafından turistlere sunulan kaynakları ve çekicilikleri ifade etmektedir. Temel ürün sunum, tüketiciye ulaşım, organizasyonlar, uygulama ve kaynaklar ile desteklenmektedir.

Turistik çekicilik yer ve olay çekiciliği şeklinde oluşabilmektedir. Yer çekiciliği, bir bölgenin sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel varlıkları ile turistler tarafından tercih edilmesidir. Yer çekicilikleri kendisi içinde doğal ve insan yapımı çekicilikler şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Peribacaları, Pamukkale travertenleri doğal çekiciliklere; piramitler, anıtlar, tarihi evler ve kaleler insan yapımı çekiciliklere örnek olarak verilebilir. Olay çekiciliğinde o bölgede gerçekleştirilen önemli bir olay turistik talebi harekete geçirmektedir. Olimpiyat oyunları, festivaller, fuarlar, sergiler olay çekiciliklerine örnek olarak verilebilir. Uygulamada her iki çekicilik faktöründen birlikte yararlanmak destinasyonun ve turistik ürünün rekabet gücünü artırır ¹⁵⁸.

Gerek insan yapımı çekiciliklerin, gerekse doğal çekiciliklerin farklı şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Doğal bir çekiciliğin turistik çekim merkezi olarak korunmasında, “ziyaretçi yönetimi” nin ön planda olması gerekirken; temalı parkların yönetiminde ise öncelikli amaç eğlence olup gelir elde edilmesi ön plana geçmektedir. Her zaman doğal kaynakların ve yapay çekiciliklerin yönetimi birbirinden kesin çizgilerle ayrılamayabilir. Doğal kaynaklara sahip çekim merkezleri bu kaynaklarını turistik ürün olarak kullanırken aynı zamanda korumaya giden bir yönetim anlayışını da benimsemeleri gerekmektedir¹⁵⁹. Bu şekilde kaynakların çevresel hasara uğramadan korunması sağlanabilir. Tıpkı doğal kaynaklar gibi birer tarih ve kültür mirası olan insan yapımı çekicilikler turistik ürün olarak kullanılırken yıpranmasının önlenmesi gerekmektedir.

¹⁵⁸ Ahmet Baytok, **Türkiye’de Turistik Ürün Çeşitlendirme Stratejisi Kapsamında Kongre Turizminin Geliştirilmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşl. Anabilim Dalı, İzmir, 1998, s. 5

¹⁵⁹ Cooper ve diğerleri, s. 351.

Tablo 2: Rekreasyon Kaynaklarının Sınıflandırması

Kullanıcı Odaklı	Orta Düzey	Kaynak Merkezli
●Mevcut kaynaklara dayalıdır. ●İnsan yapımı çekicilikleri kapsar (şehir parkları, havuzlar, hayvanat bahçeleri gibi). ●Nüfus açısından yoğun merkezlerde, kullanıcıya yakın alanlarda gelişmeler görülür. ●Kullanıcı odaklıdır. ●Yürüyüş, tenis, golf, piknik gibi aktiviteleri kapsar. ●Genellikle sezon aktiviteleri olarak görülürler, sezon dışında talep düşüktür.	●Kullanıcıların kolay ulaşabileceği kaynaklardır. ●Ulaşılabilirlik kullanıcılar için çok önemlidir. ●İnsan yapımı kaynaklara oranla daha fazla doğal kaynak içerir. ●Avcılık, balık tutma, yüzme, yürüyüş, kamp yapma gibi aktiviteleri içerir.	●Doğal kaynaklardır. ●Düşük yoğunlukta gelişme vardır. ●İnsan yapımı tesisler çok düşük seviyededir. ●Genellikle kullanıcıların yaşadığı yerleşim merkezine uzaktır. ●Kaynağın özellikleri destinasyondaki aktiviteleri belirler. ●Bilimsel ve tarihi ilgi, yürüyüş yapma, avcılık, gezip-görme gibi aktiviteleri içerir.
Aktiviteler çok önemlidir ←————→ Kaynaklar çok önemlidir Yapay kaynaklar ←————→ Doğal kaynaklar ←————→ Gelişim açısından yoğun Kullanıcıya uzaklık —————→		

Kaynak: Chris Cooper ve diğerleri, **Tourism Principles and Practice**, Third Edition, Pearson Education, England, 2003, s.349.

Cooper destinasyonların çekiciliklerini üç ayrı şekilde incelemiştir. Kullanıcı odaklı çekicilikler hayvanat bahçeleri, tenis kortları gibi insan yapımı çekicilikleri kapsamaktadır. Özellikle hızla gelişen destinasyonlarda karşımıza çıkmaktadır. Orta düzey çekicilikler daha çok doğal kaynaklara dayanmakta ve turistler için çekiciliklere ulaşılabilirlik önemli kabul edilmektedir. Kaynak merkezli çekiciliklerin temelinde

doğal kaynaklar bulunmaktadır. Doğal kaynakların çeşitliliği destinasyonun çekiciliğini etkilemektedir.

2.1.3.2. Destinasyondaki Olanaklar

Destinasyonda bulunan olanaklar ve turistlere sunulan hizmetler turistik ürünün bir parçası olarak kabul edilmekte ve turistik ürünün vazgeçilmez öğelerinden sayılmaktadır. Seyahat eden bireylerin seyahatleri ve destinasyonda kaldıkları müddetçe kullandıkları mal ve hizmetler kendi içinde altı kategoriden oluşmaktadır. Bu kategorileri ve turistik çekim merkezinde sunulan olanakları aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz¹⁶⁰.

- Konaklama olanakları (konaklama tesislerinin çeşitliliği ve farklı turist tiplerine hitap edebilme özelliği, örneğin; çadır, bungalov, beş yıldızlı otellerin bulunması).
- Ulaşım olanakları (destinasyonda yararlanılabilecek olan ulaşım araçlarının çeşitliliği turistik ürünün tercih edilme olasılığını arttırmaktadır).
- Spor aktiviteleri
- Diğer unsurlar (alışveriş, eğlence imkanları).
- Diğer hizmetler (danışmanlık, sigortacılık, bankacılık, vs.).

Bu hizmetlerden bazıları turistlerin taleplerine daha yakın iken (oteller, seyahat acenteleri, havayolu firmaları) bazı hizmetler ise hem turistler hem de yöre halkının çok rahatlıkla faydalanabileceği bir özellik taşımaktadır (restoranlar, akaryakıt şirketleri, araba kiralama firmaları gibi)¹⁶¹.

Turiste sunulan hizmet olanakları direkt olarak bir turistik akım oluşturmayabilir. Olay ve yer çekiciliği olan yerlerde turizm hizmeti sunan işletmeler yoksa, turistik ürüne talep yaratılamayabilir. Bu hizmetlerin varlığı, çekicilikleri tamamlayan bir unsur olarak karşımıza çıkmakta ve¹⁶², hizmetleri sunan işletmeler bölgede yetersiz kaldığında turistik merkez çekiciliğini yitirmektedir.

¹⁶⁰ Ebru Günlü ve Nilüfer Şahin, Turizmde Ürün Geliştirme ve Alternatif Turizm, **Genel Turizm Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler**, (Ed. Orhan İçöz), Turhan Kitapevi, Ankara, 2007, s.145.

¹⁶¹ Stephen L.J.Smith, "Defining Tourism A Supply-Side View", **Annals of Tourism Research**, Cilt:15, 1988, s. 184.

¹⁶² Ayhan Gökdeniz, **Turistik Ürün Analizi**, Balıkesir Üniversitesi Yayınları, Balıkesir, 2004, s.10

2.1.3.3. Destinasyonun Ulaşılabilirliği

Hizmet işletmelerinin bulundukları yörede kullanılan, tüketilen bir turistik ürün haline gelebilmeleri ulaşılabilirlikleri ile doğru orantılıdır. Ulaşım ya da turistik yörenin ulaşılabilirliği turistlerin seyahatlerinin ana sebebi olmasa da, o bölgenin turizm açısından gelişimi ve turizmin işlevsel varlığı için olmazsa olmazlar arasında gelmektedir.

Destinasyondaki ulaşım imkanları farklı açılardan inceleyebilir. Destinasyona ulaşım esnasındaki uzaklık, maliyet ve kolaylık turistlerin destinasyon seçimlerini etkilemektedir. Destinasyonda bulunan ulaşım altyapısı (yollar, otobanlar, tren yolları, köprüler, havaalanları, limanlar), ulaşım ekipmanları (kapasite ve ulaşım araçlarının hızı), ulaşım da ki devlet düzenlemeleri o destinasyonun ulaşım ağının kalitesini göstermektedir¹⁶³.

Ulaşılabilirlik fiziki mesafe, zaman ve ulaşım masraflarıyla ile ölçülür ve değerlendirilir. Bir turistik ürünün ulaşılabilirliği onun kolay ve ekonomik oluşuna bağlıdır. Yoğun nüfuslu yerleşim merkezlerine yakın yerler olup ulaşımı en kolay ve en çok turist çeken yerlerdir ve bu merkezlere turist akışı daha hızlı olmaktadır¹⁶⁴.

Çekiciliği yüksek olduğu halde turistik merkezlere ulaşmak zor ise turistik ürünlerin pazarlamasında güçlükler ortaya çıkmaktadır. Ulaşılabilirlik, çekiciliği yüksek olan turizm merkezlerinin pazardaki hedef kitleye olan yakınlığı ve onlara düşük maliyetle ulaşabilme olanağını ifade etmektedir. Turistik ürünlerin başarı ile pazarlanmasında ulaşılabilirliğin; uzaklık açısından yakın, zaman açısından kısa ve maliyetler açısından ucuz olması gerekmektedir¹⁶⁵.

Turistik çekim merkezine ulaşılabilirlik dört farklı açıdan ele alınabilir. Bunlar¹⁶⁶:

- Altyapı: yollar, araba park alanları, havaalanları, tren yolları, limanlar ve marinalar.

¹⁶³ Mirela Mazilu, "Towards a model of an optimal-sustainable tourist destination" **Proceedings of International Conference: Cultural, Urban and Tourism Heritage**, 2010, s.29.

¹⁶⁴ Hacıoğlu, s. 42

¹⁶⁵ Nazmi Kozak, "Turizm Endüstrisi", **Genel Turizm Bilgisi**, (Ed. Meryem Akoğlan Kozak), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2009, s. 59.

¹⁶⁶ Victor T.C. Middleton ve Jackie Clarke, **Marketing in Travel and Tourism**, (3rd Edition), Elsevier, Oxford, 2004, s.126.

- Ekipmanlar: şehir içi taşımacılığında kullanılan araçların boyut, hız ve çeşitliliği.
- Operasyonel faktörler: araçların güzergâhları, servis sıklığı, servis ücretleri ve otoban geçiş ücretleri.
- Devlet düzenlemeleri: devletin ulaşım işlemleri üzerindeki kontrolü.

Destinasyondaki havayolu endüstrisindeki düzenlemeler, vize uygulamaları, diğer rotalarla olan bağlantılar, havaalanı kapasiteleri, diğer firmalarla olan rekabet o destinasyonun fiziksel açıdan ulaşılabilirliğini etkilemektedir. Bunların dışında destinasyondaki turistik çekiciliklere ulaşımın rahat olması rekabeti olumlu anlamda etkilemektedir. Kumsallara, dağlara, ulusal parklara, olağan dışı arazi oluşumlarına, doğal alanlara ulaşım için gerekli koşulların sağlanması gerekmektedir. Bir destinasyonun kaynakları, ulaşılabilirliği oranında rekabet avantajına sahiptir¹⁶⁷.

2.1.3.4. Destinasyonun İmajı

İmaj, turizmde destinasyona ilişkin zihinsel soyut bir kavram ifade etmektedir¹⁶⁸. İmaj duyularla algılanan bir şey hakkında bellekte kalan izler olabildiği gibi kişinin bir şey hakkında oluşturduğu zihinsel bir kurmaca da olabilir. Geçmişe ait algılarını canlandırmada ve yeni bilgiler edinmede imajlar kişiye yardım sağlamaktadır¹⁶⁹.

İnsan veya kuruluşlar imajlarında olduğu gibi ülke ve destinasyon imajları da günümüz rekabet koşullarında önem kazanmıştır. Ülkeler, insanlar veya kuruluşlar olumlu bir imaj yaratmak için maddi ve manevi çaba içerisine girmişlerdir. Özellikle turizm alanında olumlu bir imaj yaratabilmek, turizmin genel özelliğinden dolayı diğer sektörlere göre daha kapsamlı stratejik bir planlamayı gerektirmektedir¹⁷⁰. Turizm ürünü soyut ve birbirine benzer olduğundan destinasyonlar arası rekabet, imajlar aracılığı ile gerçekleşmektedir. Konumlama stratejilerinin temel amacı, destinasyonla

¹⁶⁷ J.R. Brent Ritchie ve Geoffrey I. Crouch, "A Model of Destination competitiveness and Sustainability", **Destination Marketing and Management :Theories and Applications**,(Ed. Younheng Wang ve Abraham Pizam), CAB International, London, UK, 2011, s.333.

¹⁶⁸ <http://www.riskcenter.com.tr/risknews/haziran2/TEZ.pdf>, Erişim: 11/06/06

¹⁶⁹ Zafer Öter ve Osman N. Özdoğan, "Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk-Efes Örneği", **Anatolia:Turizm Araştırmaları Dergisi**, Cilt:16, Sayı:2, 2005, s. 129.

¹⁷⁰ Hakan Akyurt ve Lütfi Atay, "Destinasyonda İmaj Oluşturma Süreci", **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 2009, s.2.

ilgili olumsuz imajın yerine olumlu imaj yaratmak ya da mevcut olumlu imajı kuvvetlendirmektir¹⁷¹.

Turistik imajın hedefi, potansiyel turisti çekmek ve onların daha fazla harcama yapmasını sağlamaktır. Günümüzde turizm sektöründe şehrin imajı ziyaretçiler açısından önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Eğer bir şehir zayıf veya olumsuz bir imaja sahipse turist bu şehre seyahat düzenlemek istemeyecektir. Günümüzde birçok kişi yaşadığı yerden ayrılarak turistik seyahatini hiç bilmediği, ya da merak ettiği bir şehirde geçirmek istemektedir¹⁷². Tüketicilerin turistik ürünlere karşı sahip oldukları tutum, yörenin ulusal ve uluslararası platformdaki imajı, satın alma kararlarını oldukça etkilemektedir. Gidilecek yörenin imajı, bölgedeki otel, yol, konaklama ve ulaşım durumu, yaşam düzeyi, rekreasyon alanları hakkında, kısaca modern turistik donanım üzerine bir fikir verebilmelidir.¹⁷³

Turistik imajın başlıca özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir¹⁷⁴;

- Turizm alanında yapılan reklam ile verilmek istenen imaj gerçekçi olmalı, ülkenin eski ve yeni geleneklerine, tarihine uymalıdır.
- Turistik imaj, ülke veya bölgenin çevre değerleri bakımından fakirliğini, insanların tembelliğini yansıtmaya dönük olmamalıdır.
- Ürünün hedef pazarı saptanmalı ve imaj buna uygun olarak oluşturulmalıdır.
- Marka ve imaj, gerekçeleri ile birlikte belirlenmelidir. En güzel seyahatin ve en iyi tatilin neden orda olduğu belirtilmelidir.
- Ucuzluk bir imaj ögesi olarak işlenmemelidir.

Destinasyonu oluşturan bu dört faktörün herhangi birinin olmayışı veya yetersizliği destinasyonun hedef kitleye pazarlanmasında ve talebin destinasyona yönelmesinde yetersizliğe neden olacaktır¹⁷⁵.

¹⁷¹ Nur Ersun ve Kahraman Arslan, “Turizmde Destinasyon Seçimini Etkileyen Temel Unsurlar ve Pazarlama Stratejileri”, **Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 31, Sayı:2, 2011, s.238.

¹⁷² İbrahim Giritlioğlu ve Cevdet Avcıkurt, “Şehirlerin Turistik Bir Ürün Olarak Pazarlanması, örnek Şehirler ve Türkiye’deki Şehirler Üzerine Öneriler (Derlemelerden Oluşmuş Bir Uygulama)”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:4, 2010, s. 76.

¹⁷³ Usta, s. 108

¹⁷⁴ Öcal Usta, **Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2009, s.118.

¹⁷⁵ Çolakoğlu, s. 58.

2.2. BİRLEŞİK BİR TURİSTİK ÜRÜN OLARAK DESTİNASYON

Destinasyon kavramına yüklenilen anlam, bölge tanımına bağlı olarak farklılaşabilmektedir. Destinasyonu tanımlamak için seçilen özellikler turizm gelişiminin boyutları ile ilgili olduğunda, analiz edilen bölgeler turizm destinasyonu olarak adlandırılabilir¹⁷⁶.

Turistik ürün bir “tatil” olarak ya da sosyologlar açısından ise deneyim olarak düşünülmektedir. Turizm ürünü destinasyonda temin edilip satılan içinde temel öğeleri de barındıran bir paket olarak tanımlanabilmektedir. Turistler tarafından seyahatleri süresince deneyimlenen bu mallar ve hizmetler (konaklama, ulaşım, alışveriş, çekicilikler, festivaller) tamamlayıcı ve ikame mal ya da hizmet olarak turistler tarafından talep edilmektedir¹⁷⁷.

Dünya Turizm Örgütü destinasyonları çok farklı ve çeşitli grupları da içeren dinamik ve karmaşık bir yapı olarak görmektedir. Destinasyonların sürdürülebilir bir biçimde varlıklarını devam ettirmeleri, rekabet ortamında varlıklarını sürdürmeleri için yeni yönetim modelleri ve yapılarını kabul etmeleri gerektiğini vurgulamıştır¹⁷⁸. Günümüzde küresel eğilimler ve öncelikler sürekli değişmektedir. Turizm endüstrisi için en büyük sorun destinasyonların rekabet ortamında varlıklarını devam ettirirken sürdürülebilirliklerini de sağlamalarıdır. Çevreye, işgücüne ve yerel topluluklara önem veren destinasyonların turistik ihtiyaçları daha fazla karşılama eğiliminde oldukları saptanmıştır¹⁷⁹.

¹⁷⁶ Nur Ersun ve Kahraman Arslan, “Turizmde Destinasyon Seçimini Etkileyen Temel Unsurlar ve Pazarlama Stratejileri”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt 31, Sayı 20, 2011, 231.

¹⁷⁷ Rainer Andergassen, Guido Candela ve Paola Figini, “An Economic Model For Tourism Destinations: Product Sophistication and Price Coordination”, **Tourism Management** Cilt: 37, 2013, s.87.

¹⁷⁸ <http://www.unwto.org/en/destination/governance-study>, Erişim: 20.Temmuz.2013.

¹⁷⁹ Iorda Maria Carmen, Chitu Ramona ve Grigorescu Sorin, “Touristic Destinations Long-Term Management and The Increase of Their Competitiveness”, *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, Cilt: 17, Sayı: 2, 2008, s.218.

2.2.1. Destinasyon Kavramı

Destinasyonlar doğal ve insan yapımı kaynaklar ile turistik tüketimi bir araya getiren karmaşık yapılardır. Destinasyonların bu karmaşık yapıları birden fazla ürünü içlerinde barındırmalarından kaynaklanmaktadır¹⁸⁰.

Destinasyonlar birçok farklı unsuru bünyesinde barındırır. Turistik talep ve turistik arz destinasyonlarda karşılaşmakta, çevresel ve kültürel kaynaklar, çekicilikler destinasyonlarda yer almakta ve turistik talep destinasyonlarda ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifade ile turizm destinasyonlarında turistik ürünü oluşturan tamamlayıcı ve ikame mallar ve hizmetler ile destinasyonda bulunan arz kaynakları karmaşık bir yapı sergilenmektedir.

Sahip oldukları özellikler bakımından farklı türden destinasyonlar bulunmaktadır. Destinasyonlar farklı turizm çeşitlerini, her bir turizm çeşidi için farklı mal ve hizmet birleşimlerini, yerel kaynakların kullanımını konaklama da dahil olmak üzere turistlere sunmaktadırlar. Bu sebeple turistik ürün; seyahat esnasında talep edilen, o destinasyona özgü olan veya olamayan mallar ve hizmetlerden oluşur¹⁸¹.

Çoğu destinasyonda sunulan hizmetler birbirlerine benzese de gerek turistlerin beklentilerini tatmin etmeleri, gerek yönetsel açıdan gerekse bulundukları bölge, büyüklük, hitap ettiği kitle açısından birbirlerinden farklılık göstermektedirler¹⁸². Destinasyon tipolojisi oluşturmak oldukça zor bir iş olup, turistler destinasyonları farklı nedenlerden dolayı ziyaret ettiklerinden destinasyonları ana çekicilik faktörlerine göre sınıflandırmak daha doğru olmaktadır Aşağıda destinasyon çeşitleri ve bu destinasyonlarda yapılan faaliyet alanları yer almaktadır¹⁸³.

¹⁸⁰ Mirela Mazilu, Sustainable Tourism of Destination, Imperative Triangle Among: Competitiveness, Effective Management and Proper Financing, Sustainable Development - Policy and Urban Development - Tourism, Life Science, Management and Environment, Prof. Chaouki Ghenai (Ed.), from: <http://www.intechopen.com/books/sustainable-development-policy-and-urban-development-tourism-life-science-management-and-environment/sustainable-tourism-of-destination-imperative-triangle-among-competitiveness-effective-management-an>, 2012, s.85.

¹⁸¹ Rainer Andergassen, Guido Candela ve Paola Figini, "An Economic Model For Tourism Destinations: Product Sophistication and Price Coordination", **Tourism Management**, Cilt: 37, 2013, ss.86-87.

¹⁸² Roy Cook, Laura Yale ve Joseph Marqua, **The Business of Travel**, Prentice Hall, New Jersey, 2002, s.226.

¹⁸³ Buhalis, 2000, s.110.

Tablo 3: Destinasyon Çeşitleri ve Faaliyetler

Destinasyon Çeşitleri	Destinasyonda Yapılan Faaliyetler
Şehirler	Toplantılar, teşvik seyahatleri, konferanslar, fuarlar ve sergiler, eğitim, dini geziler, sağlık amaçlı seyahatler, gezip görmek, alışveriş, kısa tatiller.
Deniz Kentleri	Toplantılar, teşvik seyahatleri, konferanslar, sergiler, deniz-kum-güneş, spor aktiviteleri.
Dağlık Alanlar	Toplantılar, teşvik seyahatleri, konferanslar, kayak, dağ sporları, sağlık amaçlı seyahatler.
Kırsal Alanlar	Toplantılar, teşvik seyahatleri, konferanslar, sergiler, tarım, spor, öğrenme faaliyetleri.
Otantik Üçüncü Dünya Ülkeleri	Yeni iş alanları keşfetmek, teşvik seyahatleri, otantik yerler görmek, özel ilgi faaliyetleri.
Eşsiz- Egzotik- Özel Alanlar	Toplantılar, teşvik seyahatleri, balayı, özel günler, inzivaya çekilme, yıldönümü kutlamaları .

Kaynak: Dimitrios Buhalis, “Marketing the Competitive Destination of the Future” **Tourism Management**, Cilt:21, 2000, s.109.

Pike, destinasyonu ziyaretçilere çekici gelen ve onlara konaklama imkanı sağlayan yer olarak tanımlamaktadır. Kıtalar, ülkeler, şehirler, köyler ve coğrafi bölgeler turistik destinasyon olarak kabul edilmekte ve bu destinasyonlar içlerinde toplulukları barındırmaktadır¹⁸⁴.

Dünya Turizm Örgütü destinasyonu turistlerin en az bir geceleme yaptıkları fiziksel bir alan olarak tanımlamaktadır. Turistik destinasyonlar destekleyici hizmetleri, servisleri, çekicilikleri, turistik kaynakları da kapsayan turistik ürün bünyesinde barınmaktadır. Yönetimi tanımlayan fiziksel ve idari sınırları, pazardaki rekabeti tanımlayan imaj ve algısal özellikleri bulunmaktadır¹⁸⁵. Destinasyonların bu karmaşık yapısı yönetilmesi nispeten daha zor bir turizm ürünü olmalarını sağlamaktadır. Destinasyon ürünü, alışveriş, yemek, ulaşım, konaklama gibi

¹⁸⁴ Steven Pike, **Destination Marketing**, Elsevier, 2004, London, s.11.

¹⁸⁵ Pike, s. 12.

unsurlardan oluşan hizmet altyapısı ile doğal çevre, politik, yasal, ekonomik, kültürel, teknolojik faktörlerden oluşan destinasyon deneyimi olarak tanımlanabilmektedir¹⁸⁶.

2.2.2. Destinasyon Özellikleri

Turistik destinasyon tıpkı diğer tüketim malları gibi çok boyutlu bir yapıya sahip olup turistik hizmetlerden ve turistik tesislerden oluşmaktadır. Ancak, turistik destinasyon deneyimi sadece seyahat deneyimlerinden oluşmamakta, turistlerin gittikleri destinasyonda elde ettikleri fiziksel deneyimler ve seyahatleri boyunca karşılaştıkları hizmet altyapısı uluslararası seyahat deneyimini oluşturmaktadır¹⁸⁷.

Bu deneyimler sadece tek bir işletme tarafından değil ziyaretçilere hizmet sunan birçok işletme, destekleyici sektör ve kuruluşlar, destinasyonda bulunan özel sektör –kamu işletmeleri ortaklığı aracılığı ile üretilmektedir. Bu işletmeler arasında oteller, restoranlar, havayolu şirketleri, tur operatörleri, rekreasyon alanları, eğlence merkezleri girmektedir¹⁸⁸.

Yapılan bir araştırmada turistik destinasyon bir ürün olarak birincil ve ikincil faktörler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Birincil faktörleri oluşturan destinasyon odaklı boyutlar sosyal ve kültürel özelliklerden oluşurken seyahatleri boyunca kullandıkları ulaşım, konaklama ve yiyecek-içecek gibi hizmetler ikincil faktörleri oluşturmaktadır¹⁸⁹.

Destinasyonlar turistlere seyahatleri esnasında bireysel olarak üretilen fakat birbirine bağlı pek çok kolaylık, çeşitli hizmetler (konaklama, ulaşım, yiyecek-içecek, eğlence gibi) ve çok çeşitli kamu mallarını (denizler, göller, manzara, sosyo-kültürel çevre, atmosfer) sunmaktadırlar. Bütün bu unsurlar destinasyon adı altında birleşmektedir ve bir destinasyon olarak turistik ürün yerel hizmetlerden buna ek olarak sosyo-kültürel, çevresel ve doğal kaynaklardan oluşmaktadır¹⁹⁰.

¹⁸⁶ Gökçe Özdemir, **Destinasyon Pazarlaması**, Detay Yayıncılık, 2008, s.4.

¹⁸⁷ Peter Murph, Mark P. Pritchard ve Brock Smith, “The destination product and its impact on traveller perceptions”, **Tourism Management**, Cilt:21, 2000, s.44.

¹⁸⁸ Ritchie ve Crouch, 2011, s. 326.

¹⁸⁹ Chul-min Mo, Dennis R. Howard ve Mark E. Havitz, “Testing An International Tourist Role Typology”, **Annals of Tourism Research**, Cilt:20, Sayı:2, 1993, s. 325.

¹⁹⁰ Dimitrios Buhalis, “Marketing the Competitive Destination of the Future”, **Tourism Management**, Cilt:21, 2000, s.97.

Bazı turistler kruvaziyer gemileri destinasyon olarak algılamak bazı turistlere göre seyahatleri esnasında uğradıkları limanlar destinasyondur.

Genellikle destinasyonlar altı ana bileşeni bünyesinde bulundurmaktadır. Bu bileşenleri şu şekilde gruplayabiliriz.

- Çekicilikler (doğal, insan yapımı, kültürel miras, özel organizasyonlar)
- Ulaşılabilirlik (terminaler, ulaşım araçları ve rotalar dahil bütün ulaşım sistemi)
- Turistik tesisler (konaklama, yiyecek içecek tesisleri, perakende işletmeler ve diğer turistik servisler)
- Faaliyetler (turistik destinasyonda turistlerin ziyaretleri boyunca faydalanacağı faaliyetler)
- Yardımcı hizmetler (turistlerin destinasyonda kullandıkları ek hizmetlerdir bankalar, telekomünikasyon, posta hizmetleri, gazete bayileri, hastaneler gibi)
- Mevcut paketler (aracı firmalar tarafından önceden hazırlanan paket hizmetler)

Turistik destinasyon bir turistik ürün olarak bütün bu hizmetlerin ve deneyimlerin toplamından oluşmaktadır. Bütün bu deneyimler ya da turistik ürünler bireysel aktörler tarafından bir araya getirilmekte ve üretilmektedir. Destinasyonlarda ki bu aktörlerin başarısı ve tabii ki de destinasyonun başarısı orada bulunan işletmelerin koordineli çalışmalarına ve kaynak-ürün ve hizmetlerin doğru şekilde entegrasyonuna bağlıdır¹⁹¹.

Daha geniş bir perspektiften baktığımız zaman destinasyonların sahip olması gereken özellikler içinde¹⁹²:

- Destinasyonda ve çevresinde turistler için doğal, insan yapımı (miras), kültürel (müzeler, tiyatrolar, festivaller) ve sosyal (yerel yaşam, sosyalleşme olanakları) cazibe unsurlarının bulunması gerekir.
- Destinasyon ve çevresinde turistik tesisler ve imkanların (oteller, restoranlar, ulaşım, spor tesisleri gibi olanaklar) bulunması gerekir.

¹⁹¹ Sven A. Haugland, Havard Ness ve Jarle Aarstad, “Development of Tourism Destinations, An Integrated Multilevel Perspective”, **Annals of Tourism Research**, Cilt:38, Sayı:1, 2010, s. 269.

¹⁹² Carrubbo ve diğerleri, s.1465.

- Turistik ürünün hedef kitleye (otobanlar, tren yolları, havaalanları ve diğer ulaşım araçları, şehir içi ulaşım sistemi ile) ulaşması sağlanmalıdır.

Diğer taraftan hem destinasyonun hem de o destinasyonda bulunan turistik işletmelerin turistlerin ilgisini çekecek olumlu bir imaja sahip olması gerekmektedir.

2.2.3. Destinasyon Çekim Unsurları ve Rekabet Gücü

Turistik ürünlerin yapısal özelliği nedeniyle esnek, organizasyonel, ölçeklendirilebilir, tanıtılma ihtiyacı olan soyut, dayanıksız ve depolanamaz ürünlerden oluşması uluslararası piyasada sert bir rekabeti de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle ülkeler turizmin ekonomik, sosyal, politik ve kültürel fonksiyonlarından en yüksek oranda yararlanmak için destinasyonu birleşik bir turistik ürün olarak değerlendirip kaynak tahsisini arttırmakta ve destinasyonu turistlerin çekim merkezi haline getirmeye çalışmaktadır¹⁹³.

Ekolojik ya da doğal çevre turistik destinasyonun en önemli çekiciliklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Çoğu zaman turistik destinasyonda deneyimlediğimiz doğal çevre o turistik destinasyonun ana turizm ürünü olarak kabul edilmektedir¹⁹⁴.

Destinasyonların sahip olduğu olumlu iklim şartları, doğa ve manzara güzellikleri, ulaşılabilirlik gibi soyut özellikleri turistlerin destinasyonları seçim anında keyifli bir ortam, rahatlatıcı bir atmosfer ve altyapı imkanları gibi somut özellik kazanmakta ve onların destinasyon seçimini etkilemektedir. Destinasyonda bulunan çekicilikler hem turistlerin destinasyon tercihini hem de turistlerin destinasyondaki davranışlarını etkilemektedir. Destinasyonun sahip olduğu bu değerler turistleri destinasyona yönlendiren itici güçler olarak kabul edilmektedir¹⁹⁵.

Turistik destinasyon mikro ve makro olmak üzere iki ayrı çevreden oluşmaktadır. Makro çevre altı ayrı grup altında toplanabilir. Bunlar teknolojik, ekolojik, politik ve yasal çevre, sosyo-kültürel çevre, ekonomik çevre, demografik çevredir. Destinasyonların makro çevresi sürekli gelişim, değişim halindedir ve makro çevre destinasyonların çekiciliğini arttırmaya, turistler tarafından tercih edilmelerine

¹⁹³ Luca Carrubbo, Andrea Moretta Tartaglione, Primiano Di Nauta, Alberto Bilotta, "A Service Science View of a Sustainable Destination Management" **China-USA Business Review**, November Cilt:11, Sayı:11, 2012, s.1462.

¹⁹⁴ Ritchie ve Crouch, s.328.

¹⁹⁵ Mazilu, 2010, s.28

sebeptir. Turizm sisteminin bir parçası olarak mikro çevre bileşenleri, destinasyona gelen ziyaretçilerden, tedarikçilerden (seyahat acentaları, tur operatörleri gibi), destinasyonun sosyokültürel yapısından, yatırımcılardan, yerel halktan (destinasyonda yaşayan yerel halk, yerel yönetimler, finansal kurumlar), rakiplerden (diğer destinasyonlar, örgütler ve işletmeler) oluşmaktadır¹⁹⁶.

Turistik destinasyonun mikro çevresinin birçok örgütten oluşması destinasyonun çevresindeki turizm aktivitelerini ve destinasyonun rekabet düzeyini etkilemektedir. Destinasyonun mikro çevresinin destinasyona etkisi makro çevrenin etkisine oranla daha doğrudan ve yakındır¹⁹⁷.

Bir destinasyonda bulunması gereken ana unsurlar destinasyonların çekiciliğini de etkilemektedir. Turistler gidecekleri destinasyonu seçerlerken o destinasyonun iklim şartlarına, kültürel yapısına, tarihi değerlerine önem vermektedirler. Bunların dışında bir destinasyonu çekici kılan diğer unsurlar ise destinasyonun pazar ile olan bağları, turistlere sunulan etkinlikler, eğlence imkanları ve turizm üstyapılarından oluşmaktadır.

Bir destinasyonun turistik ürün olarak başarıya ulaşabilmesi o destinasyonun bütün bu değerlere sahip iken bunların yanında stratejik bir vizyona sahip olmasına, çevresinde bulunan ve rekabet halinde olduğu diğer destinasyonları tespit edip farkındalığını arttırmasına, uluslararası rekabetin farkında olmasına, altyapısal gelişimin önemini kavramasına, ulusal gelişim planı içinde turistik gelişim planını dâhil etmesine, destinasyonda yaşayan yerel halkın ve destinasyonu ziyaret eden turistlerin kültürel değerlerini, yaşam tarzını dikkate almasına bağlıdır¹⁹⁸. Bu özelliklerin yanı sıra turistik destinasyonun diğer destinasyonlarla rekabet edebilmesi ve sürdürülebilirliğini koruması için ilk olarak karşılaştırmalı üstünlüklere sahip olması gerekmektedir.¹⁹⁹

Bir destinasyonun diğer destinasyonlara göre rekabet gücü o destinasyonun sahip olduğu alt yapı (su, yollar, atık sistemi gibi) ve üst yapı özelliklerine (turistlere

¹⁹⁶ Ritchie ve Crouch, s.330

¹⁹⁷ Ritchie ve Crouch, s.330

¹⁹⁸ Mazilu, 2012, s.86.

¹⁹⁹ J.R. Brent Ritchie ve Geoffrey I. Crouch, "A model of Destination competitiveness and Sustainability", **Destination Marketing and Management :Theories and Applications**,(Ed. Youngheng Wang ve Abraham Pizam), CAB International, London, UK, 2011, s.328.

hizmet veren işletmeler: oteller, restoranlar, seyahat acenteleri, turist enformasyon büroları gibi) bağlıdır²⁰⁰.

Destinasyonun rekabet gücünü belirleyen faktörler arasında²⁰¹;

- Destinasyonun sahip olduğu çekicilikler,
- Destinasyonun sürdürülebilir turizm gelişimi için yaptığı planlamalar,
- Destinasyonun sahip olduğu yönetim anlayışı ve şekli,
- Destinasyonun sahip olduğu destekleyici faktörler gelmektedir.

Destinasyonların turizm pazarında varlıklarını sürdürebilmeleri için diğer destinasyonlarla rekabet etmeleri gerekmektedir. Ancak, pazarda kalabilmek için sadece rekabete dayalı bir hayatta kalma çabası vermeleri ve bu amaçla yaptıkları kısa dönemli planlamalar uzun dönemde bir takım problemlerin de ortaya çıkmasına neden olacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta destinasyonların kısa dönemli rekabet avantajlarına odaklanmaktan çok uzun dönemli rekabet için çalışmalar yapmalarıdır. Ancak bu şekilde uzun dönemli sürdürülebilir bir gelişim sağlayabileceklerdir. Önemli olan destinasyonun karmaşık yapısı ile uyumlu bir işbirliğinin gerçekleştirilmesidir. Destinasyonda bulunan turistik ürünlerin ileriye yönelik planlamasının yapılması, yerel halkın ihtiyaçlarının karşılanması, turizmin dinamik yapısından kaynaklanan değişimin ve ortaya çıkabilecek krizlerin yönetilmesi gerekmektedir²⁰².

2.2.4. Turistik Ürün Olarak Destinasyonların Yaşam Dönemi

Destinasyonların bileşik bir turizm ürünü olduğu düşüncesinden hareketle tıpkı turizm sektöründe bulunan diğer ürünler gibi onların da yaşam dönemi bulunmaktadır. Turistik destinasyonlar dinamik bir yapıya sahiptir. Zaman içerisinde değişme ve gelişme göstermektedirler. Bütün bu değişimin sebebideğişen ziyaretçi istekleri, destinasyonun popülaritesi ile orantılı olarak açılan yeni tesisler, doğal ve kültürel kaynakların özgünlüğünün bozulmasından kaynaklanmaktadır²⁰³.

Turistik destinasyon yaşam dönemi 1980 yılında Butler tarafından geliştirilmiştir.

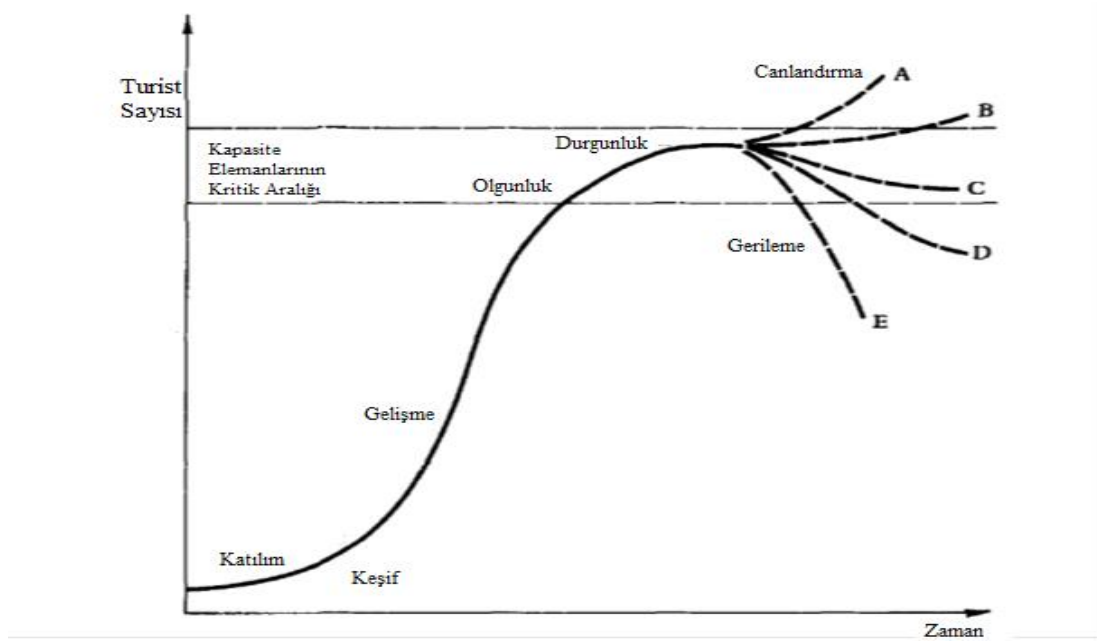
²⁰⁰ Carrubbo ve diğerleri, s.1463.

²⁰¹ Mazilu, 2012, s.91.

²⁰² Alan Fyall, "Destination Management: Challenges and Opportunities", **Destination Marketing and Management: Theories and Applications**, Cabi Publishing, U.S, 2011, s. 353.

²⁰³ R.W. Butler, "The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources", **The Canadian Geographer**, Cilt:25, Sayı: 1, 1980, s.5.

Şekil 9: Turistik Destinasyon Yaşam Dönemi

Kaynak: R.W.Butler, ““The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources”, *The Canadian Geographer*, Cilt:25, Sayı: 1, 1980, s.7.

Butler’a göre turistik destinasyon yaşam dönemi yedi aşamadan oluşmaktadır. Bu safhaları şu şekilde özetlenebilir²⁰⁴:

- **Keşif:** Keşif aşamasında destinasyonu az sayıda maceracı turist ziyaret etmekte ve turistlerin destinasyonu ziyaret sebebi değişik doğal ve kültürel varlıkları görme amacı taşımaktadır.
- **Katılım:** Destinasyonda yaşayan yerli halk turizm sektörü için çalışmaya başlamakta, ürettikleri ürünlerin turistlere satılması ile turizm faaliyetlerine katılmakta, bir takım reklam ve tanıtım faaliyetleri ile biraz daha fazla turist destinasyonu ziyarete gelmektedir.
- **Gelişme:** Bu aşamada turist sayısı gittikçe artmaktadır. Yapılan daha fazla reklam ve tanıtım ile destinasyonun pazardaki konumu şekillenmektedir. Yerel halkın turizm faaliyetlerine katılması bu aşamada azalmakta doğal ve kültürel çekiciliklerin gelişimi ve pazarlanması gerçekleştirilmekte, fiziksel

²⁰⁴ Butler, 1980, ss.8-9.

çevrede önemli değişiklikler görülmekte ve bu değişikliklerin bazıları yerel halk tarafından hoş karşılanmamaktadır.

- Olgunluk: Turistik destinasyon artık olgunluk dönemine ulaşmaktadır. Destinasyonu ziyaret eden turist sayısında eskisi gibi artış olmamakla birlikte bu sayı tamamen azalma eğilimine de geçmemektedir.
- Durgunluk: Bu aşamada maksimum turist sayısına ulaşılmıştır. Birçok değişken için taşıma kapasitesi sınırları aşıldığından turistik destinasyonda çevresel, sosyal, ekonomik problemler ortaya çıkmaktadır. Destinasyonun imajı giderek düşecek ve artık moda olmayacaktır.

Durgunluk safhasından sonra destinasyonların önlerinde iki seçenek bulunmaktadır. Destinasyon ya gerileme aşamasına girecek ya da yeniden canlandırma ile turist çekmeye devam edecektir.

- Gerileme: Bu aşamada destinasyon rakibi olan yeni çekim merkezleri ile rekabet edememekte ve turistik talebin o destinasyonlara yönelmesini önleyemeyecektir. Destinasyon uzun tatiller için değil ancak hafta sonları ve günü birlik ziyaretler için tercih edilen bir özellik kazanacaktır.
- Canlandırma: Destinasyon ancak çekiciliklerde değişikliğe gidilerek canlandırılabilir. Destinasyonda insan yapımı çekicilikler artırılarak canlanma yakalanabilir. Başka bir çözüm ise kullanılmayan doğal kaynakların devreye sokulması olabilir. Böylece destinasyonda turistlerin ilgisini çekebilecek doğal kaynaklara dayalı çekicilikler talebin tekrar canlanmasını sağlayacaktır.

Grafikte görülen A-B-C-D-E ve F noktaları karşılaşılabilecek farklı durumları göstermektedir. A noktası doğal kaynaklara dayalı çekiciliklerin turistler tarafından ilgi görmesi ile destinasyonun tekrar canlandığı ve talebin artarak devam ettiği durumu göstermektedir. B noktası kapasite arttırımının ve kaynakların korunmasının devam ettiği durumdur. C ve D noktaları kaynakların aşırı kullanımı durumunda talebin azalmaya başladığını ve destinasyonun pazardaki konumunu yitirdiği durumdur. E ve F noktaları artık turistlerin destinasyonu tercih etmedikleri onlar için çekici gelmeyen ve destinasyonun da diğer rakip destinasyonlar ile rekabet edemediği durumdur.

Kaynakların aşırı kullanımı hem destinasyonun çevresinde hem de yerel halkın yaşam kalitesinde baskılara sebep olacaktır. Bunun sonucu olarak turizmin yerel

toplum ve çekicilikler üzerindeki olumlu etkileri azalacaktır²⁰⁵. Destinasyon yaşam dönemi eğrisi (Tourism Area Life Cycle -TALC) turizm bölgelerinin kullandığı geçerli bir model olarak kabul edilmektedir. Turistlerin talepleri ve beklentileri değiştikçe destinasyonlar yeni ürünlere ihtiyaç duyduklarından, bu model destinasyonların turizm ile ilgili genel eğilimler, ortaya çıkacak problemler ya da problemler karşısında uygulayacakları stratejiler bakımından önem taşımaktadır. Turizmin gelişme eğiliminin ve kısıtlamaların ölçülmesi destinasyon yaşam dönemi eğrisinden yardım alınarak belirlenebilmektedir²⁰⁶.

Her turistik destinasyonun birbirinden farklı yaşam dönemleri bulunmaktadır. Bu farklılaşmaya içsel ve dışsal faktörler neden olmaktadır²⁰⁷. Yaşam dönemini oluşturan S biçimli eğri; gelişim düzeyi, ulaşılabilirlik, doğal ekonomik çekicilikler, sosyo-kültürel çekicilikler, devlet düzenlemeleri, diğer destinasyonlarla rekabet gibi arz faktörlerinden; turistlerin istek ve arzuları, beklentileri gibi talep faktörlerinden etkilenmektedir.

Plog destinasyonların değiştikçe hitap ettiği turist kitlesinin de değiştiğini çalışmalarında belirtmiştir. Destinasyonlar keşif aşamasından gerileme dönemine kadar farklı turist tiplerine hitap etmektedir. Eğer destinasyon planlamacıları psikografik eğriyi anlamazlar ise destinasyonun gelişme sürecini de kontrol edemeyeceklerdir. Eğer bu süreci yönetemezler ise turistik çekim merkezinde olan gelişme ve değişim sonucunda, onları popüler yapan turistik kitle ya da pazar bölümünün talebi azalmaya başlayacaktır. Destinasyon planlamacılarının yapmaları gereken; psikografik eğriyi anlayıp destinasyonlarını bu egride konumlandırmak olmalıdır²⁰⁸.

Destinasyonların yaşam dönemlerini uzun tutabilmeleri, politik ve teorik yaklaşımlar ile birlikte rekabet güçlerini sürdürülebilirlikle pekiştirdikleri zaman gerçekleşebilmektedir. Turizmin destinasyonda gelişme sürecinde doğal kaynakların ve sosyo-kültürel varlıkların kullanımı ve korunması, taşıma kapasiteleri dikkate

²⁰⁵ Joao Romao, Joao Guerreiro, ve Paulo Rodrigues, "Regional Tourism Development: Culture, Nature, Life Cycle and Attractiveness", **Current Issues in Tourism**, Cilt: 16, Sayı: 6, 2013, s.518.

²⁰⁶ Romao ve diğerleri, s. 521.

²⁰⁷ Sheela Agarwal, "The Resort Cycle and Seaside Tourism: an Assessment of its applicability and Validity", **Tourism Management**, Cilt:18, Sayı:2, 1997, s.67.

²⁰⁸ Stanley Plog, "Why Destination Areas Rise and Fall in Popularity", **Cornell Hotel and Restaurant Administration Quately**, Cilt:42, Sayı:3, June , 2001, s. 18.

alınmalıdır. Ancak bu şekilde yerel halkın turizm gelişim sürecinden fayda sağlamaları devam ettirilebilir²⁰⁹.

Destinasyon yaşam dönemi eğrisinin son safhalarından biri olan canlanmanın tekrar yakalanması ve devamlılığının sağlanması için destinasyonlar sahip oldukları ürünleri yenilemeli, değiştirmeli ve turistlerin beklentilerini karşılayacak hale getirmelidirler. Ancak bu şekilde rekabet halinde oldukları diğer destinasyonlar ile yarışabilirler²¹⁰.

2.2.5. Destinasyon Ölçeğinde Turizm Arzı

Turizm arzı birçok farklı şekilde tanımlanmakla birlikte, tanımlar benzer özellikleri kapsamaktadır.

Turizm arzı, bir ülkenin, bir bölgenin veya bir çekim merkezinin seyahat edenlerin ihtiyaçlarını karşılamada sahip olduğu varlık, değer ve olanakların tümü ile, belli bir zaman süresi içindeki yolculuk ve konaklamaya dönük ve belli bir fiyata satılmaya hazır mal ve hizmet akımıdır²¹¹.

Başka bir tanıma göre turizm arzı, belirli bir piyasada belirli bir fiyata ya da bedelsiz olarak turistik tüketicilere sunulan mal ve hizmetler bütünü olarak açıklanmaktadır²¹². Turizm arzı birbirinden farklı mal ve hizmetleri içermektedir. Turistik alanlarda ve bölgelerde bulunan turistik çekicilikler, bu çekicilikleri destekleyen alt ve üst yapı olanakları turizm arzını oluşturmaktadır²¹³.

Turistik çekim merkezinde bulunan turistik ürünler o bölgenin veya yörenin turizm arzını oluşturmaktadır. Kotler ürünü; talep ve ihtiyaçları karşılamak için pazara sunulan “her şey” olarak tanımlamaktadır. Kotler’in ürün tanımının içine hizmet, insan, destinasyon, ulusal/uluslararası organizasyonlar ve fikirler girmektedir²¹⁴. Turistler için gidecekleri destinasyonun doğal güzellikleri, iklimi, kültürel çekicilikleri

²⁰⁹ Romao ve diğerleri, s. 531.

²¹⁰ Agarwal, s.72.

²¹¹ Hasan Olalı ve Alp Timur, **Turizm Ekonomisi**, Ofis Ticaret Matbaacılık, İzmir, 1988, s. 171.

²¹² İçöz ve Kozak, s.33.

²¹³ İçöz ve Kozak, s. 37.

²¹⁴ Philip Kotler, John Bowen, ve James Makens, **Marketing for Hospitality and Tourism**, Prentice Hall International Inc, London, 1999, s.274.

önem arz etmektedir. Bütün bu önem arz eden faktörler turistik ürünün önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Turistler seyahat ettikleri yerlerdeki doğal, tarihi ve kültürel çevreyi, mirası tanımak ve deneyimlemek istemektedirler. Turizm talebi değiştikçe daha fazla turist çekmek isteyen destinasyonlar turistik arz kaynaklarını daha ayrıntılı değerlendirmek durumundadırlar²¹⁵. Turizm arzında yer alan varlıklar, değerler ve olanaklar şu şekilde gruplanabilmektedir²¹⁶:

A. Doğal Ekonomik Varlıklar

1. İklim
2. Jeo-morfolojik yapı
3. Şifalı kaynaklar
4. Bitki topluluğu ve hayvan varlığı
5. Deniz, göl ve akarsular

B. Sosyo-kültürel varlık, değer ve olaylar

1. Tarihsel değer ve varlıklar
 - 1.1.Arkeolojik ve tarihi eserler
 - 1.2.Müzeler
2. Çağdaş varlıklar ve değerler
 - 2.1. Toplumun uygarlık düzeyi
 - 2.2. Sosyo-kültürel olanaklar ve olaylar
 - 2.2.1. Sürekli çekiciliğe sahip sosyo-kültürel olaylar
 - 2.2.2. Geçici süre çekiciliğe sahip sosyo-kültürel olaylar

Yukarıda belirtilen gruplamadan da anlaşılacağı gibi hem doğal-ekonomik faktörler hem de sosyo-kültürel değerler, varlıklar ve olaylar turizm arzında önemli çekicilikler olarak kabul edilmektedir.

²¹⁵ Teoman Duman, Metin Kozak ve Muzaffer S. Uysal, “Turizmde Ürün Çeşitliliği Yoluyla Ürün Değeri Oluşturma: Türkiye’deki Arz Kaynakları Üzerine Bir İnceleme”, **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, Cilt.18, Sayı.2, 2007, s.207.

²¹⁶ Olalı ve Timur, s.173.

Tablo 4: Turistik arzı oluşturan çekicilikler

Turistik Çekicilikler	
Kültürel çevre -Arkeolojik -Tarihsel değerler -Anıtlar -Yapılar -Müzeler Folklorik çevre Politik çevre Eğitsel çevre Dinsel çevre Modern çevre Kültürel gelenekler -Festivaller -Sanat galerileri - El sanatları - Müzik - Doğal geleneksel yaşam tarzı - Dil - Din - Bilim	Fiziksel çevre -İklim - Manzara - Vahşi yaşamı gözleme Eğlence Spor -Katılımcı olarak - Seyirci olarak Parklar Sinema ve Tiyatro Gece kulüpleri Oyun salonları Barlar

Kaynak: Orhan İçöz ve Metin Kozak, **Turizm Ekonomisi Turizmin Makro ve Mikro Etkileri**, Turhan Kitapevi, Ankara, 2002, s.37.

Yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi turistik arzı oluşturan çekiciliklerin içinde doğal kaynaklar ve kültürel değerler, fiziki çevreye ait alt yapı ve üst yapı imkânları bulunmaktadır. Destinasyonda turistik ürünü oluştururken doğal ve sosyo-kültürel kaynakların belirlenmesi, bu değerlerin etkin kullanılmasına yol açacaktır.

Turistik çekim merkezlerinde bahsettiğimiz bu kaynakların koruma ve kullanma dengesinin oturtulması, hem günümüz hem de gelecek kuşaklar için önem arz etmektedir. Sürdürülebilir turizm anlayışı tahrip olmuş kaynak ile örtüşmemektedir. Turizm gelişirken kültürel ve doğal kaynakların korunması, ekolojik dengenin bozulmaması, gelecek kuşakların da bu kaynaklardan faydalanmaları sağlanmalıdır²¹⁷.

²¹⁷ Ercan Yavuz ve Yahya Önder Zığındere, “Sürdürülebilir Kalkınmanın Turizme Etkisi”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Cilt 3, Sayı 4, 2000, s.334.

2.2.5.1. Doğal Ekonomik Varlıklar

Ekonomik varlıklar mallar ve mal olmayanlar şeklinde iki büyük grup altında ele alınmaktadır. Öte yandan mallar ise, serbest mallar ve ekonomik mallar olarak iki alt gruba ayrılmaktadır. Serbest mallar için hiçbir fedakârlık ve harcama yapmamıza gerek olmayıp, bu mallar serbestçe ve bir bedel ödmeden tüketilmektedir. Ekonomik mallar için ise harcama yapmamız veya fedakârlık yapmamız gerekmektedir²¹⁸. İster ekonomik, ister serbest mallar olsun bütün mallar genel olarak dünyanın, özel olarak da bir ülkenin kaynakları olarak düşünülmekte ve bu kaynaklar kendi aralarında üç gruba ayrılmaktadır²¹⁹.

Bunlar doğal kaynaklar, beşeri kaynaklar (insan kaynakları) ve kültürel kaynaklardır²²⁰. Doğal kaynaklar, insanın doğal çevresinde bulunan ve insan ihtiyaçlarını giderecek şekilde kullanılabilen tüm varlıklardır²²¹. Madenler (metalik olan veya metalik olmayan madenler), sular (akarsular, göller, denizler), doğal bitki örtüsü, doğal hayvan toplulukları, topraklar (tarımsal topraklar, otlaklar ve orman arazilerindeki topraklar) doğal kaynaklar olarak ifade edilmektedir.

Bu çeşitlerden biri olarak kabul edilen doğal sermaye stoku, ağaçlardan, minerallerden, atmosferden ve ekosistemden oluşmaktadır. Eko-sistemde bulunan doğal sermaye stoku, insan kaynakları ve üretilmiş sermaye ile birleşerek insanların refahı için kullanılmaktadır²²².

Günümüzde teknolojik gelişmeler doğal kaynaklardan daha verimli ve kolay şekilde yararlanmayı sağlamaktadır. Fakat bunun yanı sıra aşırı kullanım nedeni ile kaynaklar tükenmekte ve bozulmaktadır. Doğal kaynakların nitelik ve niceliğinde meydana gelen değişiklikler insan refahını etkilemektedir. Bu değişiklikler bazen karşımıza büyük ölçeklerde, bazen de küçük ölçeklerde büyük değişiklikler olarak

²¹⁸ İsmail Özşabuncuoğlu ve A. Atilla Uğur, **Doğal Kaynaklar Ekonomi, Yönetim ve Politika**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2005, s.97.

²¹⁹ Sabuncuoğlu ve Uğur, s.99.

²²⁰ Koray Başol, Mustafa Durman ve Mehmet Yunus Çelik, “Kalkınma Sürecinin Lokomotifi; Doğal Kaynaklar”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Bahar Sayı 14, 2005, s.62.

²²¹ Hasan Ertürk, **Çevre Bilimleri**, Ekin Yayınevi, 2009, Bursa, s.112.

²²² Robert Costanza ve diğerleri “The Value of The World’s Ecosystem Services and Natural Capital”, **Nature**, Sayı: 387, 15 May 1997, s. 254.

çıkılmaktadır. Toprak ya da su ekosisteminde meydana gelen bozulmalar insan refahını sürdürmenin fayda ve maliyetini değiştirmektedir²²³.

Çevre bilimciler doğal kaynakları yenilenebilir doğal kaynaklar ve yenilenemez doğal kaynaklar şeklinde ikiye ayırmaktadır. Yenilenebilir nitelikli doğal kaynaklar, kendi kendini yenileyebilen ve tükenmesi mümkün olmayan kaynaklardır. Yenilenebilir doğal kaynaklar aktif ve güneş enerjisini kullanarak kendini sürdürebilen kaynaklardır. Ekosistemler yenilenebilir doğal sermaye (kaynak) olarak kabul edilmektedir²²⁴. Yenilenebilir nitelikli doğal kaynaklar da kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Birinci grup insan etkilerinden etkilenmeyen kaynaklardır. Yenilenebilir nitelikli kaynaklar, güneş ve rüzgar enerjisi gibi. İkinci grup yenilenebilir nitelikli doğal kaynaklar ise insan etkilerinden çeşitli derecelerde etkilenen kaynaklardır²²⁵. Bu kaynaklara örnek olarak ormanlar ve tarımsal arazileri verebiliriz. Yenilenemez doğal kaynaklar ise, bir kez kullanıldıktan sonra bir daha yerine gelmeyen ve yenilerinin oluşması zaman alan kaynaklardır. Bu kaynaklar zaman içinde kullanıldıkça tükenmektedir²²⁶.

İnsanlar dinlenmek ve eğlenmek için çalışma saatleri dışında kalan boş vakitlerini ve tatillerini geçirmek amacıyla doğal ortamları tercih etmektedirler. Çalışma koşullarının ve şehir hayatının sıkıntı ve yorgunluğu doğal ortamlar ile atıldığı için, bu işe uygun doğal ortamlar da bir tür doğal kaynak türü olarak toplumsal faydayı maksimize edecek şekilde değerlendirilmesi ve yönetilmesi gerekmektedir. Tüm dünyada sanayi ve hizmetler sektörünün gittikçe büyümesi nedeniyle doğal ortam talebi de günden güne artmaktadır²²⁷.

Turizm sektörünün ana hammaddesini, tabiatın ve iklimin yarattığı tarih, folklor, uygarlık ve kültürün işlediği bir değerler bütünü oluşturmaktadır²²⁸. Turizm sayesinde ihracı mümkün olmayan, doğal ekonomik (jeo-ekonomik), sosyo-kültürel

²²³ Costanza ve diğerleri, s.255.

²²⁴ Robert Costanza ve Herman E. Daly, "Natural Capital and Sustainable Development", **Conservation Biology**, Cilt:6, Sayı:1, March 1992, s.38.

²²⁵ Ertürk, s.112.

²²⁶ Ertürk, s. 113.

²²⁷ Koray Başol, Mustafa Durman ve Hüseyin Önder, **Doğal Kaynakların ve Çevrenin Ekonomik Analizi**, Alfa Akademi Yayınları, 2007, Bursa, s.131.

²²⁸ Hüseyin Çelen, "Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme", **Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi**, Cilt:10, Sayı: 2, 2008, s.299.

varlık, değer ve olaylar ile spesifik bazı hizmetler bölge için döviz kaynağı haline gelmektedir²²⁹.

Dağlar, ovalar, ormanlar, nehirler, göller, denizler, iklim jeolojik koşullara göre farklılaşan manzaralar doğal varlık kapsamında sayılmaktadır. Bu saydığımız doğal varlıklar turizm açısından iki noktada önem taşımaktadır. Birincisi, doğal varlıklar herhangi bir şekilde değerlendirilmez ise o ülkeye veya destinasyona hiçbir ekonomik katkısı olmayacaktır. Bu varlıklar, turizm hizmetine sokularak değerlendirildiği zaman, yararlı ve ekonomik anlam taşıyan varlıklar haline, birer üretim merkezine dönüşeceklerdir. İkincisi ise, doğal çevre ve bu çevredeki varlıklar insana ilginç değişiklikler sunarak, onların merak güdülerinin tatmin edilmesini sağlayacaktır²³⁰.

Turizmin doğal çekiciliklere dayalı geliştiği ve turist talebinin yüksek olduğu destinasyonlarda ise zaman zaman önemli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Turizm çeşitli kaynaklar üzerinde belli zamanlarda talep artışına neden olduğundan, artan talep karşısında doğal kaynakların kullanım oranları da artmaktadır. Örneğin turistik destinasyonda otel yatırımları, yüzme havuzları, golf sahaları arttıkça su kaynaklarına olan baskı artacaktır. Özellikle yağış oranı düşük bölgelerde ya da su kaynaklarının kirlendiği bölgelerde sorun daha da ciddi hale gelecektir. WWF (Doğal Hayatı Koruma Vakfı)'nın yaptığı araştırmaya göre 2025 yılı itibarı ile Akdeniz Ülkelerinin birçoğunun tatlı su kaynaklarının yarısından fazlasının tüketeceği saptanmıştır. Aşırı talep kaynakların fiyatlarının artmasına böylece yerel halkın bu kaynakları kullanım gücüne sevk edecektir²³¹.

Turistlerin taleplerinin karşılanması amacıyla altyapı olanakları geliştirilmekte, yeni tesisler yapılmaktadır. Arz imkânlarında gerçekleşen bu artış kimi zaman o destinasyonun doğallığının ve çekiciliğinin yitirilmesine sebep olmaktadır. Turizmin gelişmesi ile birlikte bu destinasyonların doğal ekonomik varlıklarının azaldığı ve bu varlıkların daha az sürdürülebilir olduğu gözlemlenmiştir²³².

²²⁹ Olalı ve Timur, s. 97.

²³⁰ Öcal Usta, **Genel Turizm**, Dizgi Baskı, İzmir, 2002, s. 137-138.

²³¹ Mark Driscoll, WWF-UK Policy Position Statement on Travel for Tourism November 2007 Updated January 2010, http://assets.wwf.org.uk/downloads/travel_tourism_update.pdf, erişim:Nisan,2014, s.10.

²³² Butler, 1999, s. 18.

Sürdürülebilir bir gelişme için varolan doğal sermayenin (doğal kaynakların) modern anlamda gelişmemesi veya gelişmenin sınırlı kalması kaynakların turizm için kullanılmasının yararına olacaktır. Bu alanlar makro açıdan gelişmemiş olarak kabul edilse de mikro açıdan bakıldığında turizmin (özellikle sürdürülebilir turizmin) devamlılığı için aranan şartlardan bir tanesidir²³³. UNEP/WTO'nun 2002 yayınladığı Quebec Deklerasyonunda sosyo-ekonomik gelişmenin sağlanıp, yaygın hale gelmesi için doğal kaynakların tüketilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Doğal parklar, rezervler bölgesel turizm gelişimin temelini oluştururken yöre halkı ve orada bulunan diğer topluluklar da sürece dahil edilmelidir²³⁴.

Turizm bir yandan bölgede var olan kaynakların tanıtımını yaparken bir yandan da kendini yenileyemeyen doğal kaynakların tükenmesine ya da azalmasına sebep olmaktadır. Turizmin yarattığı karlılık yüzünden doğal manzaralar, doğal hidrolojik yapılar, temiz sular, temiz hava ve canlı çeşitleri zarar görmekte, böylece destinasyon zaman içerisinde çekiciliğini yitirmektedir²³⁵. Bir destinasyonun biyolojik çeşitliliği ve kültürel değerleri ne kadar çok ise o bölgenin popülerliği ve buna bağlı olarak da ziyaretçi sayısı o kadar fazla olacaktır. Fakat bu aşırı yoğunluk ileride ziyaretçi deneyimlerinin azalmasına neden olabilmektedir²³⁶.

Turizm doğal sermayenin korunması ya da tüketilmesine sebep olan bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle turizmin doğal ekonomik varlıklara dayandığı destinasyonlarının çevresel limitlerini çok iyi saptamaları gerekmektedir. Bu yaklaşım kaynakların tüketilmeden kullanılmasına yardımcı olacaktır. Ancak bu şekilde turizm sürdürülebilir bir geçim kaynağı haline dönüşebilmektedir²³⁷.

Özellikle doğal kaynaklara dayalı turizm çeşidi diğer turizm çeşitlerine nazaran ekolojik çevrenin kalitesine daha sıkı bağlıdır. Deniz turizminin geliştiği kıyı şeritlerinde doğal güzellikler, sahiller ve deniz kalitesi turistlerin en çok ilgi gösterdiği çekicilikler arasında yer almaktadır. Bu turizm çeşidinin mevsimsellik özelliği doğal

²³³ John.M. Gowdy, "The Social Context of Natural Capital: The Social Limits to Sustainable Development", **International Journal of Social Economics**, Cilt: 21, Sayı:8, 1994, s. 52.

²³⁴ UNEP/WTO, **The Quebec Declaration on Ecotourism Summit Report**, Canada, 12-19 May 2002, s.12.

²³⁵ Tanja Mihalic, "Environmental management of a tourist destination:A factor of tourism competitiveness", **Tourism Management**, Sayı:21, 2000, s. 66.

²³⁶ Melinda Hillery, Blair Nacarrow, Graham Griffin ve Geoff Syme, "Tourist Perception of Environmental Impact", **Annals of Tourism Research**, Cilt: 28,Sayı:4, s.854.

²³⁷ Jim Butcher, "Natural Capital and The Advocacy of Ecotourism as Sustainable Development", **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt:14, Sayı:6, 2006, s.538.

kaynakların yüksek sezon olarak kabul edildiği yaz aylarında aşırı kullanımına neden olmaktadır. Turizmin mevsimsellik özelliği doğal kaynaklar üzerinde büyük baskılara sebep olmaktadır. Bu durumdan olumsuz şekilde etkilenmemek için yerel halk ve turistler üzerinde çekiciliklerini yitirmemek için ekolojik çevre kalitesinin ve doğal kaynakların bütünlüğünün bozulmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir²³⁸.

Ülkeler ve destinasyonlar, doğal kaynakların minimum düzeyde etkilenmesini sağlayacak çeşitli projelerle sürdürülebilirlik yaklaşımı içinde, turizmin olumsuz etkilerinden kendilerini korumak için çalışmaktadırlar. Destinasyonun ekolojik kalitesinin artması diğer destinasyonlar arasında rekabet gücünün artmasına neden olacaktır²³⁹.

Zayıf sürdürülebilirlik (weak sustainability) ve güçlü sürdürülebilirlik (strong sustainability) doğal sermaye ve insan yapımı sermayeye farklı açılardan bakmaktadır. Zayıf sürdürülebilirlik bakış açısına göre eğer insanlar tarafından üretilmiş sermaye stoku yeterli ise doğal sermayenin daha rahat kullanılabilmesini ön görmektedir. Bu şekilde doğal sermaye stokunda azalmalar meydana gelecektir. Güçlü sürdürülebilirlik bakış açısı ise doğal sermaye stokunun tüketilmeden muhafaza edilmesine dayanmaktadır. Çevre ve gelişim arasında zıt bir ilişki vardır. Doğal sermayenin turizme tahsis edilip, sürdürülebilir gelişmesi sadece teoride kalmamalıdır. Mekansal açıdan da uygulanabilir olması gerekmektedir. Koruma ve gelişme aynı zamanda aynı mekanda uygulanmalıdır. Doğal sermayenin korunmasının temelinde yöre halkının geçim kaynağı olduğu unutulmamalıdır²⁴⁰.

Doğal kaynakların kullanımındaki sorunları azaltmak için ülkeler çeşitli yöntemlere başvurmaktadırlar. Bunlardan ilki belirli kriterler ile girişlerin sınırlandırılmasıdır. Örneğin bir yöredeki doğal ortamdan yararlanmak için o şehirde ya da yörede oturma koşulu aranabilmektedir. İkinci uygulama ise ilk gelenlerin yararlanmasıdır, kapasite dolunca yeni yararlanıcı alınmaz. Bu iki yöntem fiyatlandırma dışı yararlandırma yöntemleri olarak isimlendirilmektedir. Üçüncü yöntemde ise giriş ücretleri sosyal faydayı maksimize edecek şekilde yükseltilerek

²³⁸ I. Petrosillo, G. Zurlini, E. Grato ve N. Zaccarelli, "Indicating Fragility of Socio-Ecological Tourism-Based Systems", **Ecological Indicators**, Cilt:6, 2006, s.111.

²³⁹ Tanja Mihalic, "Environmental management of a tourist destination: A factor of tourism competitiveness", **Tourism Management**, Sayı:21, 2000, s. 65.

²⁴⁰ Jim Butcher, "Natural Capital and The Advocacy of Ecotourism as Sustainable Development", **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt:14, Sayı:6, 2006, ss.540-541.

ziyaretçi sayısı azaltılır. Bu yöntemde tamamen arz ve talebe bağlı bir fiyatlandırma olacağı için fiyatlar çok yükselebilir²⁴¹.

2.2.5.2. Sosyo-Kültürel Varlık, Değer ve Olaylar

Turistik destinasyonun sahip olması gereken sosyo-kültürel değerler ve varlıklar o destinasyonun arz yönünü kuvvetlendiren önemli bileşenlerden olarak kabul edilmektedir. Doğal kaynakların, alt yapısal imkânların, ulaşımın yanı sıra kültürel açıdan çeşitliliğe ve çekiciliğe sahip olan destinasyonlar turistlerin ilgisini çekmektedir.

Kültür, bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi öğelerden oluşan ve kendi kimliğini taşıyan yaşam tarzı ve gelenekleridir²⁴².

Başka bir tanıma göre kültür, kuşaklar boyunca toplumun edindiği yaşam bilgisinin birikmesiyle ortaya çıkan ve aynı zamanda bu yaşantının devam etmesine yardımcı olan bir üründür. Kültür çeşitli normların, kurumların ve bireysel davranış biçimlerinin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır²⁴³.

Sosyo-kültürel unsurlar, seyahat edilecek çekicilik özelliği olan yerlerin belirlenmesinde doğal unsurlar kadar önemlidir. Sosyo-kültürel unsurları oluşturan değerler arasında gelenek ve görenekler (doğum, evlenme, düğün, ölüm vb.), kültürel varlıklar (müzeler, anıtlar, ibadet yerleri, tarihi kentler v.), siyasal yapı, eğitim durumu ve kentleşme düzeyi gelmektedir. Bu unsurlar doğal unsurları destekleyen bir içerik taşımaya karşılık tek başına da çekicilik özelliği gösterebilmektedirler²⁴⁴. Değişik öğelerden zaman içinde oluşan kültür ve sanat varlıkları, bir taraftan toplumsal gelişmeyi sağlarken; diğer taraftan ulusal kültürün mirasını oluşturmaktadır. Bu miras, turizmin önemli bir hammadde olduğundan, geliştirilmesi ve korunması gerekmektedir²⁴⁵.

²⁴¹ Başol ve diğerleri, s.136.

²⁴² Öcal Usta, **Genel Turizm**, Dizgi Baskı, İzmir, 2002, s. 149.

²⁴³ Cevdet Avcıkurt, **Turizm Sosyolojisi Turist – Yerel Halk Etkileşimi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007, s.132.

²⁴⁴ Nazmi Kozak, Meryem A. Kozak, Metin Kozak, **Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2011, s.42.

²⁴⁵ Usta, s. 149.

Destinasyonların sosyal sermayesi sosyal bağdan ve sosyal normlardan oluşmaktadır. Sosyal bağ destinasyonda yaşayan yerel halkın birbirleri ile ilişkilerinden oluşmaktadır. Sosyal bağ üzerine aşırı baskılar yerel halkın turistlerin normlarını benimsemesine ya da destinasyondan göç etmesine sebep olmaktadır²⁴⁶.

Turizmin doğal kaynaklar üzerine etkilerinin yanı sıra, yerel topluluklar üzerine olan olumlu ya da olumsuz etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır. Turizmin destinasyonda gelişmesi ile birlikte yeni iş kolları ve iş yerlerinin sayısı bölgede artacak bu da ekonomik gelişmeye katkı sağlayacaktır. Fakat bazı durumlarda artan turist sayısı yerel halkın günlük yaşantısını olumsuz etkilemektedir. Farklı kültürlerin bir destinasyonda karşılaşması kimi zaman farklı toplumların birbirlerini yanlış anlamalarına sebep olmaktadır. İşte bu yüzden sürdürülebilir turizm için bölgede yaşayan halkın turizme aktif katılımı ve gelişimin onlara sağlayacağı avantajlardan halka bahsedilmesi gerekmektedir. Hatta en ideal olan destinasyona gelen turistlerin de çevrenin korunmasına aktif olarak katılımının ve sürdürülebilir turizm süreci içinde olmalarının sağlanmasıdır. Bir yandan çevresel kalite korunup bir yandan da turistlerin tatmin edilmesi destinasyonun popülerliğinin korunmasını ve pazar değerinin kaybolmamasını sağlayacaktır. Özellikle turistik çekicilikleri doğal kaynaklara, tarihe, kültürel mirasa dayanan destinasyonların varlıklarını devam ettirebilmesi için bu kaynakların korunup, toplumun bundan fayda elde etmesi sağlanmalıdır²⁴⁷.

Turizmin deniz, kum ve sörfte dayandığı kıyı bölgelerinde turistler kendilerine çekici gelen benzersiz bir kültürel miras aramaktadırlar. Seyahat seçimlerini yaparken daha fazla benzersiz ve otantik ürünlerin bulunduğu destinasyonları tercih etmektedirler. Kıyı kesimlerde bulunan turistik destinasyonlar uzun dönemde varlıklarını sürdürebilmeleri, diğer destinasyonlarla rekabet edebilmeleri için kültürel miraslarına ve doğal kaynaklarına dayanan yeni turistik ürünleri turistlerin beklentilerini karşılayacak şekilde piyasaya sunmak durumundadırlar. Yapılan araştırmalar turistleri destinasyona çeken etmenlerin içinde gelenek ve göreneklerin

²⁴⁶ Trista Patterson, Tim Gulden, Ken Cousins ve Egor Kraev, "Integrating Environmental, Social and Economic Systems: a Dynamic Model of Tourism in Dominica", **Ecological Modelling**, Cilt: 175, 2004, ss.124-125.

²⁴⁷ David Lorant ve Ambrus Tünde, "Responsible Tourism and Tourism Ecology", **Forum Geografic**, Cilt: 9, Sayı:9, 2010, ss.193-194.

yanı sıra yerel miras ve kültürün de halen turistler için önemli olduğunu göstermektedir²⁴⁸.

Kıyı toplumları; kıyıların onlara sağladığı kültürel mirası, yaşam tarzını, kendi bölgelerine ait yeme-içme alışkanlıklarını, el yapımı hediyelik eşyaları gelen turistlerin ilgisini çeken özellikler olarak değerlendirmektedir²⁴⁹. Kültürel miras, somut ve somut olmayan (soyut) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır²⁵⁰. Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü olan UNESCO, 17 Ekim 2003 tarihli 32. Genel Konferansı'nda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini kabul etmiştir. Sözleşme'nin ikinci maddesi Somut Olmayan Kültürel Miras'ı şu şekilde ifade edilmiştir²⁵¹: “Somut Olmayan Kültürel Miras”, toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur.

UNESCO somut olmayan kültürel mirasın belirlediği alanları şu şekilde tanımlamaktadır²⁵²:

- Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar;
- Gösteri sanatları;
- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler;
- Doğa ve evrenle ilgili uygulamalar;
- El sanatları geleneği.

Somut kültürel miras ise binaları, tarihi bölgeleri ve köyleri, anıtları, manzaraları, kitapları, sanat eserlerini ve kentleri içermektedir. Kentler, özellikle

²⁴⁸ R. Geoffrey Lacher, Chi-Ok Oh, Laura W. Jodice ve William C. Norman, “The Role of Heritage and Cultural Elements in Coastal Tourism Destination Preferences: A Choice Modeling-Based Analysis”, **Journal of Travel Research**, Cilt: 52, Sayı:4, 2013, ss. 535-543

²⁴⁹ Lacher ve diğerleri, s. 536.

²⁵⁰ Robin Trottler, “Heritage Tourism”, **Special Interest Tourism**, (Ed. Norman Douglas, Ngaire Douglas, Ros Derrett), John Wiley & Sons Australia, Melbourne, 2001, s.143.

²⁵¹ <http://www.unesco.org.tr>, Erişim: 19.06.2014.

²⁵² <http://www.unesco.org.tr>, Erişim: 19.06.2014.

alanın topografisini, jeomorfolojisini, hidrolojisini ve doğal özelliklerini; çevresindeki tarihî ve çağdaş yapılaşmaları; yeraltı ve yerüstü altyapısını; açık alanları ve bahçeleri; arazi kullanımını ve alanın organizasyonunu; algılar ve görsel ilişkiler ile kentsel yapının diğer tüm unsurlarını içermektedir. Bunun yanında, sosyal ve kültürel uygulamalar ve değerleri, ekonomik süreçleri içerir. Tarihi kentsel alanlar somut ve somut olmayan bileşenlerden oluşmaktadır ve ortak kültür mirasının yer aldığı önemli mekanlardır. Bu mekanlar insanlık için önemli sosyal, kültürel ve ekonomik birer değer olarak kabul edilmektedir. Doğal ve kültürel mirasın korunması amacıyla, kentsel alanların korunması, yönetimi ve planlama stratejilerinin yerel gelişim süreçlerine entegre edilmesi gerekmektedir. Örneğin çağdaş mimari ve alt yapı geliştirilirken kentsel kimliğin de sürdürülmesi gerekmektedir. Demografik değişiklikler, küresel piyasaların serbestleşmesi, kitle turizmi, kültürel mirasın sömürülmesi, iklim değişiklikleri kentsel miras üzerinde baskıya sebep olmaktadır²⁵³.

Turizm kentler için ekonomik ve sosyal çeşitlilik işlevini üstlenmektedir. Bununla birlikte ikamet artışı da belli dönemlerde (yüksek sezonda) karşımıza çıkmaktadır. Özellikle turizmin plansız geliştiği, taşıma kapasitesinin aşıldığı kentlerde turizmin yarattığı fırsatların yakalanması oldukça zordur. Bu gibi durumlar sürdürülemez ve yaşanamaz kentlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Destinasyonlar sahip oldukları kültürel çekiciliği turistik ürün haline getirmek, imaj ve marka yaratmak için planlama ve tanıtım çalışmaları yapmaları gerekmektedir²⁵⁴. Kentsel mirasın korunması ancak iyi yapılmış turizm politika planlanması ve uygulanması ile sağlanabilmektedir. Politikalar, kısa ve uzun vadede koruma ve sürdürülebilirliği dengeleyen mekanizmalar içermelidir. Tarihî kentsel doku ile çağdaş girişimler arasındaki uyum olması gerekmektedir. Her düzeydeki yönetim - yerel, ulusal/federal, bölgesel - sorumluluklarının farkında olarak, kentsel mirası koruma politikalarının belirlenmesine, tanımlanmasına, geliştirilmesine ve uygulanmasına katkıda bulunmalıdır. Bu politikalar, tüm tarafların katılımcı yaklaşımına dayalı olmalı ve hem kurumsal hem de sektörel bir bakış açısıyla koordine edilmelidir²⁵⁵. Yerel, bölgesel ve ulusal ekonomiye, sosyo-kültürel değerler ile

²⁵³ Tarihi Kentsel Peyzaja İlişkin Tasfiye Kararı, <http://www.unesco.org.tr>, Erişim: 19.06.2014.

²⁵⁴ Gözde Emekli, "Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm", **Ege Coğrafya Dergisi**, Cilt:15, 2006, İzmir, s. 56.

²⁵⁵ Tarihi Kentsel Peyzaja İlişkin Tasfiye Kararı, <http://www.unesco.org.tr>, Erişim: 19.06.2014.

çevreye etkilerinin olumlu yönde olması için turizmin planlı bir şekilde gelişmesi, bu gelişimin desteklenmesi şarttır²⁵⁶.

2.2.6. Destinasyon Ölçeğinde Turizm Talebi

Turizm talebi belirli bir piyasada, belirli bir fiyata, turistik mal ve hizmetleri rasyonel veya irrasyonel nedenlerle, kendi yaşadığı yer dışında satın alma isteğinde bulunan, bu isteğini gerçekleştirecek satın alma gücü ve boş zamanı olan, satın almayı gerçekleştiren insan sayısı olarak tanımlanmaktadır²⁵⁷.

Başka bir ifade ile talep, belirli bir zamanda, belirli bir fiyattan bir malı satın alma isteği içinde bulunan insan sayısıdır. Turizm sektöründe talep kavramı irdelenirken dikkat edilmesi gereken nokta, tüketim zamanının kesin sınırlarının çizilmiş olması, ürünü satın alacak tüketicilerin belirli bir gelire ve tüketimi gerçekleştirebilecek boş zamana sahip olmaları gerektiğidir²⁵⁸.

Dünya genelinde turizm sektöründe son yıllarda hızlı bir talep artışı görülmektedir. Özellikle turizm talebi açısından bakıldığında bu artışın gelişmiş ülkelere nazaran gelişmekte olan ülkelerde daha fazla olduğu saptanmıştır²⁵⁹. İnsanlar farklı nedenlerden dolayı seyahate çıkmaktadırlar. Bütün bu nedenleri kümelemek çok zordur. Ancak insanları yolculuk yapmaya iten başlıca nedenler ve amaçlardan bahsetmek daha kolay olacaktır²⁶⁰. Bu nedenlerin arasında dinlenme isteği, yeni yerler keşfetmek, doğa ile iç içe olmak, spor, iş (meslek) amaçlı, tarihi ve kültürel bölgeleri ziyaret etmek amaçlı, yaşadığı çevreden uzaklaşmak, macera yaşamak, yeni insanlarla tanışmak, akrabalarını ziyaret etmek, dini merkezleri ziyaret etmek ve eğitim amaçlı unsurlar girmektedir.

Kültürel ve doğal çekiciliklere sahip destinasyonların turistlerin ilgisini her zaman daha fazla çektiği düşünülmektedir. Destinasyonlar sahip oldukları bu kaynakları aşırı kullanım ile tükettikleri zaman turistik talep başka destinasyonlara

²⁵⁵ Uğur Çalışkan ve Özkan Tütüncü, "Turizmin Yerel Halk Üzerinde Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması", **IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi: xx-xx**, 23-27 Nisan 2008, Belek, Antalya, s.129.

²⁵⁷ Olalı ve Timur, s. 195.

²⁵⁸ İçöz ve Kozak, s.88.

²⁵⁹ Harun Uçak, "Türkiye'nin Yurt Dışı Turizm Talebi", **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 2, 2011, s.98.

²⁶⁰ Hasan Zafer Doğan, **Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004, s.10.

(ülkelere, bölge ve mahallere) kayacaktır. Turistik arz imkanlarının yüksek olduğu, tahrip edilmemiş doğal ekonomik, sosyo-kültürel ve tarihi çekiciliklere sahip ülkelerin kaynaklarını planlı ve sürdürülebilir şekilde kullanmaları gerekmektedir. Dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise var olan turistik arz imkanlarının yanı sıra destinasyonların turistik ürün çeşitliliğini sağlayacak alternatif turizm çeşitlerini de geliştirmeleri gerekmektedir²⁶¹. Bölgede var olan turistik ürün sayısının artması turistik talebin üzerinde olumlu etki yaratacak, destinasyonun uluslararası turizm pazarında konumunu sağlamlaştıracaktır.

Turizm talebi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Turizm talebinin gelişmesi ve desteklenmesi ekonomik, fiziksel ve sosyal faktörlere bağlıdır. Toplumların sosyal ve ekonomik durumları, yaşadıkları bölgeler farklılaştıkça turizm talebi de değişim göstermektedir²⁶².

Hem turizm arzı hem de turizm talebi değerlendirilirken destinasyonun özellikleri, sahip olduğu varlıklar dikkate alınmalıdır. Destinasyonunun çekicilikleri, ulaşılabilirliği, imajı ve yerel fiyat seviyesi uzun vadede turistik talebi ve arzı etkileyecektir. Özellikle destinasyonun çekiciliklerinin belirlenmesi talebin yönlendirilmesinde yardımcı olacaktır. Turistlerin dikkatini çeken bölgesel çekicilikler²⁶³ ve talebi etkileyen unsurlar arasında:

- Kıyı topografyası (kıyı kullanım alanları ve kıyı şeridinin uzunluğu),
- Doğal ve sonradan yapılmış su kaynakları,
- Bitki örtüsü,
- Destinasyonun peyzajı,
- Tarihi değerleri,
- İklim koşulları (güneşli gün sayısı, deniz suyu sıcaklığı, hakim rüzgarları vb.),
- Bölgenin kent dokusu (eski yerleşim yerleri vb.),
- Destinasyonun geleneksel yapısı (şenlikler, festivaller vb.),

²⁶¹ Hüseyin Çeken, Levent Ateşoğlu, Taner Dalgın ve Levent Karadağ, “Turizm Talebine Bağlı Olarak Uluslararası Turizm Hareketlerindeki Gelişmeler”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 26, 2008, s.84.

²⁶² Olalı ve Timur, s. 197.

²⁶³ Ali Bülent Kutvan ve S. Ayşe Kutvan, “Turizm Planlamasında Destinasyon Çekiciliklerinin Ölçümü: Bir YöntemYaklaşımı”, **International Journal of Economic and Administrative Studies**, Year 6, Sayı:11, 2013, ss.161-163.

- Rekreatyonel değerler (günü birlik, hafta sonu kullanım alanları, sanat galerileri, tiyatroları),
- Alt yapı ve üst yapı olanakları yer almaktadır.

Turizm faaliyeti yapan veya yapmaya hazırlanan bireyin destinasyonun çekicilik unsurları arasında yaptığı tercihler, onun turizm talebinin niteliğini oluşturmaktadır. O halde tüketicinin düşüncesinde bir “turistik çekicilik unsuru tercih sıralaması” bulunmaktadır²⁶⁴. Yukarıda saydığımız bütün bu unsurlar turizm talebini etkilemektedir. Turistler kendilerine fayda sağlayacak destinasyonları tercih etmektedirler.

2.2.7. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi

Turistik destinasyon perspektifinden sürdürülebilirlik kavramı ele alındığında özellikle ekolojik sürdürülebilirlik karşımıza çıkmaktadır. Ancak, destinasyon yönetiminde ekolojik sürdürülebilirliğin yanı sıra sürdürülebilir turizmde dört önemli sürdürülebilirlik çeşidinin de hep birlikte dikkate alınması gerekmektedir. Ekolojik, ekonomik, sosyo-kültürel ve politik çevrenin sürdürülebilirliği ile ilgili ayrı ayrı politikalar saptanmalı ve her birine ait yönetsel çözümlerin bulunması gerekmektedir²⁶⁵. Destinasyonun yönetim sürecinde belirlenen amaç ve hedefler bütün paydaşlara aktarılmalıdır.

Destinasyonlarda sürdürülebilir turizm yönetimi özellikle o bölgede bulunan verimli alanların ve arazilerin planlanarak kullanımı açısından önemlidir. Gelişen turizm çeşitlerinin yerel halkın ve çevrenin ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Sürdürülebilir destinasyon yönetimi anlayışı ile uzun dönemli ekonomik performans ve destinasyonun rekabetçi bir şekilde konumlanması gerçekleşecektir²⁶⁶.

Turizm bir yandan destinasyonlarda ekonomik fayda sağlarken bir yandan da diğer alanlarda gelişimi hızlandırıcı etkiye sahiptir²⁶⁷. Sürdürülebilir turizm sayesinde, turistik destinasyonda ekonomik canlılık sağlanacaktır. Rekabet ortamında açılan yeni işletmeler varlıklarını devam ettirebilmek için gerek yerel gerek ise yabancı

²⁶⁴ Kutvan ve Kutvan, s.164.

²⁶⁵ Ritchie ve Crouch, s.327.

²⁶⁶ Mazilu, 2012, s.96.

²⁶⁷ Micheal J. Baker ve Emma Cameron, “Critical Success Factors in Destination Marketing” **Tourism and Hospitality Research**, Cilt:8, Sayı:2, 2008, s.81.

tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kendilerini geliştirerek tüketici tatminini sağlamaya yönelik çaba göstereceklerdir. Yeni açılan işletmeler sayesinde destinasyondaki iş çeşitliliği ve iş kalitesi de artacaktır. Bunun sonucu olarak yerel halkın çalışma şartlarında ve gelirlerinde iyileşmeler meydana gelecektir. Yerel halkın turizmden ekonomik ve sosyal açıdan fayda sağlaması ile birlikte sosyal eşitlik sağlanacaktır. Yerel toplumun ve diğer paydaşların turizm planlamasına ve karar verme sürecine katkısı bölgenin kontrollü gelişimini etkileyecektir. Sürdürülebilirliğin temel hedeflerinden olan tarihi mirasın korunması, otantik kültüre sahip çıkılması, yerel geleneklerin ve değerlerin korunması sayesinde kültürel zenginlik sağlanacak ve turistik destinasyondaki toplumun refah ve yaşam kalitesi artacaktır²⁶⁸.

Turistik destinasyonda gelişen turizminin sürdürülebilirlik çatısı altında ilerlemesinin birtakım nedenleri bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz²⁶⁹:

- Turizm uzun vadeli gelişim içinde kalkınmaya olanak sağlayan en ekonomik sektörlerden bir tanesidir.
- Turizm dış ödemeler dengesine katkıda bulunmaktadır.
- Turizm ülkenin imajını dolaylı ve doğrudan destekleyen önemli sektörlerden bir tanesidir.
- Turizm çarpan etkisi sayesinde ulusal ekonomik sektörlerin yapısını çeşitlendirmektedir.

Turistik destinasyonun sahip olduğu doğal kaynaklar turizm sektörünün ana unsuru olarak sayılmaktadır. Turistik destinasyonların en büyük sorunlarından biri o bölgedeki manzaralar, dağlar, kumsallar, deniz suları gibi doğal ekonomik varlıkların hem turizm paydaşları tarafından kullanılıp hem de bu kaynakların gelecek kuşaklar için korunmasını sağlamaktır. Turistik destinasyonlardaki sorunlar paydaşların kısa dönemli çıkarlar için kaynakları plansızca kullanmalarından kaynaklanmaktadır²⁷⁰. Bu da destinasyonların ve destinasyonlarda turizm ürünlerinin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Turizmin destinasyonda plansız gelişmesi ile birlikte fiziksel, estetik değerler yitirmeye başlanacak bunun sonucu olarak ise müşteri memnuniyeti azalacaktır. Bununla birlikte beklenti düzeyi ve harcama miktarı yüksek müşteriler destinasyonu

²⁶⁸ Mazilu, 2012, s.97.

²⁶⁹ Mazilu, 2012, s.97.

²⁷⁰ Buhalis, s.109.

daha fazla tercih etmemeye başlayacak, destinasyondaki fiyat seviyelerinin düşmesine sebep olacaktır²⁷¹.

Bütün bu olumsuz gelişmelerin engellenmesi için destinasyon yönetiminde atılması gereken bir takım adımlar bulunmaktadır. Bunlar²⁷²:

1. Destinasyonun sahip olduğu değerleri gözlenmesi ve analiz edilmesi,
 - Turizmi etkin bir şekilde geliştirilmesi ve yönetilmesi,
 - Turistlerin destinasyondan tatmin olmuş şekilde ayrılmasının sağlanması,
 - Turizmi ekonomik, kültürel, sosyal ve politik açıdan sürdürülebilir şekilde yönetilmesi,
2. Destinasyon için uygun kıyaslama tekniklerinin belirlenmesi,
3. Büyüme ve sosyal refah için turizm bilincinin artırılması.

Sürdürülebilir turizmin içinde bir çok boyut ve bu boyutlara destek olan aktörler bulunmaktadır. Bu aktörler arasında turistler, örgütler, bölgeler, sivil toplum kuruluşları, yerel/bölgesel/ulusal/uluslararası kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır²⁷³. Bir destinasyonda sadece özel işletmelerin ya da sadece kamu kurum ve kuruluşlarının sürdürülebilir turizm anlayışını benimsemesi yeterli olmayacaktır. Bu sebepten bütün paydaşların birlikte çalışması gerekmektedir. Sürdürülebilir destinasyon yönetimi için bir takım özendirici uygulamaların yanı sıra, kalite belgeleri verilmesi, yeni pazarlama stratejilerinin belirlenmesi, çevre ve doğa dostu projelerin desteklenmesi gerekmektedir²⁷⁴.

²⁷¹ Dimitrios Buhalis, "Limits of Tourism Development in Peripheral Destinations: Problems and Challenges", **Tourism Management**, Cilt:20, Sayı:2, 1999, ss.184-185.

²⁷² Carrubbo ve diğerleri, s.1465.

²⁷³ Ebru Günlü, "Sürdürülebilir Turizm ve Yönetim", **Sürdürülebilir Turizm Kavramları-Uygulamaları**, (Ed.Metin Kozak), Detay Yayıncılık, Ankara, 2014, s.67.

²⁷⁴ TÜSİAD, Sürdürülebilir Turizm, Eylül, İstanbul, 2012, s.65.

2.3. DOĞAL VE SOSYO-KÜLTÜREL VARLIKLARA DAYALI TURİSTİK ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRMESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Turistik ürün coğrafik yapı, topoğrafya, manzara, bitki örtüsü, iklim, gelenek ve görenekler, kültür yapısı, konukseverlik gibi özgün faktörlerden ve aynı zamanda ulaşım, iletişim, konaklama gibi altyapı faktörlerinden oluşmaktadır²⁷⁵.

Turizmde ürün, çoğu zaman turistik tesisler olarak düşünülmektedir. Turistlere destinasyonu ziyaret ettikleri andan itibaren yaşadıkları ve gördükleri her türlü deneyim turistik ürünü oluşturmaktadır²⁷⁶.

Özellikle 20. Yüzyılın son çeyreğinde kitle turizminden kaynaklanan çevresel ve sosyal bozulmalar, doğaya, kültüre tarihi eserlere zarar vermeden, bu varlıkların da turistik faaliyetlere katılma düşüncesi ile turistik ürün çeşitlendirmesi kavramı ortaya çıkmıştır²⁷⁷.

Turistik ürün çeşitlendirmesi turizm işletmelerinin belirli bir pazarda satışı sunduğu ürünlerin sayısında ya da çeşidinde yaptığı değişiklikleri ifade etmektedir. Birbirinden ayrı yapısı, ismi olan her ürün bir çeşit olarak kabul edilmektedir. Turizm işletmeleri ya da destinasyonlar çeşitli nedenlerle ürün yapısında değişikliğe gitmektedirler. Bu nedenlerin arasında turistlerin istek ve beklentilerindeki değişiklikler, işletmeler ya da destinasyonlar arasındaki rekabet durumu gelmektedir²⁷⁸.

Bir diğer tanıma göre turistik ürün çeşitlendirmesi, turizm ürünlerinin farklı turizm kaynaklarıyla zenginleştirilmesi olarak ifade edilmektedir²⁷⁹. Turizmde ürün çeşitlendirme; yeni ürün geliştirme, destekleyici ürün ve farklılaştırılmış ürün olmak üzere üç şekilde görülmektedir. Mevcut turistik ürüne karşı rakip olabilecek, tek başına çekim gücüne sahip ve kendine talep yaratabilen turistik ürünler yeni turistik ürün olarak adlandırılmaktadır²⁸⁰. Destekleyici turistik ürün mevcut turistik ürünü

²⁷⁵ Usta, s. 201.

²⁷⁶ Kozak ve diğerleri s.142.

²⁷⁷ Onur Gülbahar, “1990’lardan Günümüze Türkiye’de Kitle Turizminin Gelişimi ve Alternatif Yönelimler”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:14, Sayı:1, 2009, s.163.

²⁷⁸ Bahattin Rızaoğlu, **Turizm Pazarlaması**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 276.

²⁷⁹ Duman vd, s.207.

²⁸⁰ Burhan Kılıç ve Alper Kurnaz, “Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekolojik Çiftlikler: Pastoral Vadi Örneği”, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 2,Sayı: 4, 2010, s.42.

tamamlayan, değer katan, rekabet avantajı sağlayan ancak tek başına talep yaratmayan mevcut çekim gücünü destekleyen üründür. Farklılaştırılmış ürün ise mevcut turistik ürünlerin biçim, nitelik, içerik ve fiyat gibi unsurlarında değişiklik yapılarak pazara sunulmasıdır²⁸¹.

Destinasyonların turistik ürün çeşitlendirmesi yapabilmesi sahip oldukları arz kaynaklarına bağlıdır. Turistik ürün çeşitleri ülkelerin/bölgelerin sahip olduğu altyapı, üstyapı olanakları, tamamlayıcı hizmetler ile doğal, kültürel ve toplumsal kaynakların farklılığına bağlıdır. Turistik arz kaynak çeşitliliğinin fazla olduğu destinasyonlarda birden fazla ve birbirini destekleyen turistik ürün çeşitliliği yapılması mümkün olmaktadır²⁸².

Özellikle turizmin deniz-güneş-kum üçlüsüne dayandığı destinasyonlarda kitle turizmine olan talep yaz aylarında çok yoğun şekilde görülmektedir. Turizmin mevsimsellik özelliği ile birlikte belirli aylarda artan turist sayısı destinasyonun kapasitesini zorlamaktadır. Turistik ürün çeşitlendirmesi seçilen belirli turizm arzı kaynakları ile yeni turistik ürünler oluşturulmasını sağlamakta böylece turizmin mevsimsellik özelliği azaltılmaktadır²⁸³.

Seçilmiş ürüne dayalı turistik ürün çeşitlendirmesi, turistik destinasyonda var olan doğal kaynakların ve kültürel değerlerin birbirinden farklı turistik ürün oluşturulması için bir araya getirilmesidir. Seçilmiş ürüne dayalı turistik ürün çeşitlendirmesinde amaç yerel halkın sahip olduğu kaynaklara değer katmak ve turistlerin destinasyonu ziyaretleri esnasında onlara olumlu deneyimler yaşatmaktır²⁸⁴.

Bazı destinasyonlar birden fazla turistik arz kaynağına sahip olabilmektedir. Bu destinasyonlarda birbirini destekleyecek şekilde turistik ürün çeşitlendirmesi yapmak kısıtlı arz kaynaklarına sahip destinasyonlara göre daha etkin olabilmektedir²⁸⁵. Turistik arz kaynakları çeşitlendikçe ortaya çıkan turistik ürün sayısı da artmaktadır.

²⁸¹ Alp Timur, Turistik Ürün Politikası, **Doktora Ders Notu**, 2005.

²⁸² F.Özlem Güzel, “Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2010, s.89.

²⁸³ Goran Corluka, Mijina Matosevic Radic ve Stando Geic, “Selective Form of Tourism- The Way Extending the Summer Season”, **Economy Transdisciplinary Cognition**, Cilt: 16, Sayı: 2, 2013, s. 88.

²⁸⁴ Corluka ve diğerleri, s. 91.

²⁸⁵ Mahmut Demir ve Şirvan Şen Demir, “Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Futbol Turizmi: Antalya Bölgesinde Bir Araştırma”, **Dokuz Eylül Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 6, Sayı: 1, 2004, s.95.

Toplumların bir parçası olan kültürel değerler ve sahip oldukları doğal kaynaklar turizm pazarında değer bulmaktadır. Toplumların kültürel sermayesi konuştukları dilden, festivallerden, kutlamalardan, gelenek ve göreneklerden oluşmaktadır. Turizm sayesinde bu değer turistik ürünlerin temelini oluşturmaktadırlar²⁸⁶.

Doğal kaynakların ve iklimin yanı sıra destinasyonun sosyal durumu turistik ürün çeşitliliğini oluştururken önem arz etmektedir. Destinasyonun kent dokusu önemli çekiciliklerden biri olarak kabul edilmektedir. Eski yerleşim yerlerini içeren kentsel doku turistik ürünü oluştururken dikkate alınması gereken önemli faktörlerden biri olarak düşünülmelidir. Destinasyonun geleneksel yapısı, düzenlenen şenlikler, festivaller turistik ürün çekiciliklerindendir²⁸⁷. Yöre halkının alt kültürlerini de dikkate alarak oluşturulan turistik ürünler farklı turist gruplarını destinasyona çekecektir.

2.3.1. Seçili Turistik Ürüne Dayalı Turistik Ürün Oluşturulması

Seçilmiş turistik ürüne dayalı turistik ürün çeşitlendirmesi kitle turizminden çok farklı özelliklere sahiptir. Kitle turizminden en büyük farkı daha küçük turist gruplarına hitap etmesidir. Kitle turizminin olumsuz etkilerini azaltmak için destinasyonlar daha küçük ölçekli talep çekebilecekleri yeni turistik ürünler geliştirmektedirler. Yeni turistik ürün üretebilen ve mevcut ürünlerini değişen koşullara uyarlayabilen destinasyonlar turistlerin beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayarak günümüz rekabet koşullarında avantaja sahiptirler²⁸⁸.

Turistik ürün çeşitliliği rekabet ortamında ayakta kalabilmek, rakiplere göre daha üstün bir konuma sahip olmak ve bu üstünlüklerini sürdürebilmek için turizm arzını arttırma ve farklılaştırma çabası olarak düşünülmektedir. İşletmeler ya da destinasyonlar rakiplerinden farklılaşmak için yeni ve farklı ürünleri pazara

²⁸⁶ J.E. Mbaiwa ve Lolly K. Sakuze, "Cultural Tourism and Livelihood Diversification: The Case and XaiXai Village in The Okavango Delta, Botswana", **Journal of Tourism and Cultural Change**, Cilt:7, Sayı:1, 2009, s.64.

²⁸⁷ Ali Bülent Kutvan ve S. Ayşe Kutvan, "Turizm Planlamasında Destinasyon Çekiciliklerinin Ölçümü: Bir Yöntem Yaklaşımı", **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, Yıl:6, Sayı:11, 2013, s.161.

²⁸⁸ Pınar Özdemir Meriç, "İzmir'de Turizm Sektörünün Geliştirilmesinde Turistik Ürün Çeşitlendirmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 9, Sayı:1, 2007, s.302.

sunmaktadırlar. Klasik turizm ürünlerinin yanı sıra tarihi, sosyal, kültürel, doğal kaynakları ulaşılabilir hale getirmektedirler. Sahip oldukları bu kaynakları mevcut alt yapı ve üst yapı ile desteklemekte ve hedef kitlelerine sunmaktadırlar. Ancak bu şekilde turistik ürün çeşitlendirmesinin en önemli amaçlarından işletme ve destinasyonların sahip olduğu mevcut ve potansiyel kaynaklar etkin değerlendirilmekte ve turizm faaliyetleri sürdürülebilir hale gelmektedir²⁸⁹.

Günümüzde turistler doğal çevrede bulunmak ve yerel kültürel varlıkları tanımak için seyahat etmektedirler. Kültürel varlıklarına ve doğal kaynaklarına gerekli özeni gösteren ve koruyan ülkeler/destinasyonlar turistik talebi kendilerine çekebilmektedirler. Doğal ve kültürel varlıklar günümüz turistinin dikkatini çekmekte ve turizm faaliyetlerine katılmalarını sağlamaktadır. Bu değerler turistlerin destinasyona çekilmesini sağlamakta önemli bir pazarlama aracı olarak kullanılabilir. Kendine has kültürel varlıkları ve doğal kaynakları olan destinasyonlar çekici olma özelliğini korumaktadırlar²⁹⁰. Turistik ürün çeşitlendirmesi yapılırken destinasyonların sahip olduğu kültürel alanlar ve o alanlara özgü farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. Geleneksel aktiviteler geliştirilerek, destinasyonların tanıtımının yapılması turizm pazarında rekabet avantajına sahip olmalarını sağlayacaktır.

Doğal kaynaklara ve kültürel varlıklara dayalı turistik ürün çeşitlendirmesi ile daha az ticarileştirilmiş ve daha tutarlı bir turizm gelişimi sağlanabilir²⁹¹. Yerel halkın sosyal ve toplumsal değerlerine saygı gösterilen turistik ürünlerin oluşturulması onların bu gelişimi desteklemelerini sağlayacaktır.

Kültürel varlıklara dayalı turistik ürün çeşitlendirmesinde yerel halkın geleneklerinin ve yerel kimliğin bozulmadan korunması desteklenmelidir. Turizm gelişirken yerel halkın bundan fayda sağlanması desteklenmelidir.

²⁸⁹ Erkan Akgöz, Ramazan Göral ve Yüksel Gürsoy, “Yenilik Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirmesi ve Kurban Bayramı Örneği”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 31, 2014, s. 6.

²⁹⁰ Selma Meydan Uygur, Eda Baykan, “Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri”, **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:2, 2007, s.44.

²⁹¹ Doğan Gürsoy, Christina G. Chi ve Pam Dyer, “Locals’ Attitudes Towards Mass and Alternative Tourism: The Case of Sunshine Coast, Australia”, **Journal of Travel Research**, Cilt:49, Sayı:3, 2010, s. 2.

Destinasyonlarda turistik ürün çeşitlendirmesi yapılırken cevaplanması gereken bir takım sorular bulunmaktadır. Bunlar²⁹²:

- Destinasyonun sahip olduğu sosyal, kültürel ve doğal özellikler nelerdir? Turistik ürün çeşitlendirmesi yapılırken bu değerlerden nasıl faydalanabilir?
- Destinasyona olan talebin yapısal özellikleri nelerdir?
- Destinasyona gelecek olan turistlerin beklentilerini karşılamak için ne gibi alt yapı ve üst yapı özelliklerine sahip olmak gerekmektedir?
- Seçilen turistik ürün ekonomik olarak uygulanabilir mi? Bölgede yatırım için uygun işletmeler var mı?
- Geliştirilen turistik ürün bölgenin kültürel kimliğini ve yerel halkın yaşamını nasıl etkileyecektir?
- Destinasyondaki doğal varlıklar gelecek turistlerin ne derece ilgisini çekecektir?
- Destinasyonun iklimi turistik ürün çeşitlendirmesi için uygun mudur?
- Seçilen ve geliştirilen turistik ürün pazarlanabilir mi? Hangi pazar bölümüne hitap edilmesi düşünülüyor? Pazarın ihtiyaçları ve beklentileri nelerdir?

Turistik ürün çeşitlendirmesi yapılırken dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri ise oluşturulan ürünlerin sürdürülebilir turizmi desteklemesidir. Amaç gelecek kuşakların da turizmden fayda sağlaması ise destinasyonların turistik ürün çeşitlendirmesi yaparken doğal kaynaklarının ve kültürel değerlerinin gelecek kuşaklara aktarımının sağlanması gerekmektedir. Kısa dönemli kara dayalı yapılan turizm planlaması, yabancı sahiplikler, kültürün metalaşması, doğal kaynakların aşırı kullanımı turizmin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkileyecektir. Bu durumun tam tersi olarak turizmin dengeli gelişimi için turistik ürün değerlendirme yapılmalı ve gelişimin bu değerlendirme esas alınarak sürdürülmesi gerekmektedir²⁹³.

Hedef pazar belirlenirken ve turistik ürün çeşitlendirmesi yapılırken dikkat edilmesi gereken ilkeler ise aşağıda belirtilmiştir²⁹⁴.

²⁹² Ernie Heath, Geoffrey Wall, **Marketing Tourism Destinations A Strategic Planning Approach**, John Wiley & Sons, Canada, 1992, s.134.

²⁹³ Tolina Loulanski ve Vesselin Loulanski, "The Sustainable Integration of Cultural Heritage and Tourism: A Meta-Study", **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt:19, Sayı: 7, 2011, s. 847.

²⁹⁴ Loulanski ve Loulanski, s. 847.

- Pazar araştırması ve pazar bölümlemesi (sürdürülebilir turist pazarının hedef alınması, sürdürülebilirlik tutumları, düşük etki, yüksek toplumsal yarar, uzun kalış dönemleri, yüksek harcamalar, çeşitlenmiş turistik etkinlikler, düşük alt yapı maliyetleri)
- Turistik ürün değerlendirmesi (kültürel ve doğal varlıkların değerlendirilmesi, yerel halkın ihtiyaçları, toplumsal yarar ve turizm dengesi)
- Turistik ürün gelişimi ve pazar konumlandırması (ziyaretçi tatmini, ürün adaptasyonu, zamanlama, yeniliklerin takip edilmesi, hedef kitle, destinasyon seçimi)

Bu şartlar sağlandığı takdirde turizmin mekânsal ve zamansal yoğunlaşması azaltılabilecektir. Turizm sadece yaz aylarında ya da belli dönemlerde yapılan bir faaliyet olmaktan çıkmakta buna bağlı olarak arz ve talep çeşitliliği sağlanmakta, istihdam olanakları, döviz girdileri ve ek faydalar artmaktadır²⁹⁵.

Türkiye’de turistik ürün çeşitlendirmesi kapsamında alternatif turizm türlerinden ilk defa Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)’nda bahsedilmiştir. Kitle turizminin yanı sıra tarihi, arkeolojik ve kültürel varlıkların, kış, av ve su sporları, festival, sağlık ve gençlik turizmi ile mevcut diğer turizm potansiyelleri ile ekolojik dengeyi koruma, çevreyi temiz ve sağlık tutuma ve güzelleştirme ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir²⁹⁶.

Özellikle Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında ise kültürel değerlerin ve doğal varlıkların korunması vurgulanmış ve kültürel değerlere dayanan turistik ürün çeşitlendirilmesine değinilmiştir. Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak yeni potansiyel alanlar yaratmak amacıyla destinasyon yönetimine ağırlık verilerek golf, kış, dağ, termal, yat, kongre turizmi ve ekoturizm ile ilgili yönlendirme faaliyetlerinin sürdürülmesi planlama hedefleri arasında yer almıştır²⁹⁷. Bu hedeflere ulaşmak ise ancak destinasyonun sahip olduğu kaynaklar dikkate alınarak oluşturulacak turistik ürün çeşitlendirmesi ile gerçekleştirilebileceği öngörülmüştür.

²⁹⁵ Ebru Günlü ve Nilüfer Şahin, “Turizmde Ürün Geliştirme ve Alternatif Turizm”, **Genel Turizm Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler**, (ed.Orhan İçöz), Turhan Kitapevi, 2007, s.146.

²⁹⁶ Devlet Planlama Teşkilatı, <http://www.kalkinma.gov.tr/plan5.pdf>, Erişim:08.08.2014, s.120.

²⁹⁷ Devlet Planlama Teşkilatı, <http://www.kalkinma.gov.tr/plan9.pdf>, Erişim:08.08.2014, s.82.

2023 Türkiye Turizm Stratejisi'nde turizm çeşitlendirme stratejilerinden detaylı olarak bahsedilmiş öncelikli olarak sağlık turizmi, termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, ekoturizm, yayla turizmi, kongre ve fuar turizminin geliştirilmesi hedeflenmiştir²⁹⁸.

Destinasyonun doğal kaynakları ve kültürel değerleri ne kadar çeşitli ve özgün ise turistik ürün çeşitliliği de o kadar fazla olacak ve turizmin bütün bir yıla yayılma olasılığı da artacaktır. Destinasyonun kültürel değerleri ve geçmişi ne kadar özgün ise potansiyel turistlerin destinasyona çekilme olasılığı o kadar yüksek olacaktır²⁹⁹.

Bir diğer önemli nokta ise özgün doğal kaynak ve kültürel değerlerse sahip bu destinasyonların pazara yakınlığı, başka bir ifade ile destinasyonların zaman ve fiyat açısından ulaşılabilirliğidir. Destinasyon ne kadar ulaşılabilir ise turistler için destinasyon o kadar çekici hale gelecektir.

Destinasyonlar tercih ettikleri turistik ürün çeşitlendirme politikalarında ellerindeki doğal ve kültürel varlıklara uygun turistik ürünler geliştirdikleri taktirde rakiplerine göre avantaj sağlayabilirler. Turistik ürün çeşitlendirmesinde arz kaynaklarının çeşitliliği ve kapasitesi turizmin gelişimine yön verecek olan önemli etmenler olarak kabul edilebilmektedir. Dikkat edilmesi gereken nokta ise bu kaynakların gelecek kuşakların kullanımına aktarılmasıdır. Turistik ürün çeşitlendirmesinin temelinde kitle turizmine karşı alternatif turistik ürünler geliştirmek ve daha küçük ölçekli turist gruplarını destinasyona çekmek yatmaktadır. Doğal varlıklara ve kültürel değerlere dayalı turistik ürün çeşitlendirmesi doğal kaynakların korunmasını, gerek yerel halkta gerek ise destinasyona gelen turistlerde çevre bilincinin oluşturulmasını ve bilincin kalıcı olmasını, tarihi yapıların, yerel mimarinin korumasını sağladığı sürece sürdürülebilir olacaktır.

Sürdürülebilir turizmin en büyük hedefi kaynakların korunması ve gelecek kuşaklara aktarımının sağlanmasıdır. Turizmin belli dönemlerde aşırı yoğunlaşması ve destinasyonun taşıma kapasitesini zorlaması bir takım olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Plansız gelişen turizm destinasyonların sahip olduğu doğal ve kültürel varlıkları bozmakta ve gelecek kuşaklara aktarımını imkansız hale getirmektedir.

²⁹⁸ <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0>, Erişim:12.08.2013, s.22

²⁹⁹ Cooper ve diğerleri, s.272.

Destinasyonun sürdürülebilir şekilde talep görmesi sahip oldukları kaynakların korumasına ve kullanma dengesine bağlıdır. Kaynak kalitesinde meydana gelecek herhangi bir bozulma belli zaman zarfında ziyaretçi memnuniyetinde düşmeye³⁰⁰ ve talebin rakip destinasyonlara kaymasına sebep olacaktır.

Butler'ın turistik destinasyon yaşam döneminde bahsettiği gibi beşinci aşama olan “doyum” noktasında destinasyonların bir karar vermeleri gerekmektedir. Destinasyonlar kaynak sıkıntısı içinde değiller ise, turistik ürün çeşitlendirmesi ile tekrar turistlerin talebini çekebilme şansına sahip olabilirken, kaynakların yetersiz olması ve etkin bir politika izlenmemsi durumunda gerileme aşamasına geçip talebin diğer destinasyonlara kaymasını izleyebilirler. Destinasyonların turistik ürün çeşitlendirmesi yaparken en büyük avantajları ellerindeki bozulmamış doğal kaynaklar ve özgün kültürel mirastır. Turistik destinasyonlar hangi tür çekiciliğe sahip olursa olsun bu değerlerin korunmasını ve sürdürülebilirliğini taşıma kapasitelerini aşmadan kullanmaları gerekmektedir.

³⁰⁰ Robert W. McIntosh, Charles R. Goeldner ve J.R. Brent Ritchie, **Tourism Principles, Practices, Philosophies**, John Wiley & Sons, Seventh Edition, Canada, 1995, s.270.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA ALAÇATI TURİZMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. ALAÇATI HAKKINDA GENEL BİLGİ

İzmir'in Çeşme İlçesine bağlı bir mahalle olan Alaçatı 2000'li yıllarla birlikte Türkiye'nin en popüler turistik destinasyonlarından biri haline gelmiştir. Hem deniz hem kara yoluyla ulaşımın mümkün olduğu destinasyon İzmir'e 79 km, Adnan Menderes Havaalanına ise 90 km uzaklıktadır. Destinasyona ulaşımın otoyolla sağlanması Alaçatı'nın ulaşılabilirliğini arttırmıştır.

Küçük bir tepenin yamacına kurulu Alaçatı'nın eski yerleşimi limandan 2.5 km içeride bulunmaktadır. Alaçatı'nın kuzeyinde Alaçatı-Çeşme Paşalimanı Turizm Merkezi ve güneyde Alaçatı Turizm Merkezi dışında 2005 yılında otoyolun güneyinde ilan edilen Alaçatı-Çeşme Turizm Merkezi kararı ile Alaçatı yerleşimi turizm merkezleriyle çevrelenmiştir³⁰¹.

Destinasyon Akdeniz ikliminin tüm özelliklerini taşımaktadır. Kışları yağışlı – ılıman, yazları sıcak ve kurak geçmektedir. Alaçatı nüfusu da mevsimine göre değişiklik göstermektedir. Kışlık nüfus 10.000 iken yaz aylarında turizm sezonunun açılması ve turizm talebinin artması ile birlikte 60.000–70.000'i bulmaktadır³⁰².

Ege denizine kıyısı olan destinasyon tarihi taş evleri, dar sokakları, arnavut kaldırım yolları ve rüzgar sörfüne imkan sağlayan plajları ile özellikle yerli turistlerin, son yıllarda ise yabancı turistlerin talep ettiği bir destinasyon haline gelmiştir.

Alaçatı 1830'lardan önce küçük ve fakir bir Yaya Müsellem köyü iken göç hareketleri ile birlikte zenginleşmeye başlamıştır. 19. Yüzyılın ortalarına kadar güneyi tamamen bataklık olan destinasyon, çevredeki bataklıkların kurutulması ile Alaçatı'nın güneyinde doğal limana ulaşan bir kanal açılmasına karar verilmiştir. 19. yüzyılın ortalarında Hacı Memiş Ağa'nın çalışmaları ve civardan getirilen Rum işçilerin katkıları sonucunda, Alaçatı'nın güneyindeki bataklık bölge kurtararak yerleşime açılmış ve buraya yerleşen Rumlar, yörenin imarında büyük rol

³⁰¹ <http://alacati.org.tr/alacati.html>, Erişim: 02.04.2015

³⁰² <http://www.alacatiizmir.com/alacati-hakkinda/> Erişim: 02.04.2015

oynamışlardır³⁰³. Destinasyona gelen Rum işçileri Alaçatı Limanı'nın 1 kilometre kuzeyinde bugünkü Alaçatı'yı inşa ederek yerleşmişlerdir. Rum işçileri, taş işçiliğinin yanı sıra Alaçatı'da bağcılığı da geliştirmişlerdir³⁰⁴.

Balkan savaşı ile birlikte göçen Rum nüfusu ile birlikte Alaçatı'nın kaderi değişmiş Balkanlardan gelen Müslüman Türklerin bağcılık ve zeytincilik bilmemeleri nedeni ile Alaçatı'da bulunan bağlar sökülüp yerine tütün dikilmiştir. İklim şartlarının elverişsiz olması nedeni ile tütün ve hayvancılık yapılamayan Alaçatı fakirleşmiştir. Hızlı bozulan ve yerel halkın yeterli gelir olmadığı için yenisi yapılamayan Alaçatı'da ki bu durum, mimari dokunun korunmasına neden olmuştur³⁰⁵. 1990'ların sonu 2000'li yılların başı ile birlikte rüzgar sörfüne olan talep artmış ve Alaçatı'da sörf turizmi gelişmeye başlamıştır.

Yılın en az 330 günü rüzgar esen Alaçatı limanının en büyük avantajı rüzgarın olmasına karşın dalganın olmamasıdır. Özellikle denizin kum olması rüzgar sörfüne yeni başlayan için ideal bir çalışma sahası yaratmaktadır. 1993'de sörf kulüplerinin kurulması ile birlikte destinasyon rüzgar sörfünde önemli çekim merkezlerinden biri haline gelmiştir. Avrupa ve dünya şampiyonalarının yapılması ile birlikte yerli ve yabancı turistlerin tercih ettikleri bir destinasyon haline gelmiştir³⁰⁶.

2001 yılında Alaçatı'daki ilk konaklama tesisi açılmıştır. Taş evlerin restore edilmesi ve konaklama tesislerine ve yiyecek-içecek işletmelerine dönüştürülme sürecinin başlaması ile birlikte destinasyondaki turizm tesislerinin sayısı artmaya başlamıştır. 2014 yılına gelindiğinde Alaçatı'da bulunan konaklama tesisi sayısının 255 olduğu belirlenmiştir.

Günümüzde restore edilerek turizm işletmelerine dönüştürülen ve özellikle turizm talebini destinasyona yönelmesini sağlayan taş evlerin çoğu 1850 ve 1910 yılları arasında inşa edilmiştir. Halen Alaçatı'da geçmiş 100-150 yıl önceye dayanan, çok iyi korunmuş ve korunmaya çalışılan 1.300 tas ev bulunmaktadır³⁰⁷. Alaçatı'nın sembolü haline gelen taş evlerin restorasyonu yerel yönetimin yaptırımları ile aslına uygun olarak ve sıkı denetimler ile yapılmaktadır.

³⁰³ <http://alacati.org.tr/alacati.html>, Erişim: 02.04.2015

³⁰⁴ A. Nedim Atilla ve Nezih Öztüre, **Alaçatı Agrilia'dan Günümüze Bir Mübadele Kasabası**, Öztüre Kültür Yayını, 2005, s.27.

³⁰⁵ Nedim Atilla, **Alaçatı**, Tashkalem, 2006, s. 10.

³⁰⁶ Alaçatı Koruma Derneği, **Alaçatı'da Yaşamak**, İyi Matbaacılık, 2006, s.24.

³⁰⁷ <http://alacati.org.tr/alacati.html>, Erişim: Erişim: 02.04.2015.

Tarihi ve mimari dokusunun yanı sıra şarap bağları, renkli sosyal dokusu ve sörf turizmine elverişli plajları Alaçatı'nın en önemli turistik ürünleri arasında sayılmaktadır. Bununla birlikte termal turizme imkan sağlayacak termal kaynaklarının olması ise destinasyonda değerlendirilmesi gereken doğal varlıkların olduğunu göstermektedir.

Bu bölümde sürdürülebilir turizm kapsamında Alaçatı turizminin değerlendirilmesine ilişkin sonuçları ve destinasyona etkileri, Alaçatı'da faaliyet gösteren, turizm faaliyetlerinde karar veren ve söz sahibi olan özel sektör, sivil toplum örgütleri, kamu ve yerel yönetim temsilcilerinin katıldığı bir araştırma ile incelenerek ulaşılan sonuçlar araştırma soruları çerçevesinde tartışılacaktır.

3.2. ARAŞTIRMA

3.2.1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Kapsamı

Araştırmanın amacı son 15 yıldır süratle gelişen ve turistik çekim merkezi haline gelen Alaçatı'nın sürdürülebilir turizm açısından doğal ve sosyo-kültürel varlıklarında meydana gelen değişimin irdelenmesi olarak belirlenmiştir.

Turizm sektörü, sürdürülebilirlik ilkeleri benimsenmediği ve uygulanmadığı zaman doğal ve kültürel kaynakları en fazla olumsuz etkileyen sektörlerden bir tanesi olarak kabul edilmektedir³⁰⁸. Sahip olunan kaynakların gelecek kuşaklara aktarılmasını ve turizmden fayda elde edilmesini sağlamak için koruma ve kullanma dengesinin başarı ile yönetilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda geliştirilen araştırma soruları şu şekildedir:

1 Türkiye'nin en önemli turistik destinasyonlarından biri olan Alaçatı'nın doğal ve kültürel varlıklara dayanan turistik ürünleri nelerdir?

2 Alaçatı'nın sahip olduğu turistik ürünlerin sürdürülebilirliği için yapılması gerekenler nelerdir?

Araştırma Alaçatı'da turizm konusunda fikir sahibi olan kamu sektörü, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörde çalışan uzman kişilerin görüşlerini kapsamaktır.

³⁰⁸ TÜSİAD, Sürdürülebilir Turizm, İstanbul, Eylül 2012, s.19.

3.2.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma seçilmiştir. Nitel araştırma, nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile nitel araştırma kuram oluşturmayı temel alan, sosyal olguları bağlı oldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir³⁰⁹.

Nitel araştırmalar çok sayıda yöntem ve kaynak kullanarak bireylerin görüşlerini deneyimlerine dayanarak sözlü, yazılı anlatımları ve kayıtları incelemektedir. Tek bir nitel araştırma projesinde birçok veri toplama tekniği kullanılabilmekte ve nitel araştırma yöntemleri arasında gözlem, görüşme, katılımcı gözlem ve belgelerin incelenmesi yer almaktadır³¹⁰.

Nitel araştırmada görüşme, temel veri toplama araçlarından bir tanesidir³¹¹. Görüşme tekniğinin en büyük özelliği derinlemesine bilgi edinilmesini sağlamasıdır. Farklı ölçek yapılarında kullanılan bu yöntem ile bireyin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgileri elde etmek mümkün olmaktadır³¹².

Görüşme tekniği keşif odaklı bir yöntemdir. Özellikle belirli aktörlerin kişisel görüşlerinin önem kazandığı durumlarda görüşme tekniği tercih edilmekte, kaynağın kalitesi ise elde edilen verilerin kalitesini belirleyen temel unsur olarak kabul edilmektedir³¹³.

Bu çalışmada nitel veri toplama araçlarından görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği, bir konu hakkında, ilgili kişilerden sorulacak sorular çerçevesinde bilgi almaktır. Bu kişilerin kaç kişi ve konuların neler olacağı, araştırma konusuna ve amaca bağlıdır³¹⁴.

³⁰⁹ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 9. Baskı 2013, s.45.

³¹⁰ Keith F. Punch, **Sosyal Araştırmalara Giriş**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2011, s.165.

³¹¹ Punch, s. 165.

³¹² Burak Mil, “Nitel Araştırma Tekniği Olarak Görüşme”, **Nitel Araştırma**, (Ed. Atilla Yüksel, Burak Mil, Yasin Bilim), Detay Yayıncılık, Ankara, 2007, s.3.

³¹³ Türker Baş, Yılmaz Usta ve Ekrem Önder Uyar, “Derinlemesine Görüşme”, **Nitel Araştırma Yöntemleri**, (Ed. Türker Baş, Ulun Akturan), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008, s.111.

³¹⁴ Aysel Aziz, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri**, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Ankara, 2014, s.85.

Görüşme tekniğinin bir takım kuralları bulunmaktadır. Bu kurallar şu şekilde özetlenebilir³¹⁵;

- Araştırmacı, görüşülecek konu hakkında bilgi sahibi olmalı ve yeterli bilgi toplamadan araştırmaya başlamamalıdır.
- Araştırmacının, yaptığı çalışma hakkında bilgi vermesi, alınacak bilgilerin bilimsel amaçlı kullanılacağını karşısındaki kişiye ayrıntılı olarak anlatması gerekmektedir.
- Sorular açık, basit, anlaşılır nitelikte olmalı, sorular arasında mantıksal bağlantılar bulunmalı, konular birbirleri ile ilişkili olmalıdır.
- Görüşmedeki sorular güdüleyici, görüşülen kişiyi etki altında bırakacak türde hazırlanmamalıdır.
- Görüşme sırasında araştırmacı, verilen yanıtları, yapılan yorumları dikkatle izlemelidir. Böylece verilen yanıtlardan, yapılan yorumlardan ara soru çıkartılması ya da sonraki bir sorunun yanıtının önceden verilmesi gibi bir durumu yakalaması kolaylaşmış olacaktır.
- Soruların bitiminde, varsa görüşülen kişinin düşüncelerinin aktarılması beklenmelidir.
- Görüşme tekniğinin en zayıf yanı, elde edilen bilgilerin doğru olup olmadığının ilk başta anlaşılmamasıdır. Görüşmede alınan bilgiler bir kişiden geldiğine göre, bilerek ya da bilmeyerek yanlış bilgi vermiş olabilir. Bu nedenle alınan her bilginin kuşku ile karşılanması, bilgilerin başka kaynaklardan doğrulanması gerekir.

Bu araştırma yukarıda belirtilen amacı ve soruları açısından sürdürülebilir turizm kapsamında Alaçatı turizminin değerlendirilmesi ilişkin zengin ve derinlemesine betimlemeler gerektirdiğinden nitel bir araştırma olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır. Özellikle bölgeye yönelik çevresel faktörlerin ve kısıtların ürettiği özgün bir bağlam içinde faaliyet gösteren işletmelerin ve destinasyonun sürdürülebilirliğinin hangi unsurlardan etkileneceği yönündeki dinamiklerin belirlenmesine derinden ve özgün yanıtlar belirlenmiştir.

³¹⁵ Aziz, s.87.

Sürdürülebilir turizm kapsamında Alaçatı turizminin değerlendirilmesine ek olan bu araştırmada araştırmacı bir nitel araştırma tekniği olan durum analizini benimsemiştir. Zira destinasyonda turizmin sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesine ilişkin işletmelerin, doğal ve sosyo-kültürel kaynakların gelişim süreci, turistik ürün ve çekiciliklerin, destinasyona olan talep yapısının, destinasyonun arz kapasitesinin, turizmin gelişmesi ile birlikte ortaya çıkan sosyo-kültürel ve ekonomik yapıda meydana gelen değişimlerin, yerel halkın gelişim sürecinde payının, sürdürülebilir kalkınma ve ekonomik sürdürülebilirlik gibi boyutları içeren öyküleri ortaya koyacak oldukça zengin bir veriye ihtiyaç duyulmaktadır. İhtiyaç duyulan veri zenginliğinin nicel yöntemlerle sağlanması oldukça güçtür. Dolayısı ile araştırmacı Alaçatı turizminin gelişimi ile ilgili geniş veriye ulaşmayı sağlayacak nitel bir teknik olan durum analizini tercih etmiştir.

3.2.3 Araştırmanın Örneklemi

Örneklem bir araştırmacının daha büyük bir havuzdan seçtiği ve nüfusa genellediği daha küçük bir örnek olaylar kümesidir. Nitel araştırmalarda bir örneklemin temsil gücü; örnek olaylar, birimler veya etkinlikler toplamının toplumsal yaşamı nasıl aydınlattığı ve etkilediğine odaklanılmaktadır. Örneklemin başlıca amacı, anlayışı netleştirebilecek ve derinleştirebilecek olan belirli örnekler, olaylar ya da eylemler toplamaktır³¹⁶.

Araştırma alanı Alaçatı bölgesi olarak belirlenmiştir. Alaçatı bölgesinin tercihi, araştırmacının içinde bulunduğu bölgenin özelliklerini daha iyi izleyebilmesi ve içeriden bakışı mümkün kılmasıdır. Ayrıca Alaçatı destinasyonunun seçilmesinde destinasyonun önemi, nitel bir araştırmada durumların derinlemesine çalışılmasına olanak veren ve genelleme yapma amacı olmayan bir örneklemin belirlenmesine gidilmesi esastır. Burada amaç genelleme yapmak değil, bütüncül bir resim elde etmektir. Nitel araştırma çalışılan konuyu derinlemesine ve tüm olası ayrıntıları ile incelemeyi hedeflemektedir³¹⁷.

³¹⁶ W. Lawrance Neuman, **Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar**, Çev. Sedef Özge, İstanbul, Yayınodası, 2008, s.319.

³¹⁷ Yıldırım ve Şimşek, s. 107.

Araştırmanın örnekleme kartopu örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Kartopu örnekleme ağ, zincirleme ya da nama dayalı örnekleme olarak da adlandırılmaktadır. Kartopu örnekleme küçük başlayıp karlar üzerinde yuvarlandıkça büyüyen ve daha fazla kar toplayan bir kartopu analogisine dayanmaktadır³¹⁸. Kartopu örnekleme az denekle başlayıp giderek çoğalmaktadır³¹⁹.

Araştırma süreci bu konuda en çok bilgi sahibi kimler sorusuyla başlamaktadır. Süreç ilerledikçe elde edilen isimler veya durumlar tıpkı bir kartopu gibi büyüyecek belirli bir süre sonra belirli isimler öne çıkmaya başlayacaktır. Araştırmacının görüşmesi gereken birey sayısı veya ilgilenmesi gereken durum sayısı bu şekilde azalmaktadır³²⁰.

Araştırma için Alaçatı'da bulunan ve turizm faaliyetlerinde karar veren ve söz sahibi olan kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum örgütleri yöneticileri ile temsilcilerinden oluşan 17 kişi ile görüşme talebinde bulunulmuştur. Görüşme isteği yönlendirilen iki uzmanın işleri nedeni ile randevu alınamamış, geri kalan 15 kişi ile uygun gördükleri zaman diliminde randevu alınarak görüşmeler yapılmıştır. Seçilen uzmanların Alaçatı turizminin potansiyelini temsil etme imkanını güçlendirdiği ve araştırmanın ana ve alt soruları için uygun bir örneklem oluşturduğu söylenebilmektedir.

Ek 2'de görüşülen kamu, özel sektör ve sivil toplum örgütü temsilcisi 15 kişinin isimleri ve temsil ettikleri kurum ve kuruluşların belirtildiği bir liste bulunmaktadır. Her görüşmenin yapıldığı sıraya göre bir numara verilmiştir. Analizlerde isim yerine görüşme numaraları belirtilmiştir.

Görüşmeler 02 Kasım 2014- 18 Ocak 2015 tarihleri arasında yapılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin işletme sahibi olmaları ve yoğun olmaları nedeni ile randevu alınması sırasında zorluklarla karşılaşmıştır.

³¹⁸ Neuman, s. 325.

³¹⁹ Aziz, , s.55.

³²⁰ Yıldırım ve Şimşek, s. 139.

3.2.4. Veri Toplama Süreci

Görüşme türleri yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşme olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi tercih edilmiş ve bu yöntem ile veriler toplanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmede araştırmacı yönelteceği soruları önceden hazırlamaktadır. Sorular yöneltirken araştırmacı yeni sorular sorma gereği duyduğu taktirde onları da görüşleri alınan kişilere yöneltmektedir³²¹. Eğer mülakat yapılan kişi görüşme esnasında belli soruların yanıtlarını başka soruların içerisinde yanıtlamış ise araştırmacı bu soruları sormayabilir.

Uzmanlar ile yapılan görüşmeler 40 ile 90 dakika arasında sürmüştür. Yönlendirilen sorular, araştırma konusu ve amacı ile doğrudan ilgilidir. Araştırmadaki sorular literatür kaynaklarının taranması ve konuya yönelik yapılan araştırmalar, tartışmalardan sonra zengin bir bilgi birikimi ile hazırlanmıştır. Tezin birinci bölümünde sürdürülebilirlik kavramı ve sürdürülebilir turizm ikinci bölümde turistik ürün ve destinasyon bazında turistik ürünü oluşturan faktörlerin tanımlamaları yapılmıştır. Bu unsurlar sürdürülebilir turizm kapsamında yapılacak mülakatların ana çerçevelerini ve sorularının içeriğini oluşturmuştur. Görüşme yapılan kişilerin bazı soruları sorulmadan yanıtlamaları üzerine tekrar o sorular yöneltilmemiştir. Bununla birlikte bazen görüşme yapılan kişilerin konuşmaları esnasında soruların yerleri değiştirilmek durumunda kalınmıştır.

Araştırmanın soruları ışığında geliştirilen mülakat soruları aşağıda yer almaktadır;

1. Son yıllarda Alaçatı turizmindeki hızlı gelişmenin nedenleri nelerdir? Gelişme sürecini ve mevcut durumu değerlendirir misiniz?
2. Alaçatı'yı çekici kılan özellikler nelerdir?
3. Alaçatı'ya gelmeyi kimler tercih ediyor?
4. Alaçatı'ya yönelik talep karşısında arz kapasitesi yeterli midir? Arz kapasitesi ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
5. Turizm gelişirken sosyo-kültürel ve ekonomik yapıda ne gibi değişiklikler meydana gelmiştir?

³²¹ Mil, s. 8.

6. Turizmin gelişmesinde halkın payı ile ilgili görüşleriniz nelerdir?
7. Alaçatı'nın turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir kalkınma çevresinde geliştiğini düşünüyor musunuz?
8. Son 15 yılda turizmin gelişmesi ile birlikte yerel doku üzerinde ne gibi değişiklikler meydana gelmiştir, bahseder misiniz?
9. Yerel yönetim Alaçatı'nın sürdürülebilirliğine yaklaşımı ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
10. Sizce Alaçatı'nın ekonomik sürdürülebilirliği nasıl bir seyir izlemektedir?
11. Alaçatı'nın doğal ve kültürel çekim gücü korunarak gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için neler yapılmalıdır?

3.2.5. Verilerin Analizi

Nitel bir araştırmada verilerin analizi, veri setinde açık ya da ortak bir biçimde yer alan, kavramsal kodlama ve bu temalar arasındaki anlamlı ilişkilerin ortaya çıkartılması ile gerçekleştirilmektedir. Bu süreçte betimsel ve içerik analizi olmak üzere genel olarak iki yöntem önerilmektedir.

Görüşmeler sonunda elde edilen verilere içerik analizi uygulanmıştır. İçerik analizi, metin içeriği toplama ve analiz etme tekniği olarak tanımlanmaktadır. İçerik iletebilen sözcükler, anlamlar, semboller, düşünceler, temalar veya herhangi bir iletiye gönderme yapılmaktadır³²².

İçerik analizi, nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan yöntemlerden birisi olarak kabul edilmektedir. İçerik analizi ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde tümünden gelimci bir yol izlenmektedir. İçerik analizinde araştırmacı öncelikli olarak araştırma konusu ile ilgili kategoriler geliştirmektedir³²³.

İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilir ve anlaşılabilir şekilde düzenlenerek yorumlanır³²⁴.

³²² Nueman, s.466.

³²³ Murat Özdemir, "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yönetim Bilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:11, Sayı:1, 2010, s. 335.

³²⁴ Yıldırım ve Şimşek, s. 259.

İçerik analizinde çözümleme; kodlama yönergesine göre ‘kodlama kağıdı’ ile yapılmaktadır. Kodlama kağıdı basitleştirilmiş ve kısaltılmış olarak araştırmacı tarafından hazırlanmaktadır³²⁵. Araştırmacı, kodlama sürecinde verileri kavramlaştırır. Kavramsallaştırma, bir gözlemden, bir cümleden ya da bir paragraftan hareket ederek ilgili olay, düşünce ya da olguya isim verme sürecidir. Bu sürecin sonunda araştırmacı oldukça fazla miktarda kavram elde etmiş olur. Bu aşamada araştırmacı birbiri ile ilişkili kavramları gruplandırmak suretiyle çeşitli temalar keşfeder. Bu şekilde analiz edilecek birim sayısı da azaltılmış olur. Kavramsallaştırma aşamasında olduğu gibi temalara da isimler verilir. Ancak temalara verilen isimler kavramlara verilen isimlerden daha soyut düzeydedir³²⁶.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi iyi çizilmiş ise; temaların en azından bir bölümünün bu kuramsal çerçeveye göre önceden belirlenmesi mümkündür. Nitel verilerin sayısallaştırılması; gözlem, görüşme veya doküman analizinden sonra verilerin rakamlara dökülmesidir. Burada amaç istatistiksel yöntemlere başvurarak genelleme yapılmasıdır³²⁷.

Araştırmanın analiz aşamasında öncelikle görüşme kayıtları yazılı hale getirilmiştir. Araştırmada nitel veriyi sayısallaştırmak için her soru için ayrı tablolar hazırlanmış ve tablolarda her temanın altında alt kategoriler belirlenmiştir. Bu tablolar üzerinden her görüşün kaç kez tekrarlandığı ve bu görüşlerin yüzde dağılımları belirtilmiştir.

Son aşamada ise her soru için görüşme yapılan uzmanların fikir ve görüşleri yorumlanarak rapor haline getirilmiştir. Araştırma, Alaçatı’da turizm ile doğrudan ilgili özel sektör, kamu sektörü ve sivil toplum örgütlerinde görev alan uzmanlar ile sınırlıdır.

3.2.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenilirliği

Geçerlik ve güvenilirlik birbirlerini tamamlayan kavramlar olarak kabul edilmektedirler. Ölçü kesin ve gözlemlenebilir olduğunda güvenilirliği sağlamak kolaylaşmaktadır. Güvenilirlik ve geçerliğin birden fazla tanımı bulunmaktadır.

³²⁵ Aziz, s. 142.

³²⁶ Özdemir, s. 332.

³²⁷ Yıldırım ve Şimşek, s. 274.

Geçerlik akla yatkınlık, onunla ilgili veriler ve bildirimlerin dışlayıcı olmaması anlamına gelmektedir. Geçerlik ancak bir araya geldiklerinde ağır bir kanıt kütesi oluşturan çeşitli ayrıntıların kümeli etkisinden doğmaktadır. Araştırmacılar farklı verileri inceleyip aralarındaki bağlantıları değerlendirdikçe ve ayrıntılarda yoğun bir bağ oluştukça geçerlik artmaktadır³²⁸.

Güvenilirlik ise tutarlılık veya sağlamlık anlamına gelmektedir. Nitel araştırmalarda araştırmacılar gözlemlerini tutarlı bir biçimde kaydetmek için çeşitli teknikler kullanmaktadırlar. Bu teknikler arasında görüşmeler, katılım, fotoğraflar ve belge incelemeleri bulunmaktadır³²⁹.

Araştırmacı görüşmeler esnasında güvenilirliği arttırmak için bir takım önlemler alması gerekmektedir. Bu önlemler³³⁰;

- Araştırmacı araştırma sürecinde kendi konumunu katılımcılara açıklamalıdır.
- Araştırmacı veri kaynağı olan bireyleri açık bir biçimde tanımlamalıdır.
- Araştırmacı verilerin elde edildiği sosyal ortamları açık bir biçimde tanımlaması gerekmektedir.
- Elde edilen verilerin analizinde kullanılan kavramsal çerçeveler ve varsayımlar ayrıntılı olarak tanımlanmalıdır.
- Veri toplama ve analiz yöntemleri ile ilgili ayrıntılı açıklamaların yapılması gerekmektedir. Görüşme ve gözlemin nasıl yapıldığı, verilerin nasıl kaydedildiği elde edilen sonuçların nasıl birleştirildiği açıklanmalıdır.

Araştırmanın veri analizi aşamasının birinci adımı olarak araştırmacı ses kayıt cihazına kaydettiği mülakat söylemlerini bilgisayar ortamında yazılı hale getirmiştir. Bu şekilde yaklaşık 184 sayfalık tam veri metni oluşturulmuştur. Bu yazılı veri dosyalarını inceleyerek benzer verileri gruplandırmış ve kategorileri bir araya getirerek ana temaları belirlemiştir.

Araştırmaya katkı sağlayan bağımsız bir uzman araştırmacı tarafından da veri dosyalarının ayrı ayrı okunarak benzer veriler gruplandırılıp, kategoriler oluşturularak ortak ana temalar belirlenmiştir. Farklı uzmanların metinlerde saptadıkları temalar

³²⁸ Neuman, s.289.

³²⁹ Neuman, s.286.

³³⁰ Yıldırım ve Şimşek, s.295.

arasında yüksek oranda benzerlik görülmüştür. Bu bulgular araştırmanın güvenilirliğine yüksek oranda katkı sağlamaktadır. Temel temalar ortaya çıktıktan sonra aralarında ilişkiler incelenmiş ve ortak paydada toplanmıştır. Araştırmada kullanılan görüşme soruları Ek 1 de, araştırma sonucunda elde edilen ortak temalar ve kodlar ise Ek 3 de belirtilmiştir.

3.3 DEĞERLENDİRME VE YORUMLAR

Soru 1 Alaçatı'nın Gelişim Süreci

Görüşmeler esnasında önce mülakat yapılan kişilere son yıllarda Alaçatı turizminde gözlemledikleri gelişim süreci sorulmuş ve bu süreci değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların tamamı Alaçatı turizminin gelişim sürecinin 2000'li yıllara dayandığını son 15 yılda Alaçatı'da gerek yönelik turizm talebinde, gerek ise turizm yatırımlarında büyük bir artış olduğunu gözlemlediklerini belirtmişlerdir.

Özellikle son 5 yılda daha da hızlanan bu gelişme ile birlikte yaz aylarında aşırı kalabalık bir turist kitlesi ile karşı karşıya kalındığı belirtilmiştir.

Tablo 5: Gelişim Süreci Değerlendirmesi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	*	Oran (%)
Turist Sayısında Artış		x	x	x	x	x		x		x	x	x	x			10	66,6
Yatırımda Artış	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x	x		x	12	80
Tanıtım		x			x			x	x	x	x		x	x		8	53,3
Mimari yapı	x						x						x	x	x	5	33,3
Hızlı Gelişim				x			x	x			x	x		x		6	37,5

*Kodların katılımcılar tarafından tekrarlanma sayısı

Turistik işletme sayısında (küçük oteller, eğlence mekanları, yiyecek-içecek işletmeleri) ve turist sayısında meydana gelen artış dikkat çekici şekilde fark

edilmektedir. Gelişimin bu denli hızlı olmasının sebebi Alaçatı'nın sahip olduğu doğal ve kültürel kaynakların son 15 yılda yatırımcılar ve turistler tarafından fark edilmesidir. Bununla birlikte Kuşadası ve Marmaris gibi önemli çekim merkezlerinde meydana gelen olumsuz değişimin farkında olan yatırımcılar ve yerel yönetim benzer hataların Alaçatı'da tekrarlanmasını önlemek amacı ile bir takım tedbirleri almalıdırlar.

Alaçatı'nın bugün bu kadar popüler hale gelmesinin en büyük nedenlerinden biri olarak mimari yapısının korunmuş olmasını belirten katılımcılar, yapılan tanıtım ve kaliteli yatırımların da Alaçatı turizminin gelişim sürecine olumlu katkı sağladığını düşünmektedirler.

Alaçatı'nın denizden uzak, çok yeşil olmayan bir yerleşim yeri olmasına rağmen bu kadar talep gören bir destinasyona dönüşme sebepleri arasında, vizyon sahibi yatırımcıların bölgede yatırım ve tanıtım yapmasının, eski taş evlerin restore edilerek küçük otellere dönüştürülmesinin destinasyon imajının oluşturulmasını sağladığını ve Alaçatı'yı bir marka haline getirdiğini ifade eden katılımcılar bir diğer önemli husus olarak Sivil Toplum Örgütleri öncülüğünde Alaçatı'nın sit alanına dönüştürülmesini belirtmektedirler. Katılımcıların vurguladıkları en önemli nokta Alaçatı turizminin gelişim sürecinde bu beldenin sit alanına dönüşmesi yapılaşmanın ve betonlaşmanın bir nevi önüne geçilmesini sağladığı yönündedir.

Görüşme 11 *“Alaçatı'nın mimari dokusu, tarihi ve sosyal dokusu, doğal dokusu korunarak turizm talebinin destinasyona çekilmesi en önemli hedeflerimizden bir tanesidir.”*

Sürdürülebilir turizmin en önemli hedeflerinden bir tanesi doğal ve kültürel yapıyı bozmadan, turizmin gelişmesi ile birlikte ortaya çıkacak olumsuzlukların en aza indirilmesi ve dengeli bir gelişim sağlanmasıdır. Görüşme yapılan konuşmacıların genelinde bu bilincin olduğu saptanmıştır. Alaçatı'da turizm gelişirken beldenin sahip olduğu değerlerin turistik talebi çektiği ve ancak bu değerlerin korunduğu taktirde planlı bir gelişim sağlanacağı ortadadır.

Bu görüşlerin yanı sıra bazı katılımcılar ise Alaçatı'da sonradan yapılan taş evlerin doğallığı bozduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Görüşme 15 “*Alaçatı’da sonradan yapılan taş evler, otantikliği bozmaktadır. Yerel yönetimin rant kaygısını bir kenara bırakıp daha güçlü bir kontrol mekanizması ile yapılaşmanın önüne geçmesi gerekmektedir.*”

Mimari yapıya uymayan, sonradan aslına uygun olarak yapılmayan gerek ikinci konutlar gerek ise turizm işletmeleri Alaçatı’nın sahip olduğu otantik yapının bozulmasına neden olmaktadır.

Soru 2 Turistik ürün ve Çekicilikler

Destinasyonlardaki turizm sistemi içinde bulunan ve turistleri destinasyonu ziyaret etmeye teşvik eden bütün değerleri, turistik çekicilikler olarak isimlendirebiliriz. Destinasyonların sahip olduğu çekicilikleri sekiz grupta sınıflandırmak mümkündür. Bunlar;³³¹.

- Doğal çekicilikler,
- Tarihi çekicilikler,
- Kültürel çekicilikler,
- Konulu parklar,
- Özel dönemsel çekicilikler ve etkinlikler,
- Eğitim amaçlı çekicilikler,
- Rekreasyon
- Diğer çekicilikler şeklinde sıralanabilir.

³³¹ Gürhan Aktaş, “Turistik Çekicilikler”, **Genel Turizm**, (Ed. Orhan İçöz), Ankara ,2007, ss. 99-100.

Tablo 6: Turistik Ürün ve Çekicilikler

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	*	Oran (%)
Gastronomi	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	13	86,6
Mimari yapı	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		14	93,3
Rüzgar (sörf imkanları)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	15	100
Eğlence mekanları		x	x		x		x					x	x	x		7	46
Konaklama işletmeleri		x								x	x		x	x	x	6	40
Kolay ulaşım imkanları		x					x				x					3	20
Alaçatı Marina		x	x	x		x					x					5	33,3
Yerel doku (otantik doku)			x				x		x	x		x		x		6	40
Ulusal ve uluslararası festivaller						x	x	x		x			x	x		6	40
Plajlar	x								x	x		x	x			5	33,3
Yerel halk										x		x	x			3	20
Servis ve hizmet kalitesi		x								x	x					3	20
Şarap bağları				x				x								2	13,3

*Kodların katılımcılar tarafından tekrarlanma sayısı

Görüşme 2 “*Alaçatı rüzgar sörfü adına güzel esen yan rüzgarı, düz ve emniyetli su derinliği, uygun pratik ve eğitim alanları ile yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çekmektedir.*”

Katılımcılarım tamamı Alaçatı’nın sahip olduğu en büyük çekiciliğin sörf turizmine imkan sağlayan rüzgar ve sörf turizminin yapıldığı plajlar olduğunu düşünmektedirler. Alaçatı’nın yerli ve yabancı turistler tarafından tanınması ve talep görmesinin en büyük sebeplerinden birinin sörf turizmi olduğu düşünülmektedir.

Görüşme 3 “*Alaçatı’nın yazılı ve görsel medyada sıklıkla yer alması, doğal mimarisinin korunması turistleri bu destinasyona çekmektedir.*”

Görüşme yapılan 15 katılımcının %93’ü turistleri Alaçatı’ya çeken nedenlerden bir tanesinin destinasyonun sahip olduğu mimari yapı ve restore edilen taş evler olduğunu düşünmektedirler.

Görüşme 14 “*Alaçatı’nın gelişirken mimari yapısının korunarak gelişimi, taş evlerin korunması beldenin markalaşmasına ve farklılık kazanmasına neden olmuştur.*”

Yapılan görüşmelerde bir takım katılımcılar Alaçatı’nın mimari yapısının aslına uygun olarak korunduğunu düşünürken bazı katılımcılar ise, sonradan yapılan taş evlerin Alaçatı’nın otantik yapısını bozacağını savunmaktadırlar.

Görüşme 12 “*Turistleri destinasyona çeken en önemli nedenler arasında otantik yapısı ve mimari dokunun korunması gelmektedir. Fakat sonradan yapılan taş evler sayesinde Alaçatı’nın otantik yapısının bozulacağını düşünmekteyim.*”

Katılımcıların %40’ı Alaçatı’nın sahip olduğu otantik yapının turistleri destinasyona çektiğini düşünmekle birlikte otantik yapının bozulması ya da sonradan yapılan taş evler ile yapaylaşması ileriki zamanlarda talebin düşmesine sebep olacağı düşünülmektedir.

Görüşme 5 “*Alaçatı’nın en önemli çekiciliği destinasyonun sörf turizmi açısından bir cazibe merkezi olmasıdır. Ayrıca yerel yönetimin mimari ve tarihi doku üzerinde gösterdiği hassasiyet sayesinde yerel doku korunmuş bu durumda turistlerin destinasyona rağbet göstermesini sağlamıştır. Eğlence mekanları, yerel ve amatör restoranların değişik tatları turistlere sunması ile de Alaçatı’yı gastronomi merkezi haline gelmiştir.*”

Görüşme 11 “*Alaçatı’yı çekici kılan özellikler arasında çok sayıda ve birbirinden güzel küçük otellerin bu destinasyonda toplanması ve kaliteli hizmet vermesidir.*”

Oteller, konaklama tesisleri ve eğlence mekanları turistik ürünün önemli bir alt bileşeni olarak düşünülmektedir³³². Katılımcıların %86,6’sı destinasyonda hizmet veren restoranların, %46’sı ise küçük otellerin cazibe yarattığını düşünmektedirler.

Destinasyonda düzenlenen ulusal ve uluslararası festivallerin önemi katılımcıların %40’ı tarafından vurgulanmıştır.

Soru 3 Talebin yapısal özellikleri

Tablo 7: Talep Yapısı

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	*	Oran (%)
Yerli Turist	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	15	100
Az Sayıda Yabancı Turist		x			x	x		x	x	x					x	7	46,6

*Kodların katılımcılar tarafından tekrarlanma sayısı

Görüşme 4 “*Alaçatı ilk başlarda orta yaşlı ve emekli insanların dinlenebileceği bir beldeye iken bu kesim şu anda yaz sezonu çok kalabalık olduğu için yazın gelmeyi tercih etmiyor.*”

Katılımcıların yaptığı genel değerlendirmelere göre Alaçatı’ya gelen turistleri eğlenme ve dinlenme amaçlı olarak ikiye ayırmak mümkündür. Nisan, Mayıs, Haziran ve Eylül, Ekim, Kasım aylarında dinlenme amaçlı, yaş ortalaması biraz daha yüksek turist kitlesi ile karşılaştıklarını Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında ise yaş ortalaması daha düşük turist kitlesi ile karşılaştıklarını vurgulamışlardır.

Görüşme 3 “*Gençler, eğlence hayatı için Alaçatı’ya gelirken, orta yaş turistler Alaçatı’yı otantik yapısından dolayı tercih ediyor.*”

³³² Öcal Usta, **Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2009, s.115.

Özellikle yaz aylarında yaş ortalaması düşük turist kitlesi Alaçatı'yı eğlence mekanları ve plajları için tercih ederken, yaş ortalaması yüksek turist kitlesinin Alaçatı'yı otantik yapısı için tercih ettikleri belirtilmiştir.

Görüşme 2 *“Yabancı turistlerin Alaçatı'yı tercih etme nedenleri arasında yaygın tanıtım ve sörf turizmi gelmektedir.”*

Görüşme 5 *“Yabancı turist sayısında artışın sebebi Alaçatı Turizm Derneği ve bir takım küçük otel işletmelerinin yurt dışında fuarlara katılmasından kaynaklanmaktadır.”*

Yabancı turist sayısında son yıllarda artış olduğu vurgulanmıştır. Bu artışın sebepleri arasında:

- Sörf turizmi,
- Alaçatı'nın yurt dışı fuarlarında tanıtımının yapılması,
- Sosyal medya araçları sayesinde duyurulması,
- Sakız adasında yaşayanların Alaçatı pazarına gelmesi,
- Selçuk ve Efes'i ziyaret edecek turistlerin Alaçatı'da konaklamayı tercih etmesi,
- Alaçatı'da kurulan derneklerin payı olduğu

sayılabilir.

Görüşme 14 *“Destinasyona az sayıda yabancı turist gelmesinin sebebi özellikle Çeşme ve Alaçatı'da bulunan konaklama işletmelerinin oda kahvaltı sistemi ile çalışmasından kaynaklanmaktadır.”*

Destinasyonu ziyaret eden yabancı turist sayısının artması için yurt dışında Alaçatı'nın tanıtımının daha fazla yapılması, oda-kahvaltı sistemi yerine tam pansiyon sistemine geçilmesi, alternatif turizm çeşitlerinin arttırılması ile mümkün olabileceği konuşmacılar tarafından belirtilmiştir. Fakat destinasyonda tam pansiyon sistemine geçiş genel anlamda olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Destinasyondaki yiyecek-içecek işletmeleri bu durumdan olumsuz olarak etkileneceklerdir. Alaçatı tam pansiyon sistemi için uygun bir destinasyon değildir.

Görüşme 11 *“Eskiden yaş ortalaması daha yüksek turist kitlesi Alaçatı'yı ziyaret ederken, son dönemlerde yaş ortalaması daha düşük turist kitlesi ile karşılaşilmektedir.”*

Alaçatı'yı ziyaret eden turistik talebin yaş ortalamasının, destinasyonun popüler olması ve eğlence mekanlarının sayısının artması ile birlikte düştüğü gözlemlenmiştir. Ayrıca turistik talebin yapısında sezonluk farklılıklar da gözlemlenmektedir. Yüksek sezon dışında yaş ortalaması ve gelir seviyesi yüksek yerli turistler destinasyonu ziyaret ederken, yüksek sezonda yaş ortalaması düşük özellikle sörf turizmi ve eğlence mekanları için yerli turistlerin destinasyonu ziyaret ettiği düşünülmektedir.

Konaklama ve yiyecek-içecek işletmelerinde fiyatların yüksek olması destinasyonun gelir seviyesi yüksek yerli turistleri tarafından tercih edilmesine sebep olduğu belirtilmiştir.

Soru 4 Arz Kapasitesi

Turizm arzı, bir ülkenin turistik işletmeleri ve kurumları aracılığı ile turistlere sunduğu maddi ve manevi hizmetlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır³³³.

İnsanları turizme yönlendiren faktörler genellikle bireysel ve içsel isteklerden kaynaklanmaktadır. Bu isteklerinin yanı sıra insanlar seyahat kararı verdiren arz yönlü faktörler de bulunmaktadır³³⁴. Kültür değerleri, ulaşım olanakları, konaklama birimleri, gastronomik zenginlikler, eğlence, sağlık kurumları, hizmet veren işletmelerin sayısı ile niteliği, hediyelik eşya dükkanları, gece kulüpleri, barlar, kültürel gelenekler, kültürel çevre, seyahat acentaları arz yönlü faktörler arasında sayılabilirler³³⁵.

Tablo 8:Arz Kapasitesi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	*	Oran (%)
Yeterli	x	x		x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	13	86,6
Yeterli Değil			x							x						2	13,4

*Kodların katılımcılar tarafından tekrarlanma sayısı

³³³ Olalı ve Timur, s. 171.

³³⁴ İçöz ve Kozak, s.37.

³³⁵ Özcan Yağcı, **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 41.

Görüşme 1 *“Arz olanaklarından yatak kapasitesi son yıllarda gittikçe artmaktadır. Fakat yüksek sezonda özellikle alt yapı imkanları yetersiz kalıyor ve elektrik kesintileri meydana geliyor.”*

Alaçatı’da turizmin gelişmesi ile birlikte küçük otel sayısında ve buna bağlı olarak yatak kapasitesinde artış olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Kaliteli ve yüksek yatırım maliyeti olan konaklama işletmelerinin yanı sıra kalitesiz hizmet veren birtakım konaklama işletmelerin Alaçatı’nın imajını bozduğu düşünülmektedir.

Bazı katılımcılara göre yatak sayısının fazlalığı kaliteyi düşürmekte, fiyatların aşağı çekilmesine sebep olmaktadır. Yatak kapasitesinin son zamanlarda yükselmesinin sebebi ise evlerin küçük otel ve pansiyona dönüştürülmesi olarak düşünülmektedir.

Görüşme 3 *“Arz imkanları belli aylarda yetmiyor.”*

Alaçatı’nın en büyük sıkıntısının yaz sezonunun kısalığına bağlayan katılımcılar özellikle belli aylarda turizm talebinin artması ile birlikte kapasitenin yetersiz kaldığını düşünmektedirler.

Görüşme 4 *“Yatak kapasitesi yüksek, 2.5 ay aşırı yüksek sezon, 4 ay düşük sezon yaşanıyor ve geri kalan aylarda çoğu konaklama işletmesi ve restoranlar kapanıyor.”*

Alaçatı’nın kısıtlı yaz sezonu dışında kalan sürede konaklama ve yiyecek-içecek işletmelerinin kapanması destinasyondaki turizm gelişimini olumsuz etkilemektedir. Kiraların çok yüksek olması işletmelerin sürekli el değiştirmesine sebep olmaktadır. Sürekli el değiştiren turizm işletmeleri yüzünden hizmet kalitesinin düştüğü düşünülmektedir.

Görüşme 5 *“Arz imkanlarının yeterli olduğunu düşünmekteyim. Sezon bittikten sonra çoğu işletme kapanıyor ya da kiralarını ödeyemedikleri için el değiştiriyor. Hizmet kalitesinin düşmemesi için işletmelerin sürekli el değiştirmemesi gerekmektedir.”*

Bazı katılımcılar Alaçatı’da yatak sayısında devam edecek hızlı artışın ve sürekli el değiştiren işletmelerin hizmet kalitesinde düşüşe neden olacağını düşünmektedirler.

Görüşme 7 “*Artan talebi karşılamak için yeni konaklama tesisleri ve yaşam alanları yapılmıştır.*”

Katılımcılar eskiden Alaçatı’nın Kemalpaşa Caddesi üzerinde geliştiğini talep arttıkça ise antikacıların, restoranların, kafelerin olduğu Hacımemiş caddesinin de turizme açıldığını belirtmişlerdir. Bu cadde de tıpkı Kemalpaşa Caddesi gibi yeni bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Talep arttıkça arzın da arttığı katılımcılar tarafında belirtilmiştir. Fakat destinasyona olan talep arttıkça bir takım sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Genel olarak katılımcıların bahsettiği sorunların başında trafik yoğunluğu, otopark yetersizliği ve gürültü sorunu gelmektedir. Diğer vurgulanan nokta ise talebin artması ile birlikte eğlence mekanı sayısındaki artıştır. Eğlence mekanları ve konaklama işletmelerinin yan yana olması bu otellerde kalmak isteyen müşterileri rahatsız ettiği düşünülmektedir. Ortaya çıkan gürültü probleminin otel müşterilerini başka destinasyonlara kaymasına sebep olacağından korkulmaktadır.

Bazı katılımcılar arzın talebi karşılayacak düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Fakat konaklama işletmelerinin ve restoranların düşük sezonda da kapanmaması gerektiğini, bu işletmelerin açık olmasının sezonun uzamasına yardımcı olacağını düşünmektedirler. Mevsimlik işletmeler yerine bütün bir yıl açık olacak işletmeler destinasyonda turizm sezonunun uzamasına olumlu katkı sağlayacaktır.

Görüşme 9 “*Alaçatı’yı çekim merkezi haline getiren ev pansiyonculuğudur. Ancak kalitesiz hizmet veren bir takım işletmeler talebin başka beldelere kaymasına sebep olmaktadır.*”

Arz imkanlarını yeterli bulmayan bazı katılımcılar ise amatör olarak yapılan ev pansiyonculuğu yerine daha kaliteli konaklama işletmelerinin açılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca gelişim sağlanırken turistik talebi destinasyona çeken yerel dokunun ve mimari yapının da zarar görmesinin önlenmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Görüşme yapılan katılımcıların %86,6’lık bir kısmı Alaçatı’nın arz imkanlarının özellikle yatak kapasitesinin ve yiyecek-içecek işletmelerinin arttığını ifade ederken %13,4’lük bir kısmı da arz imkanlarının yetersiz olduğunu özellikle daha fazla yatak kapasitesine ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

Soru 5 Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Turizmin geliştiğı destinasyonda sosyal, kültürel ve ekonomik yapıda olumlu ve olumsuz etkilerle karşılaşmaktadır. Olumlu sosyo-kültürel ve ekonomik etkiler arasında³³⁶;

- Yerel kültürün guru kaynağı haline gelip turistler tarafından merak edilmesi,
- Ekonomik açıdan yeni iş imkanlarının ortaya çıkması ve yerel halkın istihdam sağlaması,
- Turistler ve yerel halk arasında kültürel alışverişin gerçekleşmesi, farklı kültürlerin öğrenilmesi,
- Kültürel değerlerin korunmasına yönelik çalışmaların ortaya çıkması

sayılabilir.

Negatif sosyo-kültürel ve ekonomik etkiler arasında ise³³⁷;

- Turizmin destinasyonda hızla gelişmesi ile birlikte halen devam eden birtakım potansiyel ekonomik aktivitelerin şekil değiştirmesi,
- Yerel halkın gelir kaynağının değişmesi,
- Tarım üretimi yerine turizme geçiş olması,
- Kültürel varlıkların otantikliğini kaybetmesi ve ticarileşmesi,
- Yerel halk ve turistler arasında kültürel farklılıklar, dil ve din farklılıkları gibi nedenlerle yanlış anlaşılmanın ortaya çıkması,
- Alkol, uyuşturucu kullanımının artması ile birlikte destinasyonda suç oranının artması gibi sorunlar sayılabilir.

³³⁶ World Tourism Organization, **Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners**, 1993, Spain, s. 111

³³⁷ World Tourism Organization, s.112.

Tablo 9:Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	*	Oran (%)
Yozlaşma	x							x		x		x				4	26,6
Gayrimenkul fiyatlarında artış	x	x	x	x	x	x		x	x	x			x		x	11	73,3
Geçim kaynağı		x	x			x	x	x	x		x	x	x	x	x	11	73,3
Gelir seviyesinde artış		x	x	x		x	x	x	x		x	x	x	x		11	73,3
Eğitim seviyesinde artış					x								x			2	13,3
İstihdam					x		x	x	x		x	x	x	x		8	53,3
Kültürel değerlerin korunması		x						x	x		x					4	26,6
Taş evler		x						x	x							4	26,6
Kültürel alışveriş		x					x			x	x		x	x		6	40

*Kodların katılımcılar tarafından tekrarlanma sayısı.

Görüşme 1 “Sosyo-kültürel yapıda yozlaşma görülmektedir.”

Birçok ülkede turistlerin gelmesiyle, değer ve inanç yapısının değiştiği, giyim ve yaşam biçiminde geleneksel kalıplardan uzaklaşıldığı, dilde yabancı sözcük kullanımının arttığı ve kültürel değerlerin özelliklerini yitirdiği gözlemlenmiştir. Bu değişikliklerin ne ölçüde turizmden ne ölçüde sanayileşmeden kaynaklandığını saptamak güçtür. Çözülme durumunda olan, toplumsal değişimler karşısında geleneksel değerlerini yitirmiş olan bir kültür büyük olasılıkla turizmden daha çok etkilenecektir³³⁸.

³³⁸ Z. Doğan, s. 131.

Turizmin gelişmesi ile birlikte ortaya çıkan olumsuz sosyo-kültürel etkiler arasında değerlerin değişmesi, yaşam biçiminin değişmesi, dilin değişmesi sayılmaktadır.

Görüşme yapılan katılımcıların % 26,6'lık kısmı ekonomik anlamda destinasyonda sağlanan olumlu gelişmelerin, sosyo-kültürel anlamda sağlanmadığını belirtmişlerdir. Turizmin gelişmesi ile birlikte yerel halkın yaşam biçimde çok hızlı bir değişim olduğunu, elde edilen sosyal faydanın yetersiz kaldığını ve kültürel yozlaşma ile karşı karşıya kalındığı görüşünü savunmaktadırlar.

Görüşme 2 *“Alaçatı’nın kültürel değerlerinin korunması için Alaçatı Koruma Derneği kuruldu.”*

Alaçatı’da turizm gelişirken bu destinasyona dışarıdan gelen işletmeciler ve yerel halk Alaçatı Koruma Derneği’ni kurmuşlardır. Böylece Alaçatı’da kültürel değerlerin yok olmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Daha sonra dernek adını Alaçatı Turizm Derneği olarak değiştirmiş ve dernek üyeleri arasında sadece destinasyonda hizmet veren turizm işletmeleri üye olarak kabul edilmiştir.

Görüşme 2 *“Taş evler restore edilmiş, planlı gelişmenin sağlanmasına ve gelir elde edilmesine olanak sağlanmıştır.”*

Taş evlerin restore edilmesi ile birlikte bu yapılar küçük otellere çevrilmiştir. Alaçatı’nın mimari yapısını koruyarak bir değer kazanması ve fark edilmesi ile birlikte turizmden gelir elde edilmeye başlanmıştır. Turizm sayesinde uzun dönemde kat edilebilecek bir mesafenin daha kısa sürede kat edildiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Görüşme 2 *“Turizmin beldede gelişmesi ile birlikte karşılıklı kültürel alışveriş meydana gelmiştir.”*

Yerel halk dışarıdan gelen işletme sahipleri sayesinde şehir kültürünü öğrenirken, işletmelerin de yerel halktan bir takım yerel değerleri öğrendiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu şekilde karşılıklı sosyal etkileşimin gerçekleştiği ve yerel halk sayesinde unutulmuş değerlerin hatırlandığı vurgulanmıştır.

Turizmin gelişmesi ile birlikte sosyo-kültürel ve ekonomik yapıda meydana gelen değişimler;

- Yerel halkın, turizmin gelişmesi ile birlikte turizmin önemini kavrayıp çocuklarını turizm dalında eğitime sevk ettikleri,

- Halkın refah seviyesinin arttığı,
- Halkın turizmden gelir elde etmeye başladığı,
- Yerel halkın açılan turizm işletmelerinde istihdam elde ettikleri,
- Kültürel değerleri korumaya yönelik bir yaklaşım izlendiği,
- Yapılan festivaller, sanatsal etkinlikler sayesinde halkın vizyonunun geliştiği ve kültür seviyesinin arttığı,
- Tarım yerine turizmden doğrudan ya da dolaylı olarak gelir elde etmeye başladığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Görüşme 6 “*Gayrimenkul fiyatlarında yüksek oranda artış meydana gelmiştir.*”

Katılımcıların %73’ü gayrimenkul fiyatlarının arttığını ve halkın geçim kaynağının turizmle birlikte değiştiğini belirtmişlerdir.

Görüşme 7 “*Yerel halkın geçim kaynağında değişiklikler meydana geldi. Yerel halk tarımla uğraşmak yerine gayrimenkullerini turizm işletmelerine satmaya ya da kiraya vermeye başladı.*”

Turizmin yöresel ekonomiler üzerinde olumlu ekonomik etkilerinin yanında olumsuz ekonomik etkileri de bulunmaktadır. Ekonomik faaliyetlerde yapı değişikliği turizmin olumsuz etkilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ekonomik yapılardaki değişim kırsal alanlarda yaşayan insanların mesleklerinde görülmektedir. Özellikle gençlere tarımın dışındaki işler ve yaşam tarzı daha cazip gelmektedir³³⁹. Alaçatı’da yaşayan yerel halkın, destinasyonda turizmin gelişmesi ile birlikte gelirlerini tarımsal üretimi yerine gayrimenkulden elde etmeye başladığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Özellikle emlak, arazi ve kira bedellerinin çok yüksek olması yerel halkın gelirinin artmasına neden olduğu ifade edilmiştir.

Yerel halkın evlerini, evlerinin avlularını kiraya verip gelir elde ettikleri ya da evlerini satarak gelir elde ettikleri belirtilmiştir. Böylece eskiden geçim kaynağı olan tarım destinasyonda önemini yitirmiştir. Yerel halkın Alaçatı’nın köy dokusu içinden ayrılıp başka yerleşim yerlerine kayması Alaçatı’da suni bir yapının oluşmasına sebep olacağı için otantik yapısının bozulacağından endişe edildiği belirtilmiştir. Alaçatı’nın yerel dokusunun bozulmaması için yerel halkın bu doğal doku içinde yaşamasının gerekliliği vurgulanmıştır. Halkın gayrimenkullerini satıp başka bölgelere taşınması uzun dönemde olumsuz etkilere sebep olacağı katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

³³⁹ Cevdet Avcıkurt, **Turizm Sosyolojisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 44.

Görüşme 12 “Yerel halk açılan turizm işletmelerinde istihdam imkanı bulmuştur. İşletmeler özellikle Alaçatı’da yaşayan personeli çalıştırmayı tercih etmiştir.”

Turizmin istihdam etkisi, talebin bir destinasyonda yoğunluğuna bağlı olarak artmaktadır. Turizmin gelişmesine paralel olarak turistik işletme sayısının artması, işgücü talebini arttırmaktadır. Özellikle turizmin mevsimlik özelliğinin bir sonucu olarak talebin yoğun olduğu dönemlerde turistik işletmelerde işgücü talebi artmakta mevsim dışında ise iş gücü talebi düşmektedir³⁴⁰. Görüşme yapılan katılımcıların %53’ü Alaçatı’da turizmin gelişmesi ile birlikte yerel halkın turistik işletmelerde iş imkanı bulduğunu, yeni iş kollarının ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Turistik işletmeler tedarikçilerini seçerken yerel işletmeleri tercih ettikleri ifade etmişlerdir.

Soru 6 Yerel Halkın Payı

Tablo 10: Yerel Halkın Turizm Gelişimdeki Payı

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	*	Oran (%)
Var		x									x	x				3	20
Yok	x		x	x		x		x	x	x					x	8	53,3
Çok az					x		x						x	x		4	26,6

*Kodların katılımcılar tarafından tekrarlanma sayısı.

Görüşme 1 “Alaçatı’da turizm gelişirken Alaçatı Koruma Derneği kurulmuştu. Bu dernekte yerel halk ve turistik işletmeler bulunmaktaydı fakat daha sonra bu dernek Alaçatı Turizm Derneğine dönüştü ve yerel halk artık bu dernekte yer almamaya başladı.”

Görüşme 2 “Halkın gelirinin yetersiz olması taş evlerin korunmasına sebep olmuştur.”

Alaçatı’nın mimari yapısının korunmasının sebebi yerel halkın başta evlerini restore ettirecek ya da taş evleri yıkıp yerine yeni ev yapacak gelirlerinin olamaması olarak ifade edilmiştir. Gelir yetersizliği taş dokunun korunmasına sebep olmuştur.

³⁴⁰ Avcıkurt, s.39.

Daha sonra yerel halkın gelir seviyesi arttıkça, kazanç sağladığı bu dokunun fark edildikçe daha korumacı davranışların başladığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Görüşme 3 *“Yerel halkın turizm gelişiminde doğrudan bir katkısı olduğunu düşünmemekteyim. Alaçatı’yı bugün bu hale getiren işletmelerin sahipleri dışarıdan gelen insanlardır.”*

Alaçatı’da turizmin gelişmesinin ve bugün Alaçatı’nın bir marka haline gelmesinin sebebi olarak dışarıdan gelen, geniş vizyonlu işletme sahipleri olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra yerel yönetimin bazı bölgeleri sit alanı ilan etmesi, taş evler, yerel doku için katı kurallar koyması da Alaçatı’da turizmin gelişmesine imkan verdiği ifade edilmiştir.

Görüşme 5 *“Alaçatı’da turizmin gelişmesinde halkın payı son yıllarda görülmeye başlandı. Başlarda dışarıdan gelen işletme sahipleri turizmin gelişmesini sağladı.”*

Görüşme 7 *“Başlangıç noktasında turizm gelişirken halkın bir payı olduğunu düşünmüyorum. Daha sonra halk turizmin gelir getirdiğini anlayınca turizme katılmaya başlamıştır.”*

Katılımcılar son iki – üç yıldır yerel halkın turizm faaliyetlerine katıldığını ifade etmişlerdir. Yerel halkın evlerini pansiyon olarak kullanmaya başladıkları ve yerel tatları sundukları restoranlar açmaya başladıkları belirtilmiştir. Bilinçli bir kesimin ise organik tarım yapmaya başlayarak destinasyonda bulunan restoranlara ve küçük otellere ürün vermeye başladıkları ifade edilmiştir.

Katılımcılar başlarda yerel halkın turizm alanında faaliyet gösterecek gelirleri olmadığını belirtmişlerdir. Halkın taş evleri restore ettirecek ve buraların turistik işletmelere dönüştürülecek gelirleri olmadığını bu yüzden de evlerini ve gayrimenkullerini dışarıdan gelen işletmelere satarak veya kiralayarak buraların restore ettirilmesini sağladıklarını ifade etmişlerdir.

2000’li yılların başında halk turizmin gelişmesine tepki gösterdiğini, ancak turizmin destinasyon üzerinde yarattığı hem ekonomik hem de çevresel olumlu etkilerini fark etmeleri ile birlikte giderek tepki göstermemeye hatta yavaş yavaş kendilerinin de turizme katılmaya başladıkları belirtilmiştir. Katılımcıların bazıları yerel halkın turizm konusunda eğitilmesi ve bilgilendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Alaçatı’nın sahip olduğu otantik dokunun kaybolmaması için bir

takım eğitimler verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Evlerin dışına yapılacak tadilatlar, restorasyonlar hakkında herkesin daha bilinçli olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Görüşme 10 *“Yerel halkın turizm gelişirken doğrudan bir katkısı olmamıştır. Evlerini kiraya vererek ya da dışardan gelenlere satarak turistik işletmelerin destinasyonda açılmasını sağlamışlardır.”*

Görüşmelerde bazı katılımcılar yerel halkın turizm anlamında destinasyona direk bir katkısı olmadığını ancak dolaylı olarak dışarıdan gelen işletmecilere evlerini kiraya vererek ya da satarak turizmin destinasyonda gelişmesini sağladıklarını belirtmişlerdir.

Görüşme 11 *“Yerel halk güler yüzlü, hoşgörülü ve medeni olduğu için turizm gelişirken bir sorunla karşılaşmadık.”*

Turizmin etkilerinin yerel halk tarafından yararlı ve doyum verici olarak algılandığında bu etkilere direnme yerine onların benimsendiği görülmektedir. Turizmin etkilerinin benimsenip benimsenmediği ise yerli toplumun tepkilerine yansıdığı görülmektedir³⁴¹.

Yerel halkın açılan turistik işletmelere ve gelen turistlere olan olumlu yaklaşımları, huzurlu, hoşgörülü, misafirperver, güler yüzlü olması, suç oranının az olması, turistleri dolaşırken kimsenin rahatsız etmemesi olumlu olarak algılanmaktadır. Katılımcılar tarafından, halkın daha fazla turizmin içinde olmamasının sebebinin ise turizm konusunda eğitimsizliğe bağlanmıştır. Halkın daha fazla eğitilmesi gerektiği, böylece ihtiyaç duyulan kalifiye personelin daha rahat bulunabileceği ifade edilmiştir.

Görüşme yapılan katılımcıların %53’ü turizm gelişirken yerel halkın bu gelişim sürecinde bir pay sahibi olmadığını, dışarıdan gelen işletme sahiplerinin Alaçatı’nın bugün bu hale gelmesini sağladığını vurgularken, %26,6’sı halkın turizm gelişiminde ki payının çok az olduğunu belirtmiştir. Yerel halk turizm gelişim sürecinde gayrimenkullerini kiralayarak, satarak ayrıca açılan turistik işletmelerde çalışarak bu sürecin içinde bulunmuşlardır. Son yıllarda ise turizmin gelişmesi ve talebin artması ile birlikte yerel halkın farkındalığının arttığı, yerel halkın da turistik işletme açmaya başladığını belirtmişlerdir.

³⁴¹ Z. Doğan, s. 152.

Katılımcıların %20'si ise Alaçatı'da turizm gelişim süreci içinde yerel halkın payının olduğu düşüncesi içindedir. Bunun sebebi olarak ise turistlere sunulan kültürel değerlerden turistlere gösterilen olumlu davranışlara kadar yerel halkın bu süreçte katkıda bulunduğu düşüncesi içinde olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca yerel yönetimin yaz aylarının dışında düzenledikleri festivallerde bu aktivitelerin içinde yerel halkın katılım şartını benimsemeleri yerel halkın turizm gelişimi içine çekilmesini sağladığı, yerel kültürü korumak ve tanıtmak adına yerel halkın bu süreçlerin içinde olduğu belirtmişlerdir.

Soru 7 Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik büyüme ve refah seviyesini artırma çabalarını, çevreyi ve yeryüzündeki tüm insanların yaşam kalitesini koruyarak gerçekleştirme yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik sağlandığı takdirde sürdürülebilir gelişme gerçekleşebilmektedir.

Tablo 11: Sürdürülebilir Kalkınma

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	*	Oran (%)
Ekonomik Kalkınma	x	x		x	x	x	x			x	x	x	x	x		11	73,3
Sosyal İlerleme	x	x		x	x	x	x			x	x	x	x	x		11	73,3
Kaynakların Korunması	x	x		x	x	x	x			x	x	x	x	x		11	73,3
Gelişmiyor			x					x	x						x	4	26,6

* Kodların katılımcılar tarafından tekrarlanma sayısı.

Görüşme 1 “*Alaçatı sürdürülebilir kalkınma çevresinde büyüyor ve gelişiyor çünkü bozulmaya karşı çıkan bir kitle ile karşı karşıya kalınıyor.*”

Alaçatı’da turizmin gelişmesi için yapılaşmaya gidildiği fakat bunu sağlarken su kaynaklarının bozulmamasına, arazilerin tahrip olmamasına özen gösterildiği belirtilmektedir. Ekolojik dengeyi bozmadan, enerji kaynakları yaratılırken çevresel

faktörleri dikkate alarak ilerlendiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Katılımcılar çevresel ve sosyal olgulara, değerlere önem vererek büyüme ve gelişme sağlandığı takdirde çocuklarına ve gelecek kuşaklara bu mirasın bırakılacağını farkında olduğunu dile getirmişlerdir. Gelişirken bütün yaşam standartlarının, her türlü çevresel beklentinin rantın esiri olmadan sağlanmanın gerekliliğini vurgulanmıştır.

Sürdürülebilir kalkınmanın devam etmesi için ise yatırımcıların, bölge halkının, yerel yönetimin, siyasi kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde ortak paydada uzlaşarak gelişmenin sağlanmasının önemini belirtmişlerdir. Alınması gereken önlemler için birlikte karar verilmesi gerektiğinin önemi vurgulanmıştır.

Görüşme 2 “ *Sürdürülebilir kalkınma çevresinde geliyor bunun nedeni ise önümüzde Bodrum ve Kuşadası örneğinin olmasıdır. Bizler yatırımcılar olarak bu iki ışıktan yararlandık. Bu iki destinasyon çok popüler iken talep kaybetmeye başlamıştır. Bodrum şu an tekrar toparlanmaya başlamıştır. Turizm işletmeleri olarak bu destinasyonu korumaya devam edeceğiz ve gelişimin dengeli olmasına dikkat edeceğiz.*”

Katılımcılar, bir yandan ekonomik ilerleme sağlanırken bir yandan da sosyal ilerlemenin gerçekleştiğini vurgulamışlardır. Alaçatı’da hizmet veren turizm işletmelerinin özellikle yerel dokuyu ve değerleri korumaya yönelik olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte yerel halkın da bu bilinçte olduğunu ve yerel halkın gelişimin içinde yer aldığını belirtmişlerdir.

Görüşme 3 “*Sürdürülebilir kalkınma çevresinde gelişmiyor, yüksek kira bedelleri var ama sadece rant elde etmek. İşletmeler sürekli el değiştiriyor.*”

Bazı katılımcılar Alaçatı’nın sürdürülebilir kalkınma çevresinde gelişmediğini, sadece amaçlarının daha fazla gelir elde etmek olduğunu, yüksek kira bedelleri nedeniyle işletmelerin sürekli el değiştirdiğini ekonomik kalkınmanın bu şekilde sağlanamayacağını belirtmişlerdir.

Görüşme 6 “*Büyük ölçüde sürdürülebilir kalkınma çevresinde gelişme sağlanıyor.*”

Katılımcılar bir yandan ekonomik gelişme sağlanırken bir yandan da kaynakların ileriye dönük değerlendirildiğini, kültürel dokuyu bozmadan bir gelişim sağlandığını ve yerel halkın bu gelişimden fayda elde ettiğini belirtmişlerdir.

Turizm gelişirken araziler üzerinde yerel yönetimin planlı çalışmalar yaptığı, ekolojik kaynaklara önem verildiği belirtilmiştir. Yatırımların dengeli ve planlı devam ettiği, beldenin gelişiminin yerel yönetim tarafından planlandığı vurgulanmıştır.

Görüşme 8 “*Tam olarak sürdürülebilir kalkınma çevresinde gelişmiyor.*”

Bazı katılımcılar Alaçatı’nın sürdürülebilir kalkınma çevresinde gelişmemesinin sebebinin ekonomik faydanın sadece turizmden sağlanmaya çalışıldığını, tarım alanlarının turizme tahsis edildiğini ve böylece tarım sektöründen uzaklaşıldığını belirtmişlerdir. Alaçatı’nın yerel dokusunun sonradan yapılan taş evler yüzünden bozulduğunun, kaçak yapılara göz yumulduğunun, turizmle ilgili eğitim konusunda destinasyonda bir faaliyet yapılmadığının altı çizilmiştir.

Katılımcılardan bazıları Alaçatı’nın aksaklıklarla birlikte geliştiğini belirtmişlerdir. Katılımcılara göre Alaçatı’nın daha fazla genişlemesi destinasyonun köy dokusunun yakın zamanda kaybolmasına neden olacaktır.

Alaçatı’nın sürdürülebilir kalkınma çevresinde geliştiğini düşünen katılımcıların %73,3’ü destinasyonda sosyal ilerlemenin sağlandığını, yerel halkın bilinçlendiğinin, gençlerde eğitim oranının arttığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların %26,6 ise Alaçatı’nın sürdürülebilir kalkınma çevresinde gelişmediğini belirtmişlerdir. Katılımcılara göre Alaçatı plansız ve hızlı şekilde gelişmektedir, bu durum uzun dönemde destinasyonun eski otantik yapısının bozulmasına sebep olacak bir unsur olarak düşünülmektedir.

Katılımcılar özellikle yerel yönetimin daha dikkatli olmasını, yerel yönetimin dengeli gelişme için öncülük etmesini, yapılan inşaatların mimari yapıyı bozmamasına özen gösterilmesini ve turizm işletmelerine verilen ruhsatların çok sıkı denetlenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. İmar yapısı bozulmadan, yerel doku korunarak yavaş yavaş gelişmesinin sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Yerel yönetim bunu tek başına yapamıyorsa danışma kurulundan destek alması gerektiği vurgulanmıştır.

Sürdürülebilir kalkınmanın planlı şekilde sağlanması için;

- Yerel halkın gelişim süreci içine dahil edilmesi gerektiğinin,
- Çevreye duyarlı işletmelerin desteğinin,

- Özellikle deniz ve plajların temizliğinin öneminin herkes tarafından benimsenmesinin,
- Yerel halkın turizmden gelir elde etmesinin,
- İmar yapısını bozacak binalara ruhsat verilmemesi gerektiğinin,
- Çevrenin ve doğal kaynakların korunmasının,
- Tarım alanlarının imara daha fazla açılmamasının,
- Yerel halkın Alaçatı'nın içinde yaşamaya devam etmesinin öneminin,
- Yerel halkın ve gençlerin turizm konusunda eğitilmesi gerektiğinin önemi vurgulanmıştır.

Soru 8 Yerel Doku

Tablo 12: Yerel Doku

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	*	Oran (%)
Olumsuz Değişiklik	x										x	x			x	4	26,6
Olumlu Değişiklik		x	x	x	x	x	x	x	x	x			X	x		11	73,3

* Kodların katılımcılar tarafından tekrarlanma sayısı.

Mülakatı cevaplayan katılımcıların %26,6'sı Alaçatı'da turizmin gelişmesi ile birlikte yerel doku üzerinde olumsuz değişiklikler meydana geldiğini düşünürken, katılımcıların %73,3'ü ise turizmin destinasyonda gelişmesinin yerel doku üzerinde herhangi bir olumsuz değişikliğe sebep olmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 13: Yerel Dokuda Meydana Gelen Değişiklikler

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	*	Oran (%)
Doğallıktan uzaklaşma	x									x		x			x	4	26,6
Otantik Yapı			x			x	x		x				x	x		6	40
Kültürel Değişim		x						x			x					3	20
İşletme Sayısı		x						x			x					3	20
Restorasyon		x			x	x		x		x	x	x		x		8	53,3
Marka gelişt				x	x		x						x	x		5	33,3

* Kodların katılımcılar tarafından tekrarlanma sayısı.

Görüşme 1 “*Yerel doku ruhen ve bedenen doğallığından uzaklaştı.*”

Sonradan yapılan taş evler ve yerel dokuya uymayan mekanların açılmasına izin verilmesi yerel dokunun doğallığının bozulmasına sebep olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Görüşme 2 “*Dışarıdan gelen insanların kültürü ile yerel halkın kültürü birbirine adapte oldu.*”

Turist-yerel halk arasındaki olumlu ilişkiler yerel halkın kendine olan güvenini arttırmakta ve ülke ya da kasabayla övünmelerini sağlamaktadır³⁴². Katılımcılar destinasyonda turizmin gelişmesi ile birlikte yerel halkın kültürünün ve dışarıdan gelenlerin kültürünün uyumlaştığını, birbirlerinin kültürleri ve gelenekleri hakkında bilgi sahibi olduklarını, karşılıklı olumlu davranışların geliştiğini belirtmişlerdir.

Görüşme 3 “*Gelen turistlerin ilgisini Alaçatı’nın otantik yapısı çekiyor, bu otantik yapıdan gelir elde ediyoruz. Bunun farkında olan işletmeler ve yerel halk bu yapıyı korumaya yönelik işler yapıyor. Bazen işletmeler ve yerel halk tarafından dokuyu bozmaya yönelik işler yapıldığını görüyoruz ama sonradan pişman olunup düzeltilme çabası içine giriliyor.*”

³⁴² Avcıkurt, s. 93.

Katılımcılar, yerel doku üzerinde olumsuz bir değişim gözlemlediklerini, yerel dokunun korunması ile birlikte Çeşme'den Alaçatı'ya doğru talebin kaydığını ifade etmişlerdir.

Görüşme 6 “*Yerel doku korunuyor ve yerel dokunun korunması Alaçatı'nın bir cazibe kaynağı haline gelmesini sağlamıştır.*”

Alaçatı'nın restore edilmiş evleri ve konaklama işletmeleri, büyük ölçekli konaklama işletmelerini tercih etmeyen turist kitlesinin destinasyona çekilmesini sağlamıştır.

Katılımcılar, evlerin restore edilmesi ile birlikte Alaçatı'da turizmin büyük bir ivme kazandığını ve yerel doku üzerinde olumsuz bir değişikliğe izin verilmediğini belirtmişlerdir. Yerel dokuya uymayan işletmelerin hem diğer işletmeler hem de turistler tarafından dışlandığını dile getirmişlerdir. Sahip olunan otantik dokunun korunmasının Alaçatı'nın tarihi bir dekor olarak kalmasını sağladığı da katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Katılımcıların %53,3'ü restore edilen eski taş evlerin sayesinde yerel dokunun korunduğunu düşünmektedir. Özellikle yerel yönetimin mimari yapı üzerinde ki hassasiyeti ve desteklediği ulusal ve uluslararası festivaller ile bir takım değerlerin kaybolmasının önüne geçtiği katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Restore edilen taş evler ve taş evlerin turizm işletmeleri tarafından kullanılması Alaçatı'nın marka olmasını desteklediği düşünülmektedir.

Görüşme 14 “*Alaçatı'da turizmde meydana gelen büyük değişim ve ilerleme sayesinde destinasyon bir kimlik kazandı.*”

Alaçatı'da taş evlerin restore edilmesi ve farklı mimari konseptler ile konaklama işletmelerine, restoranlara, mağazalara ve hediyelik eşya dükkanlarına dönüştürülmesi Alaçatı'nın farklı bir kimlik kazanmasına neden olduğu belirtilmiştir. Bu değişimin yerel doku üzerindeki gözle görülür olumlu etkileri, rakip destinasyonlardan farklılaşmasına neden olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Bununla birlikte bazı katılımcılar ise turizmin hızlı gelişiminin Alaçatı'nın yerel dokusu üzerinde olumsuz etkiler yarattığını düşünmektedirler. Katılımcıların %26'sı hızlı gelişim karşısında yerel dokunun otantik yapısını yitirdiği savunmakta ve kültürel yozlaşmaya gidildiğini düşünmektedirler. Meydana gelen bu değişimin

sebebinin eğlence mekanlarının hızlı artmasına bağlanmaktadır. Destinasyonda yoğun sezonda çok fazla gürültü kirliliği olmasının Alaçatı'daki yerel dokuya uymadığı ifade edilmiştir. Alaçatı'ya dinlenmek için gelen ziyaretçilerin de bu durumdan şikayetçi oldukları ifade edilmiştir.

Soru 9 Yerel Yönetim

Bir destinasyonda kültürel mirasın sürekliliğinin sağlanması, yerel toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal canlılığının ve ekolojinin devamlılığının sağlanması için yerel yönetimin desteğinin olması gerekmektedir³⁴³. Sürdürülebilir turizm uygulamalarında yerel yönetime çok fazla iş düşmektedir. Destinasyonda turizm sürdürülebilir gelişme koşullarına göre planlaması yerel yönetimin desteği ile gerçekleşebilmektedir.

Tablo 14: Yerel Yönetim

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	*	Oran (%)
Destekliyor		x	x	x	x	x	x	x			x	x	x	x		11	73,3
Kayıtsız	x								x	x					x	4	26,6

* Kodların katılımcılar tarafından tekrarlanma sayısı.

Mülakata katılan katılımcıların %26,6'sı yerel yönetimin Alaçatı'da sürdürülebilir turizm açısından kayıtsız kaldığını düşünürken, katılımcıların %73,3'ü ise yerel yönetimin Alaçatı'da sürdürülebilir turizmi desteklediğini belirtmiştir.

Katılımcıların olumsuz görüş ifade eden bölümü Alaçatı'da turizmin plansız bir gelişim içinde olduğunu savunmuşlardır. Alaçatı'da ileriye yönelik yapılacak işlerin daha planlı ve gelecekte alt yapı sorunları çıkartmayacak şekilde ele alınması gerektiği belirtilmiştir.

Görüşme 9 *“Yerel yönetim çevresel sürdürülebilirlik için çok fazla çaba harcamıyor. Destinasyonda çok fazla restoran bulunmakta, bu restoranlardan çıkan*

³⁴³ Sürdürülebilir Turizm, Tüsiad, Eylül, 2012, s. 82.

atık yağlar ve şişeler biriktirilebilir, şişe toplama alanları, yapılabilir. Geri dönüşüm çalışmaları yerel yönetim tarafından desteklenmelidir.”

Bazı katılımcılar ise özellikle atık yönetimi konusunda yerel yönetimi yetersiz bulmuşlardır. Destinasyonda çok fazla yiyecek-içecek işletmesi olduğu, bu işletmelerden çıkan özellikle yağ ve şişe atıkları için farklı bir çözüm yoluna gidilmesi gerektiği aksi taktirde çevresel sürdürülebilirliğin sağlanamayacağını vurgulamışlardır.

Katılımcılar yerel yönetimin sürdürülebilirlik konusunda yetersiz kalmasının sebebinin Alaçatı'nın hızlı gelişimine bağlamışlardır. Yerel yönetimin tek başına sürdürülebilir turizm faaliyetlerini gerçekleştiremeyeceğinin farkında olan katılımcılar, sürdürülebilir turizm planlaması için eylem planı oluşturulması kanaatinde olduklarını belirtmişlerdir.

Yerel yönetimin sivil toplum örgütleri ile birlikte ortak çalışma yoluna gitmeleri gerektiği, eylem planı hazırlamadan önce ihtiyaçların belirlenmesi gerektiği ve gelişim planlarının ortaklaşa çıkarılması gerektiğini vurgulamışlardır. Hali hazırda yapılan şehir planlarına ek olarak yerel halk, işletmeler ve turistler için yaşam alanlarının oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir. Konusunda uzman kişilerden oluşacak çalışma grupları ve alt komisyonların belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Görüşme 5 *“Yerel yönetim yerel dokunun ve mimari yapının önemimin farkında ve bu dokunun bozulmaması için destek oluyor.”*

Görüşme 6 *“Yerel yönetim Alaçatı’da bulunan otantik yapının, yerel dokunun öneminin farkında. Daha fazla yapmak istedikleri de var ama zorlanıyor. Tek başına altından kalkamıyor.”*

Görüşme 12 *“Yerel yönetimin sürdürülebilirlik konusunda çok büyük desteği var, bu destek olmasaydı Alaçatı bugün bu şekilde olmazdı.”*

Görüşme 13 *“Fahri çalışanlar ile birlikte festivaller düzenleniyor, bir takım değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması için çaba gösteriliyor.”*

Mülakata katılan katılımcıların %73,3’ü yerel yönetimin Alaçatı’da sürdürülebilir turizmi desteklediğini ifade etmektedir. Yerel yönetimin Alaçatı’da bulunan yerel dokunun ve otantik yapının önemini bildiğini ve bu dokunun bozulmaması için destek olduklarını belirtmişlerdir. Özellikle mimari yapı konusundaki hassasiyetleri, taş evlerin restore edilirken denetlenmesi, belirli alanların

sit alanı ilan edilmesi katılımcıların vurguladıkları noktalardır. Yerel yönetimin korumacı yaklaşımının Alaçatı’da bulunan değerlere sahip çıkılmasına neden olduğu düşünülmektedir. Kültürel değerlerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması için ulusal ve uluslararası festivaller düzenledikleri, özellikle yerel yönetimin bu festivallerde kültürel değerlerin ön planda tutulmasını amaçladığı belirtilmiştir. Katılımcılara göre yerel yönetim, yerel dokunun ve çevrenin korunması konusuna olumlu yaklaşım içindedir. Ayrıca sivil toplum örgütlerinin de Alaçatı’nın değişimi ve farklılaşması sürecinde yanlış adım atılmasını önlemek için ellerinden geleni yaptıkları, yerel yönetimin benimsediği korumacılık yaklaşımını destekleri ifade edilmiştir.

Soru 10 Ekonomik Sürdürülebilirlik

Küresel özellik taşıyan sürdürülebilirlik konusu, ulusal ekonomilerin doğal çevrenin korunması yönündeki duyarlılığını arttırmakta ve geliştirmekte olan ekonomilerde, fiziki-beşeri altyapı yetersizliği yanında, ekonomik gelişmelere öncelik verilmesi zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Sürdürülebilir ekonomik gelişmenin çevreye ve doğal kaynaklara zarar vermeden sağlanması, zararlı etkilerin durdurulması ya da doğal kaynaklara verilecek zararın en aza indirilmesi, çevre kirliliği ile mücadele edilmesi bugün her zamankinden daha fazla önem kazanmıştır³⁴⁴.

Ekonomik sürdürülebilirliğin iki amacı bulunmaktadır: bu amaçlardan ilki müşterilerin taleplerinin karşılanarak memnuniyetin sağlanması, ikincisi ise yerel düzeyde istihdam sağlanmasıdır³⁴⁵. Bu amaçlarla birlikte yeni iş imkanlarının sağlanması ve işletmelerin devamlılığının getirilmesi gerekmektedir.

³⁴⁴ Biltekin Özdemir, “Küresel Kirlenme Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme ve Çevre Vergileri”, **Maliye Dergisi**, Sayı 156 Ocak-Haziran 2009, s.4.

³⁴⁵ Rob Harris, Tony Griffin ve Peter Williams, Sustainable Tourism A Global Perspective, Elsevier Butterworth-Heinemann, Oxford, 2002, s.37.

Tablo 15: Ekonomik Sürdürülebilirlik

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	*	Oran (%)
Devam edecek	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	X	x	x	14	93,3
Devam etmeyecek				x												1	6,6

* Kodların katılımcılar tarafından tekrarlanma sayısı.

Görüşme 1 “Alaçatı’da turizm gelişiminin devam etmesi için ikinci bölgelerin yaratılması, rantın önüne geçilmesi, emlak ve arazi fiyatlarında dengenin sağlanması gerekmektedir.”

Turizm gelişirken yeni alanların devreye sokulmasının yüksek sezonda karşılaşılan aşırı yoğunluğun ve kalabalığın önüne geçilmesine, ekonomik olarak ise bölgesel yayılmanın sağlanmasına yol açacağı düşünülmektedir. Sürdürülebilir ekonomik gelişme için turizmin sadece bir caddede gelişmesi yerine yan yollarda da gelişmesinin sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Tek bir sokak üzerinde gelişen turizm kira ve emlak fiyatlarının gittikçe artmasına sebep olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Görüşme 2 “Yüksek kira bedelleri olmasına rağmen gelir elde etme şansı gören işletmeler burada yatırım yapmayı tercih ediyorlar. İşletmeler gelir seviyesi yüksek turistlere hitap ediyorlar, bu talebin devam etmesi ve ekonomik sürdürülebilirlik için bir takım önlemler alınması gerekmektedir.”

Katılımcılar ekonomik olarak işletmeler kazanç elde ettikçe Alaçatı’da turizmin gelişme göstermeye devam edeceğini belirtmişlerdir. Ayrıca ekonomik sürdürülebilirlik için destinasyonda kaliteli işletme sayısının ve kaliteli hizmet veren turizm işletmelerinin olması gerekliliğini vurgulamışlardır.

Görüşme 4 “Fiyatlar çok yüksek ama gelen turist bu fiyatları ödüyor. Talep yüksek ve turizm potansiyeli var ama daha ne kadar bu şekilde devam eder bilmiyoruz. Ekonomik sürdürülebilirliğin devamı için akılcı çözümler bulup oturtmamız gerekir.”

Bazı katılımcılar fiyatların yüksek olmasına rağmen talebin yüksek olmasını Alaçatı’nın marka haline gelmesine bağlamışlardır. Alaçatı’nın sahip olduğu otantik yapı turistik talebin destinasyona çekilmesini sağladığını ve gelen turistlerin yüksek

gelir seviyesine sahip olduğu için konaklama işletmelerinde ve yiyecek-içecek işletmelerinde ki yüksek fiyatları ödeyebildiklerini belirtmişlerdir. Özellikle aile işletmelerinin ve kendi mülküne sahip olan turizm işletmelerinin daha fazla gelir elde ettiklerini belirtmişlerdir.

Görüşme 3 “Ekonomik sürdürülebilirliğin devam etmesi için turizm işletmelerinin sadece belli aylarda açık kalıp gelir elde etmek yerine bütün bir yıl açık olması ve turizm mevsiminin uzaması gerekmektedir.”

Ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması için işletmelerin sürekli el değiştirmemesi, hizmet ve servis kalitesini belli standartlara oturmaları gerektiği ve işletmelerin sadece yazın değil 12 ay açık kalması gerektiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Görüşme 5 “Alaçatı bir cazibe merkezi ve bu şekilde devam edecek, işletmeler gelir elde etmeye devam edeceklerdir.”

Alaçatı’nın ekonomik sürdürülebilirliğinin devamlılığı için marka olan destinasyonun sahip olduğu değerleri koruması gerektiği vurgulanmıştır. Alaçatı’da Bodrum ya da Kuşadası gibi sadece eğlenme mekanlarının açılması destinasyonun otantik yapısını bozacağını, dinlenmeye gelen turist kitlesinin başka destinasyonlara yönelmesine sebep olunacağı belirtilmiştir.

Görüşme 8 “İşletmelerin istikrarlı olması ve hizmet kalitesini koruması ekonomik sürdürülebilirlik için önemlidir.”

Yüksek kira bedelleri yüzünden yeterli gelir elde edemeyen işletmelerin her sene el değiştirdiği bu şekilde ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanamayacağı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasının istikrarlı işletmelerle gerçekleşebileceği, ancak istikrarlı işletmelerin kaliteli hizmet verebileceği vurgulanmıştır.

Sadece yerel yönetimin değil destinasyondaki turistik işletmelerin de Alaçatı’nın gelişmesi için çaba gösterdiği katılımcılar tarafından belirtilmektedir. Yatak kapasitesinin sürekli arttığı ve yerel halk için istihdam olanaklarının çoğaldığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bölgede turizm yatırımlarının artması ile birlikte yerel halkın bu işletmelerde istihdam edildiği böylece göçün önüne geçildiği belirtilmiştir. Ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması için bu yatırımların sadece yaz

sezonu yerine bütün bir yıl açık kalmasının öneminin hem turizm hem de yerel halk açısından öneminin bilindiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Turizm işletmelerinin kışın açık olması, turizmin bütün bir yıla yayılması için ise destinasyonda mevcut olan turizm çeşitlerinin yanı sıra yeni turizm çeşitlerine de destek verilmesinin sağlanması olduğu belirtilmiştir. Mevcut olan sörf turizminin kışın da canlandırılması bunun yanı sıra termal turizm projelerinin devreye sokulması gerektiği vurgulanmıştır.

Katılımcılar Alaçatı'nın hızla geliştiğini, yeni yatırımların sayısının her sezon arttığını, ekonomik sürdürülebilirliğin devam edeceğini fakat ileride problem yaşamamak için temkinli davranılıp iyi bir planlama yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Alaçatı'nın yüksek gelirli turistlere hitap ettiği işletmelerin devamlılığının sağlanması, destinasyonda ekonomik kalkınmanın devam etmesi, yerel halka iş imkanlarının sağlanması için fiyat düşürmek yerine hitap ettikleri pazar bölümünü genişletmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Pazarı büyütmek için turizm sezonunun uzatılması gerektiği bunun için de yurt dışından gelecek turist kitlesine hitap edilmesi gerektiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Hedef pazarın genişletilmesi ve turizm mevsiminin uzatılmasının turizm işletmelerinin kışın açık olmasına bağlı olduğu belirtilirken bu sürecin zaman alacağı da belirtilmiştir.

Ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasının yerel dokunun korunmasına bağlı olduğu, sadece eğlence merkezi haline gelen bir destinasyonda zaman içerisinde talep düşüşlerinin olacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte uzun dönemde bu başarının devam etmesi için, yurt dışındaki rakip destinasyonlardan örnek alınması gerektiği, yeni projeler üretilip Alaçatı'nın rakiplerinden farklılaşması gerektiği belirtilmiştir.

Soru 11 Alaçatı Turizminin Sürdürülebilirliği

Günümüzde ziyaretçi tercihleri ve önceliklerinin değişmesi turizm sektöründe sürdürülebilirlik alanında kalıcı dönüşümler yapılmasına neden olmuştur. Son yıllarda turistlerin çevre ve doğanın korunduğu, yöreye özgü değerlerin tahrip edilmediği destinasyonları tercih ettiği görülmektedir. Yapılan araştırmalarda turistlerin seyahat

bölgeleri geri bildirimlerinde dikkat ettikleri noktalar arasında temiz bir çevre, gürültü kirliliğinden uzak olması, otantik bir ortam arayışı içinde oldukları belirtilmiştir³⁴⁶.

Tablo 16: Alaçatı Turizmin Sürdürülebilirliği

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	*	Oran (%)
Kontrollü gelişim	x				x			x	x	x	x	x	x	x	x	10	66,6
Gürültü Önlemi	x			x	x	x		x	x	x		x			x	9	60
Çevrenin korunması	x	x	x	x		x		x	x		x	x	x	x	x	12	80
Mimari dokunun korunması	x	x		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	13	86,6
Yerel doku			x			x	x	x	x	x	x	x			x	9	60

* Kodların katılımcılar tarafından tekrarlanma sayısı.

Alaçatı'ya gelen turistleri amaçlarına göre dinlenmeye gelen turist kitlesi ve eğlenmeye gelen turist kitlesi olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu iki turist kitlesinin talepleri ve Alaçatı'yı ziyaret ettikleri zaman dilimi birbirlerinden farklılık göstermektedir. Katılımcılar Alaçatı'nın sürdürülebilirliğinin sağlanmasının kontrollü gelişmesine bağlı olduğunu belirtmişlerdir. Alaçatı'nın daha fazla genişlememesi, suni, sonradan oluşturulan caddelerin açılmaması gerekmektedir. Alaçatı genişledikçe kendine has özgün yapısının kaybolacağı düşünülmektedir.

Özellikle katılımcıların % 86,6'sı Alaçatı'nın mimari dokusunun korunmasının önemini vurgulamışlardır. Katılımcılara göre Alaçatı'yı çekici kılan özelliklerin başında mimari yapısı ve kendine özgü yerel dokusu gelmektedir. Günümüzde mevcut mimari yapı için gerekli önlemler yerel yönetim ve şehir planlama teşkilatı tarafından alındığı, bu dokuyu bozacak yapılara izin verilmediği vurgulanmıştır. Hem yerel

³⁴⁶ Sürdürülebilir Turizm, Tüsiad, Eylül, 2012, s. 26-27.

halkın hem de destinasyondaki turizm işletmelerinin mimari bütünlük ve yerel dokuyu bozacak görüntülere izin verilmeyeceği, herkesin bu bilinçte olduğu belirtilmiştir.

Turizm ve çevre arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır. Turizmin çevreye olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Turistleri destinasyona çeken doğal ve insan yapımı çevre elemanları turizm sayesinde korunmakta ya da tahrip olmaktadır³⁴⁷. Destinasyonlarda turizm iyi planlandığı, geliştiği ve yönetildiği zaman turizmin çevre üzerine etkileri olumlu yönde olmakla birlikte doğru planlanmadığı ve kontrolsüz geliştiği zaman çevre üzerine geri dönüşü olmayan etkiler gözlemlenmektedir.

Katılımcıların %66,6'sı kontrollü gelişim devam ettiği sürece Alaçatı turizminin sürdürülebileceğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %80'i ise Alaçatı turizminin sürdürülebilirliği için çevrenin korunması gerektiğini belirtmişlerdir. Çevreyi ve yerel dokuyu bozacak turizm gelişiminin var olan talebinin düşmesine neden olacağı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Görüşme 5 *“Kanunen bir engel olmamasına karşın otel ile eğlence mekanlarının yan yana olması turistlerin yüksek sesten rahatsız olmasına neden olmaktadır. Turistlerin yanı sıra destinasyonda ikincil konut sahibi olan kişiler de yüksek sesten rahatsız olmaktadır.”*

Katılımcılar Alaçatı'da karşı karşıya kalınan en büyük sorunun gürültü kirliliği olduğunu düşünmektedirler. Yüksek sesten rahatsız olan turistlerin talebinin başka destinasyonlara kaymasından endişe eden katılımcılar çeşitli çözüm önerileri ve kontroller ile bu sorunun üzerine mutlaka gidilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Yaşam alanları ve eğlence mekanlarının iç içe olmasının turizmi olumsuz etkilediği eğlence mekanlarının ya yaşam alanlarının dışına doğru çıkartılması gerektiği ya da yerel yönetimin daha sıkı denetim yapması gerektiği belirtilmiştir. Yüksek ses sonucu oluşan gürültü kirliliğinin dinlenmek için gelen turistleri etkileyeceği ifade edilmiştir.

Görüşme 2 *“Destinasyonda kaliteli konaklama ve yiyecek-içecek işletmeleri bulundukça, hizmet kalitesi yüksek oldukça Alaçatı'nın sürdürülebilirliği devam edecektir.”*

Alaçatı'nın Türkiye'de ki diğer turistik destinasyonlara göre fiyat seviyesinin yüksek olması, destinasyonun yüksek gelir grubuna hitap etmesi destinasyonun

³⁴⁷ World Tourism Organization, **Guide for Local Authorities on Developing Sustainable Tourism**, Madrid, Spain, 1998, s.122.

turistler tarafından pahalı algılanmasına neden olmaktadır. Katılımcılar Alaçatı’da verilen hizmet ve fiyat dengesinin korunması gerektiğini vurgulamışlardır. İşletmelerin pazarda fiyat kırarak değil kaliteli hizmet vererek turistik talebin devamlılığını sağlaması gerektiğini vurgulamışlar. Kalıcı karlılık ve ekonomik sürdürülebilirliğin turizm işletmelerinin vereceği kaliteli hizmetle ve Alaçatı’nın marka değerini koruyarak gerçekleşeceği vurgulamışlardır.

Görüşme 9 “*Sezonun uzatılması bir takım etkinlikler ile sağlanmalıdır. Sezon 45 günden daha uzun süreye yayılmalıdır. Bunun için Alaçatı’da bulunan turistik işletmelerin kış döneminde de açık olması gerekmektedir.*”

Vurgulanan diğer bir nokta ise Alaçatı’da turizm sezonunun uzamasının gerektiği yönünde olmuştur. Destekleyici turizm çeşitlerinin geliştirilmesinin, destinasyonda sezon dışında yapılan festivallere devam edilmesinin, yurt dışı fuarlarına hem işletme bazında hem de destinasyon bazında katılımın artmasının turizm sezonunun uzamasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

SONUÇ

2000’li yıllar ile birlikte Alaçatı’da bulunan taş evlerin restore edilerek turizm işletmelerine dönüştürülmesi destinasyonda otantik bir yapının oluşmasına neden olmuştur. Değişen turizm trendleri ile birlikte kitle turizm anlayışından uzaklaşarak bireysel turizm anlayışının benimsenmesi turizm talebini destinasyona yönlendirmeye başlamıştır. Destinasyon, büyük turizm işletmelerinden sıkılmış daha samimi bir ortamda tatil yapmak isteyen yüksek gelirli turistlerin ilgisini çekmiştir. Yılın 330 günü rüzgar alan destinasyonun sahip olduğu coğrafi ve iklimsel özellikler destinasyonda sörf merkezlerinin açılması ile birlikte rüzgar sörfü yapmak isteyen turistlerin de destinasyonu tercih etmelerine neden olmuştur. Dalgasız denizi, güzel düzenli esen rüzgar sörfüne uygun yan rüzgarı, emniyetli su derinliği ile hem usta sörfçülerin, hem de eğitim almak isteyen ve pratik yapacak olan turistlerin ilgisini çeken böylece destinasyon aktif sörf yapan yerli ve yabancıların talep ettiği bir merkez haline gelmiştir.

Daha önce kullanılmayan ve harap haldeki yapıların aslına uygun restore edilerek özellikli işletmeler haline dönüştürülmesi ile birlikte yüksek gelirli turistlerin ilgisini destinasyona çekilmesi sağlanmıştır. Ortaya çıkan bu gelişme karşısında turizm talebinde ki değişimin farkına varan yatırımcılar yeni turizm yatırımları için destinasyona gelmeye başlamışlardır. Küçük ve ruhu olan işletmelerin açılması ile birlikte farklı bir yerel dokuya sahip destinasyona yönelik talep ise yıllar itibari ile artarak çoğalmıştır. Özellikle toplum tarafından bilinirliği olan kişilerin Alaçatı’ya tercih etmesi ile birlikte destinasyonun popülerliği artmıştır.

Alaçatı yaz aylarında yüksek gelir grubundaki yerli turistlerin tercih ettiği bir destinasyon iken son yıllarda turizm işletmelerinin yurt dışı turizm fuarlarına aktif olarak katılmaları, küçük otellerin birleşerek “explore Alaçatı” internet sitesini kurmaları ile birlikte bireysel gelen yabancı turistlerinde ilgisini çekmeye başlamıştır. Yaş ortalaması, eğitim ve gelir seviyesi yüksek olan yabancı turistler sakin bir tatil ortamı aradıklarından talebin yoğun olmadığı sezon dışı dönemleri tercih etmektedirler.

Alaçatı’ya yönelik talebi arttıran nedenler arasında; rüzgar sörfü, gastronomi, eğlenme mekanları, plajlar, ulusal ve uluslararası festivaller, yerel doku, mimari yapı

ve destinasyondaki küçük otellerin varlığı ve hizmet kalitesi sayılabilir. Destinasyondaki en önemli turistik ürünün rüzgar sörfü olması yanında, son yıllarda gelişmeye başlayan gastronomi turizmi sayesinde de Alaçatı önemli bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Gün geçtikçe yerel mutfağın ön plana çıktığı işletme sayısında artış görülmektedir. Gastronomi turizminin her geçen gün daha fazla önem kazandığı günümüzde dünyasında yerel mutfağa vurgu yapılması, kaliteli hizmet veren küçük yiyecek içecek işletmelerinin açılması ile birlikte destinasyona yönelik talebi arttırmıştır.

Mimari yapıların aslına uygun olarak korunması, restore edilen taş evlerin sıkı denetimlerden geçirilmesi destinasyonun benzerleri arasında farklılaşmasına neden olmuştur. Özellikle küçük otellere dönüştürülen taş evler sayesinde oluşturulan otantik yapı turistlerin ilgisini çekmektedir. Sonradan inşa edilen evlerin ve yapıların eski taş evlerin mimari özellikleri baz alınarak yapılması destinasyondaki yerel dokunun ve mimari yapının korunmasına olanak sağlamıştır. Yerel yönetimin de üzerinde dikkatle durduğu otantik yapı korundukça Alaçatı’da oluşan marka kimliği sürdürülmeye devam edecektir.

Son yıllarda konaklama tesisi, yiyecek-içecek işletmeleri, eğlence mekanları sayısındaki gözle görülür artış Alaçatı’nın arz kapasitesi yeterli bir seviyeye ulaşmasına neden olmuştur. Ancak, yüksek sezonun başlaması ile birlikte özellikle temmuz ve ağustos aylarında taşıma kapasitesinin aşıldığı gözlemlenmektedir. Talep yoğunluğu ile birlikte bazı işletmelerin hizmet kalitesinde düşüşler olması, destinasyona gelen turistlerin memnuniyet düzeylerini olumsuz etkilemektedir. Yerel yönetimin yerleşik nüfusa göre oluşturulan personel kadrosu turizm talebinin yoğunlaştığı yaz döneminde ihtiyacı karşılayamamakta ve sıkıntıların çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum çevre problemlerinin de ortaya çıkmasına neden olmakta; hem gelen turistler, hem de destinasyondaki ikincil konut sahipleri hizmet kalitesinin düşmesinden olumsuz etkilenmektedir.

Alaçatı’da turizmin gelişmesi destinasyonda sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan bir takım sonuçları da beraberinde getirmiştir. Turizmin destinasyonda süratle gelişmesi ile birlikte yerel halkın eğitim seviyesinde artış gözlemlenmiştir. Yerel halk turizm konusunda farkındalığının artması ile birlikte çocuklarını turizm alanında eğitime sevk etmişlerdir. Kültürel değerlerin önemi turizm sayesinde kavranmış, bu

değerlerin korunmasına yönelik çabalar yerel halk tarafından desteklenmeye başlamıştır. Kültürel değerlerin korunmasına yönelik bir takım sivil toplum örgütleri kurulmuş, dernek üyeleri arasında yerel halkın olması sağlanmıştır. Gelen turistler ile kültürel alışveriş farklı kültürlerin kaynaşmasına neden olmuştur. Turizm yatırımlarının sayısının artması ile birlikte yeni iş kolları gelişmiş ve yerel halkın bu iş kollarında istihdam edilme oranı artmıştır.

Her iki açıdan olumlu gelişmelerin yanında bir takım olumsuz gelişmeler de ortaya çıkmıştır. Yerel halkın gelir kaynağının değişmesi bir yandan olumlu olarak görülürken bir yandan da olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Tarıma ve hayvancılığa dayalı geçim yerini turizme bırakmıştır. Bu da tarım arazilerinin yerini ikincil konutların almasına ve destinasyonda betonlaşmaya yönelik bir eğilim olmasına neden olmuştur. Yerel halkın sahip olduğu taş evleri turizm yatırımcılarına kiralamaları ya da satmaları ile birlikte taş evlerin restorasyonu gerçekleşmiştir. Destinasyonda olumsuz olarak görülen en büyük ekonomik etkiler arasında gayrimenkul fiyatlarında gerçekleşen aşırı artış olarak görülmektedir. Gayrimenkul fiyatlarındaki artışla birlikte destinasyondaki kiralarda yükselmiştir. Gayrimenkul fiyatlarının yükselişi ve kiralardaki artış yerel halkın gelir seviyesini arttırmıştır.

Özellikle bu hızlı gelişim süreci ilk yıllarda yerel halkın sadece gayrimenkullerini yatırımcılara kiralayarak ya da satarak gelir elde etmeleri şeklindeyken ilerleyen yıllar ile birlikte halkın turizm konusunda farkındalığının artması yavaş yavaş turizmin içinde yer almaya başlaması sonucunu doğurmuştur. Yerel halk son yıllarda kendi konaklama işletmelerini ve restoranlarını açmakta, düzenlenen festivallere katılmakta yine yerel halktan işletmeler personel istihdam etmektedirler. Halkın turizmden aldığı payın artması, turizmin olumlu ekonomik ve çevresel etkilerini anlaması ile birlikte turizme bakış açısı da değişmiştir.

Turizmin destinasyonda 15 yıl gibi kısa bir sürede bu kadar süratli gelişmesi beraberinde sürdürülebilir kalkınma olgusunun da öneminin anlaşılmasını getirmiştir. Sürdürülebilir kalkınma sürecinde, bir yandan ekonomik kalkınma sağlanmaya çalışılırken, bir yandan yerel halkın refah seviyesinin artırılması, sosyal ilerlemenin sağlanması ve aynı zamanda çevresel kaynakların korunması amaçlanmaktadır. Alaçatı’da turizm gelişiminin büyük ölçüde sürdürülebilir kalkınma çevresinde geliştiği belirlenmiştir. Destinasyonda yaratılan bilinç sayesinde turizmin çevresel ve

kültürel kaynaklar göz önünde tutularak gelişimi gerçekleşmektedir. Özellikle ekonomik ilerlemenin turizmin gelişmesi ve turizm yatırımlarının artması ile sağlandığı vurgulanmıştır. Ancak, turizmin gelişirken artan talep karşısında tarım arazilerinin de bu gelişim süreci içerisinde yapılaşmaya açılmasının ileride olumsuz sonuçlar yaratacağından korkulmaktadır. Her ne kadar yapılan yeni yapılarda eskiye uyumlaştırılarak inşa edilseler bile destinasyonun hızla genişlemesi ve büyümesi kendisine has otantik köy yapının bozulmasına neden olabilecektir. Özellikle destinasyona turistleri çeken faktörün bu yerel doku olduğu düşünüldüğünde; gelişimin belli düzeyde kalması gerekliliği öne çıkmaktadır.

Turizmin gelişmesi ile birlikte destinasyonda meydana gelen değişiklikler arasında destinasyondaki taş binaların restorasyonu önemli bir yere sahiptir. Yerel halkın gelir yetersizliğinden dolayı restore edemediği gayrimenkuller gelen yatırımcılar tarafından restore edilmiştir. Büyük bir kültürel katkı olarak düşünülen bu restore edilmiş taş evler sayesinde Alaçatı bugün Türkiye'nin en popüler destinasyonlarından biri haline gelmiştir. Restore edilen binaların konaklama tesisi, yiyecek-içecek işletmesi ve eğlence mekanlarına dönüştürülmesi ile birlikte destinasyonda gözlemlenen en büyük gelişim turizm işletme sayısındaki artıştır. Bu değişim ile birlikte Alaçatı turizminin büyük bir ivme kazanmıştır. Restore edilen yapılarla birlikte değer kazanan destinasyon sahip olduğu bu otantik yapı ile turizm pazarında yerini almıştır. Mimari yapısı, yerel dokusu, turizm işletmeleri ile markaya dönüşen destinasyon özellikle iç pazardan, son yıllarda ise dış turizm pazarından önemli paylar elde etmeye başlamıştır. Bu olumlu gelişmelerin yanı sıra destinasyondaki işletmelerin bir takım kaygıları da bulunmaktadır. Hızlı gelişimin Alaçatı'nın yerel dokusunu bozduğunu, otantik yapının kendine özgü havasını yitirildiğini düşünen katılımcılar bir takım önlemler alınmaz ise destinasyonun yaşam döneminin uzamayacağından, yönelik talebin başka destinasyonlara kayacağından endişe etmektedirler.

Olumsuz değişimin önüne geçilmesi için yerel yönetime çok fazla iş düştüğü katılımcıların büyük çoğunluğu tarafından belirtilmiştir. Yerel yönetimin uyguladığı bir takım politikaların Alaçatı'nın kültürel ve doğal varlıklarının korunmasında çok etkili olduğu fakat ileri ki dönemlerde de hızlı gelişme sürdüğü takdirde bu politikaların yetersiz kalabileceğini katılımcılar dile getirmişlerdir. Özellikle yerel

yönetimin taş binaların restorasyonu esnasında uyguladığı katı denetim kuralları Alaçatı'nın günümüzde ki otantik yapısının yeniden oluşturulmasına ve korunmasına neden olmuştur. Yerel yönetimin destinasyonun mimari yapısına uymayan görünümlere izin vermemesi katılımcıların desteklediği politikalar arasında yer almaktadır. Destinasyonda izin verilmeyen plastik masa ve sandalyeler, ışıklı tabelalar, seyyar satıcılar, çevreye duman veren yiyecek işletmeleri ile birlikte bir düzen oturtulmaya çalışılmıştır.

Özellikle çevresel sürdürülebilirliğin öneminin farkında olan yerel halk ve destinasyondaki işletmeler tek başına yerel yönetimin sürdürülebilirlik konusunda yetmeyeceğinin de farkındadırlar. Bununla birlikte sosyo-kültürel sürdürülebilirliğin sağlandığı, yerel yönetimin destinasyonun kültürel varlıklarına sahip çıktığı ve korunması için çeşitli uygulamalar yaptığı da katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Turizm işletmeleri tarafından dile getirilen ve benimsenen korumacılık yaklaşımının yerel yönetim tarafından da özümsemesi ile birlikte bir takım değerlerin kaybolması önlenmeye çalışılmaktadır.

Koruma kullanma dengesinin sağlanması, sahip olunan değerlerin korunması halinde destinasyonda ekonomik sürdürülebilirlik de sağlanabilecektir. Özellikle sürdürülebilir ekonomik gelişme çevreye ve doğal kaynaklara zarar vermeden yeni yatırımların destinasyonda faaliyete geçmesi ve yerel halka istihdam sağlaması ile birlikte gerçekleşebilmektedir. Alaçatı'da 2001 yılında bir tek konaklama tesisi var iken 2014 yılında bu sayı 255'e çıkmıştır. Bununla birlikte yiyecek-içecek işletmeleri ve eğlence mekanları sayısının da arttığı gözlemlenmektedir. Ancak, yüksek kira bedelleri yüzünden turizm işletmelerinin her sene el değiştirmesi nedeniyle hizmet kalitesi düşmekte, destinasyona tekrar gelen turistler farklı yatırımcılar ile karşılaşmakta, bu da turistlerin memnuniyetinin düşmesine neden olmaktadır. Turizm talebinin sadece belirli aylarda yoğunlaşması yatırımcıların yaz aylarında açık olup kış aylarında işletmelerini kapatmalarına neden olmaktadır. Ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması için işletmelerin sadece yaz aylarında değil, kış aylarında da açık olması gerektiği, bu şekilde hem istihdam olanaklarının artacağı hem de turizm talebinin kış aylarında da arttırılması sağlanacağı belirtilmiştir.

Alaçatı turizminin ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğinin sağlanması ve sahip olunan kaynakların gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için bir

takım önlemlerin alınması gerekmektedir. Görüşme yapılan katılımcılar özellikle gürültü kirliliğinin ileride büyük problemler yaratabileceğini belirtmişlerdir. Yerel yönetim, turizm işletmeleri ve yerel halkın da üzerinde durduğu en önemli doğal ve kültürel kaynaklar olarak gösterilen çevre ve mimari yapılar dikkat edilmesi gereken noktalar arasında yer almaktadır. Alaçatı'nın çekicilikleri arasında sayılan yerel doku ve mimari yapı üzerinde oluşabilecek herhangi olumsuz bir gelişim turizm talebinin başka destinasyonlara kaymasına neden olacaktır.

Destinasyonların sürdürülebilir turizmi benimsemeleri ile birlikte uygulamaları zorunlu olan bir takım hedefler ve politikalar bulunmaktadır. Turizmin gelişmesi ile birlikte çevresel ve sosyo-kültürel varlıklarda bir takım baskılar oluşacaktır. Bu baskıların nedenleri turizm işletmelerinden ya da turistlerden kaynaklanmaktadır. Oluşabilecek baskıların minimuma indirgenmesi için bir takım çalışmaların yapılması gerekmektedir. Alaçatı özellikle yaz aylarında yoğun bir talep ile karşı karşıya kalmaktadır. Temmuz ve Ağustos aylarında taşıma kapasitesinin aşılması ile birlikte problemler ortaya çıkmakta, bu da hem gelen turistleri hem yerel halkı hem de destinasyonda ikincil konut sahibi olan kişileri rahatsız etmektedir. Alaçatı'da turizmin belli aylarda sıkışmasını önlemek, turizm mevsimini uzatmak ve 12 aya yaymak için bir takım çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Alaçatı'da turizm mevsiminin uzatılması ve talebin yaz ayları dışında kış aylarına da yayılması, destinasyonun sürdürülebilirliğinin sağlanması için atılması gereken en önemli adımların başında gelmektedir. Bu amaca ulaşabilmek için turistik ürün çeşitlendirmesine gidilmelidir. Destinasyonların sahip oldukları doğal ve kültürel kaynak çeşitliliği arttıkça turizm pazarında ki rekabet güçleri de artmaktadır. Bunların dışında sahip oldukları yerel doku, mimari yapı, turizm işletmeleri, alt yapı ve üst yapı olanakları da turistik ürünü oluşturan faktörler arasında yer almaktadır. Destinasyonlar seçilmiş turistik ürüne dayalı turistik ürün çeşitlendirmesine giderek hitap edecekleri turist kitlesini farklılaştırabilmektedir. Daha küçük ama gelir seviyesi yüksek turist gruplarına hitap edilecek seçilmiş turistik ürünler yaratılması ile birlikte kitle turizminin olumsuzluklarını azaltmak mümkün olacaktır.

Alaçatı'da turizm mevsiminin uzamasını sağlayacak en önemli araçlardan bir tanesi rüzgar sörfü turizmidir. Yılın 12 ayında da yapılabilen bir turizm çeşidi olarak sörf turizmi Alaçatı'nın yıl boyu canlı kalmasını sağlayacaktır. Sörf turizminin yaz

aylarında olduğu gibi yıl boyu devam etmesini sağlamak için özellikle yurt dışı pazarına yönelik tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yapılması gerekmektedir. Yurt dışı fuarlarına destinasyon bazında ya da turizm işletmeleri olarak katılımın sağlanması ile yabancı turist sayısının artacağı öngörülmektedir.

Bulunan termal kaynakların atıl vaziyetten kurtararak işlevsellik kazandırılması destinasyonda yeni bir turizm çeşidi oluşturulmasına kaynaklık edecektir. Termal turizmin gelişmesi ile birlikte destinasyona olacak talep kış aylarında da devam edecektir. Destinasyonda yeni termal otel olarak yatırımlar yapılması yerine mevcut konaklama tesislerine termal özelliği de kazandırılması sezon dışında atıl durumunda olan konaklama tesislerinin kış aylarında da çalışmasını sağlayacaktır.

Alaçatı’da üzerinde durulması gereken bir başka turizm çeşidi ise gastronomi turizmidir. Özellikle yerel mutfağı ön plana çıkartan kaliteli işletmeler, yüksek hizmet kalitesi bekleyen üst gelir grubundaki gastronomi turistlerinin destinasyona yönelmesini sağlayacaktır. Destinasyonda açılacak yerel mutfağı yansıtan işletme sayısının artırılması ve bu işletmelerin yurt içi ve yurt dışı pazarında tanıtımının yapılması talebin artmasına neden olacaktır. Diğer taraftan yerel mutfağı ön plana çıkartan ulusal ve uluslararası festivallerin turizm sezonu dışında düzenlenmesi talebin sezon dışında da destinasyona yönelmesini sağlayacaktır.

Şarap bağlarının işlevselliğinin artırılması ve şarap turizminin geliştirilmesi sağlanarak seçili ürüne dayalı turizm çeşitlendirmesinin destinasyonda gerçekleşmesi desteklenebilir. Turistlere yönelik yapılacak bağ bozumu, bağ dikimi, üzüm toplama ve şarap yapım etkinlikleri ile yerli ve yabancı turistlerin destinasyonu turizm sezonu diye tabir ettiğimiz haziran, temmuz ve ağustos aylarının dışında da ziyaret etmesi sağlanabilir.

Alaçatı’yı ziyaret eden yabancı turistlerin sayısını arttırmaya yönelik faaliyetlerin hem turizm işletmeleri hem de yerel yönetim tarafından düzenlenmesi gerekmektedir. Orta yaş ve üstü turist grubunun Alaçatı’nın sakin olduğu dönemleri tercih ettiğı göz önünde bulundurularak hedef kitleye yönelik tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yapılması gerekmektedir.

Görüşme yapılan kişilerin ortak görüşü Alaçatı’nın arz kapasitesinin yeterli olduğu yönündedir. Yaz aylarında taşıma kapasitesinin aşılması kış aylarında ise

işletmelerin kapanması belirtilmiştir destinasyonda turistik ürün çeşitlendirmesine gidilerek turizm sezonunun uzaması gerektiğini karşımıza çıkarmaktadır. Turizm sezonunun uzaması ile birlikte talep bütün aylara yayılacak, destinasyondaki işletmeler 12 ay boyunca açık olacaktır. Ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması için turizm yatırımlarının sezon dışında açık olması gerekmektedir. Böylece yerel halkın da bu işletmelerde istihdam edilmesine olanak sağlayacak ve mevsimlik işsizlik azalacaktır. Görüşme yapılan kişilerin yakındıkları en önemli konular arasında sürekli el değiştiren turizm işletmeleri yer almaktadır. Yüksek kira bedellerini kışın karşılayamayan işletmeler her yıl el değiştirmekte, gelen turistler her sezon farklı yatırımcılarla karşılaşmaktadır. Bu durum hem hizmet kalitesinin düşmesine hem de Alaçatı'nın marka kimliğinin zedelenmesine neden olmaktadır. Turizm mevsiminin uzaması ile birlikte işletmelerin yaşam döneminin uzaması sağlanabilecektir. Bununla birlikte hizmet kalitesinin düşmemesi için kaliteli yatırımların destinasyonda açılması teşvik edilmelidir.

Sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir ayağı olan kaynakların korunmasının hem yerel yönetim, hem turizm işletmeleri hem de yerel halk tarafından öneminin anlaşılması gerekmektedir. Yerel halka ve turizm işletmelerine yapılacak bilinçlendirme çalışmaları ile turizmin sahip olduğu kaynakların öneminin kavranması ve bu kaynakların tahrip olamaması için neler yapılması gerektiği üniversitelerin vereceği çeşitli eğitimler ile sağlanabilir.

Katılımcıların bahsettiği en büyük sorunlar arasında destinasyonda ki gürültü kirliliği yer almaktadır. Konaklama işletmelerinin ve eğlence mekanlarının Alaçatı gibi kk bir destinasyonda yan yana olması, eğlence mekanlarının merkezin bu kadar içinde olması hem ikincil konut sahiplerini hem de konaklama işletmelerinde kalan turistleri rahatsız etmektedir. Eğlence mekanlarının şhrin merkezinden yan yollara konutların ve konaklama işletmelerinin dışına kaydırılması ya da yerel yönetimin sıkı denetimi ile problemin zm bir nebze de olsa sağlanabilir. Yerel yönetimin ruhsat verirken alacağı bir takım önlemler, daha sonra yapacağı denetlemeler ile gürültü probleminin azaltılabileceği düşünülmektedir.

Yine aynı şekilde destinasyonun en önemli çekim kaynağı olan taş evlerin de restorasyonu yerel yönetimin sıkı denetimi altındadır. Ancak sonradan yapılan yapılar eski tarz taş evlere uydurulmaya alışlsa da otantik yapının erozyona uğramasına

neden olmaktadır. Ortaya çıkan suni hava destinasyonun ileride otantik yapısının kaybolmasına neden olacaktır. Mimari dokunun öneminin farkında olan yerel yönetim Alaçatı'nın Kuşadası gibi betonarme bir destinasyona dönüşmemesi için mutlaka aldığı önlemler arttırılmalıdır. Fiziki bütünlüğün sağlanması için kırsal alanların, Alaçatı'nın köy dokusunun korunması gerekmektedir. Bu şekilde hem çevrenin fiziki özelliğinin bozulmasına engel olunacak hem de görsel bakımdan çekiciliğinin kaybolmaması sağlanacaktır.

Bununla birlikte destinasyonda sürdürülebilir turizmin gerçekleşmesi planlı bir gelişme sürecine bağlıdır. Doğru plan ve politikaların benimsenmesi ile turizmin çevreye ve kaynaklara zarar vermeden gelişmesi ve ilerlemesi sağlanabilecektir. Yerel yönetimin, turizm bakanlığının, destinasyonda ki turizm işletmelerinin ve yerel halkın içinde bulunacağı bir danışma kurulu oluşturulması gerekmektedir. Sürdürülebilir turizm için bütün paydaşların fikirlerinin alınması, en sağlıklı çözüme ulaşılmasını sağlayacaktır. Bu şekilde oluşturulacak danışma kurulu ile paydaşlar arasında ki iletişim sağlanarak destinasyona yönelik daha sağlıklı plan yapılma ve politika belirleme imkanı bulunabilir. Özellikle yerel yönetim ve destinasyondaki turizm işletmelerinin sürdürülebilir turizm için planlama, yönetim ve uygulama aşamalarında olmaları sürdürülebilir turizmin hedeflerine başarı ile ulaşılmasını sağlayacaktır.

Bu çalışma Alaçatı'da bulunan turizm işletmeleri, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetime uygulanmıştır. Çalışmanın amacı Alaçatı'da bulunun ve turizm talebinin destinasyona yönelmesini sağlayan doğal ve kültürel varlıkların belirlenip, bu varlıkların sürdürülebilirliği için alınacak önlemlerin ve atılacak adımların tespit edilmesidir. İleri ki çalışmalarda yerel halkın ve destinasyonu ziyaret eden turistlerin Alaçatı turizmine bakış açısı ve sürdürülebilir turizm anlayışına olan bakış açıları incelenebilir. Ayrıca destinasyonda oluşturulacak yeni turistik ürünler için yönelik talebin mevsimlere göre özellikleri belirlenerek iç ve dış turizm pazarına göre ayrı turistik ürün stratejileri oluşturulması hedeflenebilir.

KAYNAKÇA

Agarwal, Sheela. “The Resort Cycle and Seaside Tourism: an Assessment of its applicability and Validity”, **Tourism Management**, Cilt:18, Sayı:2, 1997, ss.63-77

Akgöz, Erkan, Ramazan Göral ve Yüksel Gürsoy. “Yenilik Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirmesi ve Kurban Bayramı Örneği”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:31, 2014, ss.1-12

Akış, Sevgin. “Sürdürülebilir Turizm ve Türkiye”, Işık Üniversitesi İşletme Bölümü, **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, Yıl:10, 1999, ss.36-46

Aktaş, Gürhan. “Turistik Çekicilikler”, **Genel Turizm**, (Ed. Orhan İçöz), Ankara ,2007. ss.99-115

Akten, Murat ve Sibel Akten. “Sürdürülebilir Turizm Kavramı: Sarıgöl Örneği”, **I. Ulusal Sarıgöl İlçesi ve Değerlendirme Sempozyumu**, 2011, ss. 1-9

Akyurt, Hakan ve Lütfi Atay, “Destinasyonda İmaj Oluşturma Süreci”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 2009, ss.1-14

Alaçatı Koruma Derneği, **Alaçatı’da Yaşamak**, İyi Matbaacılık, 2006

Alaçatı, <http://alacati.org.tr/alacati.html>, (02.04.2015)

Alaçatı İzmir, <http://www.alacatiizmir.com/alacati-hakkinda/>, (02.04.2015)

Altanlar, Aslı ve Akıncı Kesim, Güniz. “Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Yöre Halkı ve Yerli Turistlerin Davranış ve Beklentilerini Anlamaya Yönelik Bir Araştırma: Akçakoca Örneği”, **Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi**. Cilt:3, Sayı:2, Aralık 2011, ss.1-20

Andergassen, Rainer, Guido Candela ve Paola Figini, “An Economic Model For Tourism Destinations: Product Sophistication and Price Coordination”, **Tourism Management** Cilt: 37, 2013, ss.86-98

Angelkova, Cane Koteski, Zlatko Jakovlev ve Elizabeta Mitrevska. “Sustainability and Competitiveness of Tourism”, **Social and Behavioral Sciences**, Cilt: 44, 2012, ss.221-227

Apostolopoulos, Yiorgos, Leivadi Stella ve Andrew Yiannakis. “The Sociology of Tourism”, **Tourism and Sustainable Community Development**, Routledge, New York, 2000

Atilla, A. Nedim ve Öztüre, Nezih. **Alaçatı Agrilia’dan Günümüze Bir Mübadele Kasabası**, Öztüre Kültür Yayını, 2005

Avcı, Nilgün. “Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi”, **Ege Akademik bakış**, Cilt:7, Sayı:2, 2007, ss. 485-501

Avcıkurt, Cevdet. **Turizm Sosyolojisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007

Aziz, Aysel. **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri**, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Ankara, 2014

Baker, Micheal J., Emma Cameron, “Critical Success Factors in Destination Marketing” **Tourism and Hospitality Research**, Cilt:8, Sayı:2, 2008, ss. 79-97

Baş, Türker, Ulun Akturan. **Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008

Başol, Koray, Mustafa Durman ve Hüseyin Önder, **Doğal Kaynakların ve Çevrenin Ekonomik Analizi**, Alfa Akademi Yayınları, Bursa, 2007

Başol, Koray, Mustafa Durman ve Mehmet Yunus Çelik, “Kalkınma Sürecinin Lokomotif; Doğal Kaynaklar”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Bahar Sayı 14, 2005, ss.61-71

Baytok, Ahmet. “**Türkiye’de Turistik Ürün Çeşitlendirme Stratejisi Kapsamında Kongre Turizminin Geliştirilmesi**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletme Anabilim Dalı, İzmir, 1998

Beyhan, Ş.Gülin ve S. Mete Üngör. “Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli”, **İTÜ Dergisi, Mimarlık, Planlama, Tasarım**, Cilt:4, Sayı:2, 2005, ss. 79-87

Biju, M.R., Sustainable Dimentions of Tourism Management, **Mittal Publications**, India, 2006

Bozdoğan, Recep. “Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı:50, 2005, ss.1011-1028

Briassoulis, Helen. “Sustainable Tourism and The Question of The Commons”, **Annals of Tourism Research**. Cilt:29, Sayı:4, 2002, ss.1065-1085

Buhalis, Dimitrios. “Limits of Tourism Development in Peripheral Destinations: Poblems and Challenges”, **Tourism Management**, Cilt:20, Sayı:2, 1999, ss.183-185

Buhalis, Dimitrios. “Marketing the Competitive Destination of the Future” **Tourism Management**, Cilt:21, Sayı:1, 2000, ss.97-16

Burkart, A.J. ve Medlik, S. **Tourism: Past, Present, and Future**, Heinemann, London, 1974

Butcher, Jim. "Natural Capital and The Advocacy of Ecotourism as Sustainable Development", **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt:14, Sayı:6, 2006, ss.529-544

Butler, R.W. "The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources", **The Canadian Geographer**, Cilt:26, Sayı:1, 1980, ss.5-12

Butler, W. Richard. "Sustainable Tourism: State of the Art Review", **Tourism Geographies**, Cilt:1, Sayı:1, 1999, ss.7-25

Carmen, I. Maria. Ramona Chitu ve Sorin Grigorescu , "Touristic Destinations Long-Term Management and The Increase of Their Competitiveness", **Annals of University of Oradea**, Cilt:17 Sayı:2, 2008, ss.218-222

Carrubbo, Luca, Andrea Moretta Tartaglione, Primiano Di Nauta, Alberto Bilotta, "A Service Science View of a Sustainable Destination Management" **China-USA Business Review**, November Cilt:11, Sayı:11., 2012, ss.1419-1462

Choi, HwanSuk Chris ve Ercan Sirakaya, "Sustainability Indicators For Managing Community Tourism", **Tourism Management**. Cilt: 27, Sayı: 5 2006, ss.1274-1289

Chul-min Mo, Howard Dennis, R. Havitz Mark E. "Testing An International Tourist Role Typology", **Annals of Tourism Research**, Cilt:20, Sayı: 2, 1993, ss. 319-335

Clark, John. **Kalkınmanın Demokratikleşmesi: Gönüllü Kuruluşların Rolü**, çev. Serpil Ural, Türkiye Çevre Vakfı, 1996

Coltman, Micheal M. **Tourism Marketing**, Van Nostrad Reinbold, New York, 1989

Cook, Roy, Laura Yale, ve Joseph Marqua, **The Business of Travel**, Prentice Hall, New Jersey, 2002

Corluka, Goran, Mijina Matosevic Radic ve Stando Geic, “Selective Form of Tourism-The Way Extending the Summer Season”, **Economy Transdisciplinarity Cognition**, Cilt:16, Sayı: 2, 2013, ss. 116-124

Costanza, Robert ve diğerleri “The Value of The World’s Ecosystem Services and Natural Capital”, **Nature**, Cilt: 387,1997, ss. 253-260

Costanza, Robert. Herman Daly, E. “Natural Capital and Sustainable Development”, **Conservation Biology**, Cilt:6, Sayı:1, 1992, ss.37-46

Çalışkan, Uğur ve Özkan Tütüncü , "Turizmin Yerel Halk Üzerinde Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması", **IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi**, xx-xx, 23–27 Nisan 2008, Belek, Antalya, ss. 127-148

Çeken, Hüseyin. “Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt 10, Sayı 2, 2008, ss. 293-306

Çeken, Hüseyin. Levent Ateşoğlu, Taner Dalgın, Levent Karadağ. “Turizm Talebine Bağlı Olarak Uluslararası Turizm Hareketlerindeki Gelişmeler”, **Elektronik Sosyal Bilimler dergisi**, Cilt:7, Sayı:26, 2008, ss.71-85

Çetin, Murat. “Teori ve Uygulamada Bölgesel Sürdürülebilir Kalkınma”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:7, Sayı:1, 2006, ss. 1-7

Çevre, http://www.cevreonline.com/CED/ced_nedir.htm, (10.01.2012)

Demir, Mahmut, Şirvan Şen Demir. “Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Futbol Turizmi:Antalya Bölgesinde Bir Araştırma”, **Dokuz Eylül Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, 2004, ss.94-116

Demir, Oğuz. “Yeni Bir Çevre Eğitimi Perspektifi: Sürdürülebilir Gelişme Amaçlı Eğitim”, **Eğitim ve Bilim**, Cilt:32, Sayı: 145, 2007, ss.23-39

Demiroğlu, O. Cenk. ve İzgi, M. Tefik. “Sürdürülebilirlik Kavramı Açısından Yerel Halkın Turizme Yaklaşımının Analizi: Taraklı, Göynük ve Mudurnu’da Bir Anket Çalışması”, <http://www.tourismology.org/>, (10.Aralık.2013)

Denizer, Dünder. **Turizm Pazarlaması** , Ankara Yıldız Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1992

Devlet Planlama Teşkilatı, <http://www.kalkinma.gov.tr/plan5.pdf>, (08.08.2014)

Doğan, Hasan Zafer. **Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004

Driscoll, Mark. **WWF-UK Policy Position Statement on Travel for Tourism**, 2010,http://assets.wwf.org.uk/downloads/travel_for_tourism_jan2010.pdf (12.03.2013)

Duman, Teoman. Metin Kozak, Muzaffer S. Uysal. “Turizmde Ürün Çeşitliliği Yoluyla Ürün Değeri Oluşturma: Türkiye’deki Arz Kaynakları Üzerine Bir İnceleme”, **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, Cilt:18, Sayı:2, 2007, ss. 206-214

Ediger, Ş. Volkan. “Sürdürülebilir Kalkınmanın İki Temel Unsuru: Enerji ve Çevre”, <http://www.eniva.org.tr>, (16.07.2012)

Emekli, Gözde. “Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm”, **Ege Coğrafya Dergisi**, 15, 2006, İzmir, ss.51-59

Ersun, Nur, Kahraman Arslan. “Turizmde Destinasyon Seçimini Etkileyen Temel Unsurlar ve Pazarlama Stratejileri”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt:31, Sayı:20, 2011, ss. 229-248

Ertürk, Hasan. **Çevre Bilimleri**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2009

Eugenio-Martin, Juan L. “Assessing Social Carrying Capacity of Tourism Destination with Random Utility Models”, **Estudios De Economia Aplicada**. Cilt:29, Sayı: 3, 2011, ss.881-902

Fisunoğlu, Mahir. “Tarımsal Üretim, Nüfus ve Çevre”, **Nüfus, Çevre ve Kalkınma Konferansı**, T.Ç.V., Kasım, 1997, ss.18-19

Fortes, Miguel. “Environmental Carrying Capacity: Concept and Practice”, **Tourism Master Plan for Region III.**, 1997

Fyall, Alan. **“Destination Management: Challenges and Opportunities”**, Destination Marketing and Management: Theories and Applications, Cabi Publishing, U.S, 2011

Giritlioğlu, İbrahim. ve Cevdet Avcıkurt, “Şehirlerin Turistik Bir Ürün Olarak Pazarlanması, örnek Şehirler ve Türkiye’deki Şehirler Üzerine Öneriler **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:4, 2010, ss.74-89

Gowdy, J.M. “The Social Context of Natural Capital: The Social Limits to Sustainable Development”, **International Journal of Social Economics**, Cilt: 21, Sayı:8, ss. 43-55

Gökdeniz, Ayhan. **“Turistik Ürün Analizi”**, Balıkesir Üniversitesi Yayınları, Balıkesir, 2004

Gray, C. Lewis. “The Economic Possibility of Conservation”, **The Quarterly Journal of Economics**, Cilt:27, Sayı:3, 1913, ss.497-519

Guide to Practice in Tourism Carrying Capacity Assessment Priority Actions Programme, 2003

Gülbahar, Onur. “1990’lardan Günümüze Türkiye’de Kitle Turizminin Gelişimi ve Alternatif Yönelimler”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:14, Sayı:1, 2009, ss.151-177

Gnl, Ebru ve Nilüfer şahin, Turizmde rn Geliştirme ve Alternatif Turizm, **Genel Turizm Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler**, (Ed. Orhan İçöz), Turhan Kitabevi, Ankara, 2007. ss.141-164

Gnl, Ebru. “Sürdürülebilir Turizm ve Yönetim”, Sürdürülebilir Turizm Kavramlar-Uygulamalar, (Ed.Metin Kozak), **Detay Yayıncılık**, Ankara, 2014, ss. 63-79

Gürsoy, Doğan, Christina G. Chi ve Pam Dyer. “Locals’ Attitudes Towards Mass and Alternative Tourism: The Case of Sunshine Coast, Australia”, **Journal of Travel Research**, Cilt:49, Sayı:3, 2010, ss. 381-394

Güzel, F.zlem. “Turistik rn çeşitlendirilmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Cilt:2, Sayı:2, 2010, ss.87-100

Hacıoğlu, Necdet. **Turizm Pazarlaması**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1991

Hardy, A.L.ve Beeton, R.J.S. “Sustainable Tourism or Maintainable Tourism: Managing Resources For More Than Average Outcomes”, **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt:9, Sayı:3, 2009, ss.168-192

Harris, Rob, Tony Griffin, ve Peter Williams, **Sustainable Tourism A Global Persfective**, Elsevier Butterworth-Heinemann, Oxford, 2002

Harris, Rob. Tony Griffin ve Peter Williams. “An Optimistic Perspective on Tourism’s Sustainability”, **Sustainable Tourism A Global Perspective**, (Ed. Tony Griffin, Rob Harris, Peter Willams), Elsevier Butterworth, Oxford, 2002, ss.238-251

Haugland, A. Sven. Havard Ness ve Jarle Aarstad, “Development of Tourism Destinations, An Integrated Multilevel Perspective”, **Annals of Tourism Research**, Cilt:38, Sayı:1, 2010, ss. 268-290

Heath, Ernie, Geoffrey Wall. **Marketing Tourism Destinastions A Strategic Planning Approach**, John Wiley & Sons, Canada, 1992

Hillery, Melinda. Nacarrow, Blair. Griffin, Graham. Syme, Geoff “Tourist Perception of Environmental Impact”, **Annals of Tourism Research**, Cilt: 28, Sayı:4, ss.853-867

Holloway, J. Christopher. **The Business of Tourism**, Pearson Education Limited, England, 2009

Hoy, Don, Belisle Francois. “Environmental Protection and Economic Develpoment in Guatamala’s Western Highland”, **Journal of Developing Areas**, Cilt: 18, Sayı:2, 1984, ss.161-176

Hunter, Colin. “Sustainable Tourism as an Adaptive Paradigm” **Annals of Toursim Research**, Cilt:24, Sayı:4, 1997, ss. 850-867

Hunter, Colin. “Sustainable Toursim and The Touristic Ecological Footprint”, **Environment and Sustainable Development**, Cilt:4, Sayı:1, 2002, ss. 7-20

Inskeep, Edward. **Tourism Planning An Integrated and Sustainable Development Approach**, New York, 1993, ss.371-374

İçöz, Orhan ve Metin Kozak, **Turizm Ekonomisi Turizmin Makro ve Mikro Etkileri**, Turhan Kitap Evi, Ankara, 2002

J.R. Brent Ritchie, Geoffrey I. Crouch. “A model of Destination competitiveness and Sustainability”, **Destination Marketing and Management: Theories and**

Applications, (Ed. Younheng Wang ve Abraham Pizam), CAB International, London, UK, 2011, ss.60-75

Jamieson, Walter. “Definition Urban Tourism Destination Management”, **Community Destination Management in Developing Economies**, (Ed.Walter Jaieson), The Haworth Hospitality Press,NewYork, ss. 3-35

Jurado, Navarro ve diğerleri. “Carrying Capacity Assesment for Tourist Destination. Methodology for The Creation of Synthetic Indicators Applied in a Coastal Area”, **Tourism Management**, Cilt:33, 2012, ss.1337-1346

Karacan, A. Rıza. **Çevre Ekonomisi ve Politikası**, Ege Üniversitesi Yayınları, Sayı:6, İzmir, 2007

Kaya, İsmet. **Sürdürülebilir Turizm Kalkınması ve Ülkemiz Açısından Bir Değerlendirme**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Balıkesir, 1997

Kaypak, Şafak. “Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt:14, Sayı:22, 2012, ss.11-29

Keleş, Ruşen. “The Quality of Life and The Environment”, **Social and Behavioral Sciences**, Cilt: 35, 2012, ss.23-32

Kılıç, Burhan ve Alper Kurnaz. “Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekolojik Çiftlikler: Pastoral Vadi Örneği” , **İşletme Araştırmaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:4, 2010, ss. 39-56

Kılıç, Selim. ve Fatih Yücel “ Sürdürülebilir Bölgesel Kalkınma Üzerine Ekolojik Bir Yaklaşım”, **Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:10, Sayı:1, 2013

Klavins, Maris, W. Leal Filho ve Janis Zaloksnis, **Environment and Sustainable Development**, Academic Press of University Latvia, 2010

Ko, Tae Gyou. “Development of a Tourism Sustainability Assessment Procedure: A Conceptual Approach”, **Tourism Management**, Sayı:26, 2005, ss. 431-445

Kotler Philip ve diğerleri. **Marketing Places**. The Free Press, New York, 1993

Kotler, Philip. John Bowen ve James Makens. **Marketing for Hospitality and Tourism**, Prentice Hall International Inc, New York, 1999

Kotler, Philip. **Marketing Management: Analysis, Planing and Control**, Prentice Hall, NewYork, 2001

Kozak, Nazmi, Meryem Kozak, A. ve Metin Kozak. **Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2011

Kozak, Nazmi. **Turizm Pazarlaması**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2010

Kutvan, Ali Bülent, Ayşe Kutvan. “Turizm Planlamasında Destinasyon Çekiciliklerinin Ölçümü: Bir YöntemYaklaşımı”, **International Journal of Economic and Administrative Studies**, Cilt:6, Sayı:11, 2013, ss. 159-184

L, David. Sr, Edgell. **Managing Sustainable Tourism a Legacy for the Future**, Howarth Press, Newyork, 2010

Lacher, Ok Oh, Jodice ve William C. Norman, “The Role of Heritage and Cultural Elements in Coastal Tourism Destination Preferences: A Choice Modeling-Based Analysis”, **Journal of Travel Research**, Cilt:52, Sayı:4, 2013, ss. 534-546

Larsing, Paul ve Paul Devries, “Sustainable Tourism: Ethical Alternative or Marketing Ploy?” **Jounal of Business Ethics**, Cilt:72, Sayı:1,2007, ss. 77-85

Lindberg, Kreg, Stephen McCool, ve George Stankey, “Rethinking Carrying Capacity”, **Annals of Tourism Research**. Cilt:24, Sayı:2, 1997, ss. 461-465

Lopez-Bonilla, Jesus Manuel ve Lopez-Bonilla, Luis Miguel. “Measuring Social Carrying Capacity: An Exploring Study”, **An International Multidisciplinary Journal of Tourism**. Cilt:3, Sayı: 1, 2008, ss.116-134

Lorant, David ve Ambrus Tünde. “Responsible Tourism and Tourism Ecology”, **Forum Geografic**, Cilt:9, Sayı:9, 2010, ss.191-196

Loulanski, Tolina ve Vesselin Loulanski. “The Sustainable Integration of Cultural Heritage and Tourism: A Meta-Study”, **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt:19, Sayı:7, 2011, ss.1-26

M.Harris, Jonathan. **Basic Principles of Sustainable Development**, Çev. Emine Özmete, Global Development and Environment Institute Working Paper:00-04, Tufts University, USA, 2000

Mark Driscoll, WWF-UK Policy Position Statement on Travel for Tourism November 2007 Updated January 2010 ss.10.
http://assets.wwf.org.uk/downloads/travel_tourism_update.pdf, (17.04.2014)

Martin, Bonnie S. ve Muzaffer Uysal, “An Examination of the Relationship Between Carrying Capacity and the Tourism Lifecycle: Management and Policy Implications”, **Journal of Environmental Management**. Cilt:31, Sayı:4, 1990, ss.327-333

Mathieson, Alister ve Geoffrey Wall, **Tourism Economic, Physical and Social Impacts**, Longman, New York, 1982

Mazilu, Mirela. "**Towards a model of an optimal-sustainable tourist destination**" publish in. Proceedings of International Conference: Cultural, Urban and Tourism Heritage. 2010, ss.28-34

Mazilu, Mirela. "Sustainable Tourism of Destination, Imperative Triangle Among: Competitiveness, Effective Management and Proper Financing", ss.5-35, <http://cdn.intechopen.com/pdfs-wm/29224.pdf> (10.04.2013)

Mbaiwa, J.E. ve Lolly K. Sakuze. "Cultural Tourism and Livelihood Diversification: The Case and XaiXai Village in The Okavango Delta, Botswana", **Journal of Tourism and Cultural Change**, Cilt:7, 2009, ss. 61-75.

Mcgrath, Gemma. "Managing The Service Encounter: Consistent High-Quality Delivery Through Internal Marketing", **The International Marketing of Travel and Tourism**, (Ed François Vellas, Lionel Becherel), Macmillan Press Ltd., London, 1999

McIntosh, Robert, Goeldner, W. Charles ve Ritchie, R.J.R. Brent. **Tourism Principles, Practices, Philosophies**, John Wiley & Sons, Seventh Edition, Canada, 1995

Mckercher, Bob. "Sustainable Tourism Development- Guiding Principles for Planning and Management", **Presentation to the National Seminar on Sustainable Tourism Development**, Bishkek, November 5-9, 2003, ss.1-10

Meriç, Pınar Özdemir. "İzmir'de Turizm Sektörünün Geliştirilmesinde Turistik Ürün Çeşitlendirmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:9, Sayı:1, 2007, ss.298-316

Mexa, Alexandra ve Harry Coccossis, "Tourism Carrying Capacity: A Theoretical Overview", **The Challenge of Tourism Carrying Capacity Assessment: Theory and Practice**. Asgate, Aldershot, 2004

Middleton, Victor ve T.C. Jakie Clarke. **Marketing in Travel and Tourism**, (3rd Edition), Elsevier, Oxford, 2004

Mihalic, Tanja. “Environmental Management Of A Tourist Destination: A Factor Of Tourism Competitiveness”, **Journal of Tourism Management**, Cilt: 21, 2000, ss. 65-78

Mil, Burak. “Nitel Araştırma Tekniği Olarak Görüşme”, **Nitel Araştırma**, (Ed. Atilla Yüksel, Burak Mil, Yasin Bilim), Detay Yayıncılık, Ankara, 2007

Miller, Graham. **Monitoring for A Sustainable Tourism Tradition: The Challenge of Developing Using Indicators**, Cabi Publishing, Wallingford, 2005

Mowforth, Martin ve Munt, Ian. **Tourism and Sustainability New Tourism in The Third World**, Rotledge, London, 1998, ss.116-117

Mowfoth, Martin ve Ian Munt, **Tourism and Sustainability: Development and New Tourism in the Third World**, 2nd edition, New York, 2003

Munier, Nolbert. **Introduction to Sustainability: Road to a Better Future**, Springer , Dordreht, 2005

Murph, Peter, Mark Pritchard, P. ve Brock Smith, “The Destination Product and Its Impact on Traveller Perceptions”, **Tourism Management**, Cilt: 21, 2000, p.43-52

Müller, Hansruedi. “The Thorny Path to Sustainable Tourism Development”, **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt: 2, 1994, ss.504-511

Neuman, W. Lawrance, **Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar**, Çev.Sedef Özge, İstanbul, Yayınodası, 2008

Niedziolka, Iwona. “Sustainable Tourism Development”, **Regional Formation and Development Studies**, Cilt:3, 2012, ss.157-166

Office for National Statistics. **Sustainable Tourism: A Review of Indicators**, 2011

Okpoko, Pat Uche. “Encouraging Public Participation in Environmental Assessment of Tourism Development in Nigeria”, **Environmental Management and Pathways to Sustainable Tourism Reflection on International Tourism**, Ed. Mike Robinson, 2003

Olalı, Hasan ve Alp Timur, **Turizm Ekonomisi**, Ofis Ticaret Matbaacılık, İzmir, 1998

Oral, Saime. **Türk Turizm Pazarlamasında Dağıtım-Fiyat Politikaları ve Turist Profili Analizi**, İstiklal Matbaası, İzmir, 1988

Öter, Zafer ve Osman N. Özdoğan, “Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk-Efes Örneği”, **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, Cilt:16, Sayı:2, 2005, ss. 127-138

Özdemir, Biltekin. “Küresel Kirlenme Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme ve Çevre Vergileri”, **Maliye Dergisi**, Sayı: 156, Ocak-Haziran, 2009, ss.1-36

Özdemir, Gökçe. **Destinasyon Pazarlaması**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2008

Özdemir, Murat . “Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yönetim Bilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma”,**Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**,Cilt: 11, Sayı: 1, 2010, ss. 323-343

Özsabuncuoğlu, İsmail. ve A. Atilla Uğur, **Doğal Kaynaklar Ekonomisi, Yönetim ve Politika**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2005

Özyol, Arzu. “Sürdürülebilir Kalkınma”, <http://hydra.com.tr/uploads/kutup9.pdf>, (02.07.2012)

Patterson, Trista, Tim Gulden, Ken Cousins ve Egor Kraev, “Integrating Environmental, Social and Economic Systems: a Dynamic Model of Tourism in Dominica”, **Ecological Modelling**, Cilt: 175, 2004, ss.121-136

Petrosillo, I. Zurlini, G. Grato, E. ve Zaccarelli, N. “Indicating Fragility of Socio-Ecological Tourism-Based Systems”, **Ecological Indicators**, Cilt: 6, 2006, ss.104-113

Pike, Steven. **Destination Marketing**, Elsevier, London, 2004

Plog, Stanley. “Why Destination Areas Rise and Fall in Popularity”, **Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly**, Cilt: 42, 2001, ss. 55-58

Punch, Keith F. **Sosyal Araştırmalara Giriş**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2011

Rajan Brilliant, Varghese ve Vincy Mary Purushothaman, Pradeepkumar Anakkathil. “Beach Carrying Capacity Analysis for Sustainable Tourism Development in the South West Coast of India”, **Environmental Research Engineering and Management**. Cilt: 63, 2013, ss.67-73

Ratz, Tamara. “Residents’ perceptions of the Socio-Cultural Impacts of tourism at Lake Balaton Hungary”, **Tourism and Sustainability**, Cilt:7, 2000, ss. 36

Rebollo, J. Fernando Vera ve Baidal, Josep A. Ivars. “Measuring Sustainability in a Mass Tourist Destination: Pressures, Perceptions and Policy Responses in Torrevieja, Spain”, **Journal of Sustainable Tourism**, Cilt: 11, 2003, ss.181-203

Rızaoğlu, Bahattin ve Abdullah Tanrısevdi, “Yerel Toplumsal Duyarlılığın Bir Ölçüsü Olarak Turizmin Toplumsal Taşıma Kapasitesi”, **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**. Cilt:8, Sayı:1-2, 1997, ss.53

Rızaoğlu, Bahattin. **Turizm Pazarlaması**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007

Ritchie, J.R. Brent ve Geoffrey I. Crouch, **A model of Destination Competitiveness and Sustainability, Destination Marketing and Management :Theories and Applications**, Ed.Younheng Wang ve Abraham Pizam, CAB International, London, 2011

Ritchie, J.R. Brent ve Geoffrey I. Crouch, **The Competitive Destination A Sustainable Tourism Perspective**, CABI Publishing, Wallingford, 2003

Risk Cnter, <http://www.riskcenter.com.tr/risknews/haziran2/TEZ.pdf>, (11.06.06).

Roberts, Peter. “Environmental Priorities and the Challenges of Environmental Management”, **The Town Planning Review**, Cilt:62, 1991, ss. 461-472

Romao, Joao, Joao Guerreiro ve Paulo Rodrigues, “Regional Tourism Development: Culture, Nature, Life Cycle and Attractiveness”, **Current Issues in Tourism**, Cilt:16, 2013, ss.517-534

Sachs, Jeffrey D. “From Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals”, **Lancet**, Cilt: 379, 2012, ss. 2206-2211

Savariades, Alexis. “Establishing the Socail Tourism Carrying Capacity for the Tourist Resorts of the East Coast of the Republic of Cyprus”, **Tourism Managament**, Cilt: 21, 2000, ss. 147-156

Sezgin, Mete ve Abdullah Kalaman, “Turistik Destinasyon Çerçevesinde Sürdürülebilir Turizm Yönetimi ve Pazarlaması”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 19, 2008, ss.429-437

Sharaiha, Yazıd M. ve Patrick Q. Collins, “Marketing Jordan as a Tourist Destination”, **Tourism Management**, Butterword-Heinemann Ltd., Wiltshire, 1992

Singh, S.P. **Sustainable Tourism**, Hard Bround Edition, London, 2006

Sipahi, B. Esra. “Küresel Çevre Sorunları Kolektif Çözüm Arayışları ve Yönetişim”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:24, 2010, ss.331-344

Smith, Stephen L. J. “ The Tourism Product”, **Annals of Tourism Reseach**, Cilt.21, 1994, ss.582-595

Smith, Stephen L.J. “Defining Tourism A Supply-Side View”, **Annals of Tourism Research**, Cilt: 15, 1988, ss. 179-190

Sofield, Trevor H.B. **Empowerment for Sustainable Tourism**, Elsevier Science, Australia, 2003

Sönmez, Hatice ve Erhan Vecdi Küçükerbaş, “Kapasite Kavramına Peyzaj Mimarlığı Bağlamında Genel Bir Bakış”, **ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi**. Cilt:8, Sayı:2, 2011, ss.47-55

Sustainable Coastal Tourism, **An Integrated Planning and Management Approach**, 2006

Tarihi Kentsel Peyzaja İlişkin Tasfiye Kararı, <http://www.unesco.org.tr>, (19.06.2014)

Timur, Alp. **Turistik Ürün Politikası**. (Doktora Ders Notu), 2005

Todorov, Vladislav ve Dora Marinova,. “Modelling Sustainability”, **Mathematics and Computers in Simulation**, Cilt:81, 2011, ss. 1397-1408

Torunoğlu, Ethem. “Sürdürülebilir Kalkınma Paradigması Üzerine Ön Notlar”, **Basın Bülteni**, 2004, <http://www.tubitak.gov.tr>, (18.07.2012)

Tosun, Cevat. “Challenges of Sustainable Tourism Development in The Developing World: The Case of Turkey”, **Tourism Management**, Cilt: 22, 2001, ss.289-303

Trotter, Robin. “Heritage Tourism”, **Special Interest Tourism**, (Ed. Norman Douglas, Ngaire Douglas, Ros Derrett) John Wiley & Sons Australia, Melbourne, 2001, ss.140-164

Turner, R. K. “Sustainability: Principles and Practice”, **Sustainable Environmental Economics and Management**, Ed. R.K Turner, Chichester, 1993

TÜSİAD. **Sürdürülebilir Turizm**, İstanbul, Eylül, 2012

Uçak, Harun. “Türkiye’nin Yurt Dışı Turizm Talebi”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:12, Sayı:2, 2011, ss. 91-100

UNEP. “Good Practice In Tourism Carrying Capacity Assessment”, **Priority Actions Programme Regional Activity Centre**, 2003.

UNEP/WTO, **The Quebec Declaration on Ecotourism Summit Report**, Canada, 12-19 May 2002, ss.19-22

UNEP: Making Tourism More Sustainable,
<http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf>,
(10. 09.2012)

United Nations Environment Programme, “Sustainable Tourism”,
<http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/SustainableCoastalTourism-Planning.pdf>, (11.12.2012).

United Nations. **Report of The World Commission on Environment and Development**, Our Common Future, 1987.

Unesco, <http://www.unesco.org.tr>, (19.06.2014)

Unwto, <http://www.unwto.org/en/destination/governance-study>, (20.07.2013)

Usal, Alparslan ve Oral, Saime. **Turizm Pazarlaması**, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2001

Usta, Öcal. **Genel Turizm**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 2002

Usta, Öcal. **Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2009

Uygur, Selma Meydan ve Eda Baykan, “Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri”, **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 2, 2007, ss. 30-49

Uysal, Özgür. “Sürdürülebilir Büyüme Kavramının Çevre ve Ekonomik Boyutlarının Ayırıştırılması”, **Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt:5, Sayı:2, 2013, ss. 111-118

Ünlüönen, Kurban ve Tokmak, Cüneyt. “Topkapı Sarayı’nda Çalışanlar ve Ziyaretçilerin Sosyal Taşıma Kapasitesine Yönelik Değerlendirmeleri”, **İşletme Araştırma Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 2009, ss. 17-30

World Conservation Union (IUCN), “The Future of Sustainability: Re-Thinking Environment and Development in the Twenty-Firts Century”, **Basın Bülteni**, 2006, http://cmsdata.iucn.org/downloads/iucn_future_of_sustanability.pdf, (21.06.2013)

World Tourism Organization, **Guide for Local Authorities on Developing Sustainable Tourism**, Madrid, Spain, 1998

World Tourism Organization, **Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners**, Spain, 1993

Xu, Jing Bill. “Perception of Tourism Products”, **Tourism Management**, Cilt:31, 2010, ss. 607-610

Yağcı, Özcan. **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007

Yatırım İşletmeler, <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0>, (12.08.2013)

Yavuz, Ercan ve Yahya Önder Zığındere, “Sürdürülebilir Kalkınmanın Turizme Etkisi”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:3, Sayı:4, 2000, ss. 332-336

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınevi, 9. Baskı, Ankara, 2013

Yücel, Fatih. “Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Çevre Korumanın ve Ekonomik Kalkınmanın Karşıtlığı ve Birlikteliği”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:11, Sayı:11, 2004, ss.100-120

Yüksek, Murat. **Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye’de Çevre Politikaları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Gaziantep, 2010

EKLER

EK: 1 GÖRÜŞME FORMU

1. Son yıllarda Alaçatı turizmindeki hızlı gelişmenin nedenleri nelerdir? Gelişme sürecini ve mevcut durumu değerlendirir misiniz?
2. Alaçatı'yı çekici kılan özellikler nelerdir?
3. Alaçatı'ya gelmeyi kimler tercih ediyor?
5. Alaçatı'ya yönelik talep karşısında arz kapasitesi yeterli midir? Arz kapasitesi ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
6. Turizm gelişirken sosyo-kültürel ve ekonomik yapıda ne gibi değişiklikler meydana gelmiştir?
7. Turizmin gelişmesinde halkın payı ile ilgili görüşleriniz nelerdir?
8. Alaçatı'nın turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir kalkınma çevresinde geliştiğini düşünüyor musunuz?
9. Son 15 yılda turizmin gelişmesi ile birlikte yerel doku üzerinde ne gibi değişiklikler meydana gelmiştir, bahseder misiniz?
10. Yerel yönetim Alaçatı'nın sürdürülebilirliğine yaklaşımı ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
11. Sizce Alaçatı'nın ekonomik sürdürülebilirliği nasıl bir seyir izlemektedir?
12. Alaçatı'nın doğal ve kültürel çekim gücü korunarak gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için neler yapılmalıdır?

EK: 2 GÖRÜŞME YAPILAN UZMANLAR

1	İnci Sezer BECEL	Çeşme Kaymakamı
2	Muhittin DALGIÇ	Çeşme Belediye Başkanı
3	Celal BAYRAKTAROĞLU	Alaçatı Turizm Derneği Başkanı- Beyevi Butik Otel İşletme Sahibi
4	Hüsnü BAYLAV	Alaçatı Turizm Derneği Eski Başkanı
5	Mahmut ETKİN	Alaçatı Turizm Derneği Üyesi- Sailors Otel Alaçatı Sahibi
6	Veysi ÖNCEL	Çeşme Turistik Otelciler Birliği Başkanı (ÇEŞTOB) Başkanı
7	Ömer ÖNAL	Alaçatı Sanat Ve Kültür Derneği Kurucu Başkanı – Alaçatı Kitap Evi Sahibi
8	Ahmet PALAMUTÇU	Alaçatı Sesle Mücadele Derneği Başkanı
9	Celal UYSAL	Alaçatı E travel Şirket Kurucusu
10	Mustafa Kemal AŞKAN	Rotary Üyesi- İkincil Konut Sahibi
11	Hasan ÖLMEZER	İmren Han Butik Otel ve İmren Pastanesi Sahibi
12	Zeynep ÖZİŞ	Küçük Oteller Birliği Başkan Yardımcısı- Alaçatı Taş Otel Sahibi
13	Tomris MAREVENT	Köşe Kahve İşletmesi Sahibi
14	Cengiz UZİŞ	Kuytu The Hotel Ve Kuytu Restoran İşletme Sahibi
15	Beycan İNALUK	Mavi Ev Butik Otel Sahibi

EK 3 KOD LİSTESİ

GELİŞİM SÜRECİ	Turistik Ürün ve Çekicilikler	Talebin Yapısal Özellikleri
Turist sayısında artış Yatırım artışı Tanıtım Mimari yapı Hızlı gelişim	Gastronomi Mimari yapı Rüzgar Sörfü Eğlence mekanları Konaklama işletmeleri Kolay ulaşım imkanları Alaçatı Marina Yerel doku Ulusal ve uluslararası festivaller Plajlar Yerel halk Servis ve hizmet kalitesi Şarap bağları	Yerli turist Az sayıda yabancı turist
ARZ KAPASİTESİ	SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK YAPI	YEREL HALKIN PAYI
Yeterli Yeterli değil	Geçim kaynağı Gelir seviyesi Eğitim seviyesinde artış İstihdam Kültürel değerlerin korunması Taş evler Kültürel alışveriş	Var Yok Çok az
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA	YEREL DOKU	YEREL YÖNETİM
Ekonomik kalkınma Sosyal ilerleme Kaynakların korunması Gelişmiyor	Olumsuz değişiklikler Olumlu değişiklikler Doğallıktan uzaklaşma Otantik yapı Kültürel değişim İşletme sayısı Restorasyon Marka	Destekliyor Kayıtsız
EKONOMİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	ALAÇATI'NIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ	
Devam edecek Devam etmeyecek	Kontrollü gelişim Gürültü önlemi Çevre Koruması Mimari doku korunması Yerel doku	